

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών

Ιστορία Οικονομικών Θεωριών

Ενότητα **1**: Εισαγωγή στην ΙΟΘ

Νίκος Θεοχαράκης

Σχολή Οικονομικών και Πολιτικών Επιστημών

Τμήμα Οικονομικών Επιστημών

Σκοποί ενότητας

- Να εξηγήσει τον σκοπό του μαθήματος
- Να εξηγήσει γιατί χρειάζεται η ΙΟΘ στην εκπαίδευση των οικονομολόγων
- Να δώσει βασικά στοιχεία της μεθοδολογίας των οικονομικών επιστημών
- Να κάνει μια σύντομη επισκόπηση της πορείας της οικονομικής σκέψης από την αρχαιότητα μέχρι τον 20^ο αιώνα

Περιεχόμενα ενότητας

- Σκοπός της Ιστορίας Οικονομικών Θεωριών
- Ο ρόλος της ΙΟΘ στην εκπαίδευση των οικονομολόγων
- Μεθοδολογία των οικονομικών επιστημών
- Σύντομη επισκόπηση της πορείας της οικονομικής σκέψης από την αρχαιότητα μέχρι τον 20^ο αιώνα

Εισαγωγή στην Ιστορία Οικονομικών Θεωριών

Σκοπός της Ιστορίας Οικονομικών Θεωριών

Σκοπός της ΙΟΘ

- Ο διδακτικός σκοπός της ΙΟΘ είναι να κατανοήσουν οι φοιτητές τον τρόπο γένεσης και ανάπτυξης της οικονομικής θεωρίας.
- Οι φοιτητές θα πρέπει να μπορούν να αντιληφθούν **πώς προέκυψε** η οικονομική θεωρία που διδάσκονται σήμερα με σκοπό να την κατανοήσουν καλύτερα μέσα από τις «πρώτες έννοιες» και εξετάζοντας την προβληματική που την δημιούργησε.
- Θα δουν τις εναλλακτικές θεωρήσεις της σύγχρονης και κυρίαρχης οικονομικής επιστήμης και θα μπορούν να εξετάσουν τους λόγους για τους οποίους οι επιστημονικές θεωρίες στις κοινωνικές επιστήμες επικρατούν ή μπαίνουν στο περιθώριο.

Σκοπός της ΙΟΘ

- Η προσέγγιση του μαθήματος είναι ιστορική και αναλυτική. Η εξέλιξη της οικονομικής σκέψης παρουσιάζεται ως μια διαδοχική σειρά μεταβολών στην αντίληψη και την θεώρηση της φύσης της κοινωνικοοικονομικής διαδικασίας. Αυτές οι αλλαγές στο "όραμα" (vision κατά τον Schumpeter) της κυρίαρχης εκδοχής της οικονομικής σκέψης συνεπάγονται κάθε φορά την κατασκευή νέων αναλυτικών εννοιών και κατηγοριών και ενός νέου θεωρητικού προτύπου διάρθρωσής τους.
- Επομένως το μάθημα δίνει έμφαση στον ιστορικό χαρακτήρα των οικονομικών θεωριών και στον τρόπο με τον οποίο τα πραγματικά κοινωνικοοικονομικά φαινόμενα διαμορφώνουν την εξέλιξη της οικονομικής θεωρίας.

Σκοπός της ΙΟΘ

- Οι φοιτητές κατά συνέπεια θα μπορούν να αντιληφθούν ότι η παραγωγή της επιστήμης είναι ταυτόχρονα και μια κοινωνική διαδικασία η οποία σχετίζεται
  - αφενός με την λογική συνέπεια και εσωτερική συνοχή κάθε θεωρίας και με την ικανότητά της να εξετάσει τα κοινωνικά και οικονομικά φαινόμενα, αλλά και
  - αφετέρου με την σχέση της με τον οικονομικό, κοινωνικό, πολιτικό και ιδεολογικό περίγυρο

Εισαγωγή στην Ιστορία Οικονομικών Θεωριών

Ο ρόλος της ΙΟΘ στην εκπαίδευση των
οικονομολόγων

Ο ρόλος της ΙΟΘ στην εκπαίδευση των οικονομολόγων

- Τα τελευταία χρόνια υπάρχει μια ολοένα και μεγαλύτερη τάση στα πανεπιστήμια του εξωτερικού, ιδιαίτερα στον αγγλοσαξονικό χώρο, να μη διδάσκεται το μάθημα της ΙΟΘ στο προπτυχιακό και ιδίως στο μεταπτυχιακό επίπεδο.
- Στις ΗΠΑ τα σημαντικότερα πανεπιστήμια με εξαίρεση το Duke έχουν πάψει να το διδάσκουν στα τμήματα των οικονομικών επιστημών. Το ίδιο συμβαίνει και στο Ηνωμένο Βασίλειο.

Ο ρόλος της ΙΟΘ στην εκπαίδευση των οικονομολόγων

- Καθηγητές που συνταξιοδοτούνται βλέπουν το μάθημα που δίδασκαν να μην συνεχίζεται, ενώ τα σημαντικά οικονομικά περιοδικά έχουν πάψει να δέχονται άρθρα με θέμα την ΙΟΘ, η οποία πλέον έχει τα δικά της εξειδικευμένα περιοδικά, τα οποία μάλιστα δεν έχουν υψηλό ranking.
- Ο λόγος που προβάλλεται για αυτό το φαινόμενο είναι ότι μόνο η σύγχρονη θεωρία είναι η «σωστή» και άρα δεν υπάρχει λόγος να «φορτώνουμε» τους φοιτητές με το να μαθαίνουν «λανθασμένες» θεωρίες παλαιότερων εποχών. Έχουν σημαντικές τεχνικές να μάθουν.

Ο ρόλος της ΙΟΘ στην εκπαίδευση των οικονομολόγων

- Υπάρχει φυσικά και ο αντίλογος. Τρεις λόγοι δίνονται για το λόγο που οι φοιτητές των Τμημάτων Οικονομικών Επιστημών πρέπει να διδάσκονται το μάθημα:
  1. Παιδαγωγικός: Μπορούμε να κατανοήσουμε καλύτερα τις υπάρχουσες θεωρίες αν γνωρίζουμε την ιστορία τους. (Gordon)
  2. Δημιουργία ερευνητικής παιδείας: Αποκτούμε μια καλύτερη αντίληψη στον τρόπο λειτουργίας του ανθρώπινου νου και δημιουργείται μια δέσμευση για την απόκτηση γνώσης. (Viner)
  3. Παίρνουμε ιδέες για να λύσουμε τρέχοντα προβλήματα γνωρίζοντας πως τα μεγάλα μυαλά του παρελθόντος είχαν αντιμετωπίσει παρόμοια ζητήματα. (Schumpeter)

Ο ρόλος της ΙΟΘ στην εκπαίδευση των οικονομολόγων

- Προσωπικά πιστεύω ότι ο σημαντικότερος λόγος για τον αποκλεισμό της ΙΟΘ από τα σύγχρονα τμήματα οικονομικών επιστημών είναι ότι η κυρίαρχη ορθοδοξία έχει συνδέσει την ΙΟΘ με εναλλακτικές «ετερόδοξες» θεωρίες (όπως του Marx, του Keynes και του Sraffa) και μπορεί με αυτόν τον τρόπο να αποκλείσει τον πλουραλισμό από τα πανεπιστήμια χωρίς να χρειάζεται να αντιπαρατεθεί επιστημονικά με τις εναλλακτικές προσεγγίσεις.
- Για μια θεωρία η οποία στάθηκε τόσο ανίκανη να προβλέψει την τρέχουσα κρίση αυτό αποτελεί φυγομαχία και απρέπεια.

Εισαγωγή στην Ιστορία Οικονομικών Θεωριών

Μεθοδολογία των Οικονομικών Επιστημών

Μεθοδολογία των Οικονομικών Επιστημών

- Ποιο είναι το αντικείμενο της οικονομικής επιστήμης;
- Σε τι διαφέρει η οικονομική επιστήμη από τις θετικές επιστήμες;
- Πως προχωράει η επιστήμη;
- Ποια είναι τα κριτήρια αποδοχής ή απόρριψης των οικονομικών θεωριών;
- Ζητήματα που θα μας απασχολήσουν στο μάθημα

Ποιο είναι το αντικείμενο της οικονομικής επιστήμης;

- J.S. Mill: «Ο ορισμός μιας επιστήμης σχεδόν πάντοτε δεν προηγείται, αλλά έπεται, της δημιουργίας της ίδιας της επιστήμης. Όπως το τείχος μιας πόλης δεν εγείρεται για να δεχτεί τα κτήρια που θα ανεγερθούν αργότερα, αλλά για να περικλείσουν ένα σύνολο κτηρίων που ήδη υπάρχει».

ESSAYS
ON
SOME UNSETTLED QUESTIONS
OF
POLITICAL ECONOMY.

1844

John Stuart Mill
(1806-1873)

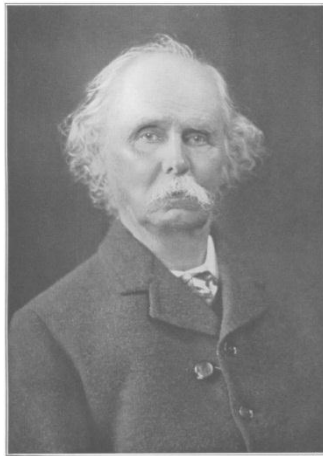
ESSAY V.

ON THE DEFINITION OF POLITICAL ECONOMY; AND ON
THE METHOD OF INVESTIGATION PROPER TO IT.

The definition of a science has almost invariably not preceded, but followed, the creation of the science itself. Like the wall of a city, it has usually been erected, not to be a receptacle for such edifices as might afterwards spring up, but to circumscribe an aggregation already in existence. Mankind did not

Ποιο είναι το αντικείμενο της οικονομικής επιστήμης;

- Alfred Marshall: «Πολιτική Οικονομία, ή Οικονομικά, είναι η μελέτη των ενεργειών του ανθρώπου στην «συνηθισμένη δουλειά της ζωής» (ordinary business of life). Εξετάζει πως αποκτά το εισόδημά του και πως το χρησιμοποιεί. Αποτελεί αφενός τη μελέτη του πλούτου και αφετέρου τη μελέτη του ανθρώπου»

ALFRED MARSHALL, 1921. Frontispiece.

Alfred Marshall
(1842-1924)

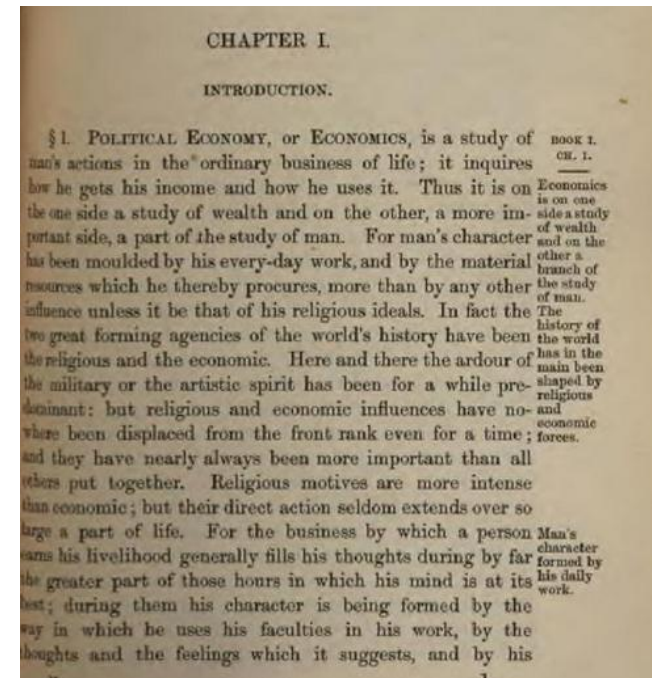
PRINCIPLES
OF
ECONOMICS
BY
ALFRED MARSHALL,
PROFESSOR OF POLITICAL ECONOMY IN THE UNIVERSITY OF CAMBRIDGE;
FELLOW OF ST JOHN'S COLLEGE, CAMBRIDGE;
SOMETIME FELLOW OF BALLIOL COLLEGE, OXFORD.

VOL. I.

Natura non facit saltum.

London:
MACMILLAN AND CO.
AND NEW YORK.
1890

[All Rights reserved]

1^η σελίδα από τα *Principles of Economics* 1890

Ποιο είναι το αντικείμενο της οικονομικής επιστήμης;

- Οι ορισμοί δεν είναι πάντοτε «αθώοι». Συχνά προκαταβάλλουν την θεωρητική άποψη του ορίζοντος.
- Έτσι ο Richard Whately το 1831 στο *Introductory Lectures on Political Economy* ήθελε να ονομάσει την οικονομική επιστήμη «CATALLACTICS, or the 'Science of Exchanges'».
- Εκατό χρόνια αργότερα ο Lionel Robbins στο *Essay on the Nature and Significance of Economic Science* (1932) ορίζει τα οικονομικά ως την «επιστήμη που μελετά την ανθρώπινη συμπεριφορά ως μία σχέση μεταξύ στόχων και σπανίων μέσων που έχουν εναλλακτικές χρήσεις»

Economics is the science which studies human behaviour as a relationship between ends and scarce means which have alternative uses.¹

Ποιο είναι το αντικείμενο της οικονομικής επιστήμης;

- Οι Roger E. Backhouse και Steven G. Medema στο άρθρο τους για τον ορισμό των οικονομικών αναφέρουν ότι δεν υπάρχει ενιαίος ορισμός. Στα σύγχρονα εγχειρίδια ο ορισμός σχετίζεται με τη μελέτη της οικονομίας, της διαδικασίας συντονισμού, των αποτελεσμάτων της σπανιότητας, την επιστήμη της επιλογής και τη μελέτη της ανθρώπινης συμπεριφοράς.
- Με την επέκταση του πεδίου της επιστήμης [από μεγέθυνση μέχρι έγκλημα και θρησκεία] κάθε ορισμός είναι ανεπαρκής. Οι οικονομολόγοι γενικά καθοδηγούνται από πραγματιστικά κίνητρα και όχι από αυστηρούς ορισμούς του γνωστικού τους αντικειμένου.
- Jacob Viner: «economics is what economists do».
- Οι ορισμοί αντανakλούν την κατεύθυνση που οι συγγραφείς επιθυμούν να πάει η επιστήμη.

Roger E. Backhouse and Steven G. Medema. 2009. "Retrospectives: On the Definition of Economics." *Journal of Economic Perspectives*, 23(1): 221-33.

Σε τι διαφέρει η οικονομική επιστήμη από τις θετικές επιστήμες;

- Η οικονομική είναι μια κοινωνική επιστήμη.
- Διάκριση μεταξύ ανθρωπιστικών/κοινωνικών και θετικών/φυσικών επιστημών
Geisteswissenschaften vs Naturwissenschaften
- Το αντικείμενο της οικονομικής επιστήμης μεταβάλλεται. Είναι αυτός λόγος για διαφορετικές επιστημονικές κατηγορίες ή υπάρχει καθολικότητα των επιστημονικών οικονομικών νόμων;
- Σχετική αδυναμία πειράματος.
- Διάκριση μεταξύ θετικών και κανονιστικών οικονομικών. Ελευθερία από αξιολογικές κρίσεις. Είναι εφικτό;
- Οι αξίες υπεισέρχονται στη διαμόρφωση και των πλέον τεχνικών ζητημάτων ακόμα και αν οι επιστήμονες δεν είναι συνειδητά στρατευμένοι σε μια πολιτική ιδεολογία. [Πειράματα με φοιτητές οικονομικών]
- Η οικονομική θεωρία επηρεάζει τη συμπεριφορά των οικονομικών δρώντων.

Πως προχωράει η επιστήμη; Κριτήρια αποδοχής ή απόρριψης

- Δύο βασικές αντιλήψεις για την πρόοδο της επιστήμης:
  1. Η **σωρευτική** αντίληψη (cumulative view)
  2. Η **ανταγωνιστική** αντίληψη (competitive view)
- Σύμφωνα με τη **σωρευτική** αντίληψη κάθε νέα γενεά επιστημόνων διορθώνει τα λάθη της προηγούμενης και προσθέτει στη συσσωρευμένη δεξαμενή της γνώσης. Στεκόμαστε μεν σε ώμους γιγάντων αλλά βλέπουμε ψηλότερα από αυτούς. Είναι σα μια χιονοστιβάδα που όσο κατεβαίνει την πλαγιά μαζεύει περισσότερο χιόνι. Σύμφωνα με τη λογική αυτή η ιστορία ενός επιστημονικού πεδίου δεν βοηθάει στην καλύτερη κατανόησή του.
- Η αντίληψη αυτή σχετίζεται με τον Κύκλο της Βιέννης του μεσοπολέμου και τον θετικισμό (positivism).
- Διαφορά μεταξύ **αναλυτικών** (a priori/μαθηματικές) και **συνθετικών** (a posteriori/επιστημονικές) προτάσεων.
- Όποια πρόταση δε μπορεί να **επαληθευθεί** εμπειρικά είναι **μεταφυσική**.

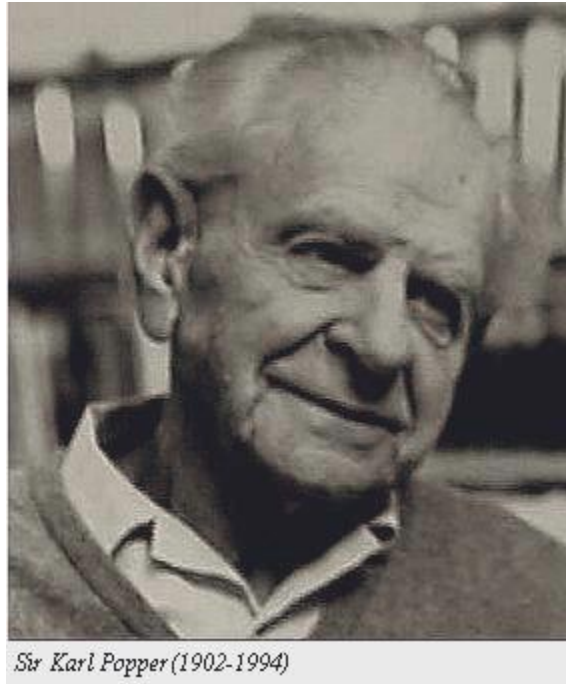

Πως προχωράει η επιστήμη; Κριτήρια αποδοχής ή απόρριψης

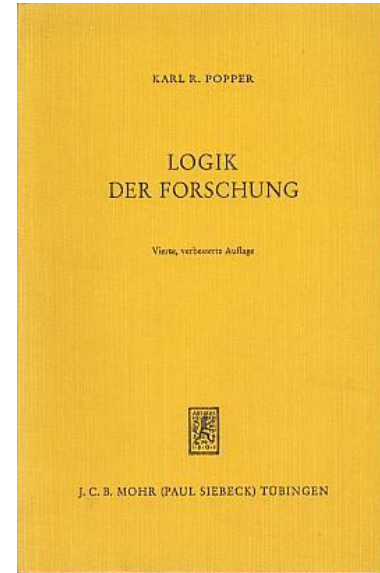
- Το πρόβλημα με το θετικισμό είναι ότι οι επιστημονικές προτάσεις δε μπορεί να είναι επαληθεύσιμες.
- Το πρόβλημα της επαγωγής.
- Η κριτική του Karl Popper.
- Οι επιστημονικές προτάσεις μπορεί να είναι μόνο διαψεύσιμες (falsifiable)
- Οι επιστήμονες οφείλουν να εκφράζουν τις προτάσεις τους με τρόπο που να μπορεί να ελεγχθεί εμπειρικά
- Αν μια επιστημονική υπόθεση διαψευσθεί, διατυπώνεται μια νέα υπόθεση.
- Αλλά η θεωρία στον πυρήνα δε μπορεί να διαψευσθεί διότι πάντα μπορούμε να διατυπώσουμε νέες προτάσεις από την ίδια θεωρία μεταβάλλοντας τις επικουρικές υποθέσεις

Πως προχωράει η επιστήμη; Κριτήρια αποδοχής ή απόρριψης

Karl Popper
(1902-1994)

Logik der Forschung, Vienna: 1935
Η λογική της επιστημονικής έρευνας

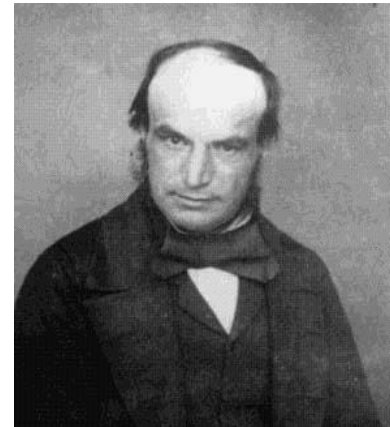
Παράδειγμα

Η ανακάλυψη του πλανήτη Ποσειδώνα από την παρατήρηση της τροχιάς του πλανήτη Ουρανού στα μέσα του 19^{ου} αιώνα.

Δεν διαψεύσθηκε η θεωρία του Νεύτωνα, έγινε μια νέα υπόθεση ότι υπάρχει κάποιος άλλος πλανήτης που επηρεάζει την τροχιά.

Urbain Le Verrier
(1811–1877)
Γάλλος αστρονόμος
που ανακάλυψε τον
Ποσειδώνα

John Couch Adams
(1819–1892)
Άγγλος αστρονόμος που
έκανε ανεξάρτητα την
ίδια ανακάλυψη

Πως προχωράει η επιστήμη; Κριτήρια αποδοχής ή απόρριψης

- **Η ανταγωνιστική άποψη**
- Η επιστήμη δεν προχωράει με τη συσσώρευση νέας γνώσης αλλά με τη διατύπωση εναλλακτικών θεωριών οι οποίες αντιμάχονται.
- Η επικράτηση μιας θεωρίας εξαρτάται από την ικανότητά της να ανταποκρίνεται καλύτερα στην εξήγηση των φαινομένων και από τη συγκρότηση της επιστημονικής κοινότητας
- Thomas S. Kuhn (1922–1996): *Η δομή των επιστημονικών επαναστάσεων* (1962).
- Διαφορές σε θεωρητικά παραδείγματα (paradigms)
- Κανονική επιστήμη, επίλυση γρίφων, ανωμαλίες (Normal science, puzzle solving, anomalies, Gestaltswitch)

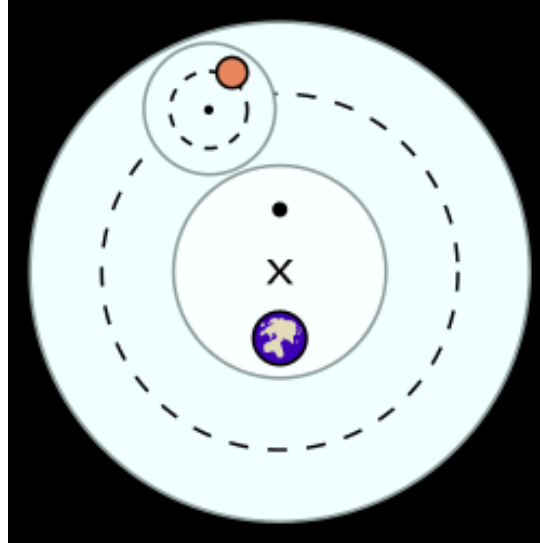

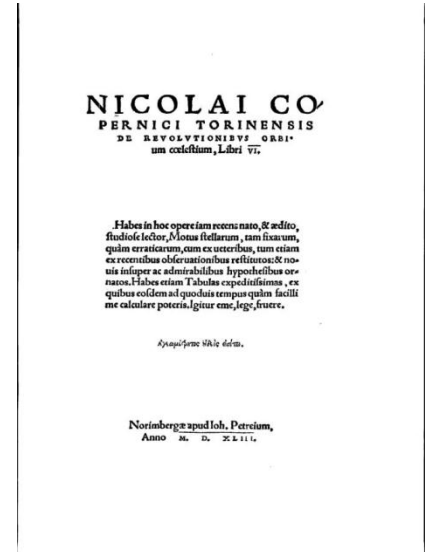
Παράδειγμα

Διαφορά μεταξύ
Πτολεμαϊκού
(γεωκεντρικού) και
Κοπερνικανικού
(ηλιοκεντρικού)
συστήματος.

Η επικράτηση του
ηλιοκεντρικού
συστήματος δεν
έγινε άμεσα
αποδεκτή

Συστήματα φερόντων
κύκλων και επικύκλων
στο γεωκεντρικό
σύστημα

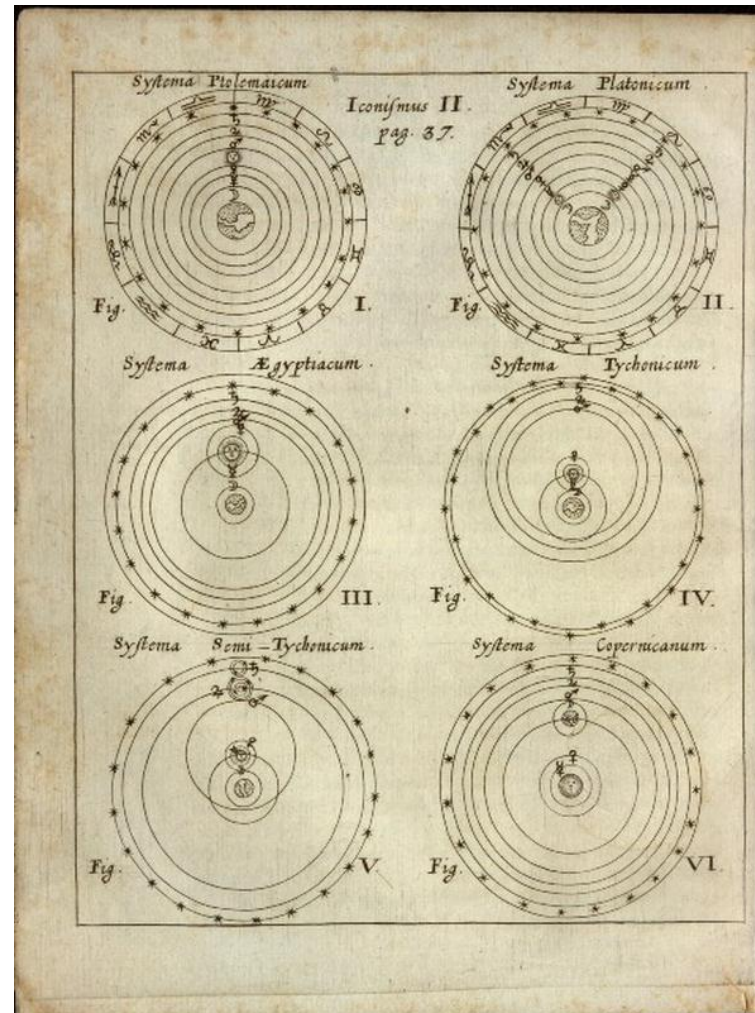

Το βιβλίο του
Κοπέρνικου
*Περί της περιστροφής
των ουρανίων σφαιρών*
1543

Παράδειγμα

Εναλλακτικά
υποδείγματα του
συστήματος των
πλανητών

Athanasius Kircher,
*Iter exstaticum
coeleste* [Εκστατικό
ταξίδι στον
ουρανό], 1660.

Πως προχωράει η επιστήμη; Κριτήρια αποδοχής ή απόρριψης

- **Η ανταγωνιστική άποψη**
- Imre Lakatos (1922-1974)
- Ερευνητικά προγράμματα
- Milton Friedman (1912-2006), [*Essays in Positive Economics*, “Part I - The Methodology of Positive Economics”, University of Chicago Press (1953), 1970, pp. 3-43]
- Δεν έχει σημασία η αληθοφάνεια των υποθέσεων μόνο η ικανότητα της θεωρίας να προβλέπει τα φαινόμενα.

Πως προχωράει η επιστήμη; Κριτήρια αποδοχής ή απόρριψης

- **Η άποψη του Joseph A. Schumpeter (1883-1950)**
- *History of Economic Analysis*, 1954.
- Η οικονομική έρευνα διέρχεται από τρία στάδια.
- 1. «Όραμα» (vision) Προ-αναλυτική γνωσιακή ενέργεια [Pre-analytic cognitive act]
- 2. Conceptualization (δημιουργία εννοιών) «να εκφραστεί το όραμα με λέξεις και να το συλλάβουμε με τέτοιο τρόπο ώστε τα στοιχεία να καταλάβουν τις θέσεις τους, να ονομαστούν ώστε να αναγνωριστούν και να χειραγωγηθούν σε μια λίγο ως πολύ σχήμα ή εικόνα που έχει κάποια τάξη».
- 3. Η δημιουργία επιστημονικών υποδειγμάτων

Ζητήματα που θα μας απασχολήσουν

- Μεθοδολογικός ατομικισμός (Methodological individualism)
- Άτομα ή τάξεις ή φορείς;
- Μη σκοπούμενες συνέπειες
- Ιστορικότητα των οικονομικών νόμων και κατασκευή οικονομικών κατηγοριών
- Σχέση ατόμων μεταξύ τους ή με τα αγαθά (υποκειμενικότητα)
- Έννοια της ισορροπίας
- Έννοια της αξίας
- Αρμονία του οικονομικού συστήματος

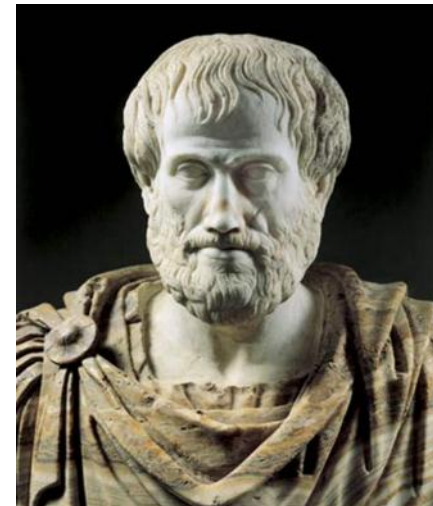
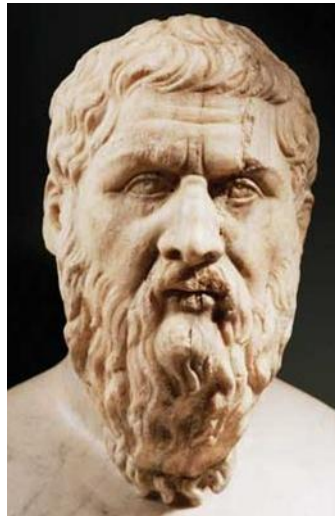
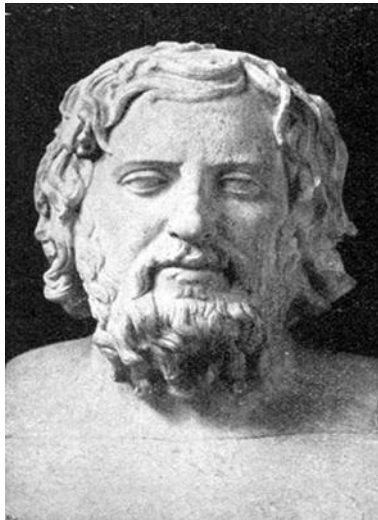

Εισαγωγή στην Ιστορία Οικονομικών Θεωριών

Σύντομη επισκόπηση της πορείας της
οικονομικής σκέψης από την αρχαιότητα
μέχρι τον 20ο αιώνα

Σύντομη επισκόπηση

- **Αρχαίοι Έλληνες συγγραφείς**
- Ξενοφών (430-354 π.Χ.)
- Πλάτων (424-348 π.Χ.)
- Αριστοτέλης (384-322 π.Χ.)

Σύντομη επισκόπηση

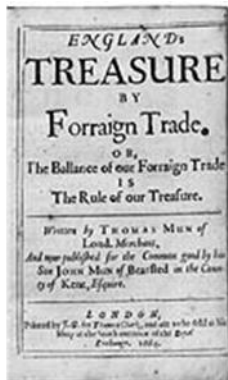
- Σχολαστικοί (13ος-16ος αι.)

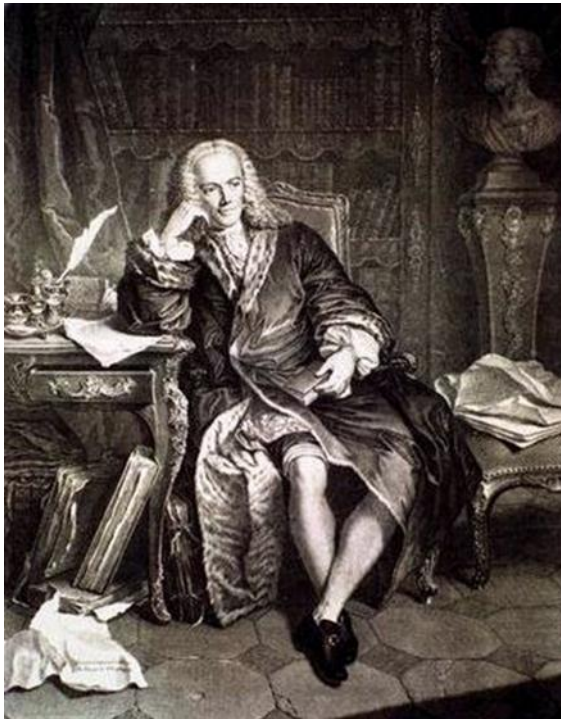
Σύντομη επισκόπηση

- Μερκαντιλιστές (16^{ος} – 18^{ος} αι.)

Σύντομη επισκόπηση

- Φυσιοκράτες (Γαλλία 18ος αι.)

François Quesnay (1694–1774)

Anne-Robert-Jacques Turgot (1727–1781)

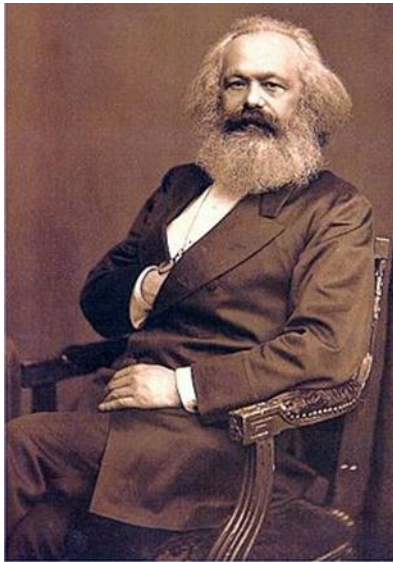
Σύντομη επισκόπηση

- **Κλασική πολιτική οικονομία**
- Adam Smith (1723-1790)
- Thomas Robert Malthus (1766-1834)
- David Ricardo (1772-1823)

Σύντομη επισκόπηση

- **Μαρξιστική πολιτική οικονομία**
- Karl Marx (1818-1883)
- Friedrich Engels (1820-1895)

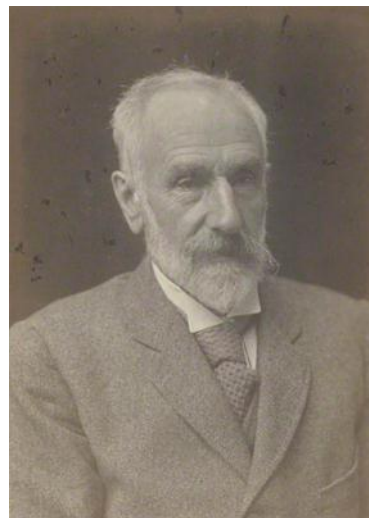
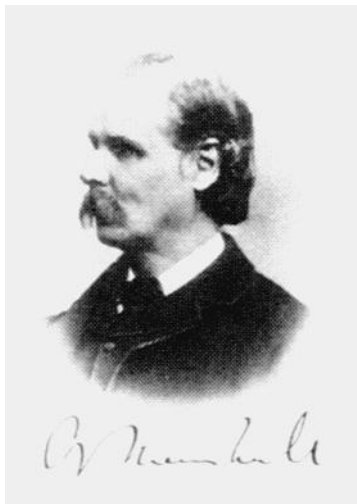
Σύντομη επισκόπηση

- **Νεοκλασικά οικονομικά**
- Οριακή επανάσταση (1871)
- W. Stanley Jevons (1835-1882)
- Léon Walras (1834-1910)
- Carl Menger (1840-1921)

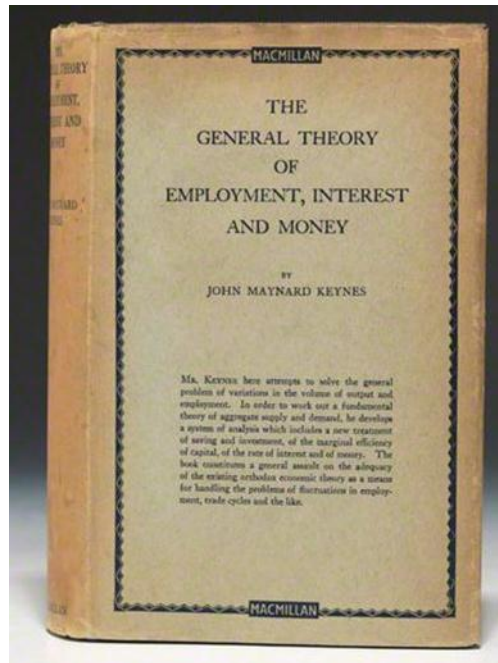
Σύντομη επισκόπηση

- **Νεοκλασικά οικονομικά**
- *Alfred Marshall (1842-1924)*
- *Francis Y. Edgeworth (1845-1926)*
- *Vilfredo Pareto (1848-1923)*

Σύντομη επισκόπηση

- **John Maynard Keynes (1883-1946)**
- ***The General Theory of Employment, Interest and Money (1936)***

Τέλος Ενότητας

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών

Ιστορία Οικονομικών Θεωριών

Ενότητα 2: Αρχαία ελληνική και σχολαστική
οικονομική σκέψη
Νίκος Θεοχαράκης

Σχολή Οικονομικών και Πολιτικών Επιστημών
Τμήμα Οικονομικών Επιστημών

Σκοποί ενότητας

- Να περιγράψει συνοπτικά την αρχαία ελληνική οικονομική σκέψη
- Να εξηγήσει σε τι διαφέρει από την σύγχρονη πολιτική οικονομία
- Να δείξει πως επηρέασε τη μεταγενέστερη οικονομική σκέψη
- Να περιγράψει και αναλύσει την οικονομική σκέψη των σχολαστικών θεολόγων του μεσαίωνα
- Να καταδείξει την επιρροή της στην μετέπειτα πολιτική οικονομία

Περιεχόμενα ενότητας

- **Αρχαία ελληνική οικονομική σκέψη**
  - Πλάτων *Πολιτεία*
  - Ξενοφών *Κύρου Παιδεία, Πόροι ή Περί Προσόδων, Οικονομικός*
  - Αριστοτέλης *Πολιτικά, Ηθικά Νικομάχεια*
  - Επικούρειοι, Στωικοί
- **Σχολαστική οικονομική σκέψη**
  - Αγ. Αλβέρτος Μέγας
  - Αγ. Θωμάς Ακινάτης
  - San Bernardino da Siena, Sant' Antonino da Firenze
  - Σχολή Σαλαμάνκας

Αρχαία ελληνική και σχολαστική οικονομική σκέψη

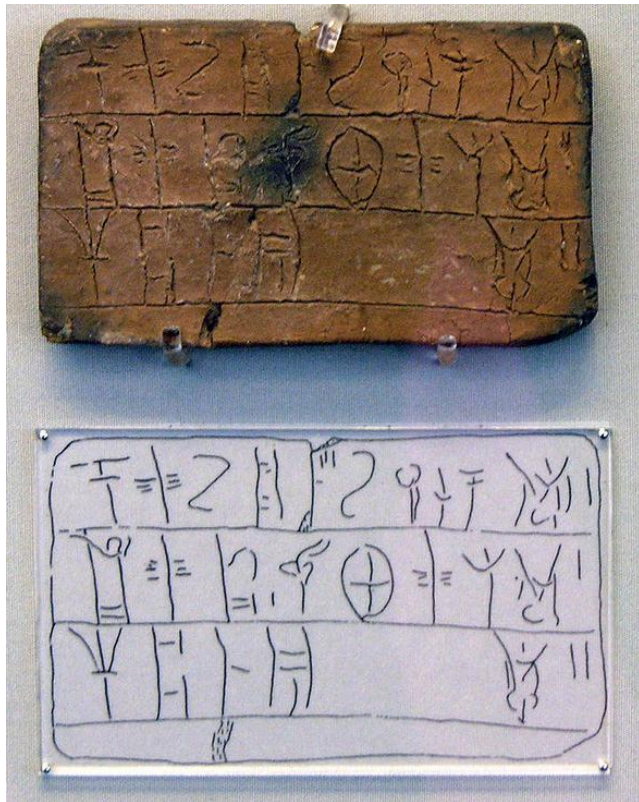
Αρχαία ελληνική οικονομική σκέψη

Αρχαία ελληνική οικονομική σκέψη

- Ήδη πριν από την αρχαϊκή και κλασική περίοδο υπήρχαν «κείμενα» που αφορούσαν οικονομικά ζητήματα.
- Στη μυκηναϊκή περίοδο [17^{ος} - 13^{ος} αι. π.Χ.] επιγραφές καταγράφουν την οικονομική δραστηριότητα
- Αυτό βεβαίως δε συνιστά οικονομική σκέψη

Αρχαία ελληνική οικονομική σκέψη

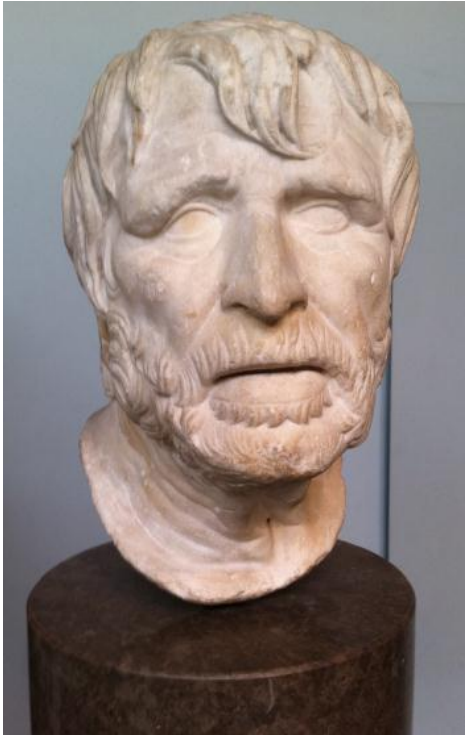
άνδρας/γυναίκα/τροχός/αμφορέας/σίτος/ύφασμα
κρασί/ορείχαλκος/μαλλί/κριθάρι/ελαιόλαδο/χρυσός

Λογογράμματα Γραμμικής Β που αναφέρονται σε
αντικείμενα οικονομικής σημασίας

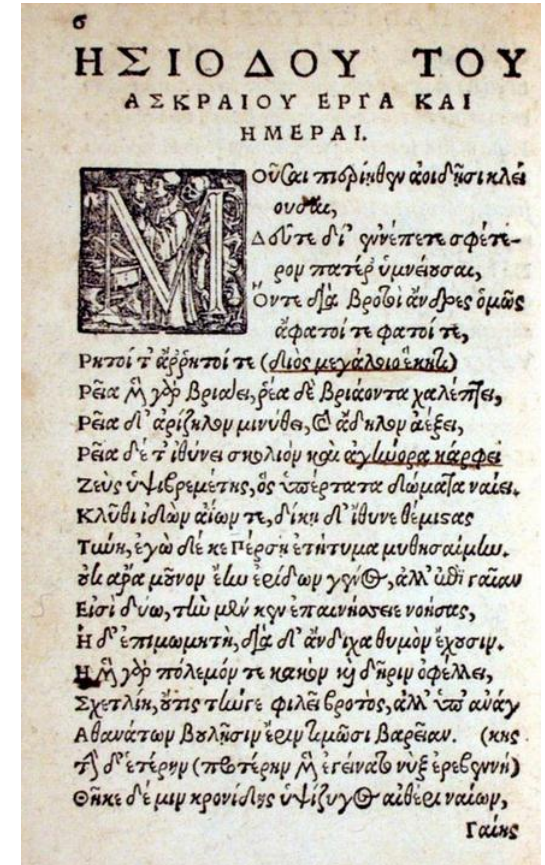
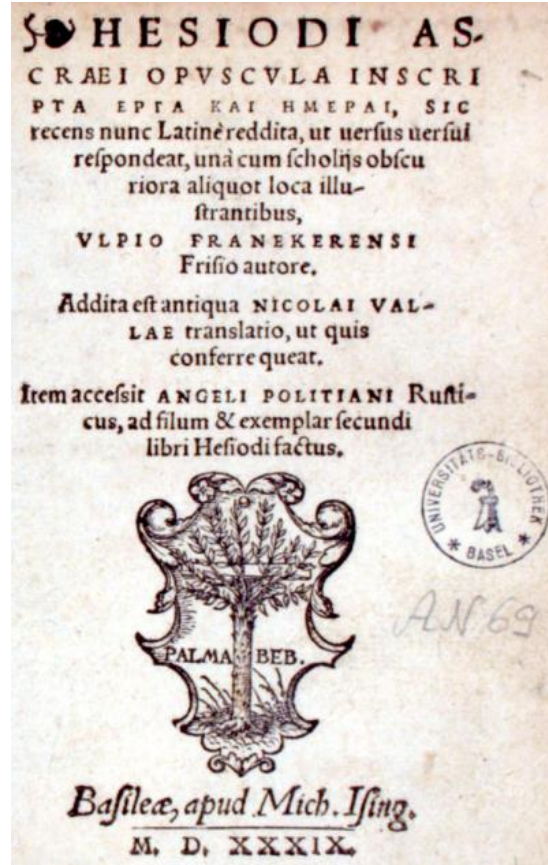
<http://www.ancientscripts.com/linearb.html>

Μυκήνες: Πήλινη πινακίδα γραμμικής Β. 1250 π.Χ.
Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο, Αθήνα. 7671
Αναφέρεται σε ποσότητα μαλλιού που πρόκειται να βαφεί.

Αρχαία ελληνική οικονομική σκέψη

Ησίοδος (π. 750-650 π.Χ.)
Προτομή στο Βρετανικό Μουσείο

Έργα και Ημέραι, έκδοση Βασιλείας 1539, Michael Isingrin

οὐκ ἄρα μοῦνον ἔην Ἑρίδων γένος, ἀλλ' ἐπὶ γαῖαν
εἰσὶ δύω: τὴν μὲν κεν ἐπαινέσσειε νοήσας,
ἢ δ' ἐπιμωμητή: διὰ δ' ἄνδιχα θυμὸν ἔχουσιν.
ἢ μὲν γὰρ πόλεμόν τε κακὸν καὶ δῆριν ὀφέλλει,
σχετλίη: οὔτις τὴν γε φιλεῖ βροτός, ἀλλ' ὑπ' ἀνάγκης
ἀθανάτων βουλῆσιν Ἑριν τιμῶσι βαρεῖαν.
τὴν δ' ἑτέρην προτέρην μὲν ἐγείνατο Νύξ ἔρεβεννή,
θῆκε δέ μιν Κρονίδης ὑψίζυγος, αἰθέρι ναίων,
γαίης ἐν ῥίζησι, καὶ ἀνδράσι πολλὸν ἀμείνω:
ἢ τε καὶ ἀπάλαμόν περ ὁμῶς ἐπὶ ἔργον ἔγειρεν.
εἰς ἕτερον γὰρ τίς τε ἰδὼν ἔργοιο χατίζει
πλούσιον, ὃς σπεύδει μὲν ἀρώμεναι ἠδὲ φυτεύειν
οἶκόν τ' εὖ θέσθαι: ζηλοῖ δέ τε γείτονα γείτων
εἰς ἄφενος σπεύδοντ': ἀγαθῇ δ' Ἑρις ἦδε βροτοῖσιν.

καὶ κεραμεὺς κεραμεῖ κοτέει καὶ τέκτωνι τέκτων,
καὶ πτωχὸς πτωχῷ φθονέει καὶ αἰοιδὸς αἰοιδῷ.

Ἡσίοδος: Ἔργα και Ημέραι, στίχοι 11-26

Ἔτσι δεν εἶναι μόνο ένα εἶδος ἀπὸ Ἑριδες στη γη, ἀλλὰ δύο. Την πρώτη θα την επαινέσεις αν την καταλάβεις. Η ἄλλη εἶναι αξιοκατάκριτη. Και εἶναι εντελῶς διαφορετικές στη φύση τους. Η μεν εἶναι σκληρή και φέρνει τον κακό πόλεμο και την ἀμάχη. Αυτὴν κανεῖς θνητός δεν αγαπά ἀλλὰ την τιμούν επειδὴ το θέλουν οι θεοί. Την ἄλλη πρώτη τη γέννησε η σκοτεινὴ Νύχτα, και ο γιός του Κρόνου που κάθεται ψηλά και κατοικεῖ στον αἰθέρα την ἔβαλε στις ρίζες της γης. Αυτὴ εἶναι πολὺ καλύτερη στους ἀνθρώπους. Παρακινεῖ ἀκόμα και τον οκνό να δουλέψει. Γιατί αν κάποιος δει το γείτονά του να εἶναι πλούσιος επειδὴ οργώνει και φυτεύει και βάζει το σπίτι του σε τάξη: ζηλεύει ο ἕνας γείτονας τον ἄλλον και τρέχουν και οι δυο να πλουτίσουν. Η Ἑριδα αυτὴ εἶναι ἀγαθὴ στους θνητούς. Και ο ἀγγειοπλάστης θυμῶνει με τον ἀγγειοπλάστη και ο οἰκοδόμος με τον οἰκοδόμο και ο ζητιάνος ζηλεύει τον ζητιάνο και ο αἰιδός τον αἰιδό.

Οὐκ ἄρα μῶνον ἔην Ἑρίδων γένος, ἀλλ' ἐπὶ γαίαν
εἰς δὴ τὴν μὲν κεν ἐπαινέσσειε νοήσας,
ἢ δ' ἐπιμωμητὴ· διὰ δ' ἀνδρα θυμὸν ἔχουσιν.
ἢ μὲν γὰρ πόλεμόν τε κακὸν καὶ δῆριν ὀφέλλει,
15 χρετλίη· οὐ τις τὴν γε φιλεῖ βροτός, ἀλλ' ὑπ' ἀνάγκης
ἀθανάτων βουλήσιν Ἑριν τιμῶσι βαρεῖαν.
τὴν δ' ἑτέραν προτέραν μὲν ἐγείνατο Νύξ ἐρεβεννή,
θῆκε δέ μιν Κρονίδης ὑψίζυγος, αἰθέρι ναίων,
γαίης τ' ἐν ῥίζῃσι καὶ ἀνδράσι πολλὸν ἀμείνω.
20 ἢ τε καὶ ἀπάλαμόν περ ὄμωσ ἐπὶ ἔργον ἐγείρει·
εἰς ἕτερον γάρ τις τε ἰδὼν ἔργοιο χατίζων
πλούσιον, ὃς σπεύδει μὲν ἀρόμμεναι ἠδὲ φυτεύειν
οἶκόν τ' εὖ θέσθαι, Ζηλοῖ δέ τε γείτονα γείτων
εἰς ἄφενον σπεύδοντ'· ἀγαθὴ δ' Ἑρις ἦδε βροτοῖσι.
25 Καὶ κεραμεὺς κεραμεῖ κοτέει καὶ τέκτονι τέκτων,
καὶ πτωχὸς πτωχῷ φθονεῖ καὶ ἀοιδὸς ἀοιδῷ.

ΗΣΙΟΔΟΥ

ΕΡΓΑ ΚΑΙ ΗΜΕΡΑΙ.

HESIODEA QUAE FERUNTUR CARMINA

AD CODICUM MANUSCRIPTORUM
ET ANTIQUORUM TESTIUM FIDEM

RECENSUIT

CRITICORUM CONJECTURAS ADJECIT

ARMINIUS KOECHLY

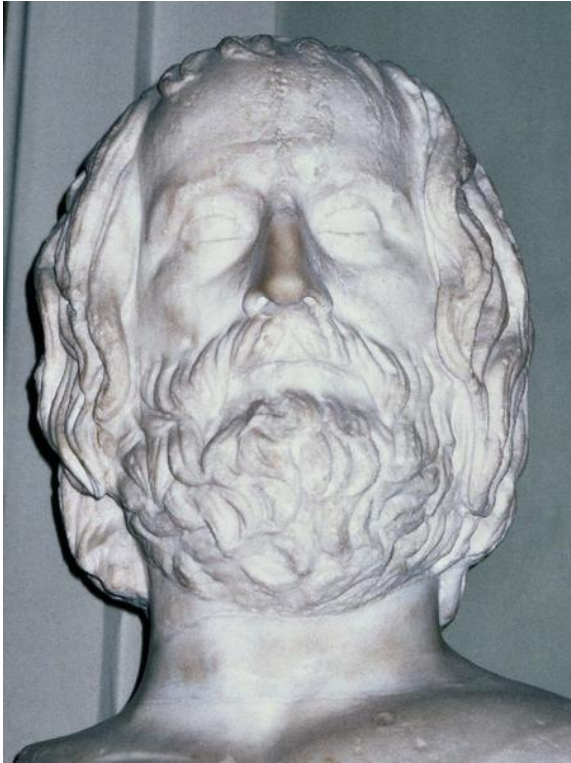
LECTIONIS VARIETATEM SUBSCRIPSIT

GODOFREDUS KINKEL

LIPSIAE
IN AEDIBUS B. G. TEUBNERI
MDCCLXX

Αρχαία ελληνική οικονομική σκέψη

ΑΡΙΣΤΟΦΑΝΟΥΣ ΒΑΤΡΑΧΟΙ ~

ΞΑΝΘΙΑΣ ΟΥΡΟΛΟΓΙΖΩΝ .

·Ι·

Ι πω τίτ' εἰωθότῳ ὦ
 Δεσπότη,
 Ἐφ' οἷς αἰεὶ γελῶσι μοι
 θεώ μολοι.

Δι. Νὺ τὸν δέ σ' ἄγχι Γούλ' ἀγαθὴν
 πλὴν πικρῶμα.

Τοῦτο δὲ φύλαξαι πάντῃ ἔς ἠδὴ γλή·
 Ξε. Μὴ δ' ἔτέρ' ἄστυόν τι Δι. πλὴν γ' ὡς θλίβομαι·
 Ξε. Τί δὲ αὖ γ' ἔπερ μ' ἄλλοιοι εἰπὼ Δι. νῦ δ' ἴα.
 Θε. ῥῶ γ' ἔκνομον ὄντι ἄστυ μὲν εἴς· Ξε. νῦ τί·
 Δι. Με τι βραλό μολος πένε φρον, ὅτι χεζυτιὰς.
 Ξε. Μὴ δ' ὄψι το σὺ τὸν ἄχος ἐπὶ μου τ' ἀφ' ἔρωμ.
 Ἐἰ μὴ καθὼ ρήσει τίς, ἀποπερδύσομαι·
 Δι. Μὴ δ' ἴκετ' ἠὲ πλὴν γ' ὅτ' αἴ μ' ἄστυ με μὲν εἴς.

Εἰπω τίτ' εἰωθότῳ ναυτίο
 ἔθεισμένον μετ' ἄστυ
 τῷ οἰόματός· καὶ Ὀμηρος
 ἦν δ' ἀστυλλίμα χεζυτιῶν
 ἄστυ· ἀστυ τῶν τῶν ὄστυ
 θίας δὲ ἄστυ τῶν παρὰ τῶν
 καθεὶ δὲ μολος ἴχει ἄστυ
 ὡ μολος ἀστυ φρον, ὅπου ἰω
 παρὰ τῶν καθεὶ μολος
 θὸ ἀστυ ἀστυ τῶν ἄστυ
 λό μολος, ἔπειθ' ἀστυ
 ἀστυ τῶν ἀστυ δὲ ἀστυ
 ἄστυ ἀστυ τῶν ἀστυ
 ἀστυ ἀστυ τῶν ἀστυ
 ἀστυ ἀστυ τῶν ἀστυ
 ἀστυ ἀστυ τῶν ἀστυ
 ἀστυ ἀστυ τῶν ἀστυ

πλοῖον ἄλλοιόν· ἢ δὲ σκαπία καὶ τὴ· Μι τι βραλό μολος ἀστυ τῶν ἀστυ
 ὡ μολ· τῶν ἀστυ τῶν ἀστυ τῶν ἀστυ τῶν ἀστυ τῶν ἀστυ τῶν ἀστυ
 Μι δ' ὅτι τοσὺ τῶν· με οὐ τῶν ἀστυ τῶν ἀστυ τῶν ἀστυ τῶν ἀστυ
 ὡς ὅτ' ἀστυ τῶν ἀστυ τῶν ἀστυ τῶν ἀστυ τῶν ἀστυ τῶν ἀστυ
 πη φασὶ ἄστυ τῶν ἀστυ τῶν ἀστυ τῶν ἀστυ τῶν ἀστυ τῶν ἀστυ

Αριστοφάνης (π. 446 – 386 π.Χ.)
 Προτομή Musei Capitolini, Ρώμη

Αριστοφάνους Κωμῳδίαί Εννέα, Βενετία 1498, Άλδος Μανούτιος,
 έκδοση Μάρκου Μουσούρου.

Χορός

πολλάκις γ' ἡμῖν ἔδοξεν ἢ πόλις πεπονθέναι
ταύτων ἔς τε τῶν πολιτῶν τοὺς καλοὺς τε κάγαθοὺς
ἔς τε τάρχαϊον νόμισμα καὶ τὸ καινὸν χρυσίον.
οὔτε γὰρ τούτοισιν οὔσιν οὐ κεκιβδηλευμένοις,
ἀλλὰ καλλίστοις ἀπάντων, ὡς δοκεῖ, νομισμάτων
καὶ μόνοις ὀρθῶς κοπεῖσι καὶ κεκωδωνισμένοις
ἐν τε τοῖς Ἑλλησι καὶ τοῖς βαρβάροισι πανταχοῦ
χρῶμεθ' οὐδέν, ἀλλὰ τούτοις τοῖς πονηροῖς χαλκίοις
χθές τε καὶ πρόην κοπεῖσι τῷ κακίστῳ κόμματι.
τῶν πολιτῶν θ' οὐς μὲν ἴσμεν εὐγενεῖς καὶ σώφρονας
ἄνδρας ὄντας καὶ δικαίους καὶ καλοὺς τε κάγαθοὺς
καὶ τραφέντας ἐν παλαιστραῖς καὶ χοροῖς καὶ μουσικῇ,
προσελοῦμεν, τοῖς δὲ χαλκοῖς καὶ ξένοις καὶ πυρρῆαις
καὶ πονηροῖς κακῶν πονηρῶν εἰς ἅπαντα χρῶμεθα
ὑστάτοις ἀφιγμένοισιν, οἷσιν ἢ πόλις πρὸ τοῦ
οὐδὲ φαρμακοῖσιν εἰκῆ ῥαδίως ἐχρήσατ' ἄν.
ἀλλὰ καὶ νῦν ἀνόητοι μεταβαλόντες τοὺς τρόπους
χρῆσθε τοῖς χρηστοῖσιν αὐθις: καὶ κατορθώσασι γὰρ
εὐλογον, κἂν τι σφαλῆτ', ἐξ ἀξίου γοῦν τοῦ ξύλου,
ἦν τι καὶ πάσχητε, πάσχειν τοῖς σοφοῖς δοκῆσετε.

Aristophanes. Aristophanes Comoediae, ed. F.W. Hall and W.M. Geldart, vol. 2.
F.W. Hall and W.M. Geldart. Oxford. Clarendon Press, Oxford. 1907.

Χορός

720

Πολλές φορές μας φαίνεται ότι έχει πάθει η πόλη με τους πολίτες τους καλούς ότι παθαίνει κανείς με το παλαιό και το νέο χρυσό νόμισμα. Γιατί αυτοί που δεν είναι κίβδηλοι αλλά οι πιο καλοί από όλους και από τα νομίσματα τα μόνα που κόπηκαν σωστά και είναι δοκιμασμένα στους Έλληνες και στους βαρβάρους δεν τους χρησιμοποιούμε καθόλου. Αλλά χρησιμοποιούμε τα κακά χάλκινα που κόπηκαν μόλις χθες ή λίγο πριν με το χειρότερο τρόπο. Έτσι, το ίδιο καταντά με τους πολίτες: αυτούς που ξέρουμε ότι είναι ευγενείς και σώφρονες και δίκαιοι και καλοί κ' αγαθοί που μεγάλωσαν στην παλαιστρα και στους χορούς και στη μουσική τους κακομεταχειριζόμαστε, και τους χάλκινους και τους ξένους και τους κοκκινομάλληδες, που κακοί και από κακή καταγωγή, μόλις έλθουν σε αυτή τη γη τους τα προσφέρουμε όλα, ενώ πριν ούτε για φόλα δε θα άξιζαν. Μα τώρα, ανόητοι, αλλάξτε τους τρόπους σας και πάλι πάρτε τους τίμιους ανθρώπους. Αν θα το κάνετε αυτό, θα ήταν άξιο επαίνου. Μα και αν σφάλετε τουλάχιστον θα σας κρεμάσουν από άξιο δέντρο. Έτσι τουλάχιστον θα νομίσουν οι γνωστικοί, αν κάτι σας συμβεί.

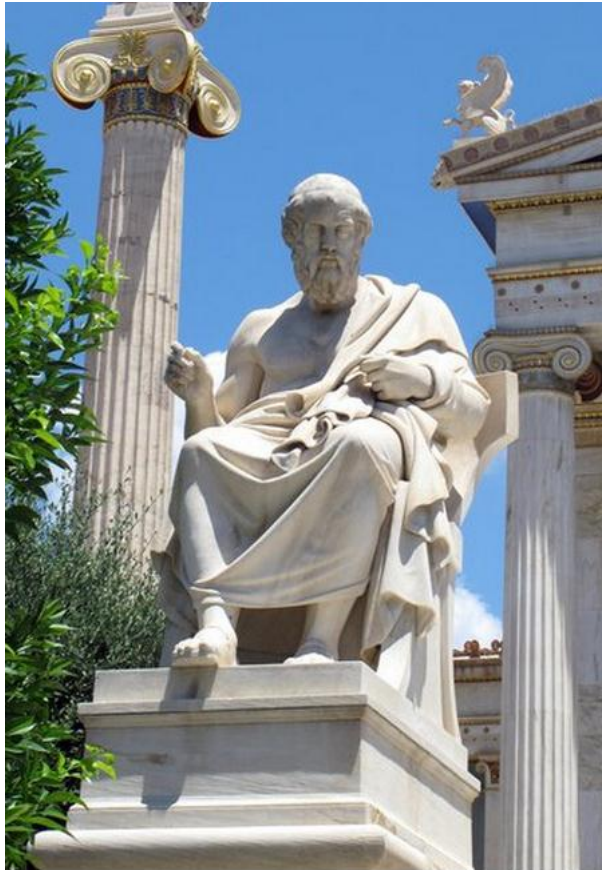
735

Βάτραχοι, στίχοι 718-737

Πρόκειται για το νόμο του

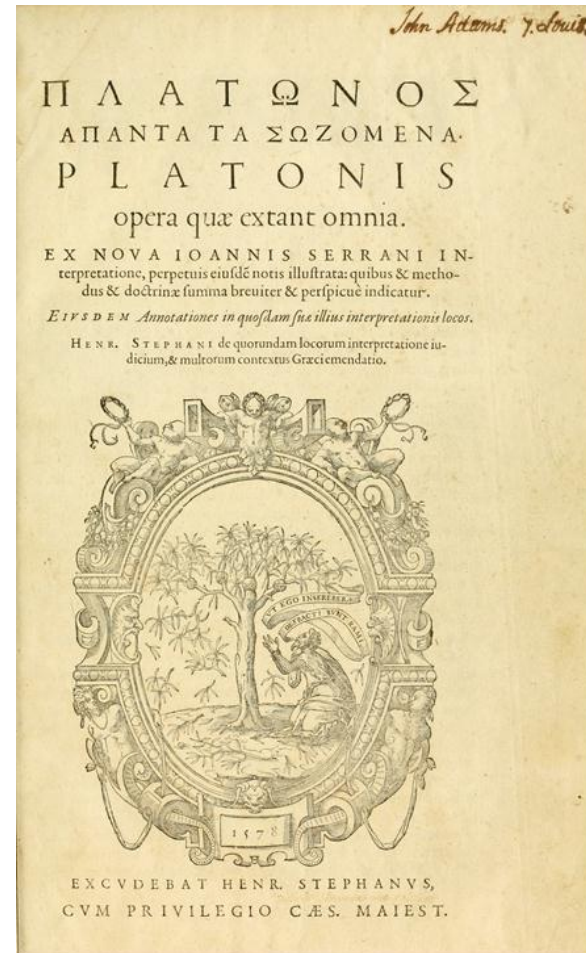
Gresham.

Αρχαία ελληνική οικονομική σκέψη

Πλάτων (427 π.Χ.–347 π.Χ.)

Έργο Λεωνίδα Δρόση
Ακαδημία Αθηνών

Η έκδοση των απάντων του Πλάτωνος από τον Ερρίκο
Στέφανο, Γενεύη 1578.

5 Γίγνεται τοίνυν, ἣν δ' ἐγώ, πόλις, ὡς ἐγῶμαι, ἐπειδὴ
τυγχάνει ἡμῶν ἕκαστος οὐκ αὐτάρκης, ἀλλὰ πολλῶν (ῶν)
ἐνδεής· ἢ τίν' οἶει ἀρχὴν ἄλλην πόλιν οἰκίσειν;

Οὐδεμίαν, ἢ δ' ὅς.

c Οὕτω δὴ ἄρα παραλαμβάνων ἄλλος ἄλλον, ἐπ' ἄλλου, τὸν
δ' ἐπ' ἄλλου χρεῖα, πολλῶν δεόμενοι, πολλοὺς εἰς μίαν
οἰκισμῶ ἀγείραντες κοινωνοὺς τε καὶ βοηθοὺς, ταύτη τῇ
συνοικίᾳ ἐθέμεθα πόλιν ὄνομα· ἢ γάρ;

5 Πάνυ μὲν οὖν.

Μεταδίδωσι δὴ ἄλλος ἄλλῳ, εἴ τι μεταδίδωσιν, ἢ μετα-
λαμβάνει, οἰόμενος αὐτῷ ἄμεινον εἶναι;

Πάνυ γε.

Ἴθι δὴ, ἣν δ' ἐγώ, τῷ λόγῳ ἐξ ἀρχῆς ποιῶμεν πόλιν·
10 ποιήσει δὲ αὐτήν, ὡς ἔοικεν, ἢ ἡμετέρα χρεῖα.

Πῶς δ' οὐ;

d Ἄλλὰ μὴν πρώτη γε καὶ μεγίστη τῶν χρεῶν ἢ τῆς τροφῆς
παρασκευὴ τοῦ εἶναί τε καὶ ζῆν ἕνεκα.

Ἡ ἀνάγκη δημιουργεῖ
τὴν πόλιν

Ἡ μεγαλύτερη ἀνάγκη
εἶναι ἡ τροφή

Παντάπασί γε.

Δευτέρα δὴ οἰκίσεως, τρίτη δὲ ἐσθήτος καὶ τῶν τοιούτων.

Ἔστι ταῦτα.

Φέρε δὴ, ἦν δ' ἐγώ, πῶς ἢ πόλις ἀρκέσει ἐπὶ τοσαύτην
 παρασκευήν; ἄλλο τι γεωργὸς μὲν εἷς, ὁ δὲ οἰκοδόμος, ἄλλος
 δέ τις ὑφάντης; ἢ καὶ σκυτοτόμον αὐτόσε προσθήσομεν ἢ
 τι' ἄλλον τῶν περὶ τὸ σῶμα θεραπευτήν;

Πάνυ γε.

Εἴη δ' ἂν ἢ γε ἀναγκαιοτάτη πόλις ἐκ τεττάρων ἢ πέντε
 ἀνδρῶν.

Φαίνεται.

Τί δὴ οὖν; ἓνα ἕκαστον τούτων δεῖ τὸ αὐτοῦ ἔργον
 ἅπασι κοινὸν κατατιθέναι, οἷον τὸν γεωργὸν ἓνα ὄντα παρα-
 σκευάζειν σιτία τέτταρσι καὶ τετραπλάσιον χρόνον τε καὶ
 πόνον ἀναλίσκειν ἐπὶ σίτου παρασκευῇ καὶ ἄλλοις κοινωνεῖν,
 ἢ ἀμελήσαντα ἑαυτῷ μόνον τέταρτον μέρος ποιεῖν τούτου τοῦ
 σίτου ἐν τετάρτῳ μέρει τοῦ χρόνου, τὰ δὲ τρία, τὸ μὲν ἐπὶ
 τῇ τῆς οἰκίας παρασκευῇ διατρίβειν, τὸ δὲ ἱματίου, τὸ δὲ
 ὑποδημάτων, καὶ μὴ ἄλλοις κοινωνοῦντα πράγματα ἔχειν,
 ἀλλ' αὐτὸν δι' αὐτὸν τὰ αὐτοῦ πράττειν;

Καὶ ὁ Ἀδείμαντος ἔφη· Ἄλλ' ἴσως, ὦ Σώκρατες, οὕτω
 ῥᾶρον ἢ κείνως.

Οὐδέν, ἦν δ' ἐγώ, μὰ Δία ἄτοπον. ἐννοῶ γὰρ καὶ αὐτὸς
 εἰπόντος σοῦ, ὅτι πρῶτον μὲν ἡμῶν φύεται ἕκαστος οὐ πάνυ
 ὅμοιος ἐκάστῳ, ἀλλὰ διαφέρων τὴν φύσιν, ἄλλος ἐπ' ἄλλου
 ἔργου πράξει. ἢ οὐ δοκεῖ σοι;

Ἔμοιγε.

Τί δέ; πότερον κάλλιον πράττοι ἂν τις εἷς ὢν πολλὰς
 τέχνας ἐργαζόμενος, ἢ ὅταν μίαν εἷς;

Ὅταν, ἢ δ' ὅς, εἷς μίαν.

Ἵστερα η κατοικία και η
 ένδυση και η υπόδηση

Ἄρα χρειαζόμεστε
 τουλάχιστον 4-5 άνδρες
 για την πόλη

Εἶναι καλύτερο να
 ασχολείται κανείς
 με ένα μόνο
 αντικείμενο και ο
 καθένας μας
 ταιριάζει για ένα
 πράγμα

Καλύτερα να έχει ο
 κάθε εργαζόμενος
 μόνο μια τέχνη

Ἄλλὰ μὴν οἶμαι καὶ τόδε δῆλον, ὥς, ἐάν τις τινος παρῆ
ἔργου καιρόν, διόλλυται.

Δῆλον γάρ.

10 Οὐ γὰρ οἶμαι ἐθέλει τὸ πραττόμενον τὴν τοῦ πράττοντος
σχολὴν περιμένειν, ἀλλ' ἀνάγκη τὸν πράττοντα τῷ πρατ-
C τομένῳ ἐπακολουθεῖν μὴ ἐν παρέργου μέρει.

Ἀνάγκη.

Ἐκ δὴ τούτων πλείω τε ἕκαστα γίγνεται καὶ κάλλιον καὶ
ῥᾶον, ὅταν εἰς ἐν κατὰ φύσιν καὶ ἐν καιρῷ, σχολὴν τῶν
5 ἄλλων ἄγων, πράττη.

Παντάπασι μὲν οὖν.

Πλειόνων δὴ, ὦ Ἀδείμαντε, δεῖ πολιτῶν ἢ τεττάρων ἐπὶ
τὰς παρασκευὰς ὧν ἐλέγομεν. ὁ γὰρ γεωργός, ὥς ἔοικεν,
οὐκ αὐτὸς ποιήσεται ἑαυτῷ τὸ ἄροτρον, εἰ μέλλει καλὸν εἶναι,
d οὐδὲ σμινύην, οὐδὲ τᾶλλα ὄργανα ὅσα περὶ γεωργίαν. οὐδ'
αὐτὸ οἰκοδόμος· πολλῶν δὲ καὶ τούτῳ δεῖ. ὥσαύτως δ' ὁ
ὑφάντης τε καὶ ὁ σκυτοτόμος· ἢ οὐ;

Ἀληθῆ.

5 Τέκτονες δὴ καὶ χαλκῆς καὶ τοιοῦτοί τινες πολλοὶ
δημιουργοί, κοινωνοὶ ἡμῖν τοῦ πολιχνίου γιγνόμενοι, συχνὸν
αὐτὸ ποιούσιν.

Πάνυ μὲν οὖν.

Ἄλλ' οὐκ ἂν πῶ πάνυ γε μέγα τι εἶη, εἰ αὐτοῖς βουκόλους
10 τε καὶ ποιμένας τοὺς τε ἄλλους νομέας προσθεῖμεν, ἵνα οἱ τε
e γεωργοὶ ἐπὶ τὸ ἄροῦν ἔχοιεν βοῦς, οἱ τε οἰκοδόμοι πρὸς τὰς
ἀγωγὰς μετὰ τῶν γεωργῶν χρῆσθαι ὑποζυγίσι, ὑφάνται δὲ
καὶ σκυτοτόμοι δέρμασιν τε καὶ ἐρίοις.

Οὐδέ γε, ἢ δ' ὅς, σμικρὰ πόλις ἂν εἶη ἔχουσα πάντα ταῦτα.

5 Ἄλλὰ μὴν, ἦν δ' ἐγώ, κατοικίσει γε αὐτὴν τὴν πόλιν εἰς

Καλό είναι να μην
αφήνουμε άσκοπο
χρονο μεταξύ των
έργων

Όσοι εργάζονται
δεν πρέπει να
κατασκευάζουν τα
εργαλεία τους

Άρα χρειαζόμαστε και
αυτούς που θα
φτιάχνουν τα εργαλεία

Και τους βοσκούς που θα
παρέχουν ζώα στους
γεωργούς και υποζύγια
στους τεχνίτες και
δέρματα και μαλλιά
στους τσαγκάρηδες και
στους υφαντές

τοιούτον τρόπον οὐ ἐπεισαγωγίμων μὴ δεήσεται, σχεδόν τι ἀδύνατον.

Ἄδύνατον γάρ.

Προσδεήσει ἄρα ἔτι καὶ ἄλλων, οἳ ἐξ ἄλλης πόλεως αὐτῇ κομιούσιν ὧν δεῖται. 10

Δεήσει.

Καὶ μὴν κενὸς ἂν ἴη ὁ διάκονος, μηδὲν ἄγων ὧν ἐκείνοι δέονται παρ' ὧν ἂν κομίζονται ὧν ἂν αὐτοῖς χρεία, κενὸς ἄπεισιν. ἦ γάρ; 371

Δοκεῖ μοι.

Δεῖ δὴ τὰ οἴκοι μὴ μόνον ἑαυτοῖς ποιεῖν ἱκανά, ἀλλὰ καὶ οἷα καὶ ὅσα ἐκείνοις ὧν ἂν δέωνται. 5

Δεῖ γάρ.

Πλειόνων δὴ γεωργῶν τε καὶ τῶν ἄλλων δημιουργῶν δεῖ ἡμῖν τῇ πόλει.

Πλειόνων γάρ.

Καὶ δὴ καὶ τῶν ἄλλων διακόνων που τῶν τε εἰσαζόντων καὶ ἐξαζόντων ἕκαστα. οὗτοι δέ εἰσιν ἔμποροι· ἦ γάρ; 10

Ναί.

Καὶ ἐμπόρων δὴ δεησόμεθα.

Πάνυ γε. 15

Καὶ ἔαν μὲν γε κατὰ θάλατταν ἡ ἐμπορία γίγνηται, συχνῶν καὶ ἄλλων προσδεήσεται τῶν ἐπιστημόνων τῆς περὶ τὴν θάλατταν ἐργασίας. 20

Συχνῶν μέντοι.

Τί δὲ δὴ; ἐν αὐτῇ τῇ πόλει πῶς ἀλλήλοις μεταδώσουσιν ὧν ἂν ἕκαστοι ἐργάζονται; ὧν δὴ ἕνεκα καὶ κοινωνίαν ποιησάμενοι πόλιν ᾤκισαμεν. 5

Δῆλον δὴ, ἦ δ' ὅς, ὅτι πωλοῦντες καὶ ὠνούμενοι.

Επειδή καμία πόλη
δεν είναι αυτάρκης
χρειαζόμαστε να
εισάγουμε από άλλες
πόλεις

Ἄρα χρειαζόμαστε
καὶ ἐμπόρους

Καὶ ἐπειδὴ τὸ ἐμπόριο
γίνεται ἀπὸ τῆ
θάλασσα
χρειαζόμαστε
ναυτικούς καὶ
ναυπηγούς

Ὁ καταμερισμός
τῆς ἐργασίας
ἀπαιτεῖ
ανταλλαγῆ:
ἀγοραστὲς καὶ
πωλητὲς

Ἄγορὰ δὴ ἡμῖν καὶ νόμισμα σύμβολον τῆς ἀλλαγῆς ἕνεκα γενήσεται ἐκ τούτου.

10 Πάνυ μὲν οὖν.

c Ἄν οὖν κομίσας ὁ γεωργὸς εἰς τὴν ἀγορὰν τι ὧν ποιεῖ, ἢ τις ἄλλος τῶν δημιουργῶν, μὴ εἰς τὸν αὐτὸν χρόνον ἤκη τοῖς δεομένοις τὰ παρ' αὐτοῦ ἀλλάξασθαι, ἀργήσει τῆς αὐτοῦ δημιουργίας καθήμενος ἐν ἀγορᾷ;

5 Οὐδαμῶς, ἢ δ' ὅς, ἀλλὰ εἰσὶν οἱ τοῦτο ὀρώντες ἑαυτοὺς ἐπὶ τὴν διακονίαν τάττουσιν αὐτήν, ἐν μὲν ταῖς ὀρθῶς οἰκουμέναις πόλεσι σχεδόν τι οἱ ἀσθενέστατοι τὰ σώματα καὶ ἀχρεῖοί τι ἄλλο ἔργον πράττειν. αὐτοῦ γὰρ δεῖ μένοντας d αὐτοὺς περὶ τὴν ἀγορὰν τὰ μὲν ἀντ' ἀργυρίου ἀλλάξασθαι τοῖς τι δεομένοις ἀποδόσθαι, τοῖς δὲ ἀντὶ αὐτῶν ἀργυρίου διαλλάττειν ὅσοι τι δέονται πρίασθαι.

Αὕτη ἄρα, ἢν δ' ἐγώ, ἢ χρεῖα καπήλων ἡμῖν γένεσιν 5 ἐμποιεῖ τῇ πόλει. ἢ οὐ καπήλους καλοῦμεν τοὺς πρὸς ὠνήν τε καὶ πρᾶσιν διακονοῦντας ἰδρυμένους ἐν ἀγορᾷ, τοὺς δὲ πλανήτας ἐπὶ τὰς πόλεις ἐμπόρους;

Πάνυ μὲν οὖν.

e Ἔτι δὴ τιες, ὡς ἐγῶμαι, εἰσὶ καὶ ἄλλοι διάκονοι, οἱ ἂν τὰ μὲν τῆς διανοίας μὴ πάνυ ἀξιοκοινῶνῆτοι ὦσιν, τὴν δὲ τοῦ σώματος ἰσχύον ἰκανὴν ἐπὶ τοὺς πόρους ἔχουσιν· οἱ δὲ πωλοῦντες τὴν τῆς ἰσχύος χρεῖαν, τὴν τιμὴν αὐτὴν μισθὸν 5 καλοῦντες, κέκληνται, ὡς ἐγῶμαι, μισθωτοί· ἢ γάρ;

Πάνυ μὲν οὖν.

Πλήρωμα δὴ πόλεως εἰσιν, ὡς ἔοικε, καὶ μισθωτοί.

Δοκεῖ μοι.

Ἄρ' οὖν, ὦ Ἀδείμαντε, ἤδη ἡμῖν ἠϋξῆται ἡ πόλις, ὥστ'

10 εἶναι τελέα;

Ἴσως.

Ἄρα χρειαζόμεσθε ἀγορά και νόμισμα

Χρειαζόμεσθε λιανέμπορους που θα αγοράζουν με χρήμα από τους πωλητές και θα πωλούν στους αγοραστές

Χρειαζόμεσθε και μισθωτούς που είναι μεν διανοητικά κατώτεροι αλλά αντέχουν στην ταλαιπωρία και είναι δυνατοί

Ποῦ οὖν ἂν ποτε ἐν αὐτῇ εἴη ἢ τε δικαιοσύνη καὶ ἡ ἀδικία;
καὶ τίτις ἄμα ἐγγενομένη ὦν ἐσκέμμεθα;

Ἐγὼ μὲν, ἔφη, οὐκ ἐννοῶ, ὦ Σώκρατες, εἰ μὴ που ἐν 37a
αὐτῶν τούτων χρεῖα τιτὶ τῇ πρὸς ἀλλήλους.

Ἄλλ' ἴσως, ἦν δ' ἐγώ, καλῶς λέγεις· καὶ σκεπτέον γε καὶ
οὐκ ἀποκνητέον.

Πρῶτον οὖν σκεψώμεθα τίνα τρόπον διαιτήσονται οἱ οὕτω 5
παρεσκευασμένοι. ἄλλο τι ἢ σῖτόν τε ποιοῦντες καὶ οἶνον
καὶ ἱμάτια καὶ ὑποδήματα; καὶ οἰκοδομησόμενοι οἰκίας, θέρους
μὲν τὰ πολλὰ γυμνοὶ τε καὶ ἀνυπόδητοι ἐργάζονται, τοῦ δὲ
χειμῶνος ἡμφιεσμένοι τε καὶ ὑποδεδεμένοι ἱκανῶς· θρέ- b
ψονται δὲ ἐκ μὲν τῶν κριθῶν ἄλφιτα σκευαζόμενοι, ἐκ δὲ
τῶν πυρῶν ἄλευρα, τὰ μὲν πέψαντες, τὰ δὲ μάζαντες, μάζας
γενναίας καὶ ἄρτους ἐπὶ κάλαμόν τινα παραβαλλόμενοι ἢ
φύλλα καθαρά, κατακλιθέντες ἐπὶ στιβάδων ἐστρωμένω 5
μῖλακί τε καὶ μωρρίναις, εἰωχῆσονται αὐτοὶ τε καὶ τὰ παῖδια,
ἐπιπίνοντες τοῦ οἴνου, ἐστεφανωμένοι καὶ ὑμνοῦντες τοὺς
θεοὺς, ἠδέως συνόντες ἀλλήλοις, οὐχ ὑπὲρ τὴν οὐσίαν ποιού-
μενοι τοὺς παῖδας, εὐλαβοῦμενοι πενίαν ἢ πόλεμον. c

Καὶ ὁ Γλαύκων ὑπολαβὼν, Ἄνευ ὄψου, ἔφη, ὡς ζοικας,
ποιεῖς τοὺς ἄνδρας ἐστιωμένους.

Ἄληθῆ, ἦν δ' ἐγώ, λέγεις. ἐπελαθόμεν ὅτι καὶ ὄψον
ἐξουσιῶν, ἄλας τε δῆλον ὅτι καὶ ἐλάας καὶ τυρόν, καὶ βολβοὺς 5
καὶ λάχανά γε, οἷα δὴ ἐν ἀγροῖς ἐψήματα, ἐψήσονται.
καὶ τραγήματά που παραθήσομεν αὐτοῖς τῶν τε σύκων καὶ
ἐρεβίνθων καὶ κυάμων, καὶ μύρτα καὶ φηγοὺς σποδιοῦσιν
πρὸς τὸ πῦρ, μετρίως ὑποπίνοντες· καὶ οὕτω διάγοντες τὸν d
βίον ἐν εἰρήνῃ μετὰ ὑγιείας, ὡς εἰκός, γηραιοὶ τελευτῶντες
ἄλλον τοιοῦτον βίον τοῖς ἐκγόνοις παραδώσοισιν.

Δεν αρκεί όμως η βασική τροφή. Χρειαζόμαστε και άλλες νοστιμιές, αλάτι, ελιές, τυρί, όσπρια κλπ.

Καὶ ὅς, Εἰ δὲ ὑὼν πόλιω, ὦ Σώκρατες, ἔφη, κατεσκευάζεις,
5 τί ἂν αὐτὰς ἄλλο ἢ ταῦτα ἐχόρταζεις;

Ἄλλὰ πῶς χρή, ἦν δ' ἐγώ, ὦ Γλαύκων;

Ἄπερ νομίζεται, ἔφη· ἐπὶ τε κλιῶν κατακεῖσθαι οἶμαι
τοὺς μέλλοντας μὴ ταλαιπωρεῖσθαι, καὶ ἀπὸ τραπεζῶν
e δειπνεῖν, καὶ ὄψα ἄπερ καὶ οἱ νῦν ἔχουσι καὶ τραγήματα.

Εἶπεν, ἦν δ' ἐγώ· μανθάνω. οὐ πόλιω, ὡς ἔοικε, σκοποῦμεν
μόνον ὅπως γίγνεται, ἀλλὰ καὶ τρυφῶσαν πόλιω. ἴσως οὖν
οὐδὲ κακῶς ἔχει· σκοποῦντες γὰρ καὶ τοιαύτην τάχ' ἂν
5 κατῴδοιμεν τήν τε δικαιοσύνην καὶ ἀδικίαν ὅπη ποτὲ ταῖς
πόλεσι ἐμφύονται. ἢ μὲν οὖν ἀληθινὴ πόλις δοκεῖ μοι
εἶναι ἢν διεληλύθαμεν, ὥσπερ ὑγιῆς τις· εἰ δ' αὖ βούλεσθε,
καὶ φλεγμαίνουσαν πόλιω θεωρήσωμεν· οὐδὲν ἀποκωλύει.
373 ταῦτα γὰρ δὴ τισιν, ὡς δοκεῖ, οὐκ ἐξαρκέσει, οὐδὲ αὐτῇ ἢ
δίαιτα, ἀλλὰ κλῖναί τε προσέσονται καὶ τράπεζαι καὶ τᾶλλα
σκεύη, καὶ ὄψα δὴ καὶ μύρα καὶ θυμιάματα καὶ ἑταῖραι καὶ
πέμματα, καὶ ἕκαστα τούτων παντοδαπά. καὶ δὴ καὶ ἃ τὸ
5 πρῶτον ἐλέγομεν οὐκέτι ἀναγκαῖα θετέον, οἰκίας τε καὶ
ἱμάτια καὶ ὑποδήματα, ἀλλὰ τήν τε ζωγραφίαν κινητέον
καὶ τὴν ποικίλιαν, καὶ χρυσὸν καὶ ἐλέφαντα καὶ πάντα τὰ
τοιαῦτα κτητέον. ἢ γάρ;

b Naί, ἔφη.

Οὐκοῦν μείζονά τε αὖ τὴν πόλιν δεῖ ποιεῖν· ἐκείνη γὰρ
ἢ ὑγιεινὴ οὐκέτι ἱκανή, ἀλλ' ἤδη ὄγκου ἐμπληστέα καὶ
πλήθους, ἃ οὐκέτι τοῦ ἀναγκαίου ἐνεκά ἐστιν ἐν ταῖς πόλεσι,
5 οἷον οἱ τε θηρευταὶ πάντες οἱ τε μιμηταί, πολλοὶ μὲν οἱ περὶ
τὰ σχήματά τε καὶ χρώματα, πολλοὶ δὲ οἱ περὶ μουσικὴν,
ποιηταὶ τε καὶ τούτων ὑπηρέται, ῥαψωδοί, ὑποκριταί, χορευταί,
ἐργολάβοι, σκευῶν τε παντοδαπῶν δημιουργοί, τῶν τε ἄλλων

Χρειαζόμεστε και εἶδη
πολυτελείας και τις
τέχνες και κοσμήματα
και μουσική και
θέατρο και χορό, κλπ.

καὶ τῶν περὶ τὸν γυναικείον κόσμον. καὶ δὴ καὶ διακόνων c
 πλειόνων δεησόμεθα· ἢ οὐ δοκεῖ δεήσειν παιδαγωγῶν, τειθῶν,
 τροφῶν, κομμωτριῶν, κουρέων, καὶ αὐτοψοποιῶν τε καὶ
 μαγείρων; ἔτι δὲ καὶ συβωτῶν προσδεησόμεθα· τοῦτο γὰρ
 ἡμῖν ἐν τῇ προτέρᾳ πόλει οὐκ ἐνήν—ἔδει γὰρ σιδέν—ἐν δὲ 5
 ταύτῃ καὶ τούτου προσδεήσει. δεήσει δὲ καὶ τῶν ἄλλων
 βοσκημάτων παμπόλλων, εἴ τις αὐτὰ ἔδεται· ἢ γάρ;

Πῶς γὰρ οὐ;

Οὐκοῦν καὶ ἰατρῶν ἐν χρεῖαις ἐσόμεθα πολὺ μᾶλλον οὕτω d
 διαιτώμενοι ἢ ὡς τὸ πρότερον;

Πολύ γε.

Καὶ ἡ χώρα γέ που, ἢ τότε ἱκανῆ τρέφειν τοὺς τότε,
 σμικρὰ δὴ ἐξ ἱκανῆς ἔσται. ἢ πῶς λέγομεν; 5

Οὕτως, ἔφη.

Οὐκοῦν τῆς τῶν πλησίον χώρας ἡμῖν ἀποτμητέον, εἰ
 μέλλομεν ἱκανῆν ἔξειν νέμειν τε καὶ ἀροῦν, καὶ ἐκείνοις αὐ
 τῆς ἡμετέρας, ἐὰν καὶ ἐκεῖνοι ἀφῶσι αὐτοὺς ἐπὶ χρημάτων
 κτήσῃ ἀπειρον, ὑπερβάντες τὸν τῶν ἀναγκαίων ὄρον; 10

Πολλὴ ἀνάγκη, ἔφη, ὦ Σώκρατες. e

Πολεμήσομεν δὴ τὸ μετὰ τοῦτο, ὦ Γλαύκων; ἢ πῶς ἔσται;
 Οὕτως, ἔφη.

Καὶ μηδὲν γέ πω λέγωμεν, ἦν δ' ἐγώ, μήτ' εἴ τι κακὸν
 μήτ' εἰ ἀγαθὸν ὁ πόλεμος ἐργάζεται, ἀλλὰ τοσοῦτον μόνον, 5
 ὅτι πολέμου αὐτὴν γένεσιν ἠύρηκαμεν, ἐξ ὧν μάλιστα ταῖς
 πόλεσιν καὶ ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ κακὰ γίνονται, ὅταν γίνηται.

Πάνυ μὲν οὖν.

Ἔτι δὴ, ὦ φίλε, μείζονος τῆς πόλεως δεῖ οὐ τι σμικρῶ,
 ἀλλ' ὄλη στρατοπέδῳ, ὃ ἐξεληθὸν ὑπὲρ τῆς οὐσίας ἀπάσης 374
 καὶ ὑπὲρ ὧν νυνδὴ ἐλέγομεν διαμαχεῖται τοῖς ἐπιούσιν.

Αν γίνουμε όμως
 τόσοι πολλοί δε θα
 μας φθάνει η γη. Το
 ίδιο και στις
 γειτονικές μας
 πόλεις. Άρα θα
 πρέπει να
 πολεμήσουμε

Τί δέ; ἢ δ' ὅς· αὐτοὶ οὐχ ἱκανοί;

Οὐκ, εἰ σύ γε, ἦν δ' ἐγώ, καὶ ἡμεῖς ἅπαντες ὁμολογήσαμεν
5 καλῶς, ἠνίκα ἐπλάττομεν τὴν πόλιν· ὁμολογοῦμεν δέ που,
εἰ μέμνησαι, ἀδύνατον ἓνα πολλὰς καλῶς ἐργάζεσθαι τέχνας.

Ἄληθῆ λέγεις, ἔφη.

b Τί οὖν; ἦν δ' ἐγώ· ἢ περὶ τὸν πόλεμον ἀγωνία οὐ
τεχνικὴ δοκεῖ εἶναι;

Καὶ μάλα, ἔφη.

Ἦ οὖν τι σκυτικῆς δεῖ μᾶλλον κήδεσθαι ἢ πολεμικῆς;

5 Οὐδαμῶς.

Ἄλλ' ἄρα τὸν μὲν σκυτοτόμον διεκωλύομεν μήτε γεωργὸν
ἐπιχειρεῖν εἶναι ἅμα μήτε ὑφάντην μήτε οἰκοδόμον ἀλλὰ
σκυτοτόμον, ἵνα δὴ ἡμῖν τὸ τῆς σκυτικῆς ἔργον καλῶς
γίγνοιτο, καὶ τῶν ἄλλων ἐνὶ ἐκάστῳ ὡσαύτως ἐν ἀπεδιδόμεν,
10 πρὸς ὃ ἐπεφύκει ἕκαστος καὶ ἐφ' ᾧ ἔμελλε τῶν ἄλλων
c σχολὴν ἀγων δια βίου αὐτὸ ἐργαζόμενος οὐ παριεῖς τοὺς
καιροὺς καλῶς ἀπεργάσεσθαι· τὰ δὲ δὴ περὶ τὸν πόλεμον
πότερον οὐ περὶ πλείστου ἐστὶν εὖ ἀπεργασθέντα; ἢ οὕτω
ῥᾶδιον, ὥστε καὶ γεωργῶν τις ἅμα πολεμικὸς ἔσται καὶ
5 σκυτοτομῶν καὶ ἄλλην τέχνην ἠντινοῦν ἐργαζόμενος, πετ-
τευτικὸς δὲ ἢ κυβευτικὸς ἱκανῶς οὐδ' ἂν εἰς γένοιτο μὴ
αὐτὸ τοῦτο ἐκ παιδὸς ἐπιτηδεύων, ἀλλὰ παρέργω χρώμενος;
d καὶ ἀσπίδα μὲν λαβῶν ἢ τι ἄλλο τῶν πολεμικῶν ὄπλων τε
καὶ ὀργάνων αὐθημερὸν ὀπλιτικῆς ἢ τινος ἄλλης μάχης
τῶν κατὰ πόλεμον ἱκανὸς ἔσται ἀγωνιστής, τῶν δὲ ἄλλων
ὀργάνων οὐδὲν οὐδένα δημιουργὸν οὐδὲ ἀθλητὴν ληφθὲν
5 ποιήσει, οὐδ' ἔσται χρήσιμον τῷ μήτε τὴν ἐπιστήμην
ἐκάστου λαβόντι μήτε τὴν μελέτην ἱκανὴν παρασχομένῳ;

Πολλοῦ γὰρ ἂν, ἢ δ' ὅς, τὰ ὄργανα ἦν ἄξια.

Δεν μπορούμε όμως να πολεμήσουμε μόνοι μας διότι χρειαζόμαστε άτομα ειδικευμένα στον πόλεμο.

Οὐκοῦν, ἦν δ' ἐγώ, ὅσφ μέγιστον τὸ τῶν φυλάκων ἔργον,
τοσοῦτφ σχολῆς τε τῶν ἄλλων πλείστης ἂν εἴη καὶ αὐτῷ e
τέχνης τε καὶ ἐπιμελείας μεγίστης δεόμενον.

Οἶμαι ἔγωγε, ἦ δ' ὄς.

Ἄρ' οὖν οὐ καὶ φύσεως ἐπιτηδείας εἰς αὐτὸ τὸ ἐπιτήδευμα;

Πῶς δ' οὐ;

Ἡμέτερον δὴ ἔργον ἂν εἴη, ὡς ἕοικεν, εἴπερ οἰοί τ'
ἔσμεν, ἐκλέξασθαι τίνες τε καὶ ποῖαι φύσεις ἐπιτήδεια εἰς
πόλεως φυλακῆν.

Ἡμέτερον μέντοι.

Μὰ Δία, ἦν δ' ἐγώ, οὐκ ἄρα φαῦλον πρᾶγμα ἠράμεθα· 10
ὅμως δὲ οὐκ ἀποδειλιατέον, ὅσον γ' ἂν δύναμις παρείκη.

Οὐ γὰρ οὖν, ἔφη.

375

Οἷε οὖν τι, ἦν δ' ἐγώ, διαφέρειω φύσιν γενναίου σκύλακος
εἰς φυλακῆν νεανίσκου εὐγενούς;

Τὸ ποῖον λέγεις;

Οἷον ὀξύν τέ που δεῖ αὐτοῖν ἐκάτερον εἶναι πρὸς αἰσθησῶν 5
καὶ ἐλαφρὸν πρὸς τὸ αἰσθανόμενον διωκάθειν, καὶ ἰσχυρὸν
αὐτῷ, ἐὰν δέη ἐλόντα διαμάχεσθαι.

Δεῖ γὰρ οὖν, ἔφη, πάντων τούτων.

Καὶ μὴν ἀνδρείων γε, εἴπερ εὖ μαχεῖται.

Πῶς δ' οὐ;

10

Ἀνδρείος δὲ εἶναι ἄρα ἐβελήσει ὁ μὴ θυμοειδῆς εἶτε
ἵππος εἶτε κύων ἢ ἄλλο ὄτιοῦν (ῥῶν; ἢ οὐκ ἐννενόηκας ὡς
ἄμαχόν τε καὶ ἀνίκητον θυμός, οὐ παρόντος ψυχῆ πᾶσα b
πρὸς πάντα ἀφοβός τέ ἐστι καὶ ἀήττητος;

Ἐννενόηκα.

Τὰ μὲν τοίνυν τοῦ σώματος οἷον δεῖ τὸν φύλακα εἶναι,
δῆλα.

5

Οι φύλακες της
πόλης ὅμως πρέπει
να ἔχουν
ξεχωριστές
ικανότητες

ΠΛΟΥΤΟΛΟΓΙΑ

ΥΠΟ

Ι. Α. ΣΟΥΤΣΟΥ

Καθηγητοῦ τῆς πολιτικῆς Οἰκονομίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ
Πανεπιστημίῳ.

—
ΤΟΜΟΣ Α΄.
—

ΕΚΔΟΣΙΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

Μετὰ διορθώσεων, εὐρυτέρων ἐξηγήσεων καὶ προσθηκῶν.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ,

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Κ. Γ. ΠΑΣΣΑΡΗ

—
1882.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ.

Περὶ τῆς ἐργασίας κατ' ἴδιαν θεωρουμένης
καὶ περὶ τῶν ὄρων καθ' οὓς αὕτη
καθίσταται δραστηριωτέρα.

§ 2. Περὶ ἐνεργείας τοῦ καταμερισμοῦ τῶν ἔργων.

— 96 —

Ὁ Πλάτων ἐν Βιβλ. Β΄. Κεφ. ια΄. τῆς Πολιτείας αὐτοῦ λέγει·

«Γίγνεται τοίνυν, ἦν δ' ἐγώ, πόλις, ὡς ἐγ' ᾄμαι, ἐπειδὴ τυγχάνει ἡμῶν ἕκαστος οὐκ αὐτάρκης, ἀλλὰ πολλῶν ἐνδεής, ἢ τιν' οἶει ἀρχὴν ἄλλην πόλιν οἰκίζειν; Οὐδεμίαν, ἦ δ' ἔσ. Οὕτω δὲ ἄρα παραλαμβάνων ἄλλος ἄλλον ἐπ' ἄλλου, τὸν δ' ἐπ' ἄλλου χρεία, πολλῶν δεόμενοι, πολλοὺς εἰς μίαν οἴκησιν ἀγείραντες κοινωνοὺς τε καὶ βοηθοὺς ταύτῃ τῇ ξυνοικίᾳ ἐθέμεθα πόλιν ὄνομα· ἢ γάρ; Πάνυ μὲν οὖν. Μεταδίδωσι δὲ ἄλλος ἄλλῳ εἴ τι μεταδίδωσιν, ἢ μεταλαμβάνει, οἴομενος αὐτῷ ἄμεινον εἶναι. Πάνυ γε. Ἴθι δὲ, ἦν δ' ἐγώ, τῷ λόγῳ ἐξ ἀρχῆς ποιῶμεν πόλιν, ποιήσῃ δ' αὐτήν, ὡς εἴοικεν ἢ ἡμέτερα χρεία. Πῶς δ' οὐ; Ἀλλὰ μὴν πρώτη γε καὶ μεγίστη τῶν χρεῶν ἡ τῆς τροφῆς παρασκευὴ τοῦ εἶναι τε καὶ ζῆν ἕνεκα. Παντάπασι γε. Δευτέρα δὲ οἰκίσεως, τρίτη δ' ἐσθῆτος καὶ τῶν τοιοῦτων. Ἔστι ταῦτα. Φέρε δὲ, ἦν δ' ἐγώ, πῶς ἢ πόλις ἀρκέσει ἐπὶ τσσαύτην παρασκευὴν; ἄλλο τι γεωργὸς μὲν εἷς, ὁ δὲ οἰκοδόμος, ἄλλος δὲ τις ὑψάντης; ἢ καὶ σκυτοτόμον αὐτόσε προσθήσομεν ἢ τιν' ἄλλον τῶν περὶ τὸ σῶμα θεραπευτήν; Πάνυ γε. Εἴη δ' ἂν ἢ γε ἀναγκαιοτάτη πόλις ἐκ τεττάρων ἢ πέντε ἀνδρῶν. Φαίνεται. Τί δὲ οὖν; Ἐνα ἕκαστον τούτων δεῖ τὸ αὐτοῦ ἔργον ἅπασιν κοινὸν κατατιθέσθαι· οἶον, τὸν γεωργὸν ἕνα ὄντα παρασκευάζειν σιτία τέτταρσι καὶ τετραπλάσιον χρόνον τε καὶ πόνον ἀναλίσκειν ἐπὶ σίτου παρασκευῇ καὶ ἄλλοις κοινῶν; ἢ ἀμελήσαντα ἑαυτῷ μόνῳ τέταρτον μέρος ποιεῖν τούτου τοῦ σιτίου ἐν

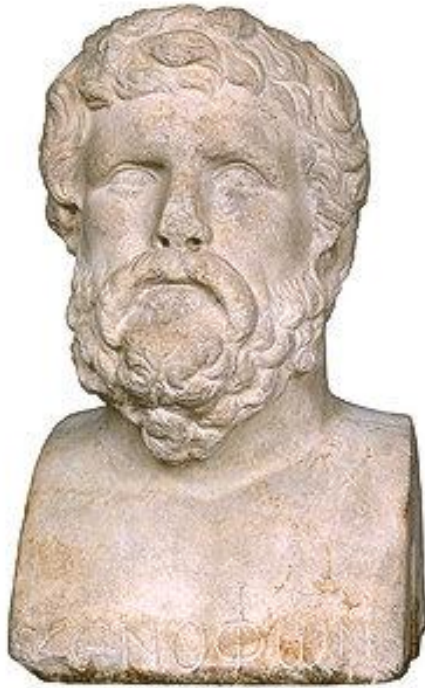
Ξενοφών (430 – 344 π.Χ.)

- Κύρου παιδεία
- Οικονομικός
- Πόροι ή περί προσόδων

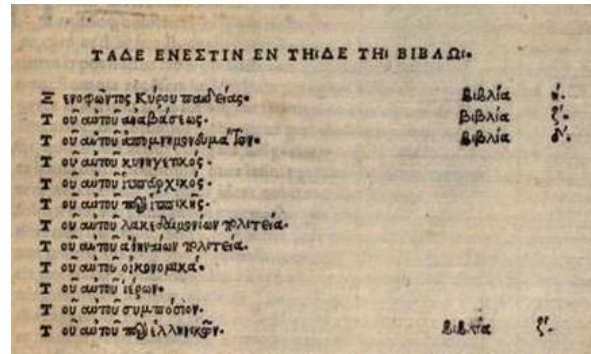

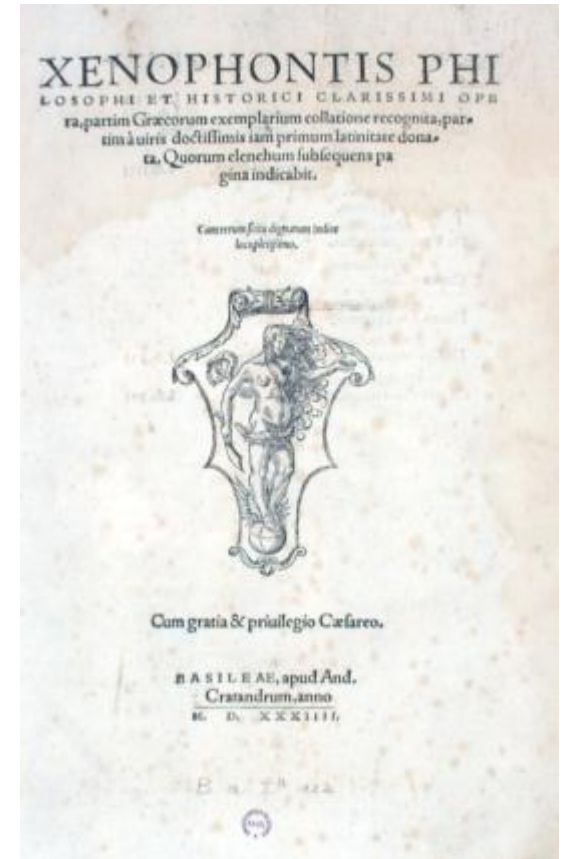
Αρχαία ελληνική οικονομική σκέψη

Ξενοφών (430 – 344 π.Χ.)
Bibliotheca Alexandrina
Museum, Αίγυπτος

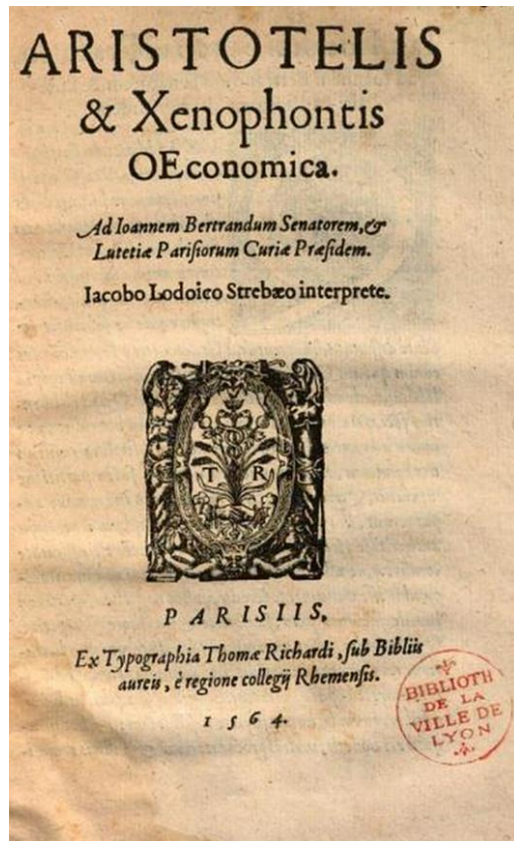

Η πρώτη έκδοση των απάντων
του Ξενοφώντος από τον
Boninus, Giunta Φλωρεντία 1516.

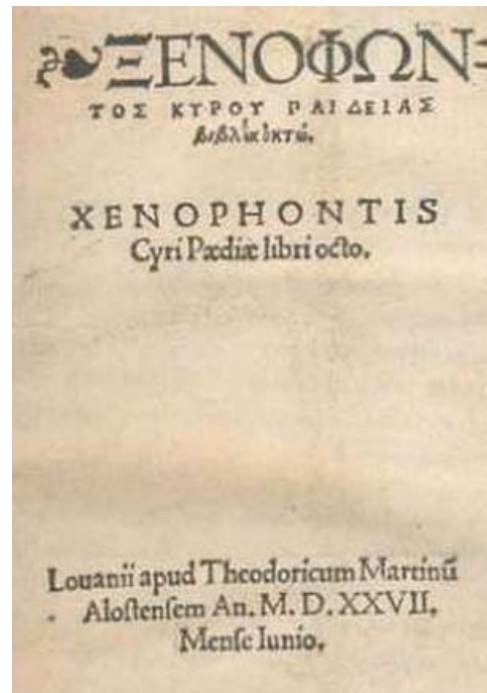

Λατινική έκδοση απάντων
Andreas Cratander,
Βασιλεία, 1534

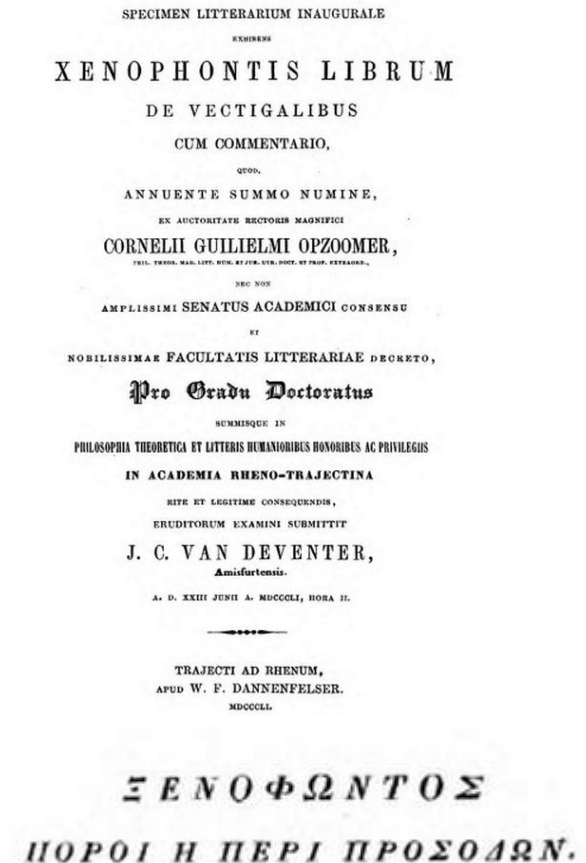
Αρχαία ελληνική οικονομική σκέψη

Κοινή έκδοση των οικονομικών βιβλίων του Αριστοτέλους και του Ξενοφώντος στα λατινικά, Παρίσι, 1564

Ξενοφώντος,
Κύρου Παιδεία,
Aalst, Βέλγιο, 1527

Σχολιασμένη έκδοση,
διδακτορική διατριβή,
Ουτρέχτη, 1851

Ξενοφώντος Κύρου παιδεία 8.2

[5] καὶ τοῦτο μέντοι οὕτως ἔχειν οὐδέν τι θαυμαστόν: ὥσπερ γὰρ καὶ αἱ ἄλλαι τέχναι διαφερόντως ἐν ταῖς μεγάλαις πόλεσιν ἐξειργασμένοι εἰσὶ, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τὰ παρὰ βασιλεῖ σῖτα πολὺ διαφερόντως ἐκπεπώνηται. ἐν μὲν γὰρ ταῖς μικραῖς πόλεσιν οἱ αὐτοὶ ποιοῦσι κλίνην, θύραν, ἄροτρον, τράπεζαν, πολλάκις δ' ὁ αὐτὸς οὗτος καὶ οἰκοδομεῖ, καὶ ἀγαπᾷ ἢν καὶ οὕτως ἱκανοὺς αὐτὸν τρέφειν ἐργοδότας λαμβάνη: ἀδύνατον οὖν πολλὰ τεχνώμενον ἄνθρωπον πάντα καλῶς ποιεῖν. ἐν δὲ ταῖς μεγάλαις πόλεσι διὰ τὸ πολλοὺς ἐκάστου δεῖσθαι ἀρκεῖ καὶ μία ἐκάστω τέχνη εἰς τὸ τρέφεσθαι: πολλάκις δὲ οὐδ' ὅλη μία: ἀλλ' ὑποδήματα ποιεῖ ὁ μὲν ἀνδρεῖα, ὁ δὲ γυναικεῖα: ἔστι δὲ ἔνθα καὶ ὑποδήματα ὁ μὲν νευρορραφῶν μόνον τρέφεται, ὁ δὲ σχίζων, ὁ δὲ χιτῶνας μόνον συντέμνων, ὁ δὲ γε τούτων οὐδὲν ποιῶν ἀλλὰ συντιθεῖς ταῦτα. ἀνάγκη οὖν τὸν ἐν βραχυτάτῳ διατρίβοντα ἔργῳ τούτῳ καὶ ἄριστα δὴ ἠναγκάσθαι τοῦτο ποιεῖν.

[6] τὸ αὐτὸ δὲ τοῦτο πέπονθε καὶ τὰ ἀμφὶ τὴν δίαιταν. ὧ μὲν γὰρ ὁ αὐτὸς κλίνην στρώννυσι, τράπεζαν κοσμεῖ, μάπτει, ὄψα ἄλλοτε ἄλλοῖα ποιεῖ, ἀνάγκη οἶμαι τούτῳ, ὡς ἂν ἕκαστον προχωρῇ, οὕτως ἔχειν: ὅπου δὲ ἱκανὸν ἔργον ἐνὶ ἔψειν κρέα, ἄλλῳ ὀπτᾶν, ἄλλῳ δὲ ἰχθύν ἔψειν, ἄλλῳ ὀπτᾶν, ἄλλῳ ἄρτους ποιεῖν, καὶ μὴδὲ τούτους παντοδαπούς, ἀλλ' ἀρκεῖ ἂν ἐν εἶδος εὐδοκιμοῦν παρέχῃ, ἀνάγκη οἶμαι καὶ ταῦτα οὕτω ποιούμενα πολὺ διαφερόντως ἐξειργάσθαι ἕκαστον.

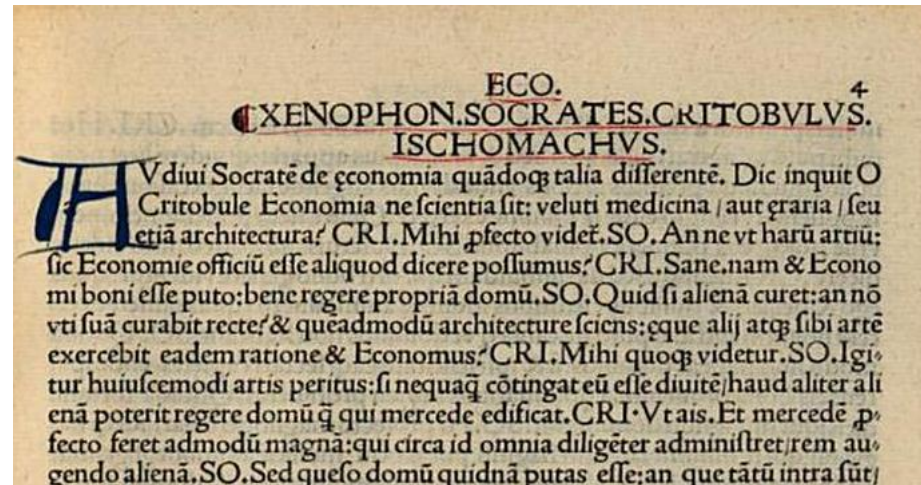
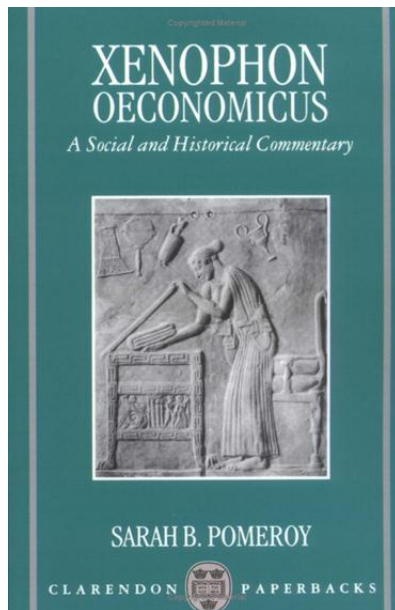
Ο καταμερισμός της εργασίας καθορίζεται από το μέγεθος της αγοράς

ὅτι, φάναι, ὁ διδάσκαλός με ὡς ἤδη ἀκριβοῦντα τὴν δικαιοσύνην καὶ ἄλλοις καλίστη δικάζειν. καὶ τοίνυν, φάναι, ἐπὶ μιᾷ ποτε δίκη πληγὰς ἔλαβον ὡς οὐκ ὀρθῶς δικάσας. ἦν δὲ ἡ δίκη τοιαύτη. παῖς μέγας μικρὸν ἔχων χιτῶνα+ παῖδα μικρὸν μέγαν ἔχοντα χιτῶνα ἐκδύσας αὐτὸν τὸν μὲν ἑαυτοῦ ἐκείνον ἠμφίεσε, τὸν δ' ἐκείνου αὐτὸς ἐνέδν. ἐγὼ οὖν τούτοις δικάζων ἔγνω βέλτιον εἶναι ἀμφοτέροις τὸν ἀρμόττοντα ἐκάτερον χιτῶνα ἔχειν. ἐν τούτῳ δὴ με ἔπαισεν ὁ διδάσκαλος, λέξας ὅτι ὁπότε μὲν τοῦ ἀρμόττοντος εἶην κριτής, οὕτω δέοι ποιεῖν, ὁπότε δὲ κρίναι δέοι ποτέρου ὁ χιτῶν εἶη, τοῦτ' ἔφη σκεπτέον εἶναι τίς κτήσις δικαία ἐστί, πότερα τὸ βία ἀφελόμενον ἔχειν ἢ τὸ ποιησάμενον ἢ πριάμενον κεκτῆσθαι: ἐπεὶ δὲ [ἔφη] τὸ μὲν νόμιμον δίκαιον εἶναι, τὸ δὲ ἄνομον βίαιον, σὺν τῷ νόμῳ ἐκέλευεν ἀεὶ τὸν δικαστὴν τὴν ψῆφον τίθεσθαι.

Κύρου παιδεία, 1.3.16-17. Δεν αποτελεί εφαρμογή του κριτηρίου Pareto η ἔλλειψη δικαιοσύνης

Ξενοφών (430 – 344 π.Χ.)

- Οικονομικός

Λατινική μετάφραση, Παρίσι 1506

S. B. Pomeroy, *Xenophon, Oeconomicus. A Social and Historical Commentary*, Oxford Clarendon Press, 1994.

Ξενοφών (430 – 344 π.Χ.)

Γερμανική έκδοση, Αμβούργο, 1734

Ξενοφώντος Οἰκονομικὸς

Xenophon. *Xenophontis opera omnia*, vol. 2, 2nd ed. Oxford, Clarendon Press. 1921.

I.

ἤκουσα δὲ ποτε αὐτοῦ καὶ περὶ οἰκονομίας τοιαύδε διαλεγομένου: εἶπέ μοι, ἔφη, ὦ Κριτόβουλε, ἄρα γε ἡ οἰκονομία ἐπιστήμη τις ὄνομά ἐστιν, ὥσπερ ἡ ἰατρικὴ καὶ ἡ χαλκευτικὴ καὶ ἡ τεκτονικὴ; ἔμοιγε δοκεῖ, ἔφη ὁ Κριτόβουλος. [2] ἢ καὶ ὥσπερ τούτων τῶν τεχνῶν ἔχοιμεν ἂν εἰπεῖν ὅ τι ἔργον ἐκάστης, οὕτω καὶ τῆς οἰκονομίας δυναίμεθ' ἂν εἰπεῖν ὅ τι ἔργον αὐτῆς ἐστι; δοκεῖ γοῦν, ἔφη ὁ Κριτόβουλος, οἰκονόμου ἀγαθοῦ εἶναι εὖ οἰκεῖν τὸν ἑαυτοῦ οἶκον. [3] ἢ καὶ τὸν ἄλλου δὲ οἶκον, ἔφη ὁ Σωκράτης, εἰ ἐπιτρέποι τις αὐτῷ, οὐκ ἂν δύναίτο, εἰ βούλοίτο, εὖ οἰκεῖν, ὥσπερ καὶ τὸν ἑαυτοῦ; ὁ μὲν γὰρ τεκτονικὴν ἐπιστάμενος ὁμοίως ἂν καὶ ἄλλῳ δύναίτο ἐργάζεσθαι ὅ τι περ καὶ ἑαυτῷ, καὶ ὁ οἰκονομικὸς γ' ἂν ὡσαύτως. ἔμοιγε δοκεῖ, ὦ Σώκρατες. [4] ἔστιν ἄρα, ἔφη ὁ Σωκράτης, τὴν τέχνην ταύτην ἐπισταμένῳ, καὶ εἰ μὴ αὐτὸς τύχοι χρήματα ἔχων, τὸν ἄλλου οἶκον οἰκονομοῦντα ὥσπερ καὶ οἰκοδομοῦντα μισθοφορεῖν; νῆ Δία καὶ πολὺν γε μισθόν, ἔφη ὁ Κριτόβουλος, φέροίτ' ἂν, εἰ δύναίτο οἶκον παραλαβὼν τελεῖν τε ὅσα δεῖ καὶ περιουσίαν ποιῶν αὔξειν τὸν οἶκον. [5] οἶκος δὲ δὴ τί δοκεῖ ἡμῖν εἶναι; ἄρα ὅπερ οἰκία, ἢ καὶ ὅσα τις ἔξω τῆς οἰκίας κέκτηται, πάντα τοῦ οἴκου ταῦτά ἐστιν; ἐμοὶ γοῦν, ἔφη ὁ Κριτόβουλος, δοκεῖ, καὶ εἰ μὴδ' ἐν τῇ αὐτῇ πόλει εἴη τῶν κεκτημένων, πάντα τοῦ οἴκου εἶναι ὅσα τις κέκτηται. [6] οὐκοῦν καὶ ἐχθροὺς κέκτηνται τινες; νῆ Δία καὶ πολλοὺς γε ἔνιοι. ἢ καὶ κτήματα αὐτῶν φήσομεν εἶναι τοὺς ἐχθροὺς; γελοῖον μεντὰν εἶη, ἔφη ὁ Κριτόβουλος, εἰ ὁ τοὺς ἐχθροὺς αὔξων προσέτι καὶ μισθόν τούτου φέροι. [7] ὅτι τοι ἡμῖν ἐδόκει οἶκος ἀνδρὸς εἶναι ὅπερ κτήσις. νῆ Δί', ἔφη ὁ Κριτόβουλος, ὅ τι γε τις ἀγαθὸν κέκτηται: οὐ μὰ Δί' οὐκ εἴ τι κακόν, τοῦτο κτήμα ἐγὼ καλῶ. σὺ δ' ἔοικας τὰ ἐκάστῳ ὠφέλιμα κτήματα καλεῖν. πάνυ μὲν οὖν, ἔφη: τὰ δὲ γε βλάπτοντα ζημίαν ἔγωγε νομίζω μᾶλλον ἢ χρήματα. [8] κἂν ἄρα γέ τις ἵππον πριάμενος μὴ ἐπίστηται αὐτῷ χρῆσθαι, ἀλλὰ καταπίπτων ἀπ' αὐτοῦ κακὰ λαμβάνη, οὐ χρήματα αὐτῷ ἐστὶν ὁ ἵππος; οὐκ, εἴπερ τὰ χρήματά γ' ἐστὶν ἀγαθόν. οὐδ' ἄρα γε ἡ γῆ ἀνθρώπῳ ἐστὶ χρήματα, ὅστις οὕτως ἐργάζεται αὐτὴν ὥστε ζημιουῖσθαι ἐργαζόμενος. οὐδὲ ἡ γῆ μέντοι χρήματά ἐστιν, εἴπερ ἀντὶ τοῦ τρέφειν πεινῆν παρασκευάζει.

Το αντικείμενο της οικονομικῆς τέχνης

Ο οικονόμος μπορεί να ἐργάζεται και για ἄλλους

Ο οικονόμος αυξάνει την περιουσία (κτήματα)

Κτήματα μόνο τα ὠφέλιμα

[9] οὐκοῦν καὶ τὰ πρόβατα ὡσαύτως, εἴ τις διὰ τὸ μὴ ἐπίστασθαι προβάτοις χρῆσθαι ζῆμιοῖτο, οὐδὲ τὰ πρόβατα χρήματα τούτῳ εἴη ἄν; οὐκοῦν ἔμοιγε δοκεῖ. σὺ ἄρα, ὡς ἔοικε, τὰ μὲν ὠφελούντα χρήματα ἡγή, τὰ δὲ βλάπτοντα οὐ χρήματα. οὕτως. [10] ταῦτά ἄρα ὄντα τῷ μὲν ἐπισταμένῳ χρῆσθαι αὐτῶν ἐκάστοις χρήματά ἐστι, τῷ δὲ μὴ ἐπισταμένῳ οὐ χρήματα: ὡσπερ γε αὐλοὶ τῷ μὲν ἐπισταμένῳ ἀξίως λόγου αὐλεῖν χρήματά εἰσι, τῷ δὲ μὴ ἐπισταμένῳ οὐδὲν μᾶλλον ἢ ἄχρηστοι λίθοι, εἴ μὴ ἀποδιδότῳ γε αὐτούς. [11] τοῦτ' ἄρα φαίνεται ἡμῖν, ἀποδιδόμενοι μὲν οἱ αὐλοὶ χρήματα, μὴ ἀποδιδόμενοι δὲ ἀλλὰ κεκτημένοι οὐ, τοῖς μὴ ἐπισταμένοις αὐτοῖς χρῆσθαι. καὶ ὁμολογουμένως γε, ὦ Σώκρατες, ὁ λόγος ἡμῖν χωρεῖ, ἐπεὶ περ εἴρηται τὰ ὠφελούντα χρήματα εἶναι. μὴ πωλούμενοι μὲν γὰρ οὐ χρήματά εἰσι οἱ αὐλοὶ: οὐδὲν γὰρ χρήσιμοί εἰσι: πωλούμενοι δὲ χρήματα. [12] πρὸς ταῦτα δ' ὁ Σωκράτης εἶπεν: ἂν ἐπίστηταιί γε πωλεῖν. εἴ δὲ πωλοίῃ αὐτὸ πρὸς τοῦτο ὧ μὴ ἐπίσταιτο χρῆσθαι, οὐδὲ πωλούμενοί εἰσι χρήματα κατὰ γε τὸν σὸν λόγον. λέγειν ἔοικας, ὦ Σώκρατες, ὅτι οὐδὲ τὸ ἀργύριον ἐστι χρήματα, εἴ μὴ τις ἐπίσταιτο χρῆσθαι αὐτῷ. [13] καὶ σὺ δέ μοι δοκεῖς οὕτω συνομολογεῖν, ἀφ' ὧν τις ὠφελεῖσθαι δύναται, χρήματα εἶναι. εἴ γοῦν τις χρῶτο τῷ ἀργυρίῳ ὥστε πριάμενος οἶον ἐταίραν διὰ ταύτην κάκιον μὲν τὸ σῶμα ἔχει, κάκιον δὲ τὴν ψυχὴν, κάκιον δὲ τὸν οἶκον, πῶς ἂν ἔτι τὸ ἀργύριον αὐτῷ ὠφελίμον εἴη; οὐδαμῶς, εἴ μὴ πέρ γε καὶ τὸν ὑσκύαμον καλούμενον χρήματα εἶναι φήσομεν, ὑφ' οὗ οἱ φαγόντες παραπλήγες γίνονται. [14] τὸ μὲν δὴ ἀργύριον, εἴ μὴ τις ἐπίσταιτο αὐτῷ χρῆσθαι, οὕτω πόρρω ἀπωθείσθω, ὦ Κριτόβουλε, ὥστε μὴδὲ χρήματα εἶναι. οἱ δὲ φίλοι, ἂν τις ἐπίσταιται αὐτοῖς χρῆσθαι ὥστε ὠφελεῖσθαι ἀπ' αὐτῶν, τί φήσομεν αὐτούς εἶναι; χρήματα νή Δί', ἔφη ὁ Κριτόβουλος, καὶ πολὺ γε μᾶλλον ἢ τοὺς βοῦς, ἂν ὠφελιμώτεροί γε ᾧσι τῶν βοῶν. [15] καὶ

Μόνο ὅτι ξέρω
να χρησιμοποιοῦ
εἶναι αγαθά

Ακόμα και τα
χρήματα αν
δεν ξέρω να τα
χρησιμοποιοῦ
δεν εἶναι
αγαθά.

Ξενοφώντας Οἰκονομικὸς 6.4

[4] οὐκοῦν, ἔφη ὁ Σωκράτης, ἐπιστήμης μὲν τινος ἔδοξεν ἡμῖν ὄνομα εἶναι ἡ οἰκονομία, ἡ δὲ ἐπιστήμη αὕτη ἐφαίνετο ἢ οἴκους δύνανται αὐξάνειν ἄνθρωποι, οἶκος δ' ἡμῖν ἐφαίνετο ὅπερ κτήσις ἢ σύμπασα, κτήσιν δὲ τοῦτο ἔφαμεν εἶναι ὅ τι ἐκάστω εἴη ὠφέλιμον εἰς τὸν βίον, ὠφέλιμα δὲ ὄντα ἠύρισκετο πάντα ὁπόσοις τις ἐπίσταιτο χρῆσθαι. [5] πάσας μὲν οὖν τὰς ἐπιστήμας οὔτε μαθεῖν οἶόν τε ἡμῖν ἐδόκει, συναπεδοκιμάζομέν τε ταῖς πόλεσι τὰς βαναυσικὰς καλουμένας τέχνας, ὅτι καὶ τὰ σώματα καταλυμαίνεσθαι δοκοῦσι καὶ τὰς ψυχὰς καταγλύουσι. [6] τεκμήριον δὲ σαφέστατον γενέσθαι ἂν τούτου ἔφαμεν, εἰ πολεμίων εἰς τὴν χώραν ἰόντων διακαθίσας τις τοὺς γεωργοὺς καὶ τοὺς τεχνίτας χωρὶς ἑκατέρους ἐπερωτῶη πότῃρα δοκεῖ ἀρήγειν τῇ χώρῃ ἢ ὑφεμένους τῆς γῆς τὰ τεῖχη διαφυλάττειν. [7] οὕτως γὰρ ἂν τοὺς μὲν ἀμφὶ γῆν ἔχοντας ὠόμεθ' ἂν ψηφίζεσθαι ἀρήγειν, τοὺς δὲ τεχνίτας μὴ μάχεσθαι, ἀλλ' ὅπερ πεπαίδευνται καθῆσθαι μῆτε πονοῦντας μῆτε κινδυνεύοντας. [8] ἐδοκιμάσαμεν δὲ ἀνδρὶ καλῶ τε κάγαθῶ ἐργασίαν εἶναι καὶ ἐπιστήμην κρατίστην γεωργίαν, ἀφ' ἧς τὰ ἐπιτήδεια ἄνθρωποι πορίζονται.

Περίληψη της
συζήτησης

Μόνον η γεωργία
δημιουργεῖ τον
καλό πολίτη που
θα υπερασπίσει τη
χώρα του

Ξενοφώντας Οἰκονομικός 7.1

ἰδὼν οὖν ποτε αὐτὸν ἐν τῇ τοῦ Διὸς τοῦ ἐλευθερίου στοᾶ καθήμενον, ἐπεὶ μοι ἔδοξε σχολάζειν, προσῆλθον αὐτῷ καὶ παρακαδιζόμενος εἶπον: τί, ὦ Ἰσχόμαχε, οὐ μάλα εἰωθὼς σχολάζειν κάθησαι; ἐπεὶ τά γε πλεῖστα ἢ πράττοντά τι ὀρῶ σε ἢ οὐ πάνυ σχολάζοντα ἐν τῇ ἀγορᾷ. [2] οὐδὲ ἂν γε νῦν, ἔφη ὁ Ἰσχόμαχος, ὦ Σώκρατες, ἐώρας, εἰ μὴ ξένους τινὰς συνεδέμεν ἀναμένειν ἐνθάδε. ὅταν δὲ μὴ πράττης τι τοιοῦτον, πρὸς τῶν θεῶν, ἔφην ἐγὼ, ποῦ διατρίβεις καὶ τί ποιεῖς; ἐγὼ γάρ τοι πάνυ βούλομαί σου πυθέσθαι τί ποτε πράττων καλὸς κάγαθός κέκλησαι, ἐπεὶ οὐκ ἔνδον γε διατρίβεις οὐδὲ τοιαύτη σου ἢ ἕξις τοῦ σώματος καταφαίνεται. [3] καὶ ὁ Ἰσχόμαχος γελάσας ἐπὶ τῷ τί ποιῶν καλὸς κάγαθός κέκλησαι, καὶ ἠσθεῖς, ὡς γ' ἐμοὶ ἔδοξεν, εἶπεν: ἀλλ' εἰ μὲν ὅταν σοι διαλέγωνται περὶ ἐμοῦ τινες καλοῦσί με τοῦτο τὸ ὄνομα οὐκ οἶδα: οὐ γὰρ δὴ, ὅταν γέ με εἰς ἀντίδοσιν καλῶνται τριηραρχίας ἢ χορηγίας, οὐδεὶς, ἔφη, ζητεῖ τὸν καλὸν τε κάγαθόν, ἀλλὰ σαφῶς, ἔφη, ὀνομάζοντές με Ἰσχόμαχον πατρόθεν προσκαλοῦνται. ἐγὼ μὲν τοίνυν, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ὅ με ἐπήρου, οὐδαμῶς ἔνδον διατρίβω. καὶ γὰρ δὴ, ἔφη, τά γε ἐν τῇ οἰκίᾳ μου πάνυ καὶ αὐτὴ ἢ γυνὴ ἐστὶν ἰκανὴ διοικεῖν. [4] ἀλλὰ καὶ τοῦτο, ἔφην, ἔγωγε, ὦ Ἰσχόμαχε, πάνυ ἂν ἠδέως σου πυθοίμην, πότερα αὐτὸς σὺ ἐπαίδευσας τὴν γυναῖκα ὥστε εἶναι οἴαν δεῖ ἢ ἐπισταμένην ἔλαβες παρὰ τοῦ πατρὸς καὶ τῆς μητρὸς διοικεῖν τὰ προσήκοντα αὐτῇ. [5] καὶ τί ἂν, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἐπισταμένην αὐτὴν παρέλαβον, ἢ ἔτη μὲν οὕτω πεντεκαίδεκα γεγονυῖα ἦλθε πρὸς ἐμέ, τὸν δ' ἔμπροσθεν χρόνον ἔζη ὑπὸ πολλῆς ἐπιμελείας ὅπως ὡς ἐλάχιστα μὲν ὄψοιτο, ἐλάχιστα δ' ἀκούσοιτο, ἐλάχιστα δ' ἔροιτο; [6] οὐ γὰρ ἀγαπητόν σοι δοκεῖ εἶναι, εἰ μόνον ἦλθεν ἐπισταμένη ἔργα παραλαβοῦσα ἰμάτιον ἀποδεῖξαι, καὶ ἐωρακυῖα ὡς ἔργα ταλάσια θεραπεύειν δίδοται; ἐπεὶ τά γε ἀμφὶ γαστέρα, ἔφη, πάνυ καλῶς, ὦ Σώκρατες, ἦλθε πεπαιδευμένη: ὅπερ μέγιστον ἔμοιγε δοκεῖ παιδεύμα εἶναι καὶ ἀνδρὶ καὶ γυναικί. [8] οὐ πρὶν γε καὶ ἔθυσσα καὶ ἠϋξάμην ἐμέ τε τυγχάνειν διδάσκοντα καὶ ἐκείνην μανθάνουσαν τὰ βέλτιστα ἀμφοτέροις ἡμῖν. οὐκοῦν, ἔφην ἐγὼ, καὶ ἡ γυνὴ σοι συνέδυε καὶ συνηύχετο ταῦτα ταῦτα; καὶ μάλα γ', ἔφη ὁ Ἰσχόμαχος, ἥ πολλὰ ὑπισχνουμένη μὲν πρὸς τοὺς θεοὺς γενέσθαι οἴαν δεῖ, ἥ καὶ εὐδηλὸς ἦν ὅτι οὐκ ἀμελήσει τῶν διδασκομένων.

Ο καλός κ' αγαθός Ἰσχόμαχος εκπαιδεύει την 15χρονη σύζυγό του να είναι οικονόμος

Ξενοφώντος Οἰκονομικός 7.1

καὶ τί δή; ἢ γυνὴ ἐδόκει σοι, ἔφην ἐγώ, ὦ Ἰσχύμαχε, πῶς τι ὑπακούειν ὧν σὺ ἐσπούδαζες διδάσκων; τί δέ, εἰ μὴ ὑπισχνεῖτό γε ἐπιμελήσεσθαι καὶ φανερὰ ἦν ἠρομένη ἰσχυρῶς, ὥσπερ ἐξ ἀμηχανίας εὐπορίαν τινὰ ἠύρηκυῖα, καὶ ἐδεῖτό μου ὡς τάχιστα ἥπερ ἔλεγον διατάξαι.

[2] καὶ πῶς δή, ἔφην ἐγώ, ὦ Ἰσχύμαχε, διέταξας αὐτῆ; τί δ', εἰ μὴ τῆς γε οἰκίας τὴν δύναμιν ἔδοξέ μοι πρῶτον ἐπιδείξαι αὐτῆ. οὐ γὰρ ποικίλμασι κεκόσμηται, ὦ Σώκρατες, ἀλλὰ τὰ οἰκήματα ὑποκόμηνται πρὸς αὐτὸ τοῦτο ἐσκεμμένα, ὅπως ἀγγεῖα ὡς συμφορώτατα ἢ τοῖς μέλλουσιν ἐν αὐτοῖς ἔσεσθαι: ὥστε αὐτὰ ἐκάλει τὰ πρέποντα εἶναι ἐν ἐκάστω. ...

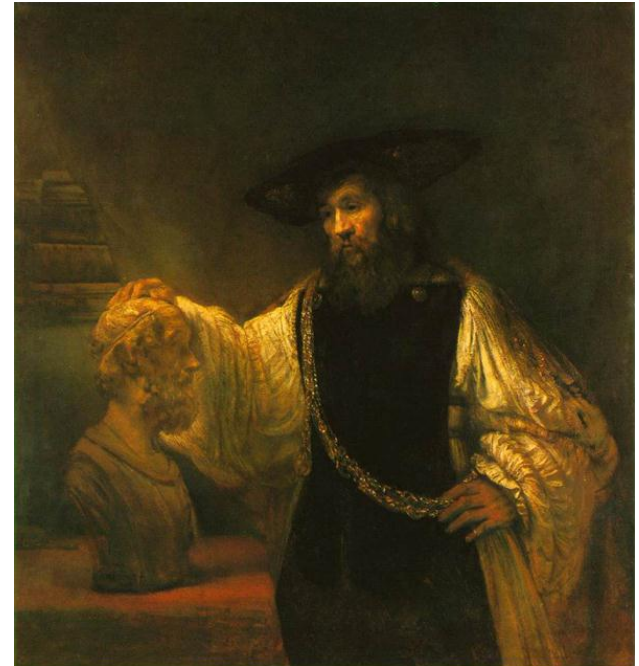
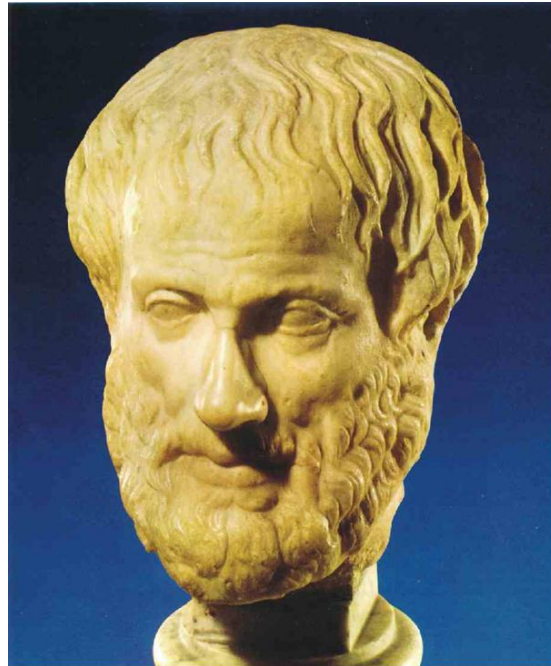
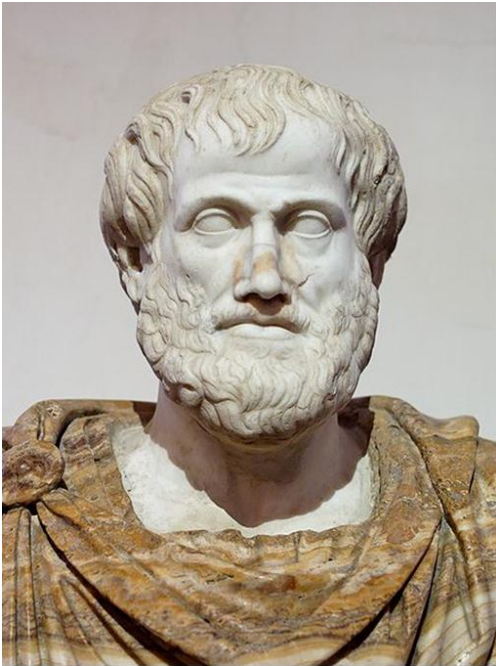
[10] ὅσοις δ' εἰς ἐορτὰς ἢ ξενοδοκίας χρώμεθα ἢ εἰς τὰς διὰ χρόνου πράξεις, ταῦτα δὲ τῆ ταμίᾳ παρεδώκαμεν, καὶ δείξαντες τὰς χώρας αὐτῶν καὶ ἀπαριθμήσαντες καὶ γραψάμενοι ἕκαστα εἶπομεν αὐτῆ διδόναι τούτων ὅτῳ θέοι ἕκαστον, καὶ μεμνήσθαι ὅ τι ἂν τῷ διδῶ, καὶ ἀπολαμβάνουσαν κατατιθέναι πάλιν ὅθενπερ ἂν ἕκαστα λαμβάνῃ. [11]

τὴν δὲ ταμίαν ἐποίησάμεθα ἐπισκεψάμενοι ἥτις ἡμῖν ἐδόκει εἶναι ἐγκρατεστάτη καὶ γαστρὸς καὶ οἴνου καὶ ὕπνου καὶ ἀνδρῶν συνουσίας, πρὸς τούτοις δὲ ἢ τὸ μνημονικὸν μάλιστα ἐδόκει ἔχειν καὶ τὸ προνοεῖν μὴ τι κακὸν λάβῃ παρ' ἡμῶν ἀμελοῦσα, καὶ σκοπεῖν ὅπως χαριζομένη τι ἡμῖν ὑφ' ἡμῶν ἀντιτιμῆσεται. [12] ἐδιδάσκομεν δὲ αὐτὴν καὶ εὐνοικῶς ἔχειν πρὸς ἡμᾶς, ὅτ' εὐφραϊνοίμεθα, τῶν εὐφροσυνῶν μεταδιδόντες, καὶ εἴ τι λυπηρὸν εἴῃ, εἰς ταῦτα παρακαλοῦντες. καὶ τὸ προθυμεῖσθαι δὲ συναύξειν τὸν οἶκον ἐπαιθεύομεν αὐτὴν, ἐπιγινώσκειν αὐτὴν ποιοῦντες καὶ τῆς εὐπραγίας αὐτῆ μεταδιδόντες.

Ο Ἰσχύμαχος
εκπαιδεύει τη
σύζυγο

Και αναθέτουν σε
μια πιστή
οικονόμο μέρος
της δουλειάς

Αριστοτέλης (384 – 322 π.Χ.)

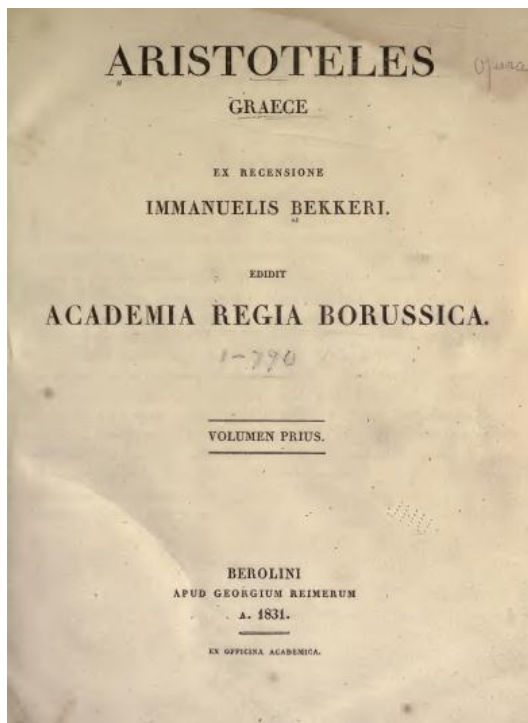
Raffaello Sanzio, Η Σχολή των Αθηνών, 1509
Stanza della Segnatura, Palazzi Pontifici,
Βατικανό

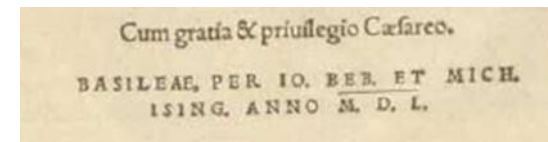
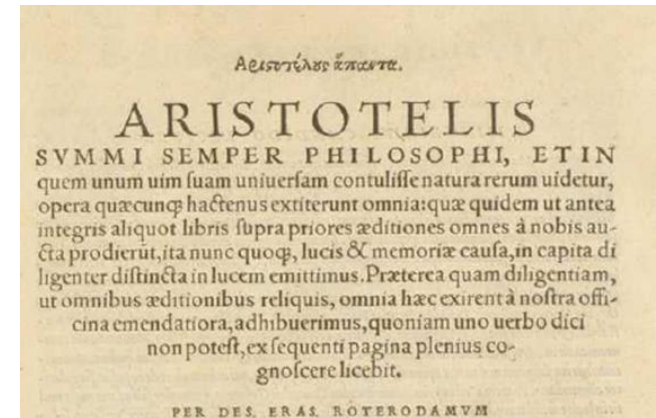
Stanza della Segnatura

Αριστοτέλης (384-322 π.Χ.)

- *Ηθικά Νικομάχεια*
- *Πολιτικά*
- *Οικονομικά (ψευδο-Αριστοτέλειο)*

Η κανονική έκδοση των απάντων από τον Ι. Bekker, Βερολίνο, Reimer 1831

Έκδοση των απάντων του Αριστοτέλους από τον Έρασμο, Βασιλεία 1550

Corpus Aristotelicum

Λογική *Organon* Ὀργανον

- 1a Categories *Categoriae* Κατηγορίαι
- 16a On Interpretation *De Interpretatione* περὶ Ἑρμηνείας
- 24a Prior Analytics *Analytica Priora* Ἀναλυτικά πρότερα A-B
- 71a Posterior Analytics *Analytica Posteriora* Ἀναλυτικά ὕστερα A-B
- 100a Topics *Topica* Τοπικά A-Θ
- 164a Sophistical Refutations *De Sophisticis Elenchis* περὶ σοφιστικῶν ἐλέγχων

Φυσική ή η μελέτη της φύσης

- 184a Physics *Physica* Φυσική Ἀκροασίς A-Θ
- 268a On the Heavens *De Caelo* Περὶ οὐρανοῦ A-Δ
- 314a On Generation and Corruption *De Generatione et Corruptione* περὶ γενέσεως και φθορᾶς A-B
- 338a Meteorology *Meteorologica* Μετεωρολογικά A-Δ
- 391a On the Universe *De Mundo* περὶ κόσμου πρὸς Ἀλέξανδρον*
- 402a On the Soul *De Anima* περὶ ψυχῆς A-Γ

Τα *Parva Naturalia* Φυσικά μικρά (Μικρές φυσικές πραγματείες)

- 436a Sense and Sensibilia *De Sensu et Sensibilibus* περὶ αἰσθήσεως καὶ αἰσθητῶν
- 449b On Memory *De Memoria et Reminiscentia* περὶ μνήμης καὶ ἀναμνήσεως
- 453b On Sleep *De Somno et Vigilia* περὶ ὕπνου καὶ ἐρηγήσεως
- 458a On Dreams *De Insomniis* περὶ ἐνυπνίων
- 462b On Divination in Sleep *De Divinatione per Somnum* περὶ τῆς καθ' ὕπνον μαντικῆς

- 464b On Length and Shortness of Life *De Longitudine et Brevitate Vitae* περί μακροβιότητος καὶ βραχυβιότητος
- 467b On Youth, Old Age, Life and Death, and Respiration *De Juventute et Senectute, De Vita et Morte, De Respiratione* περί νεότητος καὶ γήρως περί ἀναπνοῆς
- 481a On Breath *De Spiritu* περί πνεύματος*
- 486a History of Animals *Historia Animalium* περί τὰ ζῶα ἱστορίαι A-K
- 639a Parts of Animals *De Partibus Animalium* περί ζώων μορίων A-Δ
- 698a Movement of Animals *De Motu Animalium* περί ζώων κινήσεως
- 704a Progression of Animals *De Incessu Animalium* περί πορείας ζώων
- 715a Generation of Animals *De Generatione Animalium* περί ζώων γενέσεως A-E
- 791a On Colors *De Coloribus* περί χρωμάτων*
- 800a On Things Heard *De audibilibus* περί ἀκουστῶν*
- 805a Physiognomics *Physiognomonica* Φυσιογνωμονικά*
- 815a On Plants *De Plantis* περί φυτῶν A-B*
- 830a On Marvellous Things Heard *De mirabilibus auscultationibus* περί θαυμασίων ἀκουσμάτων*
- 847a Mechanics *Mechanica* Μηχανικά*
- 859a Problems *Problemata* Προβλημάτων A-KA-KΘ, ΛΑ-ΛΗ*
- 968a On Indivisible Lines *De Lineis Insecabilibus* περί ἀτόμων γραμμῶν*
- 973a The Situations and Names of Winds *Ventorum Situs* Ἄνέμων θέσεις καὶ προσηγορίαι*
- 974a On Melissus, Xenophanes, and Gorgias περί Ξενοφάνους, περί Ζήνωνος, περί Γοργίου*

Μεταφυσικά [Φιλοσοφία]

980a Metaphysics *Metaphysica* Τὰ μετὰ τὰ φυσικά A-K

Ἠθικά και πολιτικά

1094a Nicomachean Ethics *Ethica Nicomachea* Ἠθικά Νικομάχεια A-K

1181a Great Ethics *Magna Moralia* Ἠθικά Μεγάλα A-B*

1214a Eudemian Ethics *Ethica Eudemia* Ἠθικά Ευδήμεια A-H

1249a On Virtues and Vices *De Virtutibus et Vitiis Libellus* περὶ ἀρετῶν καὶ κακιῶν*

1252a Politics *Politica* Πολιτικά A-Θ

1343a Economics *Oeconomica* Οἰκονομικά A-B*

Ρητορική και ποιητική

1354a Rhetoric *Ars Rhetorica* Τέχνη ρητορικῆς A-Γ

1420a Rhetoric to Alexander *Rhetorica ad Alexandrum* Ρητορική πρὸς Ἀλέξανδρον*

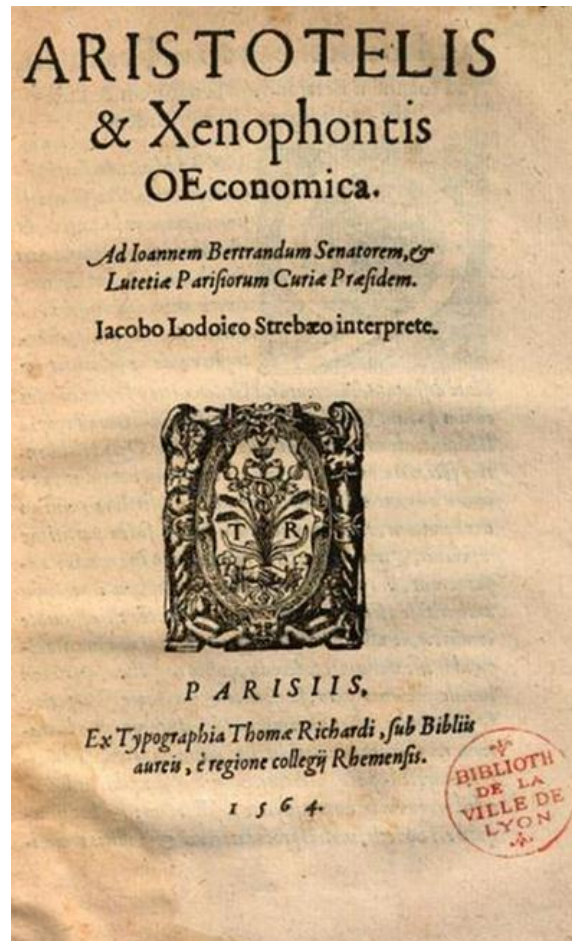
1447a Poetics *Ars Poetica* περὶ Ποιητικῆς

Χωρίς αριθμούς Bekker

The Constitution of the Athenians *Ἀθηναίων Πολιτεία*

Με * ὅσα η νεότερη ἔρευνα δεν αποδίδει στον Αριστοτέλη

Κοινή έκδοση των
οικονομικών βιβλίων
του Αριστοτέλους και
του Ξενοφώντος στα
λατινικά, Παρίσι, 1564

Αριστοτέλης (384-322 π.Χ.)

• Οικονομικά [1345b]

- *οἰκονομίαι δὲ εἰσὶ τέσσαρες, ὡς ἐν τύπῳ διελέσθαι τὰς γὰρ ἄλλας εἰς τοῦτο ἐπιπιπούσας εὐρήσομεν, βασιλική σατραπική πολιτική ἰδιωτική.*
- *τούτων δὲ μεγίστη μὲν καὶ ἀπλουστάτη ἡ βασιλική, . . . , ποικιλωτάτη δὲ καὶ ῥάσθη ἡ πολιτική, ἐλαχίστη δὲ καὶ ποικιλωτάτη ἡ ἰδιωτική. ἐπικοινωνεῖν μὲν τὰ πολλὰ ἀλλήλαις ἀναγκαῖόν ἐστιν: ὅσα δὲ μάλιστα δι' αὐτῶν ἐκάστη συμβαίνει, ταῦτα ἐπισκεπτέον ἡμῖν ἐστιν.*
- ...
- *τρίτον δὲ τὴν πολιτικὴν. ταύτης δὲ κρατίστη μὲν πρόσοδος ἡ ἀπὸ τῶν ἰδίων ἐν τῇ χώρᾳ γινομένων, εἶτα ἡ ἀπὸ τῶν ἐμπορίων καὶ διαγωγῶν, εἶτα ἡ ἀπὸ τῶν ἐγκυκλίων.*

bene. Hippodamus autem Milesius qui & ciuitatum diuisionem inuenit & Pireum
 abscindit cum esset in creta quoq; uita morosior propter gloriae cupiditatem usq; adeo
 ut quibusdam uideretur superfluus capillorum prolixitate & ornatu sumptuoso. Præte
 rea uestitu uili quidē: sed a modū fracto: non in hyeme solū: uerū etiā in estate. Studio
 sus aut de oi natura esse uolēs primus omnium qui nō in re pu. uersati eēt aggressus est
 aliquid dicere: de optimo ciuitatis statu. Constituit aut ciuitatē multitudine decem mili
 um in tres diuisam partes. Faciebat. n. unam partem artifices. Alteram agricolas. Tertiā
 ppulsatores belli: diuisit quoq; regionem in tres partes ut eēt pars una sacra. Alia publi
 ca. Tertia priuata. Vnde cultus diis fieret sacra. Vnde uero propulsatores belli alerentur
 publica. Quæ autem agrorum foret priuata. Legum quoq; tres eēt species solum pu
 tabat. De quibus uero iudicia fierent totitem esse numero iniuriarum: damnum: cedem.
 Ponebat quoq; unum iudicium principale: ad quod omnia male iudicata reducerētur.
 Idq; constituēbat ex senibus quibusdam delectis. Sententias uero in iudiciis non calcu
 lis ferendas esse censebat: sed unumquēq; iudicem rabelam afferre in qua scriberet si cō
 demnaret simpliciter sententiā. Sin absolueret simpliciter uacuum: sin partim condē
 naret partim absolueret id ipsum diffiniret. Nam ut nunc quidem fit non recte prouisū
 a lege existimabat: qā cogantur homines alterutrum iudicantes peiorare. Ferebat quoq;
 legem de hiis qui utile quippiam ciuitati reperissent ut honoribus afficerentur: filios au
 tem eorum qui pro patria bellando occubuisse ex publico alendos esse quasi id non pri
 us fuerit lege prouisum. Nam est athenis ea lex & aliis quibusdam ciuitatibus. Magistra
 tum uero omnes actiones populo attribuit: populum autem faciebant tria illa genera
 ciuium. Qui uero delecti essent eorum rerum. pub. curam habere debere item hospita
 lium & pupillarium. Plurima igitur ac maxime digna memoratu in hippodami consti
 tutione ista sunt. Sed primo dubitabit aliquis de partitione ciuium: nam & artifices: &
 agricolæ & qui arma tenet oēs in reipu. cōione uersantur. Verum agricolæ quidem ar

Hippodamus
 milesius

tabella

Ἀριστοτέλους Πολιτικά

πόλις

1252a][1] ἐπειδὴ πάσαν πόλιν ὁρῶμεν κοινωνίαν τινὰ οὔσαν καὶ πάσαν κοινωνίαν ἀγαθοῦ τινος ἐνεκεν συνεστηκυίαν· τοῦ γὰρ εἶναι δοκοῦντος ἀγαθοῦ χάριν πάντα πράττουσι πάντες, δῆλον ὡς πάσαι μὲν ἀγαθοῦ τινος στοχάζονται, μάλιστα δὲ [5] καὶ τοῦ κυριωτάτου πάντων ἢ πασῶν κυριωτάτη καὶ πάσας περιέχουσα τὰς ἄλλας. αὕτη δ' ἐστὶν ἢ καλουμένη πόλις καὶ ἢ κοινωνία ἢ πολιτική. ὅσοι μὲν οὖν οἴονται πολιτικὸν καὶ βασιλικὸν καὶ οἰκονομικὸν καὶ δεσποτικὸν εἶναι τὸν αὐτὸν οὐ καλῶς λέγουσιν· πλήθει γὰρ καὶ ὀλιγότητι νομίζουσι [10] διαφέρειν ἀλλ' οὐκ εἶδει τούτων ἕκαστον, οἷον ἂν μὲν ὀλίγων, δεσπότην, ἂν δὲ πλειόνων, οἰκονόμον, ἂν δ' ἔτι πλειόνων, πολιτικὸν ἢ βασιλικόν, ὡς οὐδὲν διαφέρουσαν μεγάλην οἰκίαν ἢ μικρὰν πόλιν· καὶ πολιτικὸν δὲ καὶ βασιλικόν, ὅταν μὲν αὐτὸς ἐφεστήκη, βασιλικόν, ὅταν [15] δὲ κατὰ τοὺς λόγους τῆς ἐπιστήμης τῆς τοιαύτης κατὰ μέρος ἄρχων καὶ ἀρχόμενος, πολιτικόν· ταῦτα δ' οὐκ ἐστὶν ἀληθῆ· δῆλον δ' ἔσται τὸ λεγόμενον ἐπισκοποῦσι κατὰ τὴν ὑφηγημένην μέθοδον. ὥσπερ γὰρ ἐν τοῖς ἄλλοις τὸ σύνθετον μέχρι τῶν ἀσυνδέτων ἀνάγκη διαιρεῖν· ταῦτα γὰρ ἐλάχιστα [20] μόρια τοῦ παντός, οὕτω καὶ πόλιν ἐξ ὧν σύγκειται σκοποῦντες ὀφόμεθα καὶ περὶ τούτων μᾶλλον, τί τε διαφέρουσιν ἀλλήλων καὶ εἴ τι τεχνικὸν ἐνδέχεται λαβεῖν περὶ ἕκαστον τῶν ῥηθέντων.

Αναγωγή στην
ελάχιστη μονάδα
ἀνάλυσης

Ἄρρεν - θῆλυ

εἰ δὴ τις ἐξ ἀρχῆς τὰ πράγματα φόμενα βλέψειεν, [25] ὥσπερ ἐν τοῖς ἄλλοις, καὶ ἐν τούτοις κάλλιστ' ἂν οὕτω θεωρήσειεν. ἀνάγκη δὴ πρώτων συνδυάζεσθαι τοὺς ἄνευ ἀλλήλων μὴ δυναμένους εἶναι, οἷον θῆλυ μὲν καὶ ἄρρεν τῆς γενέσεως ἐνεκεν· καὶ τοῦτο οὐκ ἐκ προαιρέσεως, ἀλλ' ὥσπερ καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις ζώοις καὶ φυτοῖς φυσικὸν τὸ ἐφίεσθαι, [30] οἷον αὐτὸ, τοιοῦτον καταλιπεῖν ἕτερον, ἄρχον δὲ καὶ ἀρχόμενον φύσει, διὰ τὴν σωτηρίαν. τὸ μὲν γὰρ δυνάμενον τῇ διανοίᾳ προορᾷ ἄρχον φύσει καὶ δεσπότην φύσει, τὸ δὲ δυνάμενον τῷ σώματι ταῦτα ποιεῖν ἀρχόμενον καὶ φύσει δούλον· διὸ δεσπότην καὶ δούλων ταῦτ' ἀποφέρει. [1252b][1] φύσει μὲν οὖν διώριστα τὸ θῆλυ καὶ τὸ δούλον· οὐδὲν γὰρ ἢ φύσις ποιεῖ τοιοῦτον οἷον οἱ χαλκοτύποι τὴν Δελφικὴν μάχαιραν, πενιχρῶς, ἀλλ' ἐν πρὸς ἐν· οὕτω γὰρ ἂν ἀποτελοῖτο κάλλιστα τῶν ὀργάνων ἕκαστον, μὴ πολλοῖς ἔργοις ἀλλ' ἐνὶ [5] δουλεύον· ἐν δὲ τοῖς βαρβάροις τὸ θῆλυ καὶ τὸ δούλον τὴν αὐτὴν ἔχει τάξιν. αἴτιον δ' ὅτι τὸ φύσει ἄρχον οὐκ ἔχουσιν, ἀλλὰ γίνεται ἢ κοινωνία αὐτῶν δούλης καὶ δούλου. διὸ φασιν οἱ ποιηταί

Δεσπότης - δούλος

βαρβάρων δ' Ἑλλήνας ἄρχειν εἰκός, Eur. IA 1400

ὡς ταῦτ' οὐ φύσει βάρβαρον καὶ δούλον ὄν. ἐκ μὲν οὖν τούτων [10] τῶν δύο κοινωνιῶν οἰκία πρώτη, καὶ ὁρῶντες Ἡσίοδος εἶπε ποιήσας

οἶκον μὲν πρώτιστα γυναικῶν τε βούν τ' ἀροτῆρα: Hes. WD 405

ὁ γὰρ βούς ἀντ' οἰκέτου τοῖς πένησιν ἐστίν. ἢ

[I252b] ἢ δ' ἐκ πλειόνων καμῶν κοινωνία τέλειος πόλις, ἥδη πάσης ἔχουσα πέρας τῆς αὐταρκειᾶς ὡς ἔπος εἰπεῖν, γινομένη μὲν τοῦ [30] ζῆν ἕνεκεν, οὐσα δὲ τοῦ εὖ ζῆν. διὸ πάσα πόλις φύσει ἐστίν, εἶπερ καὶ αἱ πρῶται κοινωνίαι. τέλος γὰρ αὕτη ἐκείνων, ἢ δὲ φύσις τέλος ἐστίν: οἷον γὰρ ἕκαστόν ἐστι τῆς γενέσεως τελεσθείσης, ταύτην φασὲν τὴν φύσιν εἶναι ἕκαστου, ὥσπερ ἀνθρώπου ἵππου οἰκίας. ἔτι τὸ οὐ ἕνεκα καὶ τὸ τέλος βέλτιστον: [I253a][I] ἢ δ' αὐτάρκεια καὶ τέλος καὶ βέλτιστον. ἐκ τούτων οὖν φανερόν ὅτι τῶν φύσει ἢ πόλις ἐστίν, καὶ ὅτι ὁ ἀνθρωπος φύσει πολιτικὸν ζῷον καὶ ὁ ἀπολις διὰ φύσιν καὶ οὐ διὰ τύχην ἦτοι φαῦλός ἐστιν, ἢ κρείττων ἢ ἀνθρωπος: ὥσπερ [5] καὶ ὁ ὑφ' Ὀμήρου λοιδορηθεὶς

ἀφρήτωρ ἀδέμιστος ἀνέστιος: Hom. Il. 9.63

3 ελάχιστα ζεύγη στην
οικία:

Δεσπότης- Δούλος,
Άνδρας – γυναίκα
Πατέρας – παιδιά

3 είδη οικονομικής

Εργαλεία με και χωρίς
ψυχή:
Ο δούλος έμψυχο όργανο

Ιδεολογική δικαιολόγηση
της δουλείας

[I253b][I] ἐπει δὲ φανερόν ἐξ ὧν μορίων ἡ πόλις συνέστηκεν, ἀναγκαῖον πρώτων περὶ
οἰκονομίας εἰπεῖν: πᾶσα γὰρ σύγκειται πόλις ἐξ οἰκιῶν. οἰκονομίας δὲ μέρη ἐξ ὧν πάλιν οἰκία
συνέστηκεν: οἰκία δὲ τέλειος ἐκ δούλων καὶ ἐλευθέρων. ἐπεὶ [5] δ' ἐν τοῖς ἐλαχίστοις πρώτων
ἕκαστον ζητητέον, πρώτα δὲ καὶ ἐλάχιστα μέρη οἰκίας **δεσπότης καὶ δούλος καὶ πόσις καὶ
ἄλοχος, καὶ πατήρ καὶ τέκνα**, περὶ τριῶν ἂν τούτων σκεπτέον εἴη τί ἕκαστον καὶ ποῖον δεῖ
εἶναι. ταῦτα δ' ἐστὶ **δεσποτική** καὶ **γαμικῆ** ἀνώνυμον γὰρ ἡ γυναικὸς καὶ ἄνδρος [I0] σύζευξις
καὶ τρίτον **τεκνοποιητική** καὶ γὰρ αὕτη οὐκ ἀνόμασται ἰδίῳ ὀνόματι. ἔστωσαν δὴ αὗται τρεῖς
ὡς εἵπομεν. ἔστι δὲ τι μέρος ὃ δοκεῖ τοῖς μὲν εἶναι οἰκονομία, τοῖς δὲ μέγιστον μέρος αὐτῆς:
ὅπως δ' ἔχει, θεωρητέον: λέγω δὲ περὶ τῆς καλουμένης **χρηματιστικῆς**. πρώτον δὲ [I5] περὶ
δεσπότητος καὶ δούλου ἔπωμεν, ἵνα τὰ τε πρὸς τὴν ἀναγκαίαν χρειαὴν ἴδωμεν, καὶ εἴ τι πρὸς τὸ
εἶδέναι περὶ αὐτῶν δυναίμεθα λαβεῖν βέλτιον τῶν νῦν ὑπολαμβάνομένων. τοῖς μὲν γὰρ δοκεῖ
ἐπιστήμη τέ τις εἶναι ἢ δεσποτεία, καὶ ἢ αὕτη οἰκονομία καὶ δεσποτεία καὶ πολιτικὴ καὶ
βασιλική, [20] καθάπερ εἵπομεν ἀρχόμενοι: τοῖς δὲ παρὰ φύσιν τὸ δεσπόζειν νόμῳ γὰρ τὸν
μὲν δούλον εἶναι τὸν δ' ἐλεύθερον, φύσει δ' οὐδὲν διαφέρειν: διόπερ οὐδὲ δίκαιον: **βίαιον γάρ.**

ἐπεὶ οὖν ἡ κτήσις μέρος τῆς οἰκίας ἐστὶ καὶ ἡ κτητικὴ μέρος τῆς οἰκονομίας ἄνευ γὰρ τῶν
ἀναγκαίων ἀδύνατον [25] καὶ ζῆν καὶ εὖ ζῆν, ὥσπερ δὲ ταῖς ὠρισμέναις τέχναις ἀναγκαῖον
ἂν εἶη **ὑπάρχειν τὰ οἰκεία ὄργανα** εἰ μέλλει ἀποτελεσθῆσθαι τὸ ἔργον, οὕτω καὶ τῷ
οἰκονομικῷ. τῶν δ' ὀργάνων τὰ μὲν **ἄψυχα** τὰ δὲ **ἔμψυχα** οἷον τῷ κυβερνήτῃ ὁ μὲν οἷαξ
ἄψυχον ὁ δὲ προωρεὺς ἔμψυχον: ὁ [30] γὰρ ὑπρέτης ἐν ὀργάνῳ εἶδει ταῖς τέχναις ἐστίν: οὕτω
καὶ τὸ κτήμα ὄργανον πρὸς ζῶν ἐστὶ, καὶ ἡ κτήσις πλήθος ὀργάνων ἐστὶ, καὶ ὁ δούλος
κτημῆμα τι ἔμψυχον, καὶ ὥσπερ ὄργανον πρὸ ὀργάνων πᾶς ὑπρέτης. εἰ γὰρ ἠδύνατο ἕκαστον
τῶν ὀργάνων κελευσθέν ἢ προαισθανόμενον ἀποτελεῖν [35] τὸ αὐτοῦ ἔργον, ὥσπερ τὰ
Δαιδάλου φασὶν ἢ τοὺς τοῦ Ἡφαίστου τρίποδας, οὓς φησὶν ὁ ποιητὴς αὐτομάτους δεῖον
δύεσθαι ἀγῶνα, οὕτως αἱ κερκίδες ἐκέρκιζον αὐταὶ καὶ τὰ πλήκτρα ἐκιδάριζεν, οὐδὲν ἂν ἔδε
οὔτε τοῖς ἀρχιτέκτοσιν ὑπηρετῶν οὔτε τοῖς δεσπότηταις δούλων [I254a][I] τὰ μὲν οὖν
λεγόμενα ὄργανα ποιητικὰ ὄργανά ἐστι, τὸ δὲ κτήμα πρακτικόν: ἀπὸ μὲν γὰρ τῆς κερκίδος
ἕτερόν τι γίνεται παρὰ τὴν χρῆσιν αὐτῆς, ἀπὸ δὲ τῆς ἐσθῆτος καὶ τῆς κλίνης ἢ χρῆσις
μόνον. [5] ἐτι δ' ἐπεὶ διαφέρει ἡ ποιήσις εἶδει καὶ ἡ πράξις, καὶ δέονται ἀμφοτέραι ὀργάνων,
ἀνάγκη καὶ ταῦτα τὴν αὐτὴν ἔχειν διαφορὰν. ὁ δὲ βίος πράξις, οὐ ποιήσις, ἐστίν: διὸ καὶ ὁ
δούλος ὑπρέτης τῶν πρὸς τὴν πράξιν. τὸ δὲ κτήμα λέγεται ὥσπερ καὶ τὸ μόριον. τὸ γὰρ
μόριον οὐ [I0] μόνον ἄλλου ἐστὶ μόριον, ἀλλὰ καὶ ἀπλῶς ἄλλου: ὁμοίως δὲ καὶ τὸ κτήμα. διὸ
ὁ μὲν δεσπότης τοῦ δούλου δεσπότης μόνον, ἐκείνου δ' οὐκ ἐστίν: ὁ δὲ δούλος οὐ μόνον
δεσπότητος δούλος ἐστίν, ἀλλὰ καὶ ὅλως ἐκείνου.

Η δουλεία είναι φυσική

Ο άνδρας είναι από τη φύση του ανώτερος από τη γυναίκα και προορισμένος να άρχει

τίς μὲν οὖν ἡ φύσις τοῦ δούλου καὶ τίς ἡ δύναμις, ἐκ τούτων δῆλον: ὁ γὰρ μὴ αὐτοῦ φύσει [15] ἀλλ' ἄλλου ἄνθρωπος ὢν, οὗτος φύσει δούλος ἐστίν, ἄλλου δ' ἐστὶν ἄνθρωπος ὅς ἂν κτήμα ἢ ἄνθρωπος ὢν, κτήμα δὲ ὄργανον πρακτικὸν καὶ χωριστόν.

πότερον δ' ἐστὶ τις φύσει τοιοῦτος ἢ οὐ, καὶ πότερον βέλτιον καὶ δίκαιόν τινι δουλεύειν ἢ οὐ, ἀλλὰ πάσα δουλεία παρὰ φύσιν ἐστὶ, μετὰ ταῦτα [20] σκεπτέον. οὐ χαλεπὸν δὲ καὶ τῷ λόγῳ θεωρῆσαι καὶ ἐκ τῶν γινομένων καταμαθεῖν. τὸ γὰρ ἄρχειν καὶ ἄρχεσθαι οὐ μόνον τῶν ἀναγκαίων ἀλλὰ καὶ τῶν συμφερόντων ἐστὶ, καὶ εὐδύς ἐκ γενετῆς ἐνιαυθότηκε τὰ μὲν ἐπὶ τὸ ἄρχεσθαι τὰ δ' ἐπὶ τὸ ἄρχειν. καὶ εἶδη πολλὰ καὶ ἀρχόντων καὶ [25] ἀρχομένων ἐστίν· καὶ αἰεὶ βελτίων ἢ ἀρχῆ ἢ τῶν βελτιόνων ἀρχομένων, οἷον ἀνθρώπου ἢ θηρίου: τὸ γὰρ ἀποτελούμενον ὑπὸ τῶν βελτιόνων βέλτιον ἔργον: ὅπου δὲ τὸ μὲν ἄρχει τὸ δ' ἄρχεται, ἐστὶ τι τούτων ἔργον: ὅσα γὰρ ἐκ πλειόνων συνέστηκε καὶ γίνεται ἐν τι κοινόν, εἴτε ἐκ συνεχῶν εἴτε ἐκ [30] διηρημένων, ἐν ἅπασιν ἐμφαίνεται τὸ ἀρχον καὶ τὸ ἀρχόμενον, καὶ τοῦτο ἐκ τῆς ἀπάσης φύσεως ἐνυπάρχει τοῖς ἐμψύχοις: καὶ γὰρ ἐν τοῖς μὴ μετέχουσι ζωῆς ἐστὶ τις ἀρχῆ, οἷον ἀρμονίας. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἴσως ἐξωτερικωτέρας ἐστὶ σκέψεως: τὸ δὲ ζῶον πρῶτον συνέστηκεν ἐκ ψυχῆς [35] καὶ σώματος, ὢν τὸ μὲν ἀρχον ἐστὶ φύσει τὸ δ' ἀρχόμενον. δεῖ δὲ σκοπεῖν ἐν τοῖς κατὰ φύσιν ἔχουσι μᾶλλον τὸ φύσει, καὶ μὴ ἐν τοῖς διεφθαρμένοις: διὸ καὶ τὸν βέλτιστα διακείμενον καὶ κατὰ σῶμα καὶ κατὰ ψυχὴν ἄνθρωπον θεωρητέον, ἐν ᾧ τοῦτο δῆλον: [1254b][1] τῶν γὰρ μοχθηρῶν ἢ μοχθηρῶς ἐχόντων δόξειεν ἂν ἄρχειν πολλάκις τὸ σῶμα τῆς ψυχῆς διὰ τὸ φαύλως καὶ παρὰ φύσιν ἔχειν.

ἐστὶ δ' οὖν, ὡς περ λέγομεν, πρῶτον ἐν ζῳῳ θεωρῆσαι καὶ δεσποτικὴν ἀρχὴν καὶ πολιτικὴν: ἢ μὲν γὰρ ψυχὴ τοῦ σώματος [5] ἄρχει δεσποτικὴν ἀρχὴν, ὁ δὲ νοῦς τῆς ὀρέξεως πολιτικὴν ἢ βασιλικὴν: ἐν οἷς φανερόν ἐστίν ὅτι κατὰ φύσιν καὶ συμφέρον τὸ ἄρχεσθαι τῷ σώματι ὑπὸ τῆς ψυχῆς, καὶ τῷ παιδητικῷ μορίῳ ὑπὸ τοῦ νοῦ καὶ τοῦ μορίου τοῦ λόγον ἔχοντος, τὸ δ' ἐξ ἴσου ἢ ἀνάπαλιν βλαβερόν πάσιν. [10] πάλιν ἐν ἀνθρώπῳ καὶ τοῖς ἄλλοις ζῳοῖς ὡσαύτως: τὰ μὲν γὰρ ἡμεῖρα τῶν ἀγρίων βελτίω τῆν φύσιν, τούτοις δὲ πάσι βέλτιον ἄρχεσθαι ὑπ' ἀνθρώπου: τυγχάνει γὰρ σωτηρίας οὕτως. ἔτι δὲ τὸ ἄρχειν πρὸς τὸ δῆλυ φύσει τὸ μὲν κρείττον τὸ δὲ χεῖρον, καὶ τὸ μὲν ἀρχον τὸ δ' ἀρχόμενον

Η χρήση των δούλων είναι μια επιστήμη χωρίς ιδιαίτερη αξιοπρέπεια. Το αρχαίο human resources management

Οικονομικοί βίοι χωρίς ανταλλαγή: νομαδικός, ληστρικός, αλιευτικός, θηρευτικός, γεωργικός

[30] αἱ μὲν οὖν τοιαῦται πάσαι δουλικαὶ ἐπιστήμαί εἰσι: δεσποτικὴ δ' ἐπιστήμη ἐστὶν ἢ χρηστικὴ δούλων. ὁ γὰρ δεσπότης οὐκ ἐν τῷ κτᾶσθαι τοὺς δούλους, ἀλλ' ἐν τῷ χρῆσθαι δούλοις. ἐστὶ δ' αὕτη ἢ ἐπιστήμη οὐδενὴ μέγα ἔχουσα οὐδὲ σεμνόν: ἃ γὰρ τὸν δούλον ἐπίστασθαι δεῖ ποιεῖν, ἐκείνον δεῖ [35] ταῦτα ἐπίστασθαι ἐπιτάττειν. διὸ ὅσοις ἐξουσία μὴ αὐτοῖς κακοπαθεῖν, ἐπίτροπός λαμβάνει ταύτην τὴν τιμὴν, αὐτοὶ δὲ πολιτεύονται ἢ φιλοσοφουσιν. ἢ δὲ κτητικὴ ἕτερα ἀμφοτέρων τούτων, οἷον ἢ δικαία, πολεμικὴ τις οὕσα ἢ θηρευτικὴ. περὶ μὲν οὖν δούλου καὶ δεσπότου τούτου διωρίσθω τὸν [40] τρόπον.

[1256a][I] ὅλως δὲ περὶ πάσης κτήσεως καὶ χρηματιστικῆς θεωρήσωμεν κατὰ τὸν ὑψηλῆς τρόπον, ἐπειπερ καὶ ὁ δούλος τῆς κτήσεως μέρος τι ἦν. πρῶτον μὲν οὖν ἀπορήσειεν ἂν τις πότερον ἢ χρηματιστικὴ ἢ αὕτη τῆ οικονομικῆ ἐστὶν [5] ἢ μέρος τι, ἢ ὑψηλικὴ, καὶ εἰ ὑψηλικὴ, πότερον ὡς ἢ κερκιδοποιικὴ τῆ ὑφαντικῆ ἢ ὡς ἢ χαλκοουργικὴ τῆ ἀνδριαντοποιία; οὐ γὰρ ὡσαύτως ὑψηλετούσιν, ἀλλ' ἢ μὲν ὄργανα παρέχει, ἢ δὲ τὴν ὕλην: λέγω δὲ ὕλην τὸ ὑποκείμενον ἐξ οὗ τι ἀποτελεῖται ἔργον, οἷον ὑφαντὴ μὲν ἔρια [10] ἀνδριαντοποιῶ δὲ χαλκόν. ὅτι μὲν οὖν οὐχ ἢ αὕτη ἢ οικονομικὴ τῆ χρηματιστικῆ, δῆλον τῆς μὲν γὰρ τὸ πορίσασθαι, τῆς δὲ τὸ χρῆσασθαι: τίς γὰρ ἐστὶ ἢ χρησομένη τοῖς κατὰ τὴν οἰκίαν παρὰ τὴν οικονομικῆν; πότερον δὲ μέρος αὐτῆς ἐστὶ τι ἢ ἕτερον εἶδος, ἔχει διαμφισθῆτησιν: [15] εἰ γὰρ ἐστὶ τοῦ χρηματιστικοῦ θεωρῆσαι πόθεν χρήματα καὶ κτήσις ἐστὶ, ... ἢ δὲ κτήσις πολλὰ περιεῖληφε μέρη καὶ ὁ πλοῦτος, ὥστε πρῶτον ἢ γεωργικὴ πότερον μέρος τι τῆς οικονομικῆς ἢ ἕτερόν τι γένος, καὶ καθόλου ἢ περὶ τὴν τροφὴν ἐπιμέλεια καὶ κτήσις; ἀλλὰ μὴν εἶδη γε πολλὰ τροφῆς, [20] διὸ καὶ βίοι πολλοὶ καὶ τῶν ζώων καὶ τῶν ἀνθρώπων εἰσὶν: οὐ γὰρ οἷον τε ζῆν ἄνευ τροφῆς, ὥστε αἱ διαφοραὶ τῆς τροφῆς τοὺς βίους πεποιήκασιν διαφέροντας τῶν ζώων. τῶν τε γὰρ θηρίων τὰ μὲν ἀγλαία τὰ δὲ σποραδικὰ ἐστὶν, ὁποτέρως συμφέρει πρὸς τὴν τροφήν αὐτοῖς διὰ τὸ τὰ μὲν [25] ζωοφάγα τὰ δὲ καρποφάγα τὰ δὲ παμφάγα αὐτῶν εἶναι, ὥστε πρὸς τὰς ἑραστώνας καὶ τὴν αἴρεσιν τὴν τούτων ἢ φύσιν τοὺς βίους αὐτῶν διώρισεν, ἐπεὶ δ' οὐ ταῦτο ἐκάστῳ ἠδὲ κατὰ φύσιν ἀλλὰ ἕτερα ἕτεροις, καὶ αὐτῶν τῶν ζωοφάγων καὶ τῶν καρποφάγων οἱ βίοι πρὸς ἄλληλα διεστᾶσιν: ὁμοίως δὲ [30] καὶ τῶν ἀνθρώπων. πολὺ γὰρ διαφέρουσιν οἱ τούτων βίοι. οἱ μὲν οὖν ἀργότατοι νομάδες εἰσὶν ἢ γὰρ ἀπὸ τῶν ἡμέρων τροφὴ ζώων ἄνευ πόνου γίνεται σχολάζουσιν: ἀναγκαίου δ' ὄντος μεταβάλλειν τοῖς κτήνεσι διὰ τὰς νομάς καὶ αὐτοὶ ἀναγκάζονται συνακολουθεῖν, ὥσπερ γεωργίαν ζώσαν [35] γεωροῦντες: οἱ δ' ἀπὸ θήρας ζῶσι, καὶ θήρας ἕτεροι ἕτερας, οἷον οἱ μὲν ἀπὸ ληστείας, οἱ δ' ἀπὸ ἀλιείας, ὅσοι λίμνας καὶ ἔλη καὶ ποταμούς ἢ θάλατταν τοιαύτην προσοικουσιν, οἱ δ' ἀπὸ ὀρνίθων ἢ θηρίων ἀγρίων: τὸ δὲ πλεῖστον γένος τῶν ἀνθρώπων ἀπὸ τῆς γῆς ζῆ καὶ τῶν ἡμέρων καρπῶν.

[40] οἱ μὲν οὖν βίοι τοσοῦτοι σχεδόν εἰσιν, ὅσοι γε αὐτόφωτον ἔχουσι τὴν ἐργασίαν καὶ μὴ δι' ἀλλαγῆς καὶ καπηλείας πορίζονται τὴν τροφήν, [1256b][I] νομαδικὸς ληστρικός ἀλιευτικὸς θηρευτικὸς γεωργικός. οἱ δὲ καὶ μισθῶντες ἐκ τούτων ἠδέως ζῶσι, προσαναπληροῦντες τὸν ἐνδεέστερον βίον, ἢ τυγχάνει ἐλλείπων πρὸς τὸ αὐτάρκης εἶναι, οἷον οἱ μὲν [5] νομαδικὸν ἅμα καὶ ληστρικόν, οἱ δὲ γεωργικόν καὶ θηρευτικόν: ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τοὺς ἄλλους: ὡς ἂν ἢ χρεῖα συναναγκάζη, τούτου τὸν τρόπον διάγουσιν. ἢ μὲν οὖν τοιαύτη κτήσις ὑπ' αὐτῆς φαίνεται τῆς φύσεως διδομένη πάσιν, ὥσπερ κατὰ τὴν πρώτην γένεσιν εὐθύς, οὕτω καὶ τελειωθεῖσιν. [

Η κτητική είναι φυσικό μέρος της οικονομικής όταν υπάρχει πέρασ στη συσσώρευση πλούτου

Χρηματιστική: είδος κτητικής όπου ο πλούτος δεν έχει όριο

Διπλή χρήση των κτημάτων (αγαθών)

Αξία χρήσης και ανταλλακτική αξία;

Η ανταλλαγή είναι φυσική όταν γίνεται για να επιτευχθεί η αυτάρκεια

Ρόλος του χρήματος στη διευκόλυνση των ανταλλαγών

ἐν μὲν οὖν εἶδος κτητικῆς κατὰ φύσιν τῆς οικονομικῆς μέρος ἐστίν, καθὸ δεῖ ἤτοι ὑπάρχειν ἢ προίξειν αὐτὴν ὅπως ὑπάρχη ὣν ἐστὶ θησαυρισμὸς χρημάτων πρὸς ζωὴν ἀναγκαίων, καὶ χρησίμων [30] εἰς κοινωνίαν πόλεως ἢ οἰκίας. καὶ ἔοικεν ὁ γ' ἀληθινὸς πλοῦτος ἐκ τούτων εἶναι. ἢ γὰρ τῆς τοιαύτης κτήσεως αὐτάρκεια πρὸς ἀγαθὴν ζωὴν οὐκ ἄπειρός ἐστιν, ὥσπερ Σόλων φησὶ ποιήσας

πλοῦτου δ' οὐδὲν τέμα πεφασμένον ἀνδράσι κείται. Solon 13.71

κείται γὰρ ὥσπερ καὶ ταῖς ἄλλαις τέχναις: [35] οὐδὲν γὰρ ὄργανον ἄπειρον οὐδαμῶς ἐστὶ τέχνης οὔτε πλήθει οὔτε μεγέθει, ὁ δὲ πλοῦτος ὄργανον πλήθός ἐστιν οικονομικῶν καὶ πολιτικῶν. ὅτι μὲν τοῖνυν ἐστὶ τις κτητικὴ κατὰ φύσιν τοῖς οἰκονομοῖς καὶ τοῖς πολιτικοῖς, καὶ δι' ἣν αἰτίαν, δῆλον.

[40] ἐστὶ δὲ γένος ἄλλο κτητικῆς, ἣν μάλιστα καλοῦσι, καὶ δίκαιον αὐτὸ καλεῖν, χρηματιστικὴν δι' ἣν οὐδὲν δοκεῖ πέρασ εἶναι πλοῦτου καὶ κτήσεως [1257a][1] ἣν ὡς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν τῆ λεχθεῖσα πολλοὶ νομίζουσι διὰ τὴν γεινῶσιν: ἐστὶ δ' οὔτε ἡ αὐτὴ τῆ εἰρημένη οὔτε πόρρω ἐκείνης. ἐστὶ δ' ἢ μὲν φύσει ἢ δ' οὐ φύσει αὐτῶν, ἀλλὰ δι' ἐμπειρίας [5] τινός καὶ τέχνης γίνεταί μαλλον. λάβωμεν δὲ περὶ αὐτῆς τὴν ἀρχὴν ἐντεῦθεν. ἐκάστου γὰρ κτήματος **διττὴ ἢ χρησίς** ἐστίν, ἀμφότεραι δὲ καθ' αὐτὸ μὲν ἀλλ' οὐχ ὁμοίως καθ' αὐτό, ἀλλ' ἢ μὲν οἰκεία ἢ δ' οὐκ οἰκεία τοῦ πράγματος, οἷον ὑποδήματος ἢ τε ὑπόθεσις καὶ ἢ μεταβλητικῆ. ἀμφότεραι [10] γὰρ ὑποδήματος χρήσεις: καὶ γὰρ ὁ ἀλλαπτόμενος τῷ δεομένῳ ὑποδήματος ἀντὶ νομίσματος ἢ τροφῆς χρεῖται τῷ ὑποδήματι ἢ ὑπόδημα, ἀλλ' οὐ τὴν οἰκείαν χρεῖται: οὐ γὰρ ἀλλαγῆς ἔνεκεν γέγονε. τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον ἔχει καὶ περὶ τῶν ἄλλων κτημάτων. ἐστὶ γὰρ ἢ [15] μεταβλητικὴ πάντων, ἀρξαμένη τὸ μὲν πρῶτον ἐκ τοῦ κατὰ φύσιν τῷ τὰ μὲν πλείω τὰ δὲ ἐλάττω τῶν ἱκανῶν ἔχειν τοὺς ἀνθρώπους ἢ καὶ δῆλον ὅτι οὐκ ἐστὶ φύσει τῆς χρηματιστικῆς ἢ κατηρικῆς: ὅσον γὰρ ἱκανὸν αὐτοῖς, ἀναγκαῖον ἦν ποιῆσθαι τὴν ἀλλαγὴν. ἐν μὲν οὖν τῇ πρώτῃ [20] κοινωνίᾳ τούτο δ' ἐστὶν οἰκία φανερόν ὅτι οὐδὲν ἐστὶν ἔργον αὐτῆς, ἀλλ' ἤδη πλείονων τῆς κοινωνίας οὕσης. οἱ μὲν γὰρ τῶν αὐτῶν ἐκοινωνοῦν πάντων, οἱ δὲ κεχωρισμένοι πολλῶν πάλιν καὶ ἑτέρων, ὡν κατὰ τὰς δεήσεις ἀναγκαῖον ποιῆσθαι τὰς μεταδόσεις, καθάπερ ἔτι πολλὰ ποιεῖ καὶ τῶν [25] βαρβαρικῶν ἔθνων, κατὰ τὴν ἀλλαγὴν. αὐτὰ γὰρ τὰ χρησίμα πρὸς αὐτὰ καταλλάττονται ἐπὶ πλεον δ' οὐδὲν, οἷον οἶνον πρὸς σίτον διδόντες καὶ λαμβάνοντες, καὶ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων ἕκαστον. ἢ μὲν οὖν τοιαύτη μεταβλητικὴ οὔτε παρὰ φύσιν οὔτε χρηματιστικῆς ἐστὶν εἶδος οὐδὲν [30] εἰς ἀναπλήρωσιν γὰρ τῆς κατὰ φύσιν αὐτάρκειας ἢ ἐκ μέντοι ταύτης ἐγένετ' ἐκείνη κατὰ λόγον. ξενικωτέρας γὰρ γενομένης τῆς βοηθείας τῷ εἰσάγεσθαι ὡν ἐνδεεῖς καὶ ἐκπέμπειν ὡν ἐπλεόναζον, ἐξ ἀνάγκης ἢ τὰ νομίσματος ἐπορίσθη χρήσις. οὐ γὰρ εὐβάστακτον ἕκαστον τῶν κατὰ φύσιν [35] ἀναγκαίων: διὸ πρὸς τὰς ἀλλαγὰς τοιούτων τι συνέθεντο πρὸς σφᾶς αὐτοὺς διδόναι καὶ λαμβάνειν, ὃ τῶν χρησίμων αὐτὸ ὃν εἶχε τὴν χρεῖα εὐμεταχειρίστον πρὸς τὸ ζῆν, οἷον σίδηρος καὶ ἀργυρος κἂν εἴ τι τοιούτων ἑτερον, τὸ μὲν πρῶτον ἀπλῶς ὀρισθὲν μεγέθει καὶ σταθμῷ, τὸ δὲ τελευταῖον [40] καὶ χαρακτηρὰ ἐπιβαλλόντων, ἵνα ἀπολύσῃ τῆς μετρήσεως αὐτοῦς: ὅγαρ χαρακτηρὸν ἐτέθη τοῦ ποσοῦ σημείου.

Το νόμισμα
επιτρέπει την
ύπαρξη μια
χρηματιστικής
όπου δεν
υπάρχει
πέρας.

X-E-X'

[1257b][1] πορισθέντος οὖν ἤδη νομίσματος ἐκ τῆς ἀναγκαίας ἀλλαγῆς θάτερον εἶδος τῆς χρηματιστικῆς ἐγένετο, τὸ καπηλικόν, τὸ μὲν πρῶτον ἀπλῶς ἴσως γινόμενον, εἶτα δι' ἐμπειρίας ἤδη τεχνικώτερον, πόθεν καὶ πῶς μεταβαλλόμενον πλείστον [5] ποιήσει κέρδος. διὸ δοκεῖ ἡ χρηματιστικὴ μάλιστα περὶ τὸ νόμισμα εἶναι, καὶ ἔργον αὐτῆς τὸ δύνασθαι θεωρηθῆαι πόθεν ἔσται πλήθος, ποιητικὴ γὰρ εἶναι πλούτου καὶ χρημάτων. καὶ γὰρ τὸν πλούτον πολλάκις τιθεάσι νομίσματος πλήθος, διὰ τὸ περὶ τοῦτ' εἶναι τὴν χρηματιστικὴν [10] καὶ τὴν καπηλικὴν. ὅτε δὲ πάλιν λήρος εἶναι δοκεῖ τὸ νόμισμα καὶ νόμος παντάπασι, φύσει δ' οὐδέν, ὅτι μεταθεμένων τε τῶν χρωμένων οὐθενὸς ἄξιον οὐδὲ χρήσιμον πρὸς οὐδὲν τῶν ἀναγκαίων ἐστί, καὶ νομίσματος πλουτῶν πολλάκις ἀπορήσει τῆς ἀναγκαίας τροφῆς: καίτοι ἄτοπον τοιοῦτον [15] εἶναι πλούτον οὐ εὐπορῶν λιμῶ ἀπολείται, καθάπερ καὶ τὸν Μίδαν ἐκείνον μυθολογοῦσι διὰ τὴν ἀπληστίαν τῆς εὐχῆς πάντων αὐτῷ γιγνομένων τῶν παρατιθεμένων χρυσῶν. διὸ ζητοῦσιν ἕτερόν τι τὸν πλούτον καὶ τὴν χρηματιστικὴν, ὁρῶντες ζητοῦντες. ἔστι γὰρ ἕτερα ἡ χρηματιστικὴ καὶ ὁ πλούτος ὁ [20] κατὰ φύσιν, καὶ αὕτη μὲν οἰκονομικὴ, ἡ δὲ καπηλικὴ, ποιητικὴ πλούτου οὐ πάντως ἀλλὰ διὰ χρημάτων μεταβολῆς. καὶ δοκεῖ περὶ τὸ νόμισμα αὕτη εἶναι: τὸ γὰρ νόμισμα στοιχείον καὶ πέρας τῆς ἀλλαγῆς ἐστί. καὶ ἄπειρος δὲ οὗτος ὁ πλούτος, ὁ ἀπὸ ταύτης τῆς χρηματιστικῆς. [25] ὥσπερ γὰρ ἡ ἰατρικὴ τοῦ ὑγιαίνειν εἰς ἄπειρόν ἐστι, καὶ ἐκάστη τῶν τεχνῶν τοῦ τέλους εἰς ἄπειρον ὅτι μάλιστα γὰρ ἐκεῖνο βούλονται ποιεῖν, τῶν δὲ πρὸς τὸ τέλος οὐκ εἰς ἄπειρον πέρας γὰρ τὸ τέλος πάσαις, οὕτω καὶ ταύτης τῆς χρηματιστικῆς οὐκ ἔστι τοῦ τέλους πέρας, τέλος δὲ ὁ τοιοῦτος [30] πλούτος καὶ χρημάτων κτήσεις. τῆς δ' οἰκονομικῆς χρηματιστικῆς ἐστί πέρας: οὐ γὰρ τοῦτο τῆς οἰκονομικῆς ἔργον. διὸ τῆ μὲν φαίνεται ἀναγκαῖον εἶναι παντὸς πλούτου πέρας, ἐπὶ δὲ τῶν γινομένων ὁρῶμεν συμβαίνειν τὸναντίον: πάντες γὰρ εἰς ἄπειρον αὔξουσιν οἱ χρηματιζόμενοι τὸ νόμισμα. [35] αἴτιον δὲ τὸ σύνεγγυς αὐτῶν. ἐπαλλάττει γὰρ ἡ κτήσις τοῦ αὐτοῦ οὐσα ἐκατέρας τῆς χρηματιστικῆς. τῆς γὰρ αὐτῆς ἐστί κτήσεως κτήσεις, ἀλλ' οὐ κατὰ ταῦτόν, ἀλλὰ τῆς μὲν ἕτερον τέλος, τῆς δ' ἡ αὔξεισις. ὥστε δοκεῖ τισι τοῦτ' εἶναι τῆς οἰκονομικῆς ἔργον, καὶ διατελοῦσιν ἢ σώξιν οἴομενοι [40] δεῖν ἢ αὔξιν τὴν τοῦ νομίσματος οὐσίαν εἰς ἄπειρον. αἴτιον δὲ ταύτης τῆς διαθέσεως τὸ σπουδάζειν περὶ τὸ ζῆν, ἀλλὰ μὴ τὸ εὖ ζῆν: [1258a][1] εἰς ἄπειρον οὖν ἐκείνης τῆς ἐπιθυμίας οὔσης, καὶ τῶν ποιητικῶν ἀπείρων ἐπιθυμοῦσιν. ὅσοι δὲ καὶ τοῦ εὖ ζῆν ἐπιβάλλονται τὸ πρὸς τὰς ἀπολαύσεις τὰς σωματικὰς ζητοῦσιν, ὥστ' ἐπεὶ καὶ τοῦτ' ἐν τῇ κτήσει φαίνεται ὑπάρχειν, [5] πᾶσα ἡ διατριβὴ περὶ τὸν χρηματισμὸν ἐστί, καὶ τὸ ἕτερον εἶδος τῆς χρηματιστικῆς διὰ τοῦτ' ἐλήλυθεν. ἐν ὑπερβολῇ γὰρ οὔσης τῆς ἀπολαύσεως, τὴν τῆς ἀπολαυστικῆς ὑπερβολῆς ποιητικὴν ζητοῦσιν: κἂν μὴ διὰ τῆς χρηματιστικῆς δύνωνται πορίζειν, δι' ἄλλης αἰτίας τοῦτο πειρῶνται, [10] ἐκάστη χρώμενοι τῶν δυνάμεων οὐ κατὰ φύσιν. ἀνδρείας γὰρ οὐ χρήματα ποιεῖν ἐστί ἀλλὰ θάρρους, οὐδὲ στρατηγικῆς καὶ ἰατρικῆς, ἀλλὰ τῆς μὲν νίκην τῆς δ' ὑγίειαν. οἱ δὲ πάσας ποιοῦσι χρηματιστικὰς, ὡς τοῦτο τέλος ὄν, πρὸς δὲ τὸ τέλος ἅπαντα θέον ἅπαντῶν.

περὶ μὲν οὖν τῆς τε μῆ [15] ἀναγκαΐας χρηματιστικῆς, καὶ τίς, καὶ δι' αἰτίαν τίνα ἐν χρεΐα ἔσμεν αὐτῆς, εἴρηται, καὶ περὶ τῆς ἀναγκαΐας, ὅτι ἑτέρα μὲν αὐτῆς οἰκονομικὴ δὲ κατὰ φύσιν ἢ περὶ τὴν τροφήν, οὐχ ὥσπερ αὕτη ἄπειρος ἀλλ' ἔχουσα ὄρον.

δῆλον δὲ καὶ τὸ ἀπορούμενον ἐξ ἀρχῆς, πότερον τοῦ [20] οἰκονομικοῦ καὶ πολιτικοῦ ἔστιν ἢ χρηματιστικὴ ἢ οὐ, ἀλλὰ δεῖ τοῦτο μὲν ὑπάρχειν ὥσπερ γὰρ καὶ ἀνθρώπους οὐ ποιεῖ ἢ πολιτικὴ, ἀλλὰ λαβοῦσα παρὰ τῆς φύσεως χρήται αὐτοῖς, οὕτω καὶ τροφήν τὴν φύσιν δεῖ παραδοῦναι γῆν ἢ θάλατταν ἢ ἄλλο τί, ἐκ δὲ τούτων, ὡς δεῖ ταῦτα διαθεῖναι [25] προσήκει τὸν οἰκονόμον. οὐ γὰρ τῆς ὑφαντικῆς ἔρια ποιῆσαι, ἀλλὰ χρῆσασθαι αὐτοῖς, καὶ γινῶναι δὲ τὸ ποῖον χρηστὸν καὶ ἐπιτήθειον, ἢ φαῦλον καὶ ἀνεπιτήθειον. καὶ γὰρ ἀπορήσειεν ἂν τις διὰ τί ἢ μὲν χρηματιστικὴ μόνον τῆς οἰκονομίας, ἢ δ' ἰατρικὴ οὐ μόνον: καίτοι δεῖ ὑγιαίνειν τοὺς [30] κατὰ τὴν οἰκίαν, ὥσπερ ζῆν ἢ ἄλλο τι τῶν ἀναγκαίων. ἐπεὶ δὲ ἔστι μὲν ὡς τοῦ οἰκονόμου καὶ τοῦ ἄρχοντος καὶ περὶ ὑγείας ἰδεῖν, ἔστι δ' ὡς οὐ, ἀλλὰ τοῦ ἰατροῦ, οὕτω καὶ περὶ τῶν χρημάτων ἔστι μὲν ὡς τοῦ οἰκονόμου, ἔστι δ' ὡς οὐ, ἀλλὰ τῆς ὑπηρετικῆς: μάλιστα δέ, καθάπερ εἴρηται πρότερον, δεῖ [35] φύσει τοῦτο ὑπάρχειν. φύσεως γὰρ ἔστιν ἔργον τροφήν τῷ γεννηθέντι παρέχειν: παντὶ γάρ, ἐξ οὗ γίνεται, τροφή τὸ λειπόμενον ἔστι. διὸ κατὰ φύσιν ἔστιν ἢ χρηματιστικὴ πᾶσιν ἀπὸ τῶν καρπῶν καὶ τῶν ζώων. διπλῆς δ' οὔσης αὐτῆς, ὥσπερ εἴπομεν, καὶ τῆς μὲν καπηλικῆς τῆς δ' οἰκονομικῆς, [40] καὶ ταύτης μὲν ἀναγκαΐας καὶ ἐπαινουμένης, τῆς δὲ μεταβλητικῆς ψεγομένης δικαίως[1258b][1] οὐ γὰρ κατὰ φύσιν ἀλλ' ἀπ' ἀλλήλων ἔστιν, εὐλογώτατα μισεῖται ἢ ὀβολοστατικὴ διὰ τὸ ἀπ' αὐτοῦ τοῦ νομίσματος εἶναι τὴν κτήσιν καὶ οὐκ ἐφ' ὅπερ ἐπορίσθη. μεταβολῆς γὰρ ἐγένετο χάριν, [5] ὁ δὲ τόκος αὐτὸ ποιεῖ πλέον ὄσθεν καὶ τοῦνομα τοῦτ' εἴληφεν: ὅμοια γὰρ τὰ τικτόμενα τοῖς γεννώσιν αὐτὰ ἔστιν, ὁ δὲ τόκος γίνεται νόμισμα ἐκ νομίσματος: ὥστε καὶ μάλιστα παρὰ φύσιν οὗτος τῶν χρηματισμῶν ἔστιν.

Ο τοκισμός
μισητός
Τόκος < τίκτω
Παρά φύση διότι
το νόμισμα δεν
δημιουργήθηκε
για να γεννά
αλλά για να
διευκολύνει τις
ανταλλαγές

Τρία είδη
μεταβλητικής:
εμπορία,
τοκισμός και
μισθαρνία

3 είδη εμπορίας:
δια θαλάσσης, δια
ξηράς και στο
κατάστημα.
Όσο μεγαλύτερος ο
κίνδυνος τόσο
μεγαλύτερο το
κέρδος

Το μονοπώλιο
δημιουργεί
κέρδος. Π.χ.,
Θαλής ο
Μιλήσιος.
Δημοσιονομική
χρήση του
μονοπωλίου

ἐπει δὲ τὰ πρὸς τὴν γνώσιν διωρίκαμεν ἰκανῶς, τὰ [10] πρὸς τὴν χρῆσιν δεῖ διελεῖν. πάντα δὲ τὰ τοιαῦτα τὴν μὲν θεωρίαν ἐλευθέραν ἔχει, τὴν δ' ἐμπειρίαν ἀναγκαίαν. ἔστι δὲ χρηματιστικῆς μέρη χρήσιμα: τὸ περὶ τὰ κτήματα ἐμπειρον εἶναι, ποῖα λυσιτελέστατα καὶ που καὶ πῶς, οἷον ἵππων κτήσις ποῖα τις ἢ βοῶν ἢ προβάτων, ὁμοίως δὲ καὶ [15] τῶν λοιπῶν ζῴων δεῖ γὰρ ἐμπειρον εἶναι πρὸς ἀλλήλα τε τούτων τίνα λυσιτελέστατα, καὶ ποῖα ἐν ποίοις τόποις: ἄλλα γὰρ ἐν ἄλλαις εὐθρῆει χωραῖς, εἴτα περὶ γεωργίας, καὶ ταύτης ἤδη ψιλῆς τε καὶ πεφτυεμένης, καὶ μελιττοουργίας, καὶ τῶν ἄλλων ζῴων τῶν πλωτῶν ἢ πτηνῶν, ἀφ' [20] ὧσων ἔστι τυγχάνειν βοηθείας. τῆς μὲν οὖν οἰκισιότατης χρηματιστικῆς ταῦτα μόρια καὶ πρῶτα: τῆς δὲ μεταβλητικῆς μέριστον μὲν **ἐμπορία** καὶ ταύτης μέρη **τρία, ναυκληρία φορτηγία παρόστασις**: διαφέρει δὲ τούτων ἕτερα ἕτερον τῶ τὰ μὲν ἀσφαλέστερα εἶναι, τὰ δὲ πλείω πορίζει τὴν ἐπικαρπιά, [25] δεύτερον δὲ **τοκισμός**, τρίτον δὲ **μισθαρνία**: ταύτης δ' ἡ μὲν τῶν βαναύσων τεχνῶν, ἡ δὲ τῶν ἀτέχνων καὶ τῶ σώματι μόνῳ **χρησίμων**: τρίτον δὲ εἶδος χρηματιστικῆς μεταξὺ ταύτης καὶ τῆς πρώτης ἔχει γὰρ καὶ τῆς κατὰ φύσιν τι μέρος καὶ τῆς μεταβλητικῆς, ὅσα ἀπο γῆς [30] καὶ τῶν ἀπο γῆς γιγνομένων, ἀκάθρων μὲν χρησίμων δέ, οἷον ὑλοτομία τε καὶ πάσα μεταλλευτική. αὕτη δὲ πολλὰ ἤδη περιεῖληψε γένη: πολλὰ γὰρ εἶδη τῶν ἐκ γῆς μεταλλουμένων ἔστιν. εἰσὶ δὲ τεχνικώταται μὲν τῶν ἐργασιῶν ὅπου ἐλάχιστον τῆς τύχης, βαναυσόταται δ' ἐν αἷς τὰ [35] σώματα λωβῶνται μάλιστα, δουλικώταται δὲ ὅπου τοῦ σώματος πλείοται χρήσις, ἀγεννέσταται δὲ ὅπου ἐλάχιστον προσθεῖ ἀρετῆς, περὶ ἐκάστου δὲ τούτων καθόλου μὲν εἴρηται καὶ νῦν, τὸ δὲ κατὰ μέρος ἀκριβολογεῖσθαι χρήσιμον μὲν πρὸς τὰς ἐργασίας, φορτικόν δὲ τὸ ἐνδιατρίβειν. ἐπει δ' ἔστιν ἐνίοις [40] γεγραμμένα περὶ τούτων, οἷον **Χαρητίδῃ τῷ Παρίῳ [1259a][1]** καὶ **Ἀπολλοδώρῳ τῷ Ἀθηναίῳ περὶ γεωργίας καὶ ψιλῆς καὶ πεφτυεμένης**, ὁμοίως δὲ καὶ ἄλλοις περὶ ἄλλων, ταῦτα μὲν ἐκ τούτων θεωρεῖται ὅτῳ ἐπιμελές: ἔτι δὲ καὶ τὰ λεγόμενα **σποραδῆν**, δι' ἧν ἐπιτετυχηκασιν ἐνίοι χρηματιζόμενοι, [5] δεῖ συλλέγειν. πάντα γὰρ ὠφέλιμα ταῦτ' ἔστι τοῖς τιμῶσι τὴν χρηματιστικὴν, οἷον καὶ τὸ **Θάλεω τοῦ Μιλήσιου** τοῦτο γὰρ ἔστι κατανοητὰ τὴν χρηματιστικὴν, ἀλλ' ἐκεῖνον μὲν διὰ τὴν σοφίαν προσάπτουσι, τυγχάνει δὲ καθόλου τι οὐ. ὀνειδιζόντων γὰρ αὐτῷ διὰ τὴν πενίαν ὡς ἀνωφελοῦς [10] τῆς φιλοσοφίας οὐσης, κατανοήσαντά φασι αὐτὸν ἐλαιῶν φορὰν ἐσομένην ἐκ τῆς ἀστρολογίας, ἔτι χειμῶνος ὅτος εὐπορήσαντα χρημάτων ὀλίγων ἀραβῶνας διαδοῦναι τῶν ἐλαιουργῶν τῶν τ' ἐν Μιλήτῳ καὶ Χίῳ πάντων, ὀλίγου μισθωσάμενον ἅτ' οὐδενός ἐπιβαλλόντος: ἐπειδὴ δ' ὁ καιρὸς [15] ἦκε, πολλῶν ζητουμένων ἅμα καὶ ἐξαίφνης, ἐκμισθούντα οὖν τρόπον ἠθούλετο, πολλὰ χρήματα συλλέξαντα ἐπίδειξαι ὅτι θάδιόν ἐστι πλουτεῖν τοῖς φιλοσόφοις, ἂν βούλωνται, ἀλλ' οὐ τοῦτ' ἔστι περὶ ὃ σπουδάξουσιν. **Θαλής μὲν οὖν λέγειναι τούτον τὸν τρόπον ἐπίδειξεν ποιήσασθαι τῆς σοφίας: ἔστι δ', ὥσπερ [20] εἶπομεν, καθόλου τὸ τοιούτων χρηματιστικόν, ἔαν τις δύνηται μονοπωλίαν αὐτῷ κατασκευάζειν. διὸ καὶ τῶν πόλεων εἶναι τούτων ποιουνται τὸν πόρον, ὅταν ἀπορωσι **χρημάτων μονοπωλίαν γὰρ τῶν ἄνιων ποιουσιν.** ἐν Σικελίᾳ δὲ τις τεθῆντος παρ' αὐτῷ νομίσματος συνεπράτα πάντα τὸν σίδηρον ἐκ [25] τῶν σιδηρείων, μετὰ δὲ ταῦτα ὡς ἀφίκοντο ἐκ τῶν ἐμπορίων οἱ ἔμποροι, ἐπῶλε μόνος, οὐ πολλὴν ποιήσας ὑπερβολὴν τῆς τιμῆς: ἀλλ' ὅμως ἐπὶ τοῖς πενήτηντα ταλάντοις ἐπέλαβεν ἑκατόν. τοῦτο μὲν οὖν **Διονύσιος** αἰσθόμενος τὰ μὲν χρήματα ἐκέλευσεν ἐκκομίσασθαι, μὴ μὲντοι γε ἔτι [30] μένει ἐν Συρακούσαις, ὡς πόρους εὐρίσκοντα τοῖς αὐτοῦ πράγμασιν ἀσυμφόρους: τὸ μὲντοι ὄραμα **Θάλεω** καὶ τοῦτο ταῦτόν ἐστιν: ἀμφότεροι γὰρ ἑαυτοῖς ἐτέχρασαν γενέσθαι μονοπωλίαν. **χρήσιμον δὲ γνωρίζειν ταῦτα καὶ τοῖς πολιτικοῖς. πολλὰς γὰρ πόλεις δεῖ χρηματισμοῦ καὶ τοιούτων [35] πόρων, ὥσπερ οἰκία, μᾶλλον δὲ: διόπερ τινὲς καὶ πολιτεύονται τῶν πολιτευομένων ταῦτα μόνον.****

Βιβλίον Β

[1260b][27] ἐπεὶ δὲ προαιρούμεθα θεωρήσαι περὶ τῆς κοινωνίας τῆς πολιτικῆς, τίς κρατίστη πασῶν τοῖς δυναμένοις ζῆν ὅτι μάλιστα κατ' εὐχὴν, δεῖ καὶ τὰς ἄλλας ἐπισκέψασθαι πολιτείας, [30] αἷς τε χρώνται τινες τῶν πόλεων τῶν εὐνομεῖσθαι λεγομένων, κὰν εἴ τινες ἕτεροι τυγχάνουσιν ὑπὸ τινῶν εἰρημέναι καὶ δοκοῦσαι καλῶς ἔχειν, ἵνα τό τ' ὀρθῶς ἔχον ὀφθῆ καὶ τὸ χρήσιμον, ἔτι δὲ τὸ ζητεῖν τι παρ' αὐτὰς ἕτερον μὴ δοκῆ πάντως εἶναι σοφίζεσθαι βουλομένων, ἀλλὰ διὰ τὸ μὴ [35] καλῶς ἔχειν ταύτας τὰς νῦν ὑπαρχούσας, διὰ τοῦτο ταύτην δοκῶμεν ἐπιβαλέσθαι τὴν μέθοδον. ἀρχὴν δὲ πρῶτον ποιητέον ἢ περὶ πέφυκεν ἀρχὴ ταύτης τῆς σκέψεως. ἀνάγκη γὰρ ἦτοι πάντας πάντων κοινωνεῖν τοὺς πολίτας, ἢ μηδενός, ἢ τινῶν μὲν τινῶν δὲ μὴ. τὸ μὲν οὖν μηδενός κοινωνεῖν φανερόν [40] ὡς ἀδύνατον ἢ γὰρ πολιτεία κοινωνία τίς ἐστὶ, καὶ πρῶτον ἀνάγκη τοῦ τόπου κοινωνεῖν: ὁ μὲν γὰρ τόπος εἰς ὃ τῆς μιᾶς πόλεως, οἱ δὲ πολῖται κοινωνοὶ τῆς μιᾶς πόλεως: [1261a][1] ἀλλὰ πότερον ὅσων ἐνδέχεται κοινωνῆσαι, πάντων βέλτιον κοινωνεῖν τὴν μέλλουσαν οἰκῆσεσθαι πόλιν καλῶς, ἢ τινῶν μὲν τινῶν δ' οὐ βέλτιον; ἐνδέχεται γὰρ καὶ τέκνων καὶ γυναικῶν [5] καὶ κτημάτων κοινωνεῖν τοὺς πολίτας ἀλλήλοις, ὥσπερ ἐν τῇ Πολιτείᾳ τῇ Πλάτωνος: ἐκεῖ γὰρ ὁ Σωκράτης φησὶ δεῖν κοινὰ τὰ τέκνα καὶ τὰς γυναῖκας εἶναι καὶ τὰς κτήσεις. τοῦτο δὲ πότερον ὡς νῦν οὕτω βέλτιον ἔχειν, ἢ κατὰ τὸν ἐν τῇ Πολιτείᾳ γεγραμμένον νόμον;

[10] ἔχει δὲ δυσχερείας ἄλλας τε πολλὰς τὸ πάντων εἶναι τὰς γυναῖκας κοινὰς, καὶ δι' ἣν αἰτίαν φησὶ δεῖν νενομοθετῆσθαι τὸν τρόπον τοῦτον ὁ Σωκράτης, οὐ φαίνεται συμβαίνειν ἐκ τῶν λόγων. ἔτι δὲ πρὸς, τὸ τέλος ὃ φησὶ τῇ πόλει δεῖν ὑπάρχειν, ὡς μὲν εἴρηται νῦν, ἀδύνατον, πῶς δὲ δεῖ διελεῖν, οὐδὲν διώρισται. [15] λέγω δὲ τὸ μίαν εἶναι τὴν πόλιν ὡς ἄριστον ὃν ὅτι μάλιστα πάσαν: λαμβάνει γὰρ ταύτην ὑπόθεσιν ὁ Σωκράτης. καίτοι φανερόν ἐστὶν ὡς προϊούσα καὶ γινομένη μία μᾶλλον οὐδὲ πόλις ἔσται: πλήθος γὰρ τι τὴν φύσιν ἐστὶν ἢ πόλις, γινομένη τε μία μᾶλλον οἰκία μὲν ἐκ πόλεως ἄνθρωπος δ' ἐξ οἰκίας [20] ἔσται: μᾶλλον γὰρ μίαν τὴν οἰκίαν τῆς πόλεως φαίμεν ἂν, καὶ τὸν ἕνα τῆς οἰκίας: ὥστ' εἰ καὶ δυνατὸς τις εἴη τοῦτο δεῖν, οὐ ποιητέον: ἀναιρήσει γὰρ τὴν πόλιν.

οὐ μόνον δ' ἐκ πλειόνων ἀνθρώπων ἐστὶν ἢ πόλις, ἀλλὰ καὶ ἐξ εἰδῶν διαφερόντων. οὐ γὰρ γίνεται πόλις ἐξ ὁμοίων. ἕτερον γὰρ συμμαχία [25] καὶ πόλις τὸ μὲν γὰρ τῷ ποσῷ χρήσιμον, κὰν ἢ τὸ αὐτὸ τῷ εἶδει βοηθείας γὰρ χάριν ἢ συμμαχία πέφυκεν, ὥσπερ ἂν εἰ σταδμὸς πλείον ἐλκύσειε, ἐξ ὧν δὲ δεῖ ἐν γενέσθαι εἶδει διαφέρειν: διοίσει δὲ τῷ τοιοῦτῳ καὶ πόλις ἔθνος, [30] ὅταν μὴ κατὰ κάμματος ὡσι κεχωρισμένοι τὸ πλήθος, ἀλλ' οἷον Ἀρκάδες. διόπερ τὸ ἴσον τὸ ἀντιπεπονηδὸς σώζει τὰς πόλεις, ὥσπερ ἐν τοῖς Ἡθικοῖς εἴρηται πρότερον:

Η κοινοκτημοσύνη
και η κοινογαμία
[Πλάτων] δεν είναι
πρακτικές

Ο καταμερισμός
της εργασίας μέσω
της ισοδύναμης
ανταλλαγῆς
συνέχει τις πόλεις

Η ατομική ιδιοκτησία οδηγεί σε καλύτερη χρήση των αγαθών

ἀλλὰ μὴν οὐδ' εἰ τοῦτο ἄριστόν ἐστι, τὸ μίαν ὅτι μάλιστ' εἶναι τὴν κοινωνίαν, οὐδὲ τοῦτο ἀποδείκνυσθαι φαίνεται κατὰ τὸν λόγον, ἐὰν πάντες ἅμα λέγωσι τὸ ἐμὸν καὶ τὸ μὴ ἐμὸν: τοῦτο γὰρ οἶεται ὁ Σωκράτης σημεῖον εἶναι τοῦ τὴν [20] πόλιν τελέως εἶναι μίαν. τὸ γὰρ πάντες διπτόν. εἰ μὲν οὖν ὡς ἕκαστος, τάχ' ἂν εἴη μᾶλλον ὃ βούλεται ποιεῖν ὁ Σωκράτης ἕκαστος γὰρ υἱὸν ἑαυτοῦ φήσει τὸν αὐτὸν καὶ γυναῖκα δὴ τὴν αὐτήν, καὶ περὶ τῆς οὐσίας καὶ περὶ ἑκάστου δὴ τῶν συμβαινόντων ὡσαύτως: νῦν δ' οὐχ οὕτως φήσουσιν οἱ [25] κοιναῖς χρώμενοι ταῖς γυναῖξι καὶ τοῖς τέκνοις, ἀλλὰ πάντες μὲν, οὐχ ὡς ἕκαστος δ' αὐτῶν, ὁμοίως δὲ καὶ τὴν οὐσίαν πάντες μὲν, οὐχ ὡς ἕκαστος δ' αὐτῶν. ὅτι μὲν τοίνυν παραλογισμὸς τίς ἐστι τὸ λέγειν πάντας, φανερόν' τὸ γὰρ πάντες καὶ ἀμφοτέρω, καὶ περιττὰ καὶ ἄρτια, διὰ τὸ διπτόν καὶ [30] ἐν τοῖς λόγοις ἐριστικούς ποιεῖ συλλογισμούς: διό ἐστι τὸ πάντας τὸ αὐτὸ λέγειν ὡδὲ μὲν καλὸν ἀλλ' οὐ δυνατόν, ὡδὲ δ' οὐδὲν ὁμοιοσητικόν: πρὸς δὲ τούτοις ἕτερον ἔχει βλάβη τὸ λεγόμενον. ἥμιστά γὰρ ἐπιμελείας τυγχάνει τὸ πλείστων κοινόντων γὰρ ἰδίων μάλιστα φροντίζουσιν, τῶν δὲ κοινῶν [35] ἤττον ἢ ὅσον ἑκάστῳ ἐπιβάλλει: πρὸς γὰρ τοῖς ἄλλοις ὡς ἑτέρου φροντίζοντος ὀλιγοῦρουσι μᾶλλον, ὡσπερ ἐν ταῖς οἰκετικαῖς διακονίαις οἱ πολλοὶ θεράποντες ἐνίοτε χειρὸν ὑπηρετοῦσι τῶν ἐλαττόνων. γίνονται δ' ἑκάστῳ χίλιοι τῶν πολιτῶν υἱοί, καὶ οὗτοι οὐχ ὡς ἑκάστου, ἀλλὰ τοῦ τυχόντος ὁ τυχῶν [40] ὁμοίως ἐστὶν υἱός: ὥστε πάντες ὁμοίως ὀλιγοῦρησουσιν.

[1262a][1] ἔτι οὕτως ἕκαστος “ἐμὸς” λέγει τὸν εὖ πράττοντα τῶν πολιτῶν ἢ κακῶς, ὁπόστος τυγχάνει τὸν ἀριθμὸν ὧν, οἷον ἐμὸς ἢ τοῦ δεινός, τοῦτον τὸν τρόπον λέγων καθ' ἕκαστον τῶν χιλίων, ἢ ὅσων ἢ [5] πόλις ἐστί, καὶ τοῦτο διστάζων: ἄδηλον γὰρ εἴ συνέβη γενέσθαι τέκνον καὶ σωθῆναι γενόμενον. καίτοι πότερον οὕτω κρείττον τὸ ἐμὸν λέγειν ἕκαστον, τὸ αὐτὸ ἐμὸν προσαγορεύοντα δισχιλίω καὶ μυρίω, ἢ μᾶλλον ὡς νῦν ἐν ταῖς πόλεσι τὸ ἐμὸν λέγουσιν; ὁ μὲν γὰρ υἱὸν αὐτοῦ ὁ δὲ ἀδελφὸν αὐτοῦ [10] προσαγορεύει τὸν αὐτόν, ὁ δ' ἀνεψιόν, ἢ καθ' ἄλλην τινὰ συγγένειαν [ἢ] πρὸς αἵματος ἢ καθ' οἰκειότητα καὶ κηδεῖαν αὐτοῦ πρῶτον ἢ τῶν αὐτοῦ, πρὸς δὲ τούτοις ἕτερος φράτορα φυλέτην. κρείττον γὰρ ἴδιον ἀνεψιὸν εἶναι ἢ τὸν τρόπον τοῦτον υἱόν. οὐ μὴν ἀλλ' οὐδὲ διαφυγεῖν δυνατόν τὸ μὴ τινὰς [15] ὑπολαμβάνειν ἑαυτῶν ἀδελφούς τε καὶ παῖδας καὶ πατέρας καὶ μητέρας: κατὰ γὰρ τὰς ὁμοιότητος αἱ γίνονται τοῖς τέκνοις πρὸς τοὺς γεννήσαντας ἀναγκαῖον λαμβάνειν περὶ ἀλλήλων τὰς πίστεις. ὅπερ φασὶ καὶ συμβαίνειν τινὲς τῶν τὰς τῆς γῆς περιόδους πραγματευομένων: εἶναι γὰρ τισὶ [20] τῶν ἄνω Λιβύων κοινὰς τὰς γυναῖκας, τὰ μέντοι γινόμενα τέκνα διαιρεῖσθαι κατὰ τὰς ὁμοιότητας. εἰσὶ δὲ τινες καὶ γυναῖκες καὶ τῶν ἄλλων ζώων, οἷον ἵπποι καὶ βόες, αἱ σφόδρα πεφύκασιν ὅμοια ἀποδιδόναι τὰ τέκνα τοῖς γονεῦσιν, ὡσπερ ἢ ἐν Φαρσάλω κληθεῖσα Δικαία ἵππος.

[ΙΙ30b] (30) τῆς δὲ κατὰ μέρος δικαιοσύνης καὶ τοῦ κατ' αὐτὴν δικαίου ἐν μὲν ἔστιν εἶδος τὸ ἐν ταῖς διανομαῖς τιμῆς ἢ χρημάτων ἢ τῶν ἄλλων ὅσα μεριστὰ τοῖς κοινωνοῦσι τῆς πολιτείας· ἐν τούτοις γὰρ ἔστι καὶ ἄνισον ἔχειν καὶ ἴσον ἕτερον ἑτέρου,

[ΙΙ31a] (1) ἐν δὲ τὸ ἐν τοῖς συναλλαγμασι διορθωτικόν. τούτου δὲ μέρη δύο: τῶν γὰρ συναλλαγμάτων τὰ μὲν ἐκούσια ἔστι τὰ δ' ἀκούσια, ἐκούσια μὲν τὰ τοιάδε οἷον πράσις ὠνὴ δανεισμός ἐγγύη χρήσις παρακαταθήκη μίσθωσις· ἐκούσια δὲ λέγεται, (5) ὅτι ἡ ἀρχὴ τῶν συναλλαγμάτων τούτων ἐκούσιος, τῶν δ' ἀκουσίων τὰ μὲν λαθραῖα, οἷον κλοπὴ μοιχεία φαρμακεία προσαγωγεία δουλαπατία δολοφονία ψευδομαρτυρία, τὰ δὲ βίαια, οἷον αἰκία δεσμός θάνατος ἀρπαγὴ πῆρωσις κακηγορία προπηλακισμός.

(10) ἐπεὶ δ' ὅ τ' ἄδικος ἄνισος καὶ τὸ ἄδικον ἄνισον, δῆλον ὅτι καὶ μέσον τι ἔστι τοῦ ἄνισου. τούτο δ' ἔστι τὸ ἴσον: ἐν ὁποῖα γὰρ πράξει ἔστι τὸ πλεόν καὶ τὸ ἔλαττον, ἔστι καὶ τὸ ἴσον. εἰ οὖν τὸ ἄδικον ἄνισον, τὸ δίκαιον ἴσον: ὅπερ καὶ ἄνευ λόγου δοκεῖ πάσιν. ἐπεὶ δὲ τὸ ἴσον μέσον, τὸ δίκαιον μέσον τι ἂν (15) εἴη. ἔστι δὲ τὸ ἴσον ἐν ἐλαχίστοις δυσὶν. ἀνάγκη τοίνυν τὸ δίκαιον μέσον τε καὶ ἴσον εἶναι καὶ πρὸς τι καὶ τισίν, καὶ ἢ μὲν μέσον, τινῶν ταῦτα δ' ἔστι πλείον καὶ ἔλαττον, ἢ δ' ἴσον, δυσὶν, ἢ δὲ δίκαιον, τισίν. ἀνάγκη ἄρα τὸ δίκαιον ἐν ἐλαχίστοις εἶναι τέτταρσιν: οἷς τε γὰρ δίκαιον τυγχάνει (20) ὅν, δύο ἐστί, καὶ ἐν οἷς, τὰ πράγματα, δύο. καὶ ἢ αὐτὴ ἔσται ἰσότης, οἷς καὶ ἐν οἷς: ὡς γὰρ ἐκεῖνα ἔχει, τὰ ἐν οἷς, οὕτω καὶ ἐκεῖνα ἔχει: εἰ γὰρ μὴ ἴσοι, οὐκ ἴσα ἔξουσιν, ἀλλ' ἐντεῦθεν αἱ μάχαι καὶ τὰ ἐγκλήματα, ὅταν ἢ μὴ ἴσα ἴσοι ἢ μὴ ἴσοι ἴσα ἔχωσι καὶ νέμονται. ἐτι ἐκ τοῦ κατ' ἀξίαν (25) τούτο δῆλον: τὸ γὰρ δίκαιον ἐν ταῖς νομαῖς ὁμολογοῦσι πάντες κατ' ἀξίαν τινὰ δεῖν εἶναι, τὴν μέντοι ἀξίαν οὐ τὴν αὐτὴν λέγουσι πάντες [ὑπάρχειν], ἀλλ' οἱ μὲν δημοκρατικοὶ ἐλευθερίαν, οἱ δ' ὀλιγαρχικοὶ πλοῦτον, οἱ δ' εὐγένειαν, οἱ δ' ἀριστοκρατικοὶ ἀρετὴν. ἔστιν ἄρα τὸ δίκαιον ἀνάλογόν τι. (30) τὸ γὰρ ἀνάλογον οὐ μόνον ἐστὶ μοναδικῷ ἀριθμῷ ἴδιον, ἀλλ' ὅλως ἀριθμοῦ: ἢ γὰρ ἀναλογία ἰσότης ἐστὶ λόγων, καὶ ἐν τέτταρσιν ἐλαχίστοις. ἢ μὲν οὖν διηρημένη ὅτι ἐν τέτταρσι, δῆλον. ἀλλὰ καὶ ἢ συνεχῆς: τῷ γὰρ ἐνὶ ὡς δυσὶ χρήται καὶ δις λέγει,

[ΙΙ31b] (1) οἷον ὡς ἢ τοῦ α πρὸς τὴν τοῦ β, οὕτως ἢ τοῦ β πρὸς τὴν τοῦ γ. δις οὖν ἢ τοῦ β εἴρηται: ὡστ' ἐὰν ἢ τοῦ β τεθῆ δις, τέτταρα ἔσται τὰ ἀνάλογα. ἔστι δὲ καὶ τὸ δίκαιον ἐν τέτταρσιν ἐλαχίστοις, καὶ ὁ λόγος ὁ αὐτός: (5) διηρηται γὰρ ὁμοίως οἷς τε καὶ ἄ. ἔσται ἄρα ὡς ὁ α ὅρος πρὸς τὸν β, οὕτως ὁ γ πρὸς τὸν δ, καὶ ἐναλλάξ ἄρα, ὡς ὁ α πρὸς τὸν γ, ὁ β πρὸς τὸν δ. ὡστε καὶ τὸ ὅλον πρὸς τὸ ὅλον: ὅπερ ἢ νομὴ συνδυάζει, κἂν οὕτω συντεθῆ, δικαίως συνδυάζει. ἢ ἄρα τοῦ α ὅρου τῷ γ καὶ ἢ τοῦ β τῷ δ σύζευξις (10) τὸ ἐν διανομῇ δίκαιόν ἐστι, καὶ μέσον τὸ δίκαιον τούτ' ἐστὶ, <τὸ δ' ἄδικον> τὸ παρὰ τὸ ἀνάλογον: τὸ γὰρ ἀνάλογον μέσον, τὸ δὲ δίκαιον ἀνάλογον. καλοῦσι δὲ τὴν τοιαύτην ἀναλογίαν γεωμετρικὴν οἱ μαθηματικοί: ἐν γὰρ τῇ γεωμετρικῇ συμβαίνει καὶ τὸ ὅλον πρὸς τὸ ὅλον ὅπερ ἐκάτερον πρὸς ἐκάτερον. (15) ἔστι δ' οὐ συνεχῆς αὕτη ἢ ἀναλογία: οὐ γὰρ γίνεται εἰς ἀριθμῷ ὅρος, ὦ καὶ ἄ. τὸ μὲν οὖν δίκαιον τούτο, τὸ ἀνάλογον: τὸ δ' ἄδικον τὸ παρὰ τὸ ἀνάλογον. γίνεται ἄρα τὸ μὲν πλεόν τὸ δ' ἔλαττον, ὅπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἔργων συμβαίνει: ὁ μὲν γὰρ ἀδικῶν πλεόν ἔχει, ὁ δ' ἀδικούμενος (20) ἔλαττον τοῦ ἀγαθοῦ. ἐπὶ δὲ τοῦ κακοῦ ἀνάπαλιν: ἐν ἀγαθῷ γὰρ λόγῳ γίνεται τὸ ἔλαττον κακὸν πρὸς τὸ μείζον κακόν: ἔστι γὰρ τὸ ἔλαττον κακὸν μᾶλλον αἰρετὸν τοῦ μείζονος, τὸ δ' αἰρετὸν ἀγαθόν, καὶ τὸ μᾶλλον μείζον. τὸ μὲν οὖν ἐν εἶδος τοῦ δικαίου τούτ' ἐστίν.

Διανεμητικὸν δίκαιον

Διορθωτικὸν δίκαιον

Πολιτικά κριτήρια
διανεμητικῆς
δικαιοσύνης

$\alpha/\beta = \gamma/\delta$
Γεωμετρικὴ ἀναλογία

(25) τὸ δὲ λοιπὸν ἐν τῷ διορθωτικῷ, ὃ γίνεταί ἐν τοῖς συναλλάγμασι καὶ τοῖς ἐκουσίοις καὶ τοῖς ἀκουσίοις. τούτο δὲ τὸ δίκαιον ἄλλο εἶδος ἔχει τοῦ πρότερον. τὸ μὲν γὰρ διανεμητικὸν δίκαιον τῶν κοινῶν ἀεὶ κατὰ τὴν ἀναλογίαν ἐστὶ τὴν εἰρημένην: καὶ γὰρ ἀπὸ χρημάτων κοινῶν ἐὰν γίνηται (30) ἡ διανομή, ἔσται κατὰ τὸν λόγον τὸν αὐτὸν ὅπερ ἔχουσι πρὸς ἀλλήλα τὰ εἰσενεχθέντα: καὶ τὸ ἄδικον τὸ ἀντικείμενον τῷ δικαίῳ τούτῳ τὸ παρὰ τὸ ἀνάλογόν ἐστίν. τὸ δ' ἐν τοῖς συναλλάγμασι δίκαιον ἐστὶ μὲν ἴσον τι, καὶ τὸ ἄδικον ἄνισον,

[II32a] (I) ἀλλ' οὐ κατὰ τὴν ἀναλογίαν ἐκείνην ἀλλὰ κατὰ τὴν ἀριθμητικὴν. οὐδὲν γὰρ διαφέρει, εἰ ἐπιεικῆς φαῦλον ἀπεστέρησεν ἢ φαῦλος ἐπιεικῆ, οὐδ' εἰ ἐμοίχευσεν ἐπιεικῆς ἢ φαῦλος: ἀλλὰ πρὸς τοῦ βλάβους τὴν διαφορὰν μόνον βλέπει (5) ὁ νόμος, καὶ χρῆται ὡς ἴσοις, εἰ ὁ μὲν ἀδικεῖ ὁ δ' ἀδικεῖται, καὶ εἰ ἔβλαψεν ὁ δὲ βέβλαπται. ὥστε τὸ ἄδικον τοῦτο ἄνισον ὃν ἰσάζειν πειράται ὁ δικαστής: καὶ γὰρ ὅταν ὁ μὲν πληγῇ ὁ δὲ πατάξῃ, ἢ καὶ κτείνῃ ὁ δ' ἀποσάνῃ, διήρηται τὸ πάθος καὶ ἡ πράξις εἰς ἄνισα: ἀλλὰ πειράται τῇ (I0) ζημίᾳ ἰσάζειν, ἀφαιρῶν τοῦ κέρδους. λέγεται γὰρ ὡς ἀπλῶς εἰπεῖν ἐπὶ τοῖς τοιοῦτοις, κἂν εἰ μὴ τισιν οἰκείου ὄνομα εἴη, τὸ κέρδος, οἷον τῷ πατάξαντι, καὶ ἡ ζημία τῷ παθόντι: ἀλλ' ὅταν γε μετρηθῇ τὸ πάθος, καλεῖται τὸ μὲν ζημία τὸ δὲ κέρδος. ὥστε τοῦ μὲν πλείονος καὶ ἐλάττονος τὸ ἴσον (I5) μέσον, τὸ δὲ κέρδος καὶ ἡ ζημία τὸ μὲν πλεόν τὸ δ' ἐλάττον ἐναντίως, τὸ μὲν τοῦ ἀγαθοῦ πλεόν τοῦ κακοῦ δ' ἐλάττον κέρδος, τὸ δ' ἐναντίον ζημία: ὣν ἦν μέσον τὸ ἴσον, ὃ λέγομεν εἶναι δίκαιον: ὥστε τὸ ἐπανορθωτικὸν δίκαιον ἂν εἴη τὸ μέσον ζημίας καὶ κέρδους. διὸ καὶ ὅταν ἀμφισβητῶσιν, (20) ἐπὶ τὸν δικαστὴν καταφεύγουσιν: τὸ δ' ἐπὶ τὸν δικαστὴν ἵεναι ἵεναι ἐστὶν ἐπὶ τὸ δίκαιον: ὁ γὰρ δικαστής βούλεται εἶναι οἷον δίκαιον ἐμψυχον: καὶ ζητοῦσι δικαστὴν μέσον, καὶ καλοῦσιν ἐνιοὶ μεσιδίους, ὡς ἐὰν τοῦ μέσου τύχωσι, τοῦ δικαίου τευξόμενοι. μέσον ἄρα τι τὸ δίκαιον, εἴπερ καὶ ὁ δικαστής. ὁ δὲ (25) δικαστής ἐπανισοῖ, καὶ ὡσπερ γραμμῆς εἰς ἄνισα τετμημένης, ᾧ τὸ μείζον τμήμα τῆς ἡμισείας ὑπερέχει, τούτ' ἀφείλε καὶ τῷ ἐλάττονι τμήματι προσέθηκεν. ὅταν δὲ δίχα διαιρεθῇ τὸ ὅλον, τότε φασὶν ἔχειν τὸ αὐτοῦ ὅταν λάβωσι τὸ ἴσον. τὸ δ' ἴσον μέσον ἐστὶ τῆς μείζονος καὶ (30) ἐλάττονος κατὰ τὴν ἀριθμητικὴν ἀναλογίαν. διὰ τοῦτο καὶ ὀνομάζεται δίκαιον, ὅτι δίχα ἐστίν, ὡσπερ ἂν εἰ τις εἴποι δίχαιον, καὶ ὁ δικαστής διχαστής. ἐπὶν γὰρ δύο ἴσων ἀφαιρεθῇ ἀπὸ θάτερου, πρὸς θάτερον δὲ προστεθῇ, δυσὶ τούτοις ὑπερέχει θάτερον: εἰ γὰρ ἀφηρεθῇ μὲν, μὴ προστεθῇ δὲ, ἐνὶ ἂν μόνον ὑπερέχειν.

Το διορθωτικό
δίκαιο αφορά τις
συναλλαγές
(ακούσιες ἢ
ακούσιες) μεταξύ
των πολιτῶν

Το διορθωτικό
δίκαιο δεν αφορά
τη θέση του πολίτη.
Σε αυτό
εφαρμόζεται ἡ
αριθμητικὴ
ἀναλογία.

[1132b] (1) τοῦ μέσου ἄρα ἐνί, καὶ τὸ μέσον, ἀφ' οὗ ἀφηρέθη, ἐνί. τούτῳ ἄρα γνωριούμεν τί τε ἀφελεῖν δεῖ ἀπὸ τοῦ πλέον ἔχοντος, καὶ τί προσθεῖναι τῷ ἔλαττον ἔχοντι: ᾧ μὲν γὰρ τὸ μέσον ὑπερέχει, τοῦτο προσθεῖναι (5) δεῖ τῷ ἔλαττον ἔχοντι, ᾧ δ' ὑπερέχεται, ἀφελεῖν ἀπὸ τοῦ μεγίστου. ἴσαι αἱ ἐφ' ὧν αα ββ γγ ἀλλήλαις: ἀπὸ τῆς αα ἀφηρέσθω τὸ αε, καὶ προσκείσθω τῇ γγ τὸ ἐφ' ᾧ γδ, ὥστε ὅλη ἢ δγγ τῆς εα ὑπερέχει τῷ γδ καὶ τῷ γς: τῆς ἄρα ββ τῷ γδ. [ἔστι δὲ τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων τεχνῶν: (10) ἀνηροῦντο γὰρ ἄν, εἰ μὴ ἐποίει τὸ ποιοῦν καὶ ὅσον καὶ οἶον, καὶ τὸ πάσχιον ἔπασχε τοῦτο καὶ τοσοῦτον καὶ τοιοῦτον.] ἐλήλυθε δὲ τὰ ὀνόματα ταῦτα, ἢ τε ζημία καὶ τὸ κέρδος, ἐκ τῆς ἐκουσίου ἀλλαγῆς: τὸ μὲν γὰρ πλέον ἔχειν ἢ τὰ αὐτοῦ κερδαίνειν λέγεται, τὸ δ' ἔλαττον τῶν ἐξ ἀρχῆς ζημιουῦσθαι, (15) οἶον ἐν τῷ ἀνείσθαι καὶ πωλεῖν καὶ ἐν ὅσοις ἄλλοις ἀδειαν δέδωκεν ὁ νόμος: ὅταν δὲ μήτε πλέον μήτ' ἔλαττον ἀλλ' αὐτὰ (τὰ) δι' αὐτῶν γένηται, τὰ αὐτῶν φασὶν ἔχειν καὶ οὔτε ζημιουῦσθαι οὔτε κερδαίνειν. ὥστε κέρδους τινός καὶ ζημίας μέσον τὸ δίκαιόν ἐστι τῶν παρὰ τὸ ἐκούσιον, τὸ ἴσον ἔχειν (20) καὶ πρότερον καὶ ὕστερον.

Αν υπάρχει υπεροχή,
ο δικαστής αφαιρεί
το ήμισυ της
υπεροχής και το
προσθέτει στο μέρος
που έχει έλλειψη
ώστε να επιτευχθεί η
ισότητα

αντιπεπονθός:
ειδικός τύπος
δικαίου. Ούτε
νεμητικόν ούτε
διορθωτικόν

δοκεῖ δὲ τισι καὶ τὸ ἀντιπεπονθὸς εἶναι ἀπλῶς δίκαιον, ὥσπερ οἱ Πυθαγόρειοι ἔφασαν:
ὠρίζοντο γὰρ ἀπλῶς τὸ δίκαιον τὸ ἀντιπεπονθὸς ἄλλω. τὸ δ' ἀντιπεπονθὸς οὐκ ἐφαρμόττει
οὔτ' ἐπὶ τὸ νεμητικόν δίκαιον οὔτ' ἐπὶ τὸ διορθωτικόν--καίτοι (25) βούλονταί γε τοῦτο λέγειν
καὶ τὸ Ῥαδαμάνθυος δίκαιον:

εἴ κε πάθοι τά τ' ἔρεξε, δίκη κ' ἰθεῖα γένοιτο

Ἐχει εφαρμογή
στην περίπτωση
της ανταλλαγής.
Η συνοχή της
πόλης βασίζεται
στην αντίδοση.

--πολλαχοῦ γὰρ διαφωνεῖ: οἷον εἰ ἀρχὴν ἔχων ἐπάταξεν, οὐ δεῖ ἀντιπληγῆναι, καὶ εἰ ἄρχοντα
ἐπάταξεν, οὐ πληγῆναι (30) μόνον δεῖ ἀλλὰ καὶ κολασθῆναι. ἔτι τὸ ἐκούσιον καὶ τὸ ἀκούσιον
διαφέρει πολύ. ἀλλ' ἐν μὲν ταῖς κοινωνίαις ταῖς ἀλλακτικαῖς συνέχει τὸ τοιοῦτον δίκαιον, τὸ
ἀντιπεπονθὸς κατ' ἀναλογίαν καὶ μὴ κατ' ἰσότητα. τῷ ἀντιποιεῖν γὰρ ἀνάλογον συμμένει ἢ
πόλις. ἢ γὰρ τὸ κακῶς ζητοῦσιν:

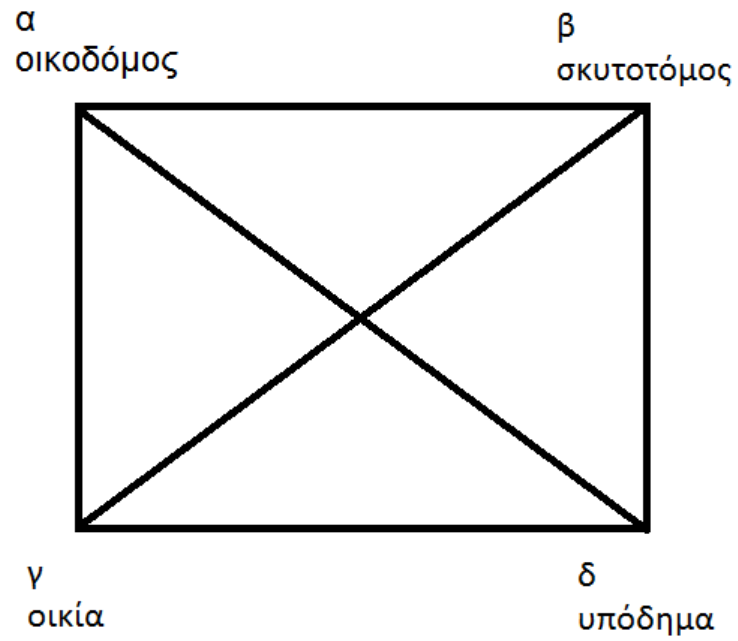
[1133a] (1) εἰ δὲ μή, δουλεία δοκεῖ εἶναι [εἰ μὴ ἀντιποιήσῃ]: ἢ τὸ εὖ: εἰ δὲ μή, μετάδοσις οὐ γίνεται, τῇ μεταδόσει δὲ συμμένουσιν. διὸ καὶ Χαρίτων ἰερὸν ἐμποδῶν ποιοῦνται, ἵν' ανταπόδοσις ᾗ: τοῦτο γὰρ ἴδιον χάριτος: ἀνθυπηρετήσαι γὰρ δεῖ τῷ (5) χαρισαμένῳ, καὶ πάλιν αὐτὸν ἄρξαι χαριζόμενον. ποιεῖ δὲ τὴν ἀντίδοσιν τὴν κατ' ἀναλογίαν ἢ κατὰ διάμετρον σύζευξις. οἰκοδόμος ἐφ' ᾧ α, σκυτοτόμος ἐφ' ᾧ β, οἰκία ἐφ' ᾧ γ, ὑπόδημα ἐφ' ᾧ δ. δεῖ οὖν λαμβάνειν τὸν οἰκοδόμον παρὰ τοῦ σκυτοτόμου τὸ ἐκείνου ἔργον, καὶ αὐτὸν (10) ἐκείνῳ μεταδιδόναι τὸ αὐτοῦ. ἐὰν οὖν πρῶτον ᾗ τὸ κατὰ τὴν ἀναλογίαν ἴσον, εἶτα τὸ ἀντιπεπονθὸς γένηται, ἔσται τὸ λεγόμενον. εἰ δὲ μή, οὐκ ἴσον, οὐδὲ συμμένει: οὐδὲν γὰρ κωλύει κρεῖττον εἶναι τὸ θατέρου ἔργον ἢ τὸ θατέρου: δεῖ οὖν ταῦτα ἰσασθῆναι. ἔστι δὲ τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων τεχνῶν: ἀνηροῦντο (15) γὰρ ἄν, εἰ μὴ <ὸ> ἐποίει τὸ ποιοῦν καὶ ὅσον καὶ οἶον, καὶ τὸ πάσχον ἔπασχε τοῦτο καὶ τοσοῦτον καὶ τοιοῦτον. οὐ γὰρ ἐκ δύο ἰατρῶν γίνεται κοινωνία, ἀλλ' ἐξ ἰατροῦ καὶ γεωργοῦ, καὶ ὅλως ἐτέρων καὶ οὐκ ἴσων: ἀλλὰ τούτους δεῖ ἰσασθῆναι. διὸ πάντα συμβλητὰ δεῖ πως εἶναι, ὧν ἐστὶν ἀλλαγὴ. (20) ἐφ' ᾧ τὸ νόμισμ' ἐλήλυθε, καὶ γίνεταί πως μέσον: πάντα γὰρ μετρεῖ, ὥστε καὶ τὴν ὑπεροχὴν καὶ τὴν ἔλλειψιν, πόσα ἄττα δὴ ὑποδήματ' ἴσον οἰκία ἢ τροφή. δεῖ τοίνυν ὅπερ οἰκοδόμος πρὸς σκυτοτόμον, τοσαυτὰ ὑποδήματα πρὸς οἰκίαν ἢ τροφήν. εἰ γὰρ μὴ τοῦτο, οὐκ ἔσται ἀλλαγὴ οὐδὲ κοινωνία. (25) τοῦτο δ', εἰ μὴ ἴσα εἴη πως, οὐκ ἔσται. δεῖ ἄρα ἐνὶ τινὶ πάντα μετρεῖσθαι, ὥσπερ ἐλέχθη πρότερον. τοῦτο δ' ἐστὶ τῇ μὲν ἀληθείᾳ ἢ χρεῖα, ἢ πάντα συνέχει: εἰ γὰρ μηδὲν δέοιντο ἢ μὴ ὁμοίως, ἢ οὐκ ἔσται ἀλλαγὴ ἢ οὐχ ἢ αὐτή: οἶον δ' ὑπάλλαγμα τῆς χρεῖας τὸ νόμισμα γέγονε κατὰ συνθήκην: (30) καὶ διὰ τοῦτο τοῦνομα ἔχει νόμισμα, ὅτι οὐ φύσει ἀλλὰ νόμῳ ἐστί, καὶ ἐφ' ἡμῖν μεταβαλεῖν καὶ ποιῆσαι ἄχρηστον. ἔσται δὴ ἀντιπεπονθὸς, ὅταν ἰσασθῇ, ὥστε ὅπερ γεωργὸς πρὸς σκυτοτόμον, τὸ ἔργον τὸ τοῦ σκυτοτόμου πρὸς τὸ τοῦ γεωργοῦ.

νόμισμα

χρεῖα

Νόμισμα υπάλλαγμα της χρεῖας

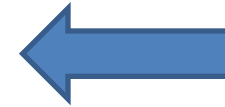
Νόμισμα κατά συνθήκη

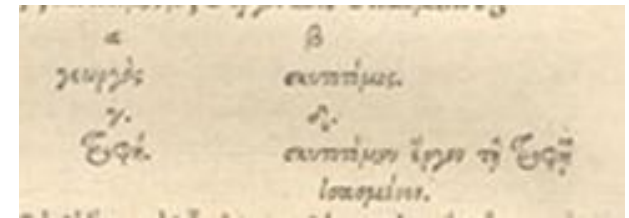
κατά διάμετρον σύζευξις

[II33b] (I) εἰς σχῆμα δ' ἀναλογίας οὐ δεῖ ἄγειν, ὅταν ἀλλάζωνται· εἰ δὲ μὴ, ἀμφοτέρως ἔξει τὰς ὑπεροχὰς τὸ ἕτερον ἄκρον, ἀλλ' ὅταν ἔχῃσι τὰ αὐτῶν. οὕτως ἴσοι καὶ κοινωνοί, ὅτι αὕτη ἢ ἰσότης δύναται ἐπ' αὐτῶν γίνεσθαι. γεωργὸς α, τροφὴ γ, (5) σκυτοτόμος β, τὸ ἔργον αὐτοῦ τὸ ἴσαμένον δ. εἰ δ' οὕτω μὴ ἦν ἀντιπεπονθέναι, οὐκ ἂν ἦν κοινωνία. ὅτι δ' ἡ χρεία συνέχει ὥσπερ ἓν τι ὄν, δηλοῖ ὅτι ὅταν μὴ ἐν χρεία ὦσιν ἀλλήλων, ἢ ἀμφοτέροι ἢ ἄτερος, οὐκ ἀλλάττονται, ἥ ὥσπερ ὅταν οὐ ἔχει αὐτὸς δέηταί τις, οἶον οἴνου, διδόντες σίτου ἐξαγωγῆν. ἢ (I0) δεῖ ἄρα τοῦτο ἴσασθῆναι. ὑπὲρ δὲ τῆς μελλούσης ἀλλαγῆς, εἰ νῦν μηδὲν δεῖται, ὅτι ἔσται ἂν δεηθῆ, τὸ νόμισμα οἶον ἐργητήης ἐσθ' ἡμῖν: δεῖ γὰρ τοῦτο φέροντι εἶναι λαβεῖν. πάσχει μὲν οὖν καὶ τοῦτο τὸ αὐτό: οὐ γὰρ αἰεὶ ἴσον δύναται: ὅμως δὲ βούλεται μένειν μᾶλλον. διὸ δεῖ πάντα (I5) τετιμῆσθαι: οὕτω γὰρ αἰεὶ ἔσται ἀλλαγή, εἰ δὲ τοῦτο, κοινωνία. τὸ δὴ νόμισμα ὥσπερ μέτρον σύμμετρα ποιήσαν ἰσάζει: οὔτε γὰρ ἂν μὴ οὔσης ἀλλαγῆς κοινωνία ἦν, οὔτ' ἀλλαγῆ ἰσότητος μὴ οὔσης, οὔτ' ἰσότης μὴ οὔσης συμμετρίας. τῇ μὲν οὖν ἀληθεῖα ἀδύνατον τὰ τοσοῦτον διαφέροντα σύμμετρα (20) γενέσθαι, πρὸς δὲ τὴν χρείαν ἐνδέχεται ἱκανῶς. ἐν δὴ τι δεῖ εἶναι, τοῦτο δ' ἐξ ὑποθέσεως: διὸ νόμισμα καλεῖται: τοῦτο γὰρ πάντα ποιεῖ σύμμετρα: μετροῦται γὰρ πάντα νομίσματι. οἰκία α, μναὶ δέκα β, κλίνη γ. τὸ α τοῦ β ἡμισυ, εἰ πέντε μνῶν ἀξία ἢ οἰκία, ἢ ἴσον: ἢ δὲ κλίνη δέκατον (25) μέρος, τὸ γ τοῦ β: δῆλον τοίνυν πόσαι κλῖναι ἴσον οἰκία, ὅτι πέντε. ὅτι δ' οὕτως ἢ ἀλλαγῆ ἦν πρὶν τὸ νόμισμα εἶναι, δῆλον: διαφέρει γὰρ οὐδὲν ἢ κλῖναι πέντε ἀντὶ οἰκίας, ἢ ὅσου αἰ πέντε κλῖναι.

Αδύνατο να
βρούμε
μέτρο της
αξίας

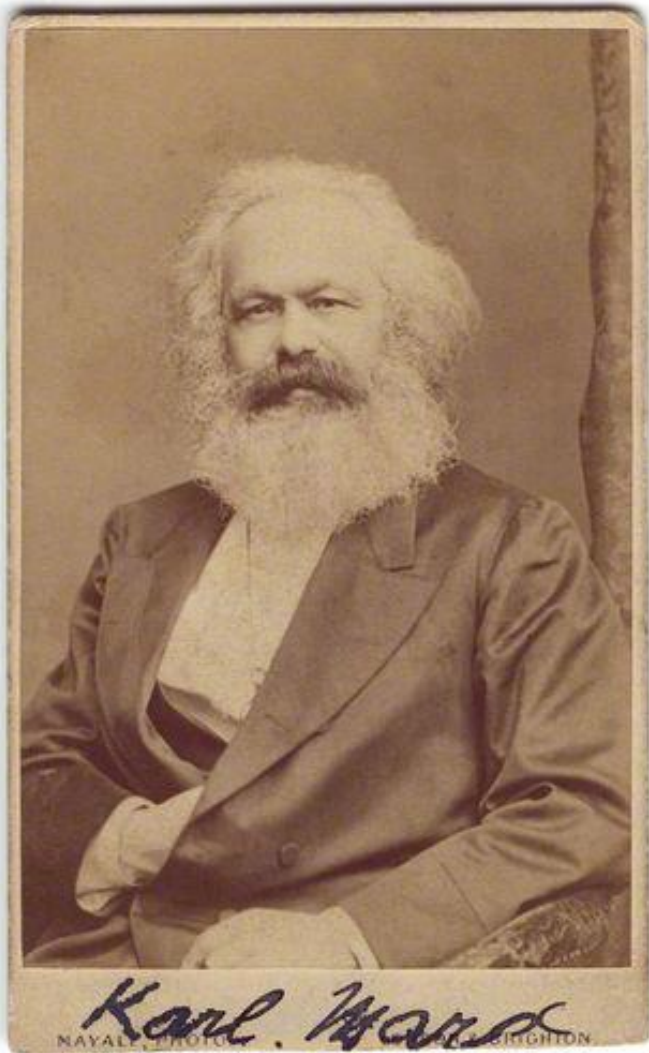
- ↓ Κοινωνία
- ↓ Ἀλλαγή
- ↓ Ἰσότης
- ↓ Συμμετρία

Οικία = 5 μναι

Κλίνη = 1 μνα

Οικία = 5 κλῖναι

$$\alpha = \beta / 2 = 5\gamma$$

1818-1883

Das Kapital.

Kritik der politischen Oekonomie.

Von

Karl Marx.

Erster Band.

Buch I: Der Produktionsprozess des Kapitals.

Zweite verbesserte Auflage.

Das Recht der Uebersetzung wird vorbehalten.

Hamburg

Verlag von Otto Meissner.

1872.

Die beiden zuletzt entwickelten Eigenthümlichkeiten der Aequivalentform werden noch fassbarer, wenn wir zu dem grossen Forscher

zurückgehn, der die Werthform, wie so viele Denkformen, Gesellschaftsformen und Naturformen zuerst analysirt hat. Es ist diess Aristoteles.

Zunächst spricht Aristoteles klar aus, dass die Geldform der Waare nur die weiter entwickelte Gestalt der einfachen Werthform ist, d. h. des Ausdrucks des Werths einer Waare in irgend einer beliebigen andren Waare, denn er sagt:

„5 Polster = 1 Haus“ („Κλίνας πέντε ἀντὶ οἰκίας“)

„unterscheidet sich nicht“ von:

„5 Polster = so und so viel Geld“

(„Κλίνας πέντε ἀντὶ . . . ὅσου αἱ πέντε κλίνας“).

Er sieht ferner ein, dass das Werthverhältniss, worin dieser Werthausdruck steckt, seinerseits bedingt, dass das Haus dem Polster qualitativ gleichgesetzt wird, und dass diese sinnlich verschiedenen Dinge ohne solche Wesensgleichheit nicht als kommensurable Grössen auf einander beziehbar wären. „Der Austausch“, sagt er, „kann nicht sein ohne die Gleichheit, die Gleichheit aber nicht ohne die Kommensurabilität“ („οὐτ' ἰσότης μὴ οὐσης συμμετρίας“). Hier aber stutzt er und giebt die weitere Analyse der Werthform auf. „Es ist aber in Wahrheit unmöglich („τῆ μὲν οὖν ἀληθείᾳ ὀδύνατον“), dass so verschiedenartige Dinge kommensurabel“, d. h. qualitativ gleich seien. Diese Gleichsetzung kann nur etwas der wahren Natur der Dinge Fremdes sein, also nur „Nothbehelf für das praktische Bedürfniss“.

Aristoteles sagt uns also selbst, woran seine weitere Analyse scheitert, nämlich am Mangel des Werthbegriffs. Was ist das Gleiche, d. h. die gemeinschaftliche Substanz, die das Haus für den Polster im Werthausdruck des Polsters vorstellt? So etwas kann „in Wahrheit nicht existiren“, sagt Aristoteles. Warum? Das Haus stellt dem Polster gegenüber ein Gleiches vor, soweit es das in Beiden, dem Polster und dem Haus, wirklich Gleiches vorstellt. Und das ist — menschliche Arbeit.

Dass aber in der Form der Waarenwerthe alle Arbeiten als gleiche menschliche Arbeit und daher als gleichgeltend ausgedrückt sind, konnte Aristoteles nicht aus der Werthform selbst herauslesen, weil die griechische Gesellschaft auf der Sklavenarbeit beruhte, daher die Ungleichheit der Menschen und ihrer Arbeitskräfte zur Naturbasis hatte. Das Geheimniss des Werthausdrucks, die Gleichheit und gleiche

3*

Gültigkeit aller Arbeiten, weil und insofern sie menschliche Arbeit überhaupt sind, kann nur entziffert werden, sobald der Begriff der menschlichen Gleichheit bereits die Festigkeit eines Volksvorurtheils besitzt. Das ist aber erst möglich in einer Gesellschaft, worin die Waarenform die allgemeine Form des Arbeitsprodukts, also auch das Verhältniss der Menschen zu einander als Waarenbesitzer das herrschende gesellschaftliche Verhältniss ist. Das Genie des Aristoteles glänzt grade darin, dass er im Werthausdruck der Waaren ein Gleichheitsverhältniss entdeckt. Nur die historische Schranke der Gesellschaft, worin er lebte, verhindert ihn herauszufinden, worin denn „in Wahrheit“ diess Gleichheitsverhältniss besteht.

ΠΡΟΛΕΤΑΡΙΟΙ ΟΛΩΝ ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ ΕΝΩΘΕΙΤΕ!

ΚΑΡΛ ΜΑΡΞ
ΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ
ΚΡΙΤΙΚΗ
ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΤΟΜΟΣ ΠΡΩΤΟΣ
ΒΙΒΛΙΟ Ι
ΤΟ ΠΡΟΣΕΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ
ΤΟΥ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ

Μετάφραση
ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΜΑΥΡΟΜΜΑΤΗ

ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΠΟΧΗ
ΑΘΗΝΑ 2002

πού είναι άμεσα ανταλλάξιμο με άλλο εμπόρευμα. Ἡ τρίτη λοιπόν ιδιομορφία τῆς ἰσοδύναμης μορφῆς εἶναι ὅτι ἡ άτομική ἐργασία γίνεται μορφή τοῦ ἀντίθετου τῆς, ἐργασία με ἄμεσα κοινωνική μορφή.

Οἱ δύο τελευταῖες ιδιομορφίες τῆς ἰσοδύναμης μορφῆς πού ἐξετάσαμε γίνονται ἀκόμα πιό κατανοητές, ἀν ἀνατρέξουμε στό μεγάλο ἐρευνητή, πού πρῶτος ἀνάλυσε τή μορφή τῆς ἀξίας, ὅπως καί τόσες μορφές τῆς νόησης, κοινωνικές καί φυσικές μορφές. Πρόκειται γιά τόν Ἀριστοτέλη.

Πρῶτα-πρῶτα ὁ Ἀριστοτέλης λέει ξεκάθαρα ὅτι ἡ χρηματική μορφή τοῦ ἐμπορεύματος εἶναι ἀπλῶς ἡ παραπέρα ἀναπτυγμένη μορφή τῆς ἀπλῆς μορφῆς τῆς ἀξίας, δηλ. τῆς ἔκφρασης τῆς ἀξίας ἑνός ἐμπορεύματος με ἓνα ὁποιοδήποτε ἄλλο εμπόρευμα, γιατί λέει:

«ὅ κρεβάτια = 1 σπίτι» («Κλίνας πέντε ἀντί οικίας»)

«δέν διαφέρει» ἀπό:

«ὅ κρεβάτια = τόσο χρῆμα»

(«Κλίνας πέντε ἀντί... ὅσον αἱ πέντε κλίνας»).

Βλέπει ἀκόμα ὅτι ἡ ἀξιακή σχέση μέσα στήν ὁποία περιέχεται αὐτή ἡ ἔκφραση τῆς ἀξίας προϋποθέτει με τή σειρά τῆς ὅτι τό σπίτι ἐξομοιώνεται ποιοτικά με τό κρεβάτι καί ὅτι αὐτά τά διαφορετικά αἰσθητῶς πράγματα χωρίς μιὰ τέτλια ὁμοιότητα τῆς οὐσίας τους δέ θά μπορούσαν νά συσχετιστοῦν σάν σύμμετρα μεγέθη. «Ἡ ἀντάλλαγή—λέει—δέν μπορεί νά ὑπάρχει χωρίς τήν ἰσότητα, οὔτε ἡ ἰσότητα χωρίς τή σύμμετρία» («ὄντ' ἰσότης μή οὐσης συμμετρίας»). Ἐδῶ ὅμως σταματᾷ καί ἐγκαταλείπει τήν παραπέρα ἀνάλυση τῆς μορφῆς τῆς ἀξίας. «Καί εἶναι σ' ἀλήθεια ἀδύνατο («τῆ μὲν οὖν ἀληθεία ἀδύνατον») νά εἶναι σύμμετρα τόσο διαφορετικά πράγματα», δηλ. νά εἶναι ποιοτικά ἴσα. Μιὰ τέτλια ἐξίσωση μπορεί νά εἶναι μόνο κάτι τό ξένο πρὸς τήν πραγματική φύση τῶν πραγμάτων, δηλ. μόνο «ἔσχατο μέτρο γιά τήν κάλυψη μιᾶς πρακτικῆς ἀνάγκης».

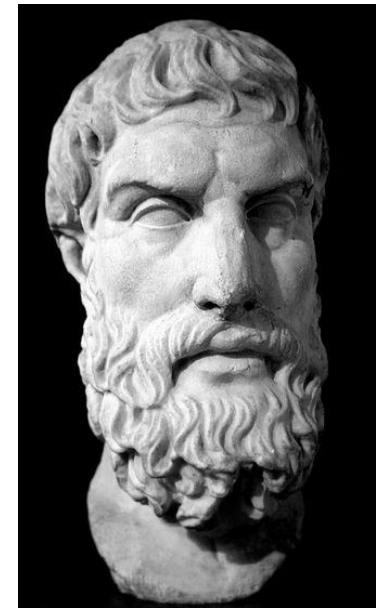
Ἔτσι ὁ Ἀριστοτέλης μᾶς λέει μόνος του πού σκόνησε κα ἀπότυχε ἡ παραπέρα ἀνάλυσή του, καί συγκεκριμένα στήν ἔλλειψη τῆς ἔννοιας τῆς ἀξίας. Τί εἶναι αὐτό τό ὅμοιο, δηλαδή ἡ κοινή οὐσία πού παρασταίνει τό σπίτι γιά τό κρεβάτι στήν ἔκφραση τῆς ἀξίας τοῦ κρεβατιοῦ; Δέν μπορεί «στ' ἀλήθεια νά ὑπάρχει» κάτι τέτλιο, λέει ὁ Ἀριστοτέλης. Γιατί; Τό σπίτι παρασταίνει γιά τό κρεβάτι κάτι τό ἴσο, ἐφόσον παρασταίνει αὐτό πού εἶναι πραγματικά ὅμοιο καί στά δύο, στί κρεβάτι καί στό σπίτι. Καί αὐτό εἶναι: ἡ ἀνθρώπινη ἐργασία.

Τό γεγονός ὅμως ὅτι στή μορφή τῶν ἀξιών τῶν ἐμπορευμάτων ὅλες οἱ ἐργασίες ἐκφράζονται σάν ἴδια ἀνθρώπινη ἐργασία καί ἐπομένως σάν ἰσότητες, δέν μπορούσε ὁ Ἀριστοτέλης νά τό μαντέψει ἀπό τήν ἴδια τή μορφή τῆς ἀξίας, γιατί ἡ ἑλληνική κοινωνία στηριζόταν στήν ἐργασία τῶν δούλων καί ἐπομένως εἶχε σάν φυσική τῆς βία τήν ἀνισότητα τῶν ἀνθρώπων καί τῶν ἐργατικῶν τους δυνάμεων. Τό μυστικό τῆς ἔκφρασης τῆς ἀξίας, ἡ ἰσότητα καί τό ἰσάζιο ὄλων τῶν ἐργασιῶν—ἐπειδή εἶναι καί ἐφόσον εἶναι ἀνθρώπινη ἐργασία γενικά—

μπορεῖ ν' ἀποκρυπτογραφηθεῖ μόνο δταν ἡ ἔννοια τῆς ἰσότητας τῶν ἀνθρώπων ἀποχτήσῃ πιά τή σταθερότητα λαβῆς πρόληψης. Αὐτό ὅμως εἶναι δυνατό μόνο σέ μιὰ κοινωνία, ὅπου ἡ μορφή τοῦ ἐμπορεύματος εἶναι ἡ γενική μορφή τοῦ προϊόντος ἐργασίας, ἐπομένως καί ἡ σχέση τῶν ἀνθρώπων μεταξύ τους σάν κατόχων ἐμπορευμάτων εἶναι ἡ κυρίαρχη κοινωνική σχέση. Ἡ μεγαλοφυΐα τοῦ Ἀριστοτέλη λάμπει στό γεγονός ἀκριβῶς ὅτι ἀνακάλυψε μιὰ σχέση ἰσότητας στήν ἔκφραση τῆς ἀξίας τῶν ἐμπορευμάτων. Μονάχα οἱ ἱστορικοί φραγμαῖοί τῆς κοινωνίας πού ζοῦσε τόν ἐμπόδιαν νά βρεῖ σέ τί συνίσταται «στ' ἀλήθεια» αὐτή ἡ σχέση ἰσότητας.

Αρχαία ελληνική οικονομική σκέψη

- Επίκουρος (341-270 π.Χ.)
- Στωικοί
  - Ζήνων ο Κιτιεύς (334-262 π.Χ.)
  - Χρύσιππος (279-206 π.Χ.)
  - Κικέρων (106-43 π.Χ.)
  - Σενέκας (4 π.Χ.-65 μ.Χ)
  - Επίκτητος (55-135 μ.Χ)
  - Μάρκος Αυρήλιος (121-180 μ.Χ)

Ρωμαϊκή Προτομή
του Επίκουρου

Το μεγάλο χάσμα

- Joseph A. Schumpeter “The Great Gap”
- Ισλαμική οικονομική σκέψη
- Οικονομική σκέψη στο Βυζάντιο

M. Yassine Essid, “Islamic Economic Thought”, στο S. Todd Lowry (επιμ.), *Pre-Classical Economic Thought: From the Greeks to the Scottish Enlightenment*, [Series: Recent Economic Thought, Vol. 10], Springer 1987.

Angeliki E. Laiou, “Economic Thought and Ideology”, στο: της ίδιας (επιμ.), *The Economic History of Byzantium: From the Seventh through the Fifteenth Century*, Dumbarton Oaks, 2007 [online: <http://www.doaks.org/resources/publications/doaks-online-publications/economic-history-of-byzantium>] [Ελληνική έκδοση: MIET]

Αρχαία ελληνική και σχολαστική οικονομική σκέψη

Σχολαστική οικονομική σκέψη

Σχολαστική οικονομική σκέψη

- 13^{ος} – 16^{ος} αιώνας
- Καθολικοί θεολόγοι
- Σκέψη βασισμένη στη
  - Βίβλο
  - Πατερική σκέψη
  - Ρωμαϊκό δίκαιο
  - Αριστοτέλη

Laurentius de Voltolina: *Liber ethicorum des Henricus de Allemania*. Ο Henricus de Allemania (1245-1340) και οι φοιτητές του. Σχολή Μπολόνιας. Ζωγραφική σε περγαμηνή, 2^ο μισό 14^{ου} αι.

Albertus Magnus (1193/1206 –1280)

differentia secundum labores et expensae

*opus diximus esse usum vel utilitatem vel
indigentiam*

Αξία σύμφωνα με εργασία και κόστος

Αξία σύμφωνα με χρησιμότητα και
χρεία

Θωμάς Ακινάτης (1225-1274)

Ο Θρίαμβος του
Αγίου Θωμά
Ακινάτη: Δεξιά του
ο Αριστοτέλης,
Αριστερά ο
Πλάτωνας.
Στα πόδια του ο
μέγας Άραβας
φιλόσοφος
Αβερρόης

Benozzo Gozzoli, Ο Θρίαμβος του
Αγίου Θωμά Ακινάτη (1470-5)

Benozzo di Lese di Sandro, dit GOZZOLI
Florence, vers 1420/1422 - Pistoia, 1497

Le Triomphe de saint Thomas d'Aquin
Vers 1470 - 1475

H. : 2,30 m. ; L. : 1,02 m.

http://cartelen.louvre.fr/cartelen/visite?srv=car_not_frame&idNotice=1203

Θωμάς Ακινάτης (1225-1274)

- Summa theologica
- Sententiae libri Ethicorum

St. Thomas Aquinas

The Summa Theologica

(Benziger Bros. edition, 1947)
Translated by
Fathers of the English Dominican Province

[Index](#)
[Second Part of the Second Part](#) [[<<](#) | [>>](#)]
[Question: 77](#) [[<<](#) | [>>](#)]

(D) BY SINS COMMITTED IN BUYING AND SELLING (Question [77])

OF CHEATING, WHICH IS COMMITTED IN BUYING AND SELLING (FOUR ARTICLES)

Deinde considerandum est de peccatis quae sunt circa voluntarias commutationes.

- Et primo, de fraudulentia quae committitur in emptionibus et venditionibus;
- secundo, de usura, quae fit in mutuis.

Circa alias enim commutationes voluntarias non invenitur aliqua species peccati quae distinguatur a rapina vel furto.

Circa primum quaeruntur quatuor.

Primo, de iniusta venditione ex parte pretii, scilicet, utrum liceat aliquid vendere plus quam valeat.

Secundo, de iniusta venditione ex parte rei venditae.

Tertio, utrum teneatur venditor dicere vitium rei venditae.

Quarto, utrum licitum sit aliquid, negotiando, plus vendere quam emptum sit.

We must now consider those sins which relate to voluntary commutations.

- First, we shall consider cheating, which is committed in buying and selling;
- secondly, we shall consider usury, which occurs in loans.

In connection with the other voluntary commutations no special kind of sin is to be found distinct from rapine and theft.

Under the first head there are four points of inquiry:

[\(1\)](#) Of unjust sales as regards the price; namely, whether it is lawful to sell a thing for more than its worth?

[\(2\)](#) Of unjust sales on the part of the thing sold;

[\(3\)](#) Whether the seller is bound to reveal a fault in the thing sold?

[\(4\)](#) Whether it is lawful in trading to sell a thing at a higher price than was paid for it?

Whether it is lawful to sell a thing for more than its worth?

Ad primum sic proceditur. Videtur quod aliquis licite possit vendere rem plus quam valeat. Iustum enim in commutationibus humanae vitae secundum leges civiles determinatur. Sed secundum eas licitum est emptori et venditori ut se invicem decipiant, quod quidem fit in quantum venditor plus vendit rem quam valeat, emptor autem minus quam valeat. Ergo licitum est quod aliquis vendat rem plus quam valeat.

Praeterea, illud quod est omnibus commune videtur esse naturale et non esse peccatum. Sed sicut Augustinus refert, XIII de Trin., dictum cuiusdam mimi fuit ab omnibus acceptatum, vili vultis emere, et care vendere. Cui etiam consonat quod dicitur Prov. XX, malum est, malum est, dicit omnis emptor, et cum recesserit, gloriatur. Ergo licitum est aliquid carius vendere et vilius emere quam valeat.

Praeterea, non videtur esse illicitum si ex conventionem agatur id quod fieri debet ex debito honestatis. Sed secundum philosophum, in VIII Ethic., in amicitia utilis recompensatio fieri debet secundum utilitatem quam consecutus est ille qui beneficium suscipit, quae quidem quandoque excedit valorem rei datae; sicut contingit cum aliquis multum re aliqua indiget, vel ad periculum evitandum vel ad aliquod commodum consequendum. Ergo licet in contractu emptionis et venditionis aliquid dare pro maiori pretio quam valeat.

Sed contra est quod dicitur Matth. VII, omnia quaecumque vultis ut faciant vobis homines, et vos facite illis. Sed nullus vult sibi rem vendi carius quam valeat. Ergo nullus debet alteri vendere rem carius quam valeat.

Respondeo dicendum quod fraudem adhibere ad hoc quod aliquid plus iusto pretio vendatur, omnino peccatum est, in quantum aliquis decipit proximum in damnum ipsius. Unde et Tullius dicit, in libro de Offic., tollendum est ex rebus contrahendis omne mendacium, non licitorem venditor, non qui contra se licitetur emptor apponet.

Objection 1: It would seem that it is lawful to sell a thing for more than its worth. In the commutations of human life, civil laws determine that which is just. Now according to these laws it is just for buyer and seller to deceive one another (Cod. IV, xliv, De Rescind. Vend. 8,15): and this occurs by the seller selling a thing for more than its worth, and the buyer buying a thing for less than its worth. Therefore it is lawful to sell a thing for more than its worth.

Objection 2: Further, that which is common to all would seem to be natural and not sinful. Now Augustine relates that the saying of a certain jester was accepted by all, "You wish to buy for a song and to sell at a premium," which agrees with the saying of Prov. 20:14, "It is naught, it is naught, saith every buyer: and when he is gone away, then he will boast." Therefore it is lawful to sell a thing for more than its worth.

Objection 3: Further, it does not seem unlawful if that which honesty demands be done by mutual agreement. Now, according to the Philosopher (Ethic. viii, 13), in the friendship which is based on utility, the amount of the recompense for a favor received should depend on the utility accruing to the receiver: and this utility sometimes is worth more than the thing given, for instance if the receiver be in great need of that thing, whether for the purpose of avoiding a danger, or of deriving some particular benefit. Therefore, in contracts of buying and selling, it is lawful to give a thing in return for more than its worth.

On the contrary, It is written ([Mt. 7:12](#)): "All things . . . whatsoever you would that men should do to you, do you also to them." But no man wishes to buy a thing for more than its worth. Therefore no man should sell a thing to another man for more than its worth.

I answer that, It is altogether sinful to have recourse to deceit in order to sell a thing for more than its just price, because this is to deceive one's neighbor so as to injure him. Hence Tully says (De Offic. iii, 15): "Contracts should be entirely free from double-dealing: the seller must not impose upon the bidder, nor the buyer upon one that bids against him."

Si autem fraus deficit, tunc de emptione et venditione dupliciter loqui possumus. Uno modo, secundum se. Et secundum hoc emptio et venditio videtur esse introducta pro communi utilitate utriusque, dum scilicet unus indiget re alterius et e converso, sicut patet per philosophum, in I Polit. Quod autem pro communi utilitate est inductum, non debet esse magis in gravamen unius quam alterius. Et ideo debet secundum aequalitatem rei inter eos contractus institui. Quantitas autem rerum quae in usum hominis veniunt mensuratur secundum pretium datum, ad quod est inventum numisma, ut dicitur in V Ethic. Et ideo si vel pretium excedat quantitatem valoris rei, vel e converso res excedat pretium, tolletur iustitiae aequalitas. Et ideo carius vendere aut vilius emere rem quam valeat est secundum se iniustum et illicitum.

Alio modo possumus loqui de emptione et venditione secundum quod per accidens cedit in utilitatem unius et detrimentum alterius, puta cum aliquis multum indiget habere rem aliquam, et alius laeditur si ea careat. Et in tali casu iustum pretium erit ut non solum respiciatur ad rem quae venditur, sed ad damnum quod venditor ex venditione incurrit. Et sic licite poterit aliquid vendi plus quam valeat secundum se, quamvis non vendatur plus quam valeat habenti. Si vero aliquis multum iuvetur ex re alterius quam accepit, ille vero qui vendidit non damnificatur carendo re illa, non debet eam supervendere. Quia utilitas quae alteri accrescit non est ex vendente, sed ex conditione ementis, nullus autem debet vendere alteri quod non est suum, licet possit ei vendere damnum quod patitur.

Ille tamen qui ex re alterius accepta multum iuvatur, potest propria sponte aliquid vendenti supererogare, quod pertinet ad eius honestatem.

But, apart from fraud, we may speak of buying and selling in two ways. First, as considered in themselves, and from this point of view, buying and selling seem to be established for the common advantage of both parties, one of whom requires that which belongs to the other, and vice versa, as the Philosopher states (Polit. i, 3). Now whatever is established for the common advantage, should not be more of a burden to one party than to another, and consequently all contracts between them should observe equality of thing and thing. Again, the quality of a thing that comes into human use is measured by the price given for it, for which purpose money was invented, as stated in Ethic. v, 5. Therefore if either the price exceed the quantity of the thing's worth, or, conversely, the thing exceed the price, there is no longer the equality of justice: and consequently, to sell a thing for more than its worth, or to buy it for less than its worth, is in itself unjust and unlawful.

Secondly we may speak of buying and selling, considered as accidentally tending to the advantage of one party, and to the disadvantage of the other: for instance, when a man has great need of a certain thing, while an other man will suffer if he be without it. In such a case the just price will depend not only on the thing sold, but on the loss which the sale brings on the seller. And thus it will be lawful to sell a thing for more than it is worth in itself, though the price paid be not more than it is worth to the owner. Yet if the one man derive a great advantage by becoming possessed of the other man's property, and the seller be not at a loss through being without that thing, the latter ought not to raise the price, because the advantage accruing to the buyer, is not due to the seller, but to a circumstance affecting the buyer. Now no man should sell what is not his, though he may charge for the loss he suffers.

On the other hand if a man find that he derives great advantage from something he has bought, he may, of his own accord, pay the seller something over and above: and this pertains to his honesty.

Ad primum ergo dicendum quod, sicut supra dictum est, lex humana populo datur, in quo sunt multi a virtute deficientes, non autem datur solis virtuosus. Et ideo lex humana non potuit prohibere quicquid est contra virtutem, sed ei sufficit ut prohibeat ea quae destruunt hominum convictum; alia vero habeat quasi licita, non quia ea approbet, sed quia ea non punit. Sic igitur habet quasi licitum, poenam non inducens, si absque fraude venditor rem suam supervendat aut emptor vilis emat, nisi sit nimius excessus, quia tunc etiam lex humana cogit ad restituendum, puta si aliquis sit deceptus ultra dimidiam iusti pretii quantitatem.

Sed lex divina nihil impunitum relinquit quod sit virtuti contrarium. Unde secundum divinam legem illicitum reputatur si in emptione et venditione non sit aequalitas iustitiae observata. Et tenetur ille qui plus habet recompensare ei qui damnificatus est, si sit notabile damnum. Quod ideo dico quia iustum pretium rerum quandoque non est punctaliter determinatum, sed magis in quadam aestimatione consistit, ita quod modica additio vel minutio non videtur tollere aequalitatem iustitiae.

Ad secundum dicendum quod, sicut Augustinus ibidem dicit, nimis ille vel seipsum intuendo, vel alios experiendo vili velle emere et care vendere, omnibus id credidit esse commune. Sed quoniam revera vitium est, potest quisque adipisci huiusmodi iustitiam qua huic resistat et vincat. Et ponit exemplum de quodam qui modicum pretium de quodam libro propter ignorantiam postulanti iustum pretium dedit. Unde patet quod illud commune desiderium non est naturae, sed vitii. Et ideo commune est multis, qui per latam viam vitiorum incedunt.

Ad tertium dicendum quod in iustitia commutativa consideratur principaliter aequalitas rei. Sed in amicitia utilis consideratur aequalitas utilitatis, et ideo recompensatio fieri debet secundum utilitatem perceptam. In emptione vero, secundum aequalitatem rei.

Reply to Objection 1: As stated above ([FS, Question \[96\], Article \[2\]](#)) human law is given to the people among whom there are many lacking virtue, and it is not given to the virtuous alone. Hence human law was unable to forbid all that is contrary to virtue; and it suffices for it to prohibit whatever is destructive of human intercourse, while it treats other matters as though they were lawful, not by approving of them, but by not punishing them. Accordingly, if without employing deceit the seller disposes of his goods for more than their worth, or the buyer obtain them for less than their worth, the law looks upon this as licit, and provides no punishment for so doing, unless the excess be too great, because then even human law demands restitution to be made, for instance if a man be deceived in regard to more than half the amount of the just price of a thing [*Cod. IV, xliv, De Rescind. Vend. 2,8*].

On the other hand the Divine law leaves nothing unpunished that is contrary to virtue. Hence, according to the Divine law, it is reckoned unlawful if the equality of justice be not observed in buying and selling: and he who has received more than he ought must make compensation to him that has suffered loss, if the loss be considerable. I add this condition, because the just price of things is not fixed with mathematical precision, but depends on a kind of estimate, so that a slight addition or subtraction would not seem to destroy the equality of justice.

Reply to Objection 2: As Augustine says "this jester, either by looking into himself or by his experience of others, thought that all men are inclined to wish to buy for a song and sell at a premium. But since in reality this is wicked, it is in every man's power to acquire that justice whereby he may resist and overcome this inclination." And then he gives the example of a man who gave the just price for a book to a man who through ignorance asked a low price for it. Hence it is evident that this common desire is not from nature but from vice, wherefore it is common to many who walk along the broad road of sin.

Reply to Objection 3: In commutative justice we consider chiefly real equality. On the other hand, in friendship based on utility we consider equality of usefulness, so that the recompense should depend on the usefulness accruing, whereas in buying it should be equal to the thing bought.

(E) BY SINS COMMITTED IN LOANS (Question [78])

OF THE SIN OF USURY (FOUR ARTICLES)

Deinde considerandum est de peccato usurae, quod committitur in mutuis. Et circa hoc quaeruntur quatuor.

Primo, utrum sit peccatum accipere pecuniam in pretium pro pecunia mutuata, quod est accipere usuram.

Secundo, utrum liceat pro eodem quamcumque utilitatem accipere quasi in recompensationem mutui.

Tertio, utrum aliquis restituere teneatur id quod de pecunia usuraria iusto lucro lucratus est.

Quarto, utrum liceat accipere mutuo pecuniam sub usura.

We must now consider the sin of usury, which is committed in loans: and under this head there are four points of inquiry:

(1) Whether it is a sin to take money as a price for money lent, which is to receive usury?

(2) Whether it is lawful to lend money for any other kind of consideration, by way of payment for the loan?

(3) Whether a man is bound to restore just gains derived from money taken in usury?

(4) Whether it is lawful to borrow money under a condition of usury?

I answer that, To take usury for money lent is unjust in itself, because this is to sell what does not exist, and this evidently leads to inequality which is contrary to justice. In order to make this evident, we must observe that there are certain things the use of which consists in their consumption: thus we consume wine when we use it for drink and we consume wheat when we use it for food. Wherefore in such like things the use of the thing must not be reckoned apart from the thing itself, and whoever is granted the use of the thing, is granted the thing itself and for this reason, to lend things of this kin is to transfer the ownership. Accordingly if a man wanted to sell wine separately from the use of the wine, he would be selling the same thing twice, or he would be selling what does not exist, wherefore he would evidently commit a sin of injustice. In like manner he commits an injustice who lends wine or wheat, and asks for double payment, viz. one, the return of the thing in equal measure, the other, the price of the use, which is called usury.

On the other hand, there are things the use of which does not consist in their consumption: thus to use a house is to dwell in it, not to destroy it. Wherefore in such things both may be granted: for instance, one man may hand over to another the ownership of his house while reserving to himself the use of it for a time, or vice versa, he may grant the use of the house, while retaining the ownership. For this reason a man may lawfully make a charge for the use of his house, and, besides this, revendicate the house from the person to whom he has granted its use, as happens in renting and letting a house.

Now money, according to the Philosopher (Ethic. v, 5; Polit. i, 3) was invented chiefly for the purpose of exchange: and consequently the proper and principal use of money is its consumption or alienation whereby it is sunk in exchange. Hence it is by its very nature unlawful to take payment for the use of money lent, which payment is known as usury: and just as a man is bound to restore other ill-gotten goods, so is he bound to restore the money which he has taken in usury.

COMMENTARY ON THE NICOMACHEAN ETHICS

by
Thomas Aquinas

translated by
C. I. Litzinger, O.P.

Chicago: Henry Regnery Company, 1964, 2 volumes

Deinde cum dicit: quanta quaedam etc., ostendit quomodo, secundum commensurationem praedictam fit commutatio. Licet enim domus sit magis aliquid in pretio quam calciamentum, tamen aliquanta calceamenta adaequant in pretio unam domum, vel et cibum unius hominis per aliquod longum tempus. Oportet igitur ad hoc quod sit commutatio ut tanta calceamenta dentur pro una domo vel pro cibo unius hominis, quantum aedificator vel etiam agricola excedit coriarium in labore et expensis, quia si hoc non observetur, non erit commutatio rerum, neque homines sibiinvicem sua bona communicabunt. Id autem quod dictum est, scilicet quod aliqua calceamenta dentur pro una domo, non poterit esse nisi aliquo modo sint aequalia calceamenta domui.

Deinde cum dicit: oportet enim etc., assignat rationem praedictae commensurationis, quae fit per numisma. Et dicit, quod ideo possunt omnia adaequari, quia omnia possunt commensurari per aliquid unum, ut dictum est; hoc autem unum, quod omnia mensurat secundum rei veritatem est indigentia, quae continet omnia commutabilia, in quantum scilicet omnia referuntur ad humanam indigentiam; non enim appetantur res secundum dignitatem naturae ipsorum: alioquin unus mus, quod est animal sensibile, maioris pretii esset quam una margarita, quae est res inanimata: sed rebus pretia imponuntur, secundum quod homines indigent eis ad suum usum.

980. Next [1, a, ii], at ‘W certain number,’ he shows how exchange takes place according to the preceding commensuration. Although a house is worth more than a sandal, nevertheless, a number of sandals are equal in value to one house or the food required for one man during a long period. In order then to have just exchange, as many sandals must be exchanged for one house or for the food required for one man as the builder or the farmer exceeds the shoemaker in his labor and costs. If this is not observed, there will be no exchange of things and men will not share their goods with one another. But what has been said, that a number of sandals are exchanged for one house, is not possible unless the sandals are equated with the house in some way.

981. At “Therefore, it is” [i, a, iii] he indicates the nature of this commensuration made by means of money. He states that for this reason it is possible to equate things because all things can be measured by some one standard, as was pointed out (957). But this one standard which truly measures all things is demand. This includes all commutable things inasmuch as everything has a reference to human need. Articles are not valued according to the dignity of their nature, otherwise a mouse, an animal endowed with sense, should be of greater value than a pearl, a thing without life. But they are priced according as man stands in need of them for his own use.

Σχολαστική οικονομική σκέψη

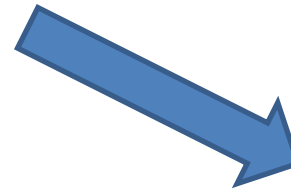
Δίκαιη τιμή: *iustum praetium*
Κοινωνική Ιεραρχία ή ανταγωνιστική τιμή;

Labor & Expensae
Bonitas intrinseca
Virtuositas
Raritas
Utilitas
Complacibilitas

Τοκογλυφία (τοκισμός): *Usura*

Αποδεκτοί λόγοι τοκισμού

Damnum emergens
Lucrum cessans
Stipendium laboris
Periculum sortis
Ratio incertitudinis

Inter-esse

Σχολαστική οικονομική σκέψη

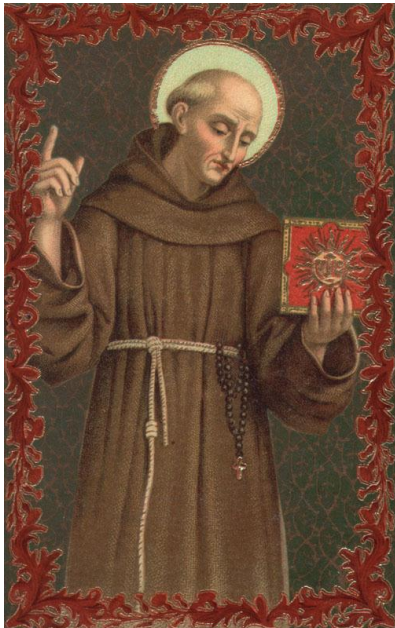
Αυγουστίνος, *De Civitate Dei*, lib. XI, cap. XVI. «Ποιος δεν προτιμά να έχει στο σπίτι ψωμί αντί για ποντίκια, χρήματα αντί για ψύλλους; Αλλά γιατί να μας ξαφνιάζει όταν στην εκτίμηση των ίδιων των ανθρώπων, που η φύση τους έχει τόση ευγένεια, συχνά ένα άλογο θεωρείται ακριβότερο από έναν δούλο, ένα κόσμημα από μία θεραπαινίδα; Έτσι η λογική κάποιου που στοχάζεται καταλήγει σε διαφορετικές κρίσεις από εκείνες που υπαγορεύονται από την ανάγκη του ενδεούς ή την επιθυμία του φιλήδονου. Ο πρώτος στοχάζεται ποια αξία έχει το πράγμα καθεαυτό στην κλίμακα της δημιουργίας, ενώ η ανάγκη εξετάζει πως ικανοποιεί την ίδια· η λογική βλέπει τι φαίνεται αληθινό στο φως του νου, ενώ η ηδονή κοιτάζει τι ερεθίζει τις αισθήσεις του σώματος» (*Ita libertate iudicandi plurimum distat ratio considerantis a necessitate indigentis seu uoluptate cupientis, cum ista quid per se ipsum in rerum gradibus pendat, necessitas autem quid propter quid expetat cogitat, et ista quid uerum lucis mentis appareat, uoluptas uero quid iucundum corporis sensibus blandiatur spectat*).

Σχολαστική οικονομική σκέψη

Petrus Olivi (1248-1298)

Άγιος Βερναρδίνος της Σιένας (San Bernardino da Siena) (1380-1444)

Άγιος Αντωνίνος, αρχιεπίσκοπος Φλωρεντίας (1389-1459)

San Bernardino da Siena

Sant'Antonino da Firenze

Σχολαστική οικονομική σκέψη

Σχολή της Salamanca

Martín de Azpilcueta (1493–1586)
Doctor Navarrus

Luis de Molina (1535–1600)

Σχολαστική οικονομική σκέψη

Σχολή της Salamanca

Those who measure the just price by the labor, costs, and risk incurred by the person who deals in the merchandise or produces it, or by the cost of transport or the expense of traveling ... or by what he has to pay the factors for their industry, risk, and labor, are greatly in error, and still more so are those who allow a certain profit of a fifth or a tenth. For the just price arises from the abundance or scarcity of goods, merchants, and money ... and not from costs, labor, and risk. If we had to consider labor and risk in order to assess the just price, no merchant would ever suffer loss, nor would abundance or scarcity of goods and money enter into the question. Prices are not commonly fixed on the basis of costs. Why should a bale of linen brought overland from Brittany at great expense be worth more than one which is transported cheaply by sea? ... Why should a book written out by hand be worth more than one which is printed, when the latter is better though it costs less to produce? ... The just price is found not by counting the cost but by the common estimation. **Luis Saravía de la Calle 1544**

Τέλος Ενότητας

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών

Ιστορία Οικονομικών Θεωριών

Ενότητα 3: Μερκαντιλισμός

Νίκος Θεοχαράκης

Σχολή Οικονομικών και Πολιτικών Επιστημών

Τμήμα Οικονομικών Επιστημών

Σκοποί ενότητας

- Να περιγράψει συνοπτικά την έννοια του μερκαντιλισμού
- Να δείξει τις διαφορετικές ερμηνείες του φαινομένου
- Να δείξει τις φάσεις του
- Να εξηγήσει σε τι διαφέρει από την μεταγενέστερη κλασική πολιτική οικονομία
- Να καταδείξει την επιρροή του στην μετέπειτα πολιτική οικονομία

Περιεχόμενα ενότητας

- **Μερκαντισμός**
- Ερμηνείες του μερκαντισμού
  - Mirabeau, Smith, Viner
  - Ιστορική Σχολή [G. Schmoller]. E.F. Heckscher
- Χώρες / συγγραφείς / περίοδοι μερκαντισμού
  - *Αγγλία, Γαλλία, Γερμανία/Αυστρία, Ιταλία*
    - *Thomas Gresham, John Hales, **Thomas Mun**, Edward Misselden, Gerrard de Malynes, **William Petty**, John Locke, Dudley North, Josiah Child, Charles D’Avenant, Nicholas Barbon, **Bernard de Mandeville**, **James Steuart***
    - *Jean Bodin, Antoine de Monchrestien, Jean-Baptiste Colbert*
    - *Veit Ludwig von Seckendorff, Johann Joachim Becher, Philip Wilhelm von Hornick*
    - *Bernardo Davanzati, Giovanni Botero, Antonio Serra, Antonio Genovesi, Pietro Verri*
  - *Μπουλιονισμός / Κλασικός μερκαντισμός / Ύστερος μερκαντισμός*

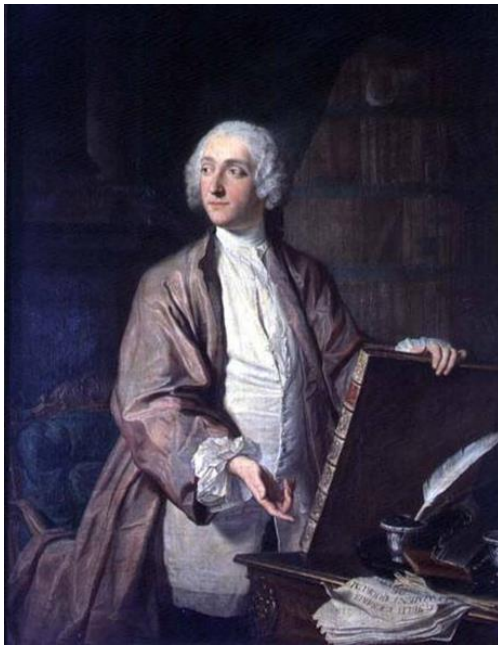

Μερκαντιλισμός

Μερκαντισμός

- Ο όρος μερκαντισμός δημιουργείται μετά το φαινόμενο και έχει κριτική χροιά. Δύο ερμηνείες: Η **αρνητική** (Mirabeau – Smith)
- Victor de Riqueti, Marquis de **Mirabeau**, (1715-1789) [φυσιοκράτης]

PHILOSOPHIE RURALE,
ou
ÉCONOMIE
GÉNÉRALE ET POLITIQUE
DE L'AGRICULTURE,
*RÉDUITE à l'ordre immuable des Loix
physiques & morales, qui assurent la
prosperité des Empires.*
TOME PREMIER.

A AMSTERDAM,
Chez LES LIBRAIRES ASSOCIÉS.

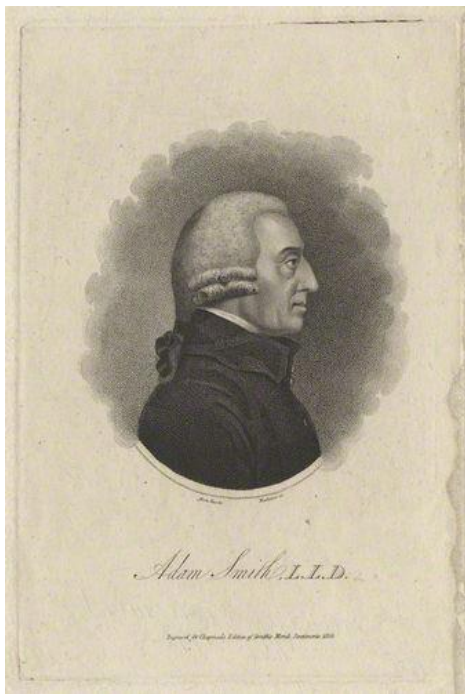
M. DCC. LXIII.

Systeme mercantile

Περιγράφει ένα
σύστημα άμεσης
κρατικής παρέμβασης
στην οικονομία

Μερκαντισμός

- Ο όρος μερκαντισμός δημιουργείται μετά το φαινόμενο και έχει κριτική χροιά
- Adam Smith, (1723-1790)

AN
I N Q U I R Y
INTO THE
Nature and Causes
OF THE
WEALTH OF NATIONS.

By ADAM SMITH, LL. D. and F. R. S.
Formerly Professor of Moral Philosophy in the University of Glasgow.

IN TWO VOLUMES.
VOL. I.

LONDON:

PRINTED FOR W. STRAHAN; AND T. CADELL, IN THE STRAND.
MDCCLXXV.

BOOK IV

Of Systems of political Oeconomy

CHAPTER I

*Of the Principle of the commercial, or mercantile System*¹

Μερκαντιλισμός: αρνητική κριτική

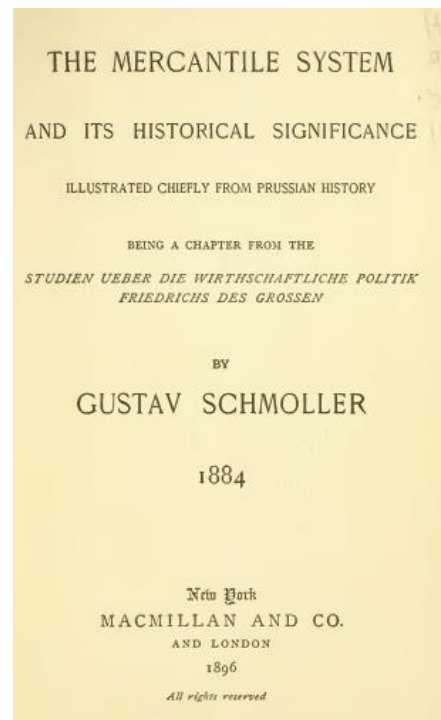
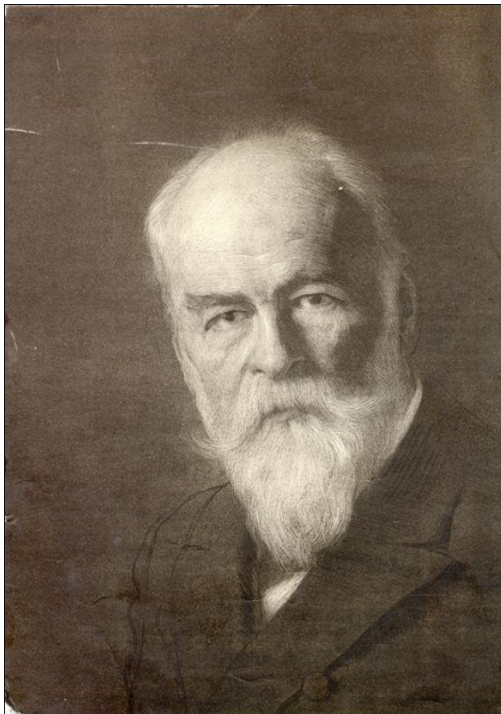
- Ο μερκαντιλισμός συγχέει το χρήμα [πολύτιμα μέταλλα] με τον πλούτο
- Πιστεύει ότι μια οικονομία δε μπορεί να αυτορυθμισθεί και ως εκ τούτου απαιτείται μια ρύθμιση από το κράτος
- Δίνει λανθασμένα έμφαση στο εμπορικό ισοζύγιο, στην απαγόρευση εξόδου πολυτίμων μετάλλων και στον προστατευτισμό.
- Η αρνητική αυτή άποψη συνεχίστηκε στην κλασική πολιτική οικονομία [JR McCulloch] στη φιλελεύθερη σχολή και ακόμα και σήμερα ο μερκαντιλισμός αντιμετωπίζεται ως προσοδοθηρία (rent-seeking):

R. E. Ekelund & R. K. Tollison, *Politicized Economics. Monarchy, Monopoly and Mercantilism*. 1997

Μερκαντισμός

- Ο όρος μερκαντισμός δημιουργείται μετά το φαινόμενο και έχει κριτική χροιά. Δύο ερμηνείες: Η **θετική** (Schmoller)
- Gustav Schmoller (1838-1917) [Γερμανική Ιστορική Σχολή]

Even more than a marketing of them, which was commonly with like creations across the frontier. The whole internal history of the seventeenth and eighteenth centuries, not only in Germany but everywhere else, is summed up in the opposition of the economic policy of the state to that of the town, the district, and the several Estates; the whole foreign history is summed up in the opposition to one another of the separate interests of the newly rising states, each of which sought to obtain and retain its place in the circle of European nations, and in that foreign trade which now included America and India. Questions of political power were at issue, which were, at the same time, questions of economic organisation. What was at stake was the creation of real *political* economies as unified organisms, the centre of which should be, not merely a state policy reaching out in all directions, but rather the living heart-beat of a united sentiment.

Only he who thus conceives of mercantilism will understand it; in its innermost kernel it is nothing but state making—not state making in a narrow sense, but state making and national-economy making at the same time;

Διακυβεύονταν ζητήματα πολιτικής ισχύος, τα οποία ήταν, ταυτόχρονα, ζητήματα οικονομικής οργάνωσης. Το διακύβευμα ήταν η δημιουργία **πολιτικών** οικονομιών ως ενιαίων οργανισμών, των οποίων το κέντρο έπρεπε να είναι, όχι απλά μια κρατική πολιτική που θα πήγαινε προς όλες τις κατευθύνσεις, αλλά μάλλον ο ζωντανός σφυγμός ενός ενιαίου συναισθήματος.

Μόνο όποιος αντιλαμβάνεται έτσι τον μερκαντιλισμό θα μπορέσει να τον κατανοήσει. Ο εσωτερικός του πυρήνας δεν είναι παρά δημιουργία του κράτους. Όχι δημιουργία κράτους με τη στενή έννοια, αλλά δημιουργία κράτους και δημιουργία εθνικής οικονομίας ταυτόχρονα

state making in the modern sense, which creates out of the political community an economic community, and so gives it a heightened meaning. The essence of the system lies not in some doctrine of money, or of the balance of trade; not in tariff barriers, protective duties, or navigation laws; but in something far greater: — namely, in the total transformation of society and its organisation, as well as of the state and its institutions, in the replacing of a local and territorial economic policy by that of the national state. With this accords the fact recently pointed out with regard to the literary history of the movement, that what is peculiar to all the mercantilist writers is not so much the regulations of trade which they propose for the increase of the precious metals as the stress they lay on the active circulation of money, especially within the state itself.¹

Δημιουργία κράτους με τη σύγχρονη έννοια, η οποία δημιουργεί μια οικονομική κοινότητα από την πολιτική κοινότητα προσδίδοντάς της ένα βαθύτερο νόημα. Η ουσία του [μερκαντιλιστικού] συστήματος δεν έγκειται σε κάποιο δόγμα σχετικά με το χρήμα, ή με το εμπορικό ισοζύγιο, ή με τους τελωνειακούς φραγμούς, τους προστατευτικούς δασμούς, ή τους νόμους περί ναυσιπλοΐας αλλά σε κάτι πολύ μεγαλύτερο: δηλαδή τον ολικό μετασχηματισμό της κοινωνίας και της οργάνωσής της, καθώς και του κράτους και των θεσμών του, υποκαθιστώντας την τοπική και περιφερειακή οικονομική πολιτική με εκείνη του εθνικού κράτους. Με αυτό συμφωνεί και το γεγονός το οποίο πρόσφατα παρατηρήθηκε σχετικά με την ιστορία των κειμένων του κινήματος, ότι δηλ., αυτό που είναι κοινό σε όλους τους μερκαντιλιστές συγγραφείς δεν είναι τόσο οι εμπορικές ρυθμίσεις που προτείνουν για την αύξηση των πολυτίμων μετάλλων, όσο η έμφαση την οποίαν δίνουν στην ενεργό κυκλοφορία του χρήματος, ειδικότερα μέσα στο ίδιο το κράτος.

Eli Filip Heckscher (1879-1952)

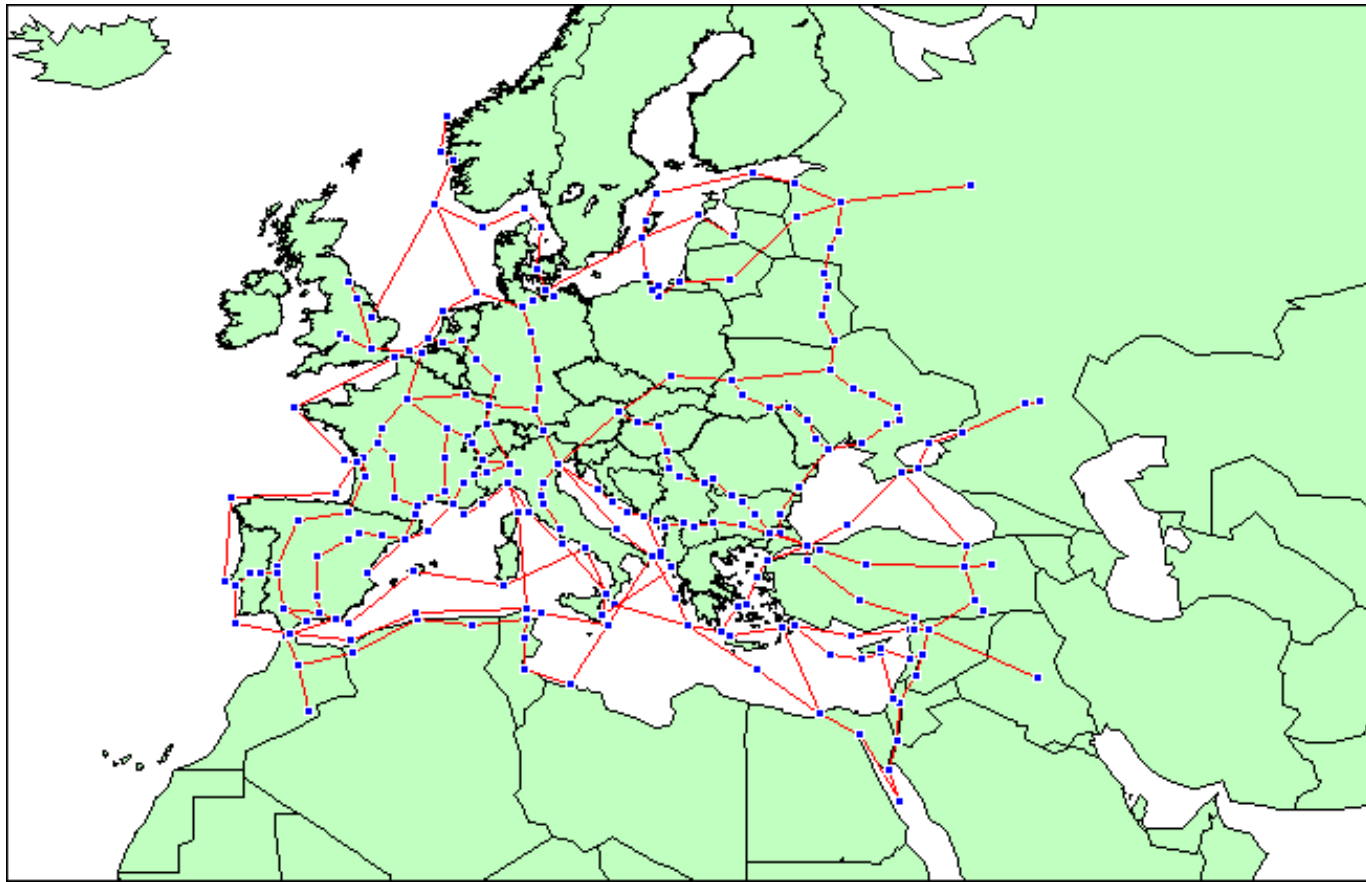

Mercantilism 1931

- System of unification
- System of power
- System of protection vs system of provision (fear of goods)
- Monetary system
- Conception of society

Εμπορικοί οδοί 1300-1500

THE EXTENT OF THE
HANSA
about 1400

Scale 1:9 000 000

0 50 100 150 200 Engl. Miles
0 50 100 150 200 Kilomètres

Groups of Hansa Towns:

The 41 foreign depots of the Hansa are underlined twice, with red, the Factories are underlined once. The names of towns not belonging to the Hansa League are printed in smaller type.

Medieval Trade Routes

Hanseatic Routes

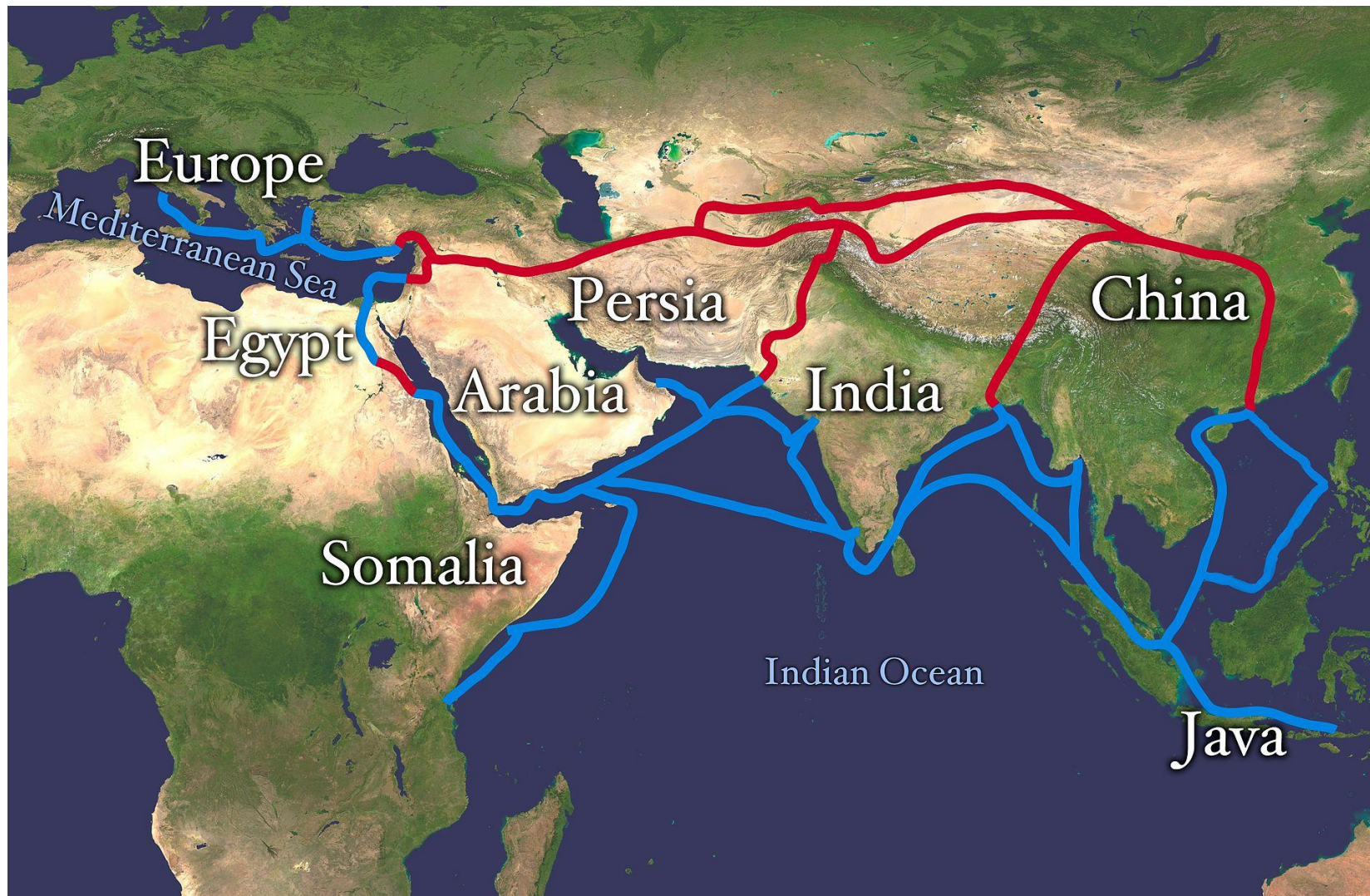
Venetian Routes

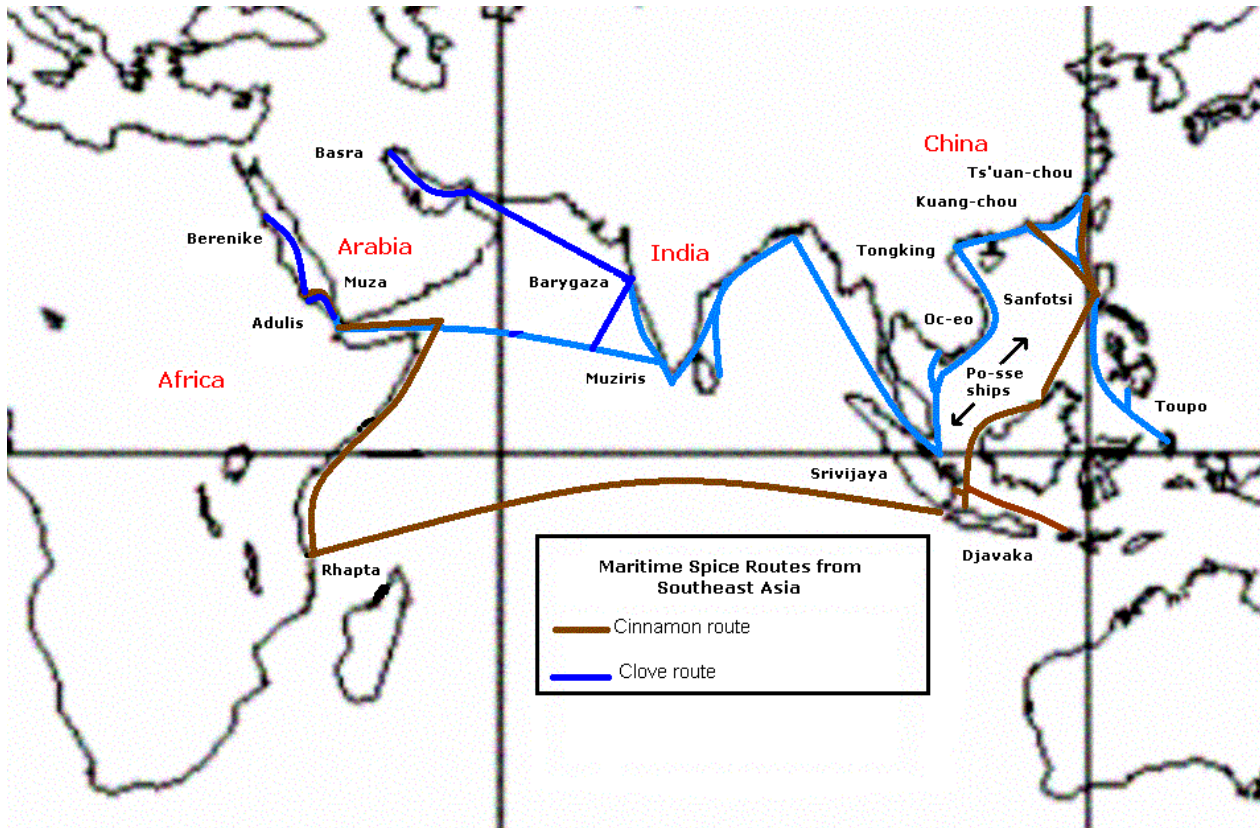
Genoese Routes

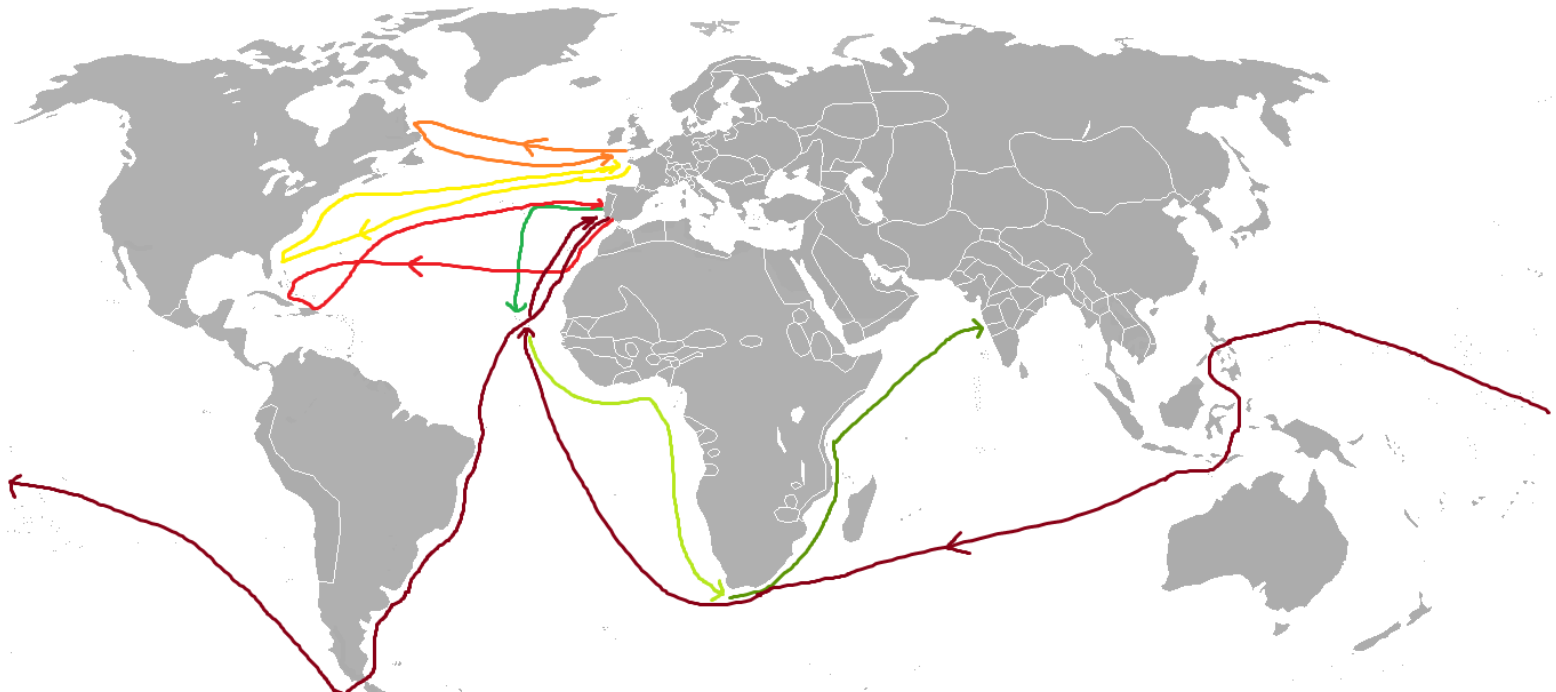
Overland Connections

• Hanseatic Towns

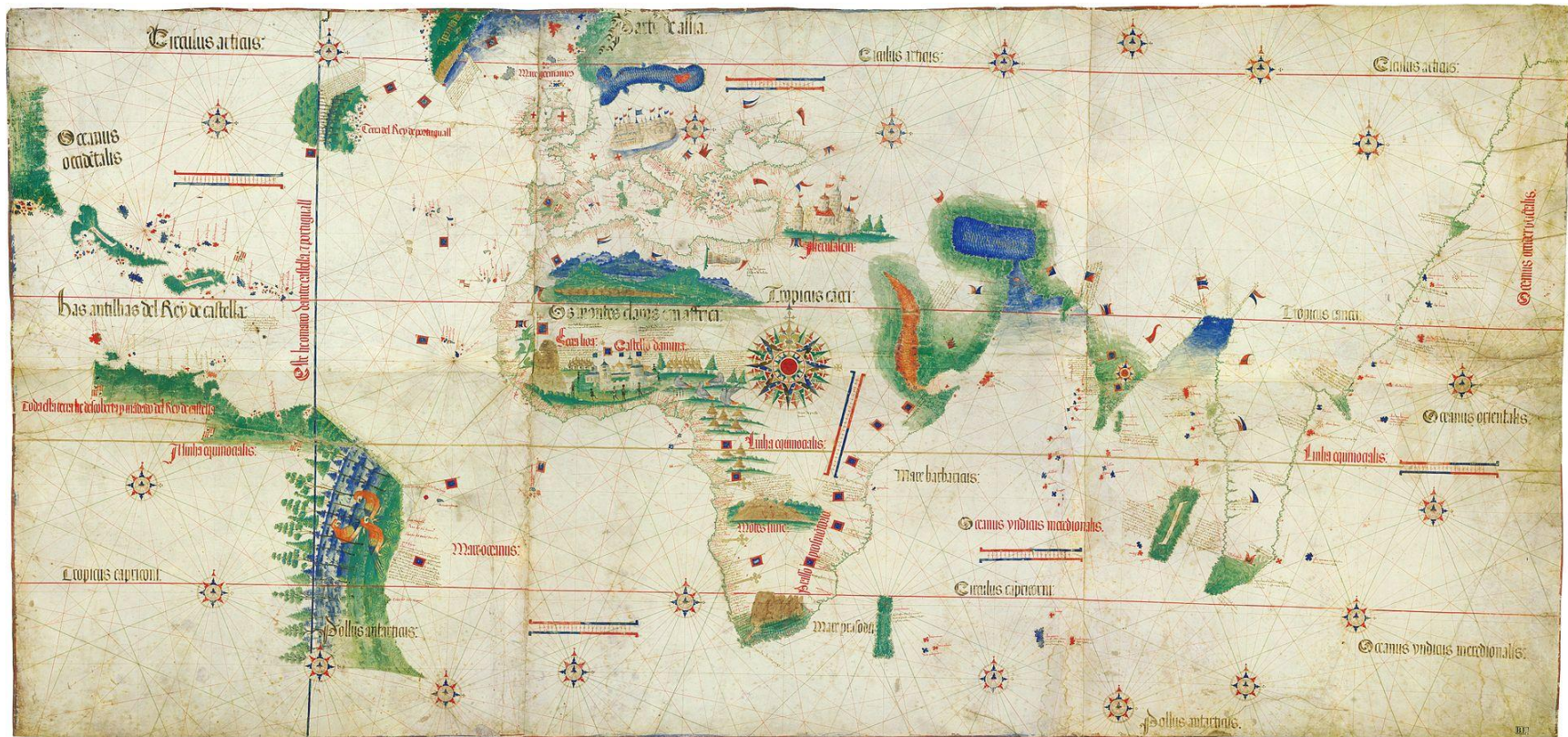
→ Cao 1482
→ Dias 1487

→ Da Gama 1498
→ Colón 1492-1493

→ Magallanes-Elcano
1519-1522

→ Caboto 1497
→ Da Verrazano 1524

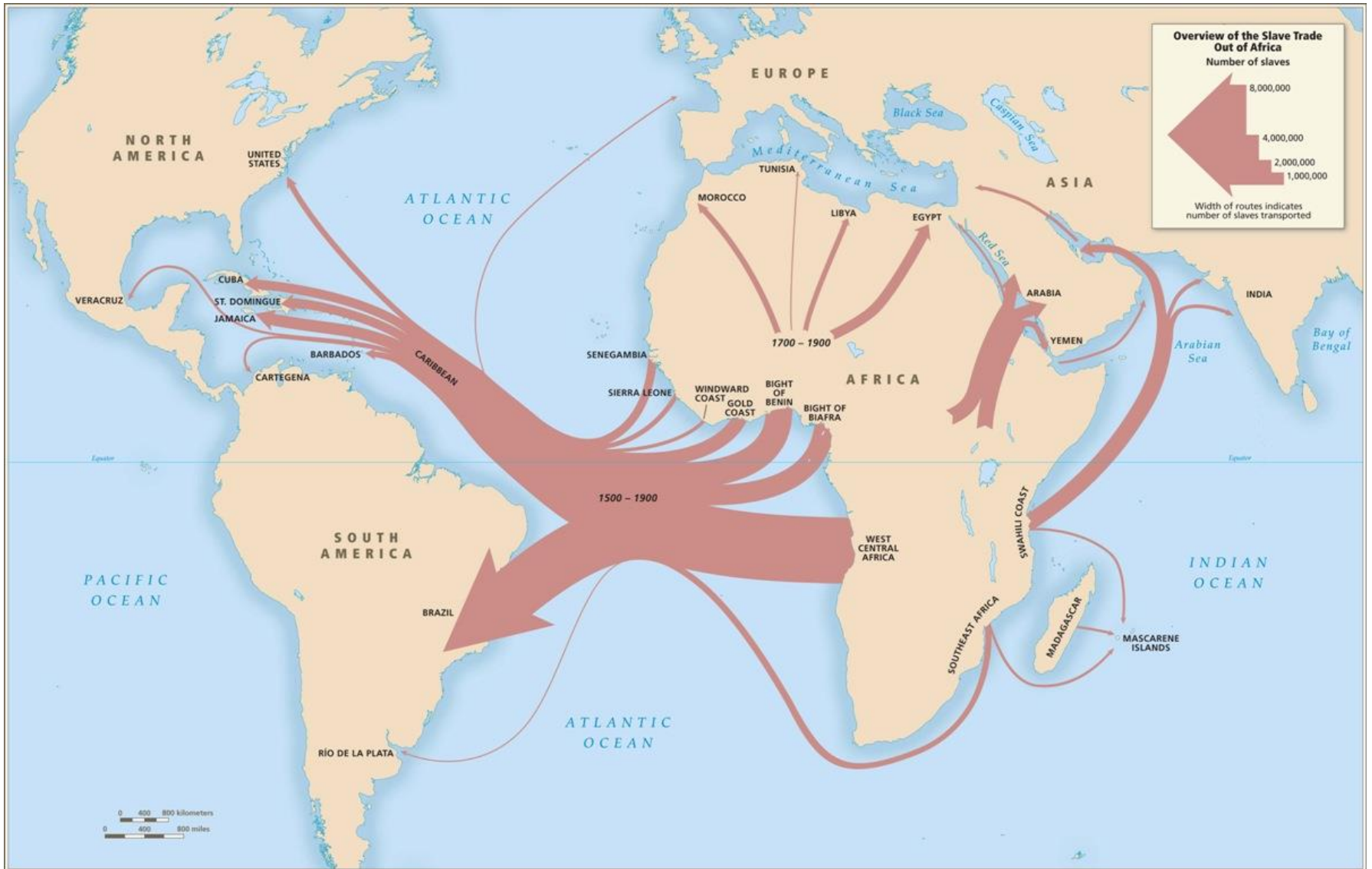
fronteras de 1500 / borders of 1500

Ptolemy Cosmographia 1467 –
Jacob d'Angelo after Claudius Ptolemaeus

Αγγλία

Thomas Gresham
John Hales
Thomas Mun
Edward Misselden
Gerrard de Malynes
William Petty,
John Locke,
Dudley North,
Josiah Child,
Charles D'Avenant,
Nicholas Barbon,
Bernard de Mandeville,
James Steuart

Γαλλία

Jean Bodin,
Antoine de
Monchrestien,
Jean-Baptiste
Colbert

Γερμανία – Αυστρία

Veit Ludwig von
Seckendorff,
Johann Joachim Becher,
Philip Wilhelm von
Hornick

Ιταλία

Bernardo
Davanzati,
Giovani Botero,
Antonio Serra,
Antonio Genovesi,
Pietro Verri

A
COMPENDIOUS OR BRIEF
EXAMINATION
OF

Certaine ordinary COMPLAINTS
of diuers of our COUNTRY-
MEN in these our Dayes :

Which although they are in some Parte
vnjust and friuolous, yet are they
all, by Way of DIALOGUE,
'thoroughly debated and
discussed by

WILLIAM SHAKESPEARE,
Gentleman.

1581

THE
MAINTENANCE
OF FREE TRADE,
ACCORDING TO THE
THREE ESSENTIAL
Parts of Traffique;

Namely,
COMMODITIES, MONEYS
and Exchange of Moneys, by
Bills of Exchange for other
Countries.

OR,
An answer to a Treatise of Free
Trade, or the means to make Trade flourish,
lately Published.

Contra iusta & falsa magis liberant.

By GEORGE MALTHUS Merchant.

LONDON,
Printed by J. L. for William Stoughton, and are to be sold
at his Shop, at the entrance in of Staples Hall Alley
of Lombard Street. 1622.

1622

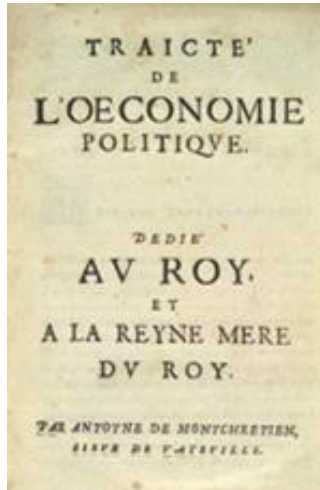
ENGLAND'S
TREASURE

BY
Forraign Trade.
OR,
The Ballance of our Forraign Trade
IS
The Rule of our Treasure.

Written by THOMAS MUN of
Lond. Merchant,
And now published for the Common good by his
Son JOHN MUN of Beafsted in the Coun-
ty of Kent, Esquire.

LONDON,
Printed by J. C. for Thomas Clark, and are to be sold at his
Shop at the South entrance of the Royal
Exchange. 1664.

Jean Bodin, 1530-1596.

Jean Baptiste Colbert, 1619-1683.

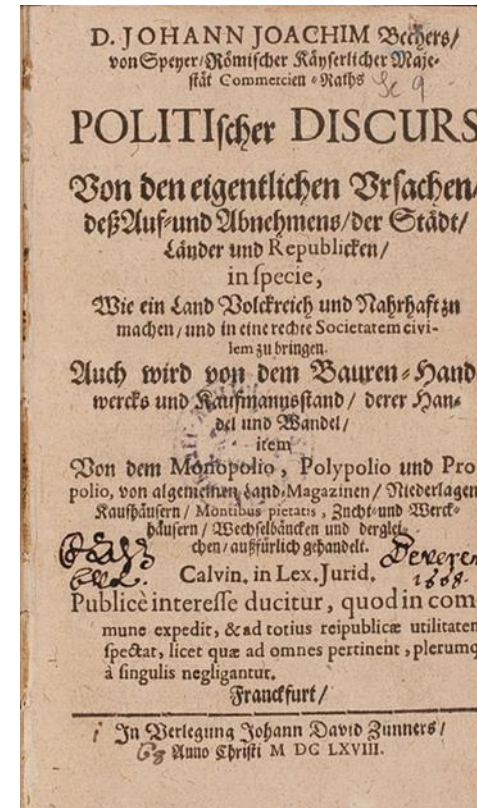

Veit Ludwig von Seckendorff, 1626-1692.

- Der Teutsche Fürsten Staaten, 1655.
- Der Christen Stat, 1688.

Johann Joachim Becher,
1635-1682

*Politischer Discurs von
den eigentlichen
Ursachen des Auf- und
Abnehmens der Städte,
Länder und Republiken,
1668.*

Oesterreich

Über alles

wann es nur will.

Das ist:

wohlmeinender

Gürschlag

Wie mittelst einer wohl-
bestellten Lands-Oecono-
mie; die Kayserl. Erbland in kür-
zem über alle andere Staat von Euro-
pa zu erheben / und mehr als einiger
derselben / von denen andern In-
dependent zu ma-
chen.

Durch einen Liebhaber
der Kayserl. Erbland
Wohlfahrt.

Gedruckt im Jahr Christi

1 6 8 4.

Philip Wilhelm von Hornick, 1638-1712.

• *Oesterreich über alles, wann es nur will*
1684.

Bernardo Davanzati, 1529-1606

A Discourse Upon Coins, 1588

Giovanni Botero, c.1544–1617

*The Greatness of Cities: A Treatise Concerning
The Causes of the Magnificency and Greatness
of Cities* (1606 English),

Della Ragion di Stato: Libri dieci [Delle cause
della grandezza delle città 1588]

Antonio Genovesi, 1712 –1769

*Delle lezioni di commercio o sia d'economia
civile*, 1765

*Diceosina o'sia filosofia del giusto e
dell'onesto*, 1767 [1835 edition]

Pietro Verri, 1728-1797

Meditazioni sulla economia politica (1771)

The Qualities which are required in a perfect Merchant of Forraign Trade.

THe love and service of our Country consisteth not so much in the knowledge of those duties which are to be performed by others, as in the skilful practice of that which is done by our selves; and therefore (my Son) it is now fit that I say something of the Merchant, which I hope in due time shall be thy Vocation: Yet herein are my thoughts free from all Ambition, although I rank thee in a place of so high estimation; for the Merchant is worthily called *The Steward of the Kingdoms Stock*, by way of Commerce with other Nations; a work of no less *Reputation* than *Trust*, which ought to be performed with great skill and conscience, that so the private gain may ever accompany the publique good. And because the nobleness of this Profession may the better stir up thy desires and endeavours to obtain those abilities which may effect it worthily, I will briefly set down the excellent qualities which are required in a perfect Merchant.

As it is very commendable to know what is to be done by others in their places: So it were a great shame to be ignorant in the duties of our own Vocations.

1. He ought to be a good Penman, a good Arithmetician, and a good Accomptant, by that noble order of *Debtor and Creditor*, which is used onely amongst Merchants; also to be expert in the order and form of *Charter-parties, Bills of Lading, Invoyses, Contracts, Bills of Exchange, and Policies of Ensurance.*

2. He ought to know the Measures, Weights, and Monies of all forraign Countries, especially where we have Trade, & the Monies not onely by their several denominations, but also by their intrinsique values in weight & fineness, compared with the Standard of this Kingdome, without which he cannot well direct his affaires.

ENGLAND's
TREASURE

BY

Forraign Trade.

OR,

The Ballance of our Forraign Trade

IS

The Rule of our Treasure.

Written by THOMAS MUN *of*
Lond. Merchant,

And now published for the Common good by his
Son JOHN MUN *of Bearsted in the Count-*
ty of Kent, Esquire.

L O N D O N,

Printed by J. G. for Thomas Clark, and are to be sold at his
Shop at the South entrance of the Royal
Exchange. 1663.

3. He ought to know the Customs, Tolls, Taxes, Impositions, Conducts and other charges upon all manner of Merchandize exported or imported to and from the said Forraign Countries.

4. He ought to know in what several commodities each Country abounds, and what be the wares which they want, and how and from whence they are furnished with the same.

5. He ought to understand, and to be a diligent observer of the rates of Exchanges by Bills, from one State to another, whereby he may the better direct his affairs, and remit over and receive home his Monies to the most advantage possible.

6. He ought to know what goods are prohibited to be exported or imported in the said forraign Countreys, lest otherwise he should incur great danger and loss in the ordering of his affairs.

7. He ought to know upon what rates and conditions to freight his Ships, and ensure his adventures from one Countrey to another, and to be well acquainted with the laws, orders and customes of the Ensurance office both here and beyond the Seas, in the many accidents which may happen upon the damage or loss of Ships or goods, or both these.

8. He ought to have knowledge in the goodness and in the prices of all the several materials which are required for the building and repairing of Ships, and the divers workmanships of the same, as also for the Masts, Tackling, Cordage, Ordnance, Victuals, Munition and Provisions of many kinds; together with the ordinary wages of *Commanders, Officers and Mariners*, all which concern the Merchant as he is an Owner of Ships.

9. He ought (by the divers occasions which happen sometime in the buying and selling of one commodity and sometimes in another) to have indifferent if not perfect knowledge in all manner of Merchandize or wares, which is to be as it were a man of all occupations and trades.

10. He ought by his voyaging on the Seas to become skilful in the Art of Navigation.

11. He ought as he is a Traveller, and sometimes abiding in forraign Countreys to attain to the speaking of divers

Languages, and to be a diligent observer of the ordinary Revenues and expences of forraign Princes, together with their strength both by Sea and Land, their laws, customes, policies, manners, religions, arts, and the like; to be able to give account thereof in all occasions for the good of his Countrey.

12. Lastly, although there be no necessity that such a Merchant should be a great Scholar; yet is it (at least) required, that in his youth he learn the Latine tongue, which will the better enable him in all the rest of his endeavours.

Thus have I briefly shewed thee a pattern for thy diligence, the Merchant in his qualities; which in truth are such and so many, that I find no other profession which leadeth into more worldly knowledge. And it cannot be denied but that their sufficiency doth appear likewise in the excellent government of State at *Venice, Luca, Genoua, Florence*, the low Countreys, and divers other places of Christendom. And in those States also where they are least esteemed, yet is their skill and knowledge often used by those who sit in the highest places of Authority: It is therefore an act beyond rashness in some, who do dis-enable their Counsel and judgment (even in books printed) making them incapable of those ways and means which do either enrich or empoverish a Common-wealth, when in truth this is only effected by the mystery of their trade, as I shall plainly shew in that which followeth. It is true indeed that many Merchants here in *England* finding less encouragement given to their profession than in other Countreys, and seeing themselves not so well esteemed as their *Noble Vocation* requireth, and according to the great consequence of the same, doe not therefore labour to attain unto the excellencie of their profession, neither is it practised by the *Nobility* of this Kingdom as it is in other States from the Father to the Son throughout their generations, to the great encrease of their wealth, and maintenance of their names and families: Whereas the memory of our richest Merchants is suddenly extinguished; the Son being left rich, scorneth the profession of his Father, conceiving more honor to be a Gentleman (although but in

There is more honor and profit in an Industrious life, than in a great Inheritance which wasteth for want of vertue.

CHAP. II.

The means to enrich this Kingdom, and to encrease our Treasure.

ALTHOUGH a Kingdom may be enriched by gifts received, or by purchase taken from some other Nations, yet these are things uncertain and of small consideration when they happen. The ordinary means therefore to encrease our wealth and treasure is by *Forraign Trade*, wherein wee must ever observe this rule; to sell more to strangers yearly than wee consume of theirs in value. For suppose that when this Kingdom is plentifully served with the Cloth, Lead, Tinn, Iron, Fish and other native commodities, we doe yearly export the overplus to forraign Countries to the value of twenty two hundred thousand pounds; by which means we are enabled beyond the Seas to buy and bring in forraign wares for our use and Consumptions, to the value of twenty hundred thousand pounds; By this order duly kept in our trading, we may rest assured that the Kingdom shall be enriched yearly two hundred thousand pounds, which must be brought to us in so much Treasure; because that part of our stock which is not returned to us in wares must necessarily be brought home in treasure.

Forraign Trade is the rule of our Treasure.

Again, some men have alleged that those Countries which permit mony to be carried out, do it because they have few or no wares to trade withall: but wee have great store of commodities, and therefore their action ought not to be our example.

To this the answer is briefly, that if we have such a quantity of wares as doth fully provide us of all things needful from beyond the seas: why should we then doubt that our monys sent out in trade, must not necessarily come back again in treasure; together with the great gains which it may procure in such manner as is before set down? And on the other side, if those Nations which send out their monies do it because they have but few wares of their own, how come they then to have so much Treasure as we ever see in those places which suffer it freely to be exported at all times and by whomsoever? I answer, *Even by trading with their Moneys;* for by what other means can they get it, having no Mines of Gold or Silver?

Thus may we plainly see, that when this weighty business is duly considered in his end, as all our humane actions ought well to be weighed, it is found much contrary to that which most men esteem thereof, because they search no further than the beginning of the work, which mis-informs their judgments, and leads them into error: For if we only behold the actions of the husbandman in the seed-time when he casteth away much good corn into the ground, we will rather accompt him a mad man than a husbandman: but when we consider his labours in the harvest which is the end of his endeavours, we find the worth and plentiful encrease of his actions.

Our humane actions ought especially to be considered in their ends.

banks, and suddenly remain dry again for want of waters.

Behold then the true form and worth of forraign Trade, which is, *The great Revenue of the King, The honour of the Kingdom, The Noble profession of the Merchant, The School of our Arts, The supply of our wants, The employment of our poor, The improvement of our Lands, The Nurcery of our Mariners, The walls of the Kingdoms, The means of our Treasure, The Sinnews of our wars, The terror of our Enemies.* For all which great and weighty reasons, do so many well governed States highly countenance the profession, and carefully cherish the action, not only with Policy to encrease it, but also with power to protect it from all forraign injuries: because they know it is a Principal in Reason of State to maintain and defend that which doth Support them and their estates.

FINIS.

Sir William Petty (1623–1687)

Sir William Petty
by Isaac Fuller
oil on canvas, circa
1651, NPG

A Treatise of Taxes and Contributions (1662)
Political Arithmetick (approx. 1676, pub. 1690)
Verbum Sapienti (1664, pub. 1691)
Political Anatomy of Ireland (1672, pub. 1691)
Quantulumcunque Concerning Money (1682, pub. 1695)

TREATISE

OF

Taxes & Contributions.

Shewing the Nature and Measures of

{ Crown-Lands.	{ Penalties.
{ Assesments.	{ Monopolies.
{ Customs.	{ Offices.
{ Poll-Moneys.	{ Tythes.
{ Lotteries.	{ Raising of Coins.
{ Benevolence.	{ Harth-Money.
	{ Excize, &c.

With several intersperst Discourses and Digressions concerning

{ Warres.	{ Beggars.
{ The Church.	{ Ensurance.
{ Universities.	{ Exportation of { Money.
{ Rents & Purchases.	{ Free-Ports. Wool.
{ Usury & Exchange.	{ Coins.
{ Banks & Lombards.	{ Housing.
{ Registries for Con-	{ Liberty of Con-
veyances.	science, &c.

The same being frequently applied to the present State and Affairs of
IRELAND.

London, Printed for N. Brooke, at the Angel in Cornhill. 1662.

13. Suppose a man could with his own hands plant a certain scope of Land with Corn, that is, could Digg, or Plough, Harrow, Weed, Reap, Carry home, Thresh, and Winnow so much as the Husbandry of this Land requires; and had withal Seed wherewith to sow the same. I say, that when this man hath subducted his seed out of the proceed of his Harvest, and also, what himself hath both eaten and given to others in exchange for Clothes, and other Natural necessaries; that the remainder of Corn is the natural and true Rent of the Land for that year; and the *medium* of seven years, or rather of so many years as makes up the Cycle, within which $\parallel$ Dearths and Plenties make their ²⁵ revolution, doth give the ordinary Rent of the Land in Corn.

14. But a further, though collaterall question may be, how much English money this Corn or Rent is worth? I answer, so much as the money, which another single man can save, within the same time, over and above his expence, if he employed himself wholly to produce and make it; *vis.* Let another man go travel into a Countrey where is Silver, there Dig it, Refine it, bring it to the same place wherè the other man planted his Corn; Coyne it, &c. the same person, all the while of his working for Silver, gathering also food for his necessary livelihood, and procuring himself covering, &c. I say, the Silver of the one, must be esteemed of equal value with the Corn of the other: the one being perhaps twenty Ounces and the other twenty Bushels. From whence it follows, that the price of a Bushel of this Corn to be an Ounce of Silver.

18. Our Silver and Gold we call by severall names, as in *England* by pounds, shillings, and pence, all which may be called and understood by either of the three. But that which I would say upon this matter is, that all things ought to be valued by two natural Denominations, which is Land and Labour; that is, we ought to say, a Ship or garment is worth such a measure of Land, with such another measure of Labour; forasmuch as both Ships and Garments were the creatures of Lands and mens Labours thereupon: This being true, we should be glad to finde out a natural Par between

Land and Labour, so as we might express the value by either of them alone as well or better then by both, and reduce one into the other as easily and certainly as we reduce pence into pounds. Wherefore we would be glad to finde the natural values of the Fee simple of Land, though but no better then we have done that of the *usus fructus* above-mentioned, which we attempt as followeth.

19. Having found the Rent or value of the *usus fructus per annum*, the question is, how many years purchase (as we usually say) is the Fee simple naturally worth? If we say an infinite number, then an Acre of Land would be equal in value to a thousand Acres of the same Land; which is absurd, an infinity of unites being equal to an infinity of thousands. Wherefore we must pitch upon some limited number, and that I apprehend to be the number of years, which I conceive one man of fifty years old, another of twenty eight, and another of seven years old, all being alive together may be thought to live¹; that is to say, of a Grandfather, Father, and Childe; few men having reason to take care of more remote Posterity: for if a man be a great Grandfather, he himself is so much the nearer his end, so as there are but three in a continual line of descent usually co-existing together; and as some are Grandfathers at forty years, yet as many are not till above sixty, and *sic de cæteris*.

THE
Political Anatomy
OF
IRELAND¹
WITH

The Establishment for that Kingdom when the late Duke of ORMOND was Lord Lieutenant. Taken from the RECORDS.

To which is added

VERBUM SAPIENTI; or an Account of the Wealth and Expences of *England* and the Method of raising Taxes in the most Equal manner.

Shewing also, That the Nation can bear the charge of Four Millions *per Annum*, when the occasions of the Government require it.

By Sir WILLIAM PETTY, late Fellow of the Royal Society, and Surveyor-General of the Kingdom of *Ireland*

LONDON:

Printed for *D. Brown*, and *W. Rogers*, at the *Bible* without *Temple-Bar*, and at the *Sun* over-against *St. Dunstons Church, Fleet-street*, 1691.

BUT to make nearer approaches to the perfection of this Work, 'twould be expedient to know the Content of Acres of every Parish, and withal, what quantity of Butter, Cheese, Corn, and Wooll, was raised out of it for three years consequent; for thence the natural Value of the Land may be known, and by the number of People living within a Market-days Journey, and the Value of their housing, which shews the Quality and Expence of the said People; I would hope to come to the knowledg of the Value of the said Commodities, and consequently the Value of the Land, by

deducting the hire of Working-People in it. And this brings me to the most important Consideration in Political Oeconomies, *viz.* how to make a *Par* and *Equation* between Lands and Labour, so as to express the Value of any thing by either || alone. To which purpose, suppose two Acres of ⁶⁴ Pasture-land inclosed, and put thereinto a wean'd Calf, which I suppose in twelve Months will become 1 *C.* heavier in eatable Flesh; then 1 *C.* weight of such Flesh, which I suppose fifty days Food, and the Interest of the Value of the Calf, is the value or years Rent of the Land. But if a mans labour ————— for a year can make the said Land to yield more than sixty days Food of the same, or of any other kind, then that overplus of days food is the Wages of the Man; both being expressed by the number of days food. That some Men will eat more than others, is not material, since by a days food we understand $\frac{1}{100}$ part of what 100 of all Sorts and Sizes will eat, so as to Live, Labour, and Generate. And that a days food of one sort, may require more labour to produce, than another sort, is also not material, since we understand the easiest-gotten food of the respective Countries of the World.

deducting the hire of Working-People in it. And this brings me to the most important Consideration in Political Oeconomies, *viz.* how to make a *Par* and *Equation* between Lands and Labour, so as to express the Value of any thing by either || alone. To which purpose, suppose two Acres of ⁶⁴ Pasture-land inclosed, and put thereinto a wean'd Calf, which I suppose in twelve Months will become 1 *C.* heavier in eatable Flesh; then 1 *C.* weight of such Flesh, which I suppose fifty days Food, and the Interest of the Value of the Calf, is the value or years Rent of the Land. But if a mans labour ————— for a year can make the said Land to yield more than sixty days Food of the same, or of any other kind, then that overplus of days food is the Wages of the Man; both being expressed by the number of days food. That some Men will eat more than others, is not material, since by a days food we understand $\frac{1}{100}$ part of what 100 of all Sorts and Sizes will eat, so as to Live, Labour, and Generate. And that a days food of one sort, may require more labour to produce, than another sort, is also not material, since we understand the easiest-gotten food of the respective Countries of the World.

Political Arithmetick,

O R

A DISCOURSE

Concerning,

The Extent and Value of Lands, People, Buildings; Husbandry, Manufacture, Commerce, Fishery, Artizans, Seamen, Soldiers; Publick Revenues, Interest, Taxes, Superlucration, Registries, Banks; Valuation of Men, Increasing of Seamen, of Militia's, Harbours, Situation, Shipping, Power at Sea, &c. As the same relates to every Country in general, but more particularly to the Territories of His Majesty of *Great Britain*, and his Neighbours of *Holland*, *Zealand*, and *France*'.

By Sir *WILLIAM PETTY*,
Late Fellow of the *Royal Society*.

London, Printed for *Robert Clavel* at the *Peacock*, and *Hen. Mortlock* at the *Phoenix* in *St. Paul's Church-yard*. 1690.

The Author's Method and Manner of Arguing.

The Method I take to do this, is not yet very usual; for instead of using only comparative and superlative Words, and intellectual Arguments, I have taken the course (as a Specimen of the Political Arithmetick I have long aimed at) to express my self in Terms of *Number*, *Weight*, or *Measure*; to use only Arguments of Sense, and to consider only such Causes, as have visible Foundations in Nature; leaving those that depend upon the mutable Minds, Opinions, Appetites, and Passions of particular Men, to the Consideration of others: Really professing my self as unable to speak satisfactorily upon those Grounds (if they may be call'd Grounds), as to foretel the cast of a Dye; to play well at Tennis, Billiards, or Bowles, (without long practice,) by virtue of the most elaborate Conceptions that ever have been written *De Projectilibus & Missilibus*, or of the Angles of Incidence and Reflection. ||

Natural and Political
OBSERVATIONS

Mentioned in a following INDEX,

and made upon the

Bills of Mortality.

B Y

Capt. *JOHN GRAUNT*,
Fellow of the *Royal Society*.

With reference to the *Government, Religion,*
Trade, Growth, Air, Diseases, and the several
Changes of the said CITY¹.

— *Non, me ut miretur Turba, laboro,*
Contentus paucis Læloribus.—

The Fifth Edition, much Enlarged².

L O N D O N,

Printed by *John Martyn*, Printer to the *Royal Society*,
at the Sign of the *Bell* in *St. Paul's Church-yard*.
MDCLXXVI.

Τέλος Ενότητας

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών

Ιστορία Οικονομικών Θεωριών

Ενότητα 4: Από τον μερκαντιλισμό στην κλασική
πολιτική οικονομία (Φυσιοκράτες και άλλοι)

Νίκος Θεοχαράκης

Σχολή Οικονομικών και Πολιτικών Επιστημών

Τμήμα Οικονομικών Επιστημών

Σκοποί ενότητας

- Να περιγράψει συνοπτικά τη μετάβαση από το μερκαντιλισμό στην κλασική πολιτική οικονομία
- Να δείξει την επιρροή της γαλλικής πολιτικής οικονομίας στην κλασική πολιτική οικονομία
- Να αναλύσει τις θεωρίες των οικονομολόγων που προηγήθηκαν των Φυσιοκρατών
- Να αναλύσει την Φυσιοκρατία

Περιεχόμενα ενότητας

- Boisguilbert
- Vauban
- Law
- Cantillon
- Bernoulli

Περιεχόμενα ενότητας

- Φυσιοκράτες
  - Quesnay Tableau economique
  - Mirabeau
  - Dupont de Nemours
  - De la Riviere, Baudeau, Le Trosne.
- Turgot
- Galiani

Pierre le Pesant Sieur de Boisguilbert, 1646–1714: Η Γαλλία μεταξύ 17^{ου} και 18^{ου} αι.

Γκραβούρα από το βιβλίο του Eugène Daire, *Collection des principaux économistes*, τόμος 1, *Économistes-financiers du XVIIIe siècle*, Guillaumin, 1843

"Pierre Le Pesant de Boisguilbert", Pavillon du château de Bois-Guilbert, 1995, Jean-Marc de Pas

Archives départementales de Seine-Maritime, Collection Jean-Marc de Pas

LA
FRANCE
RVINEE

Sous le Regne de

LOUIS XIV.

Par Qui & Comment.

*Avec les moyens de la rétablir
en peu de temps*

A COLOGNE
Chez PIERRE MARTIN

M. DC. XCVI.

1706

LE
DÉTAIL
DE LA
FRANCE;

SOUS LE REGNE PRESENT.

*Augmenté en cette nouvelle Edition
de plusieurs Memoires & Traitez,
sur la même matiere*

SECONDE PARTIE,

Par Bouguilbert

Année 1707.

1697-1707

TRAITÉ
DE LA NATURE, CULTURE, COMMERCE ET INTÉRÊT
DES GRAINS,
TANT PAR RAPPORT AU PUBLIC, QU'A TOUTES LES CONDITIONS D'UN ÉTAT ;
DIVISÉ EN DEUX PARTIES,
DONT LA PREMIÈRE FAIT VOIR QUE PLUS LES GRAINS SONT A VIL PRIX ,
PLUS LES PAUVRES, SURTOUT LES OUVRIERS, SONT MISÉRABLES ;
ET LA SECONDE, QUE PLUS IL SORT DES BLÉS D'UN ROYAUME, ET PLUS IL SE GARANTIT
DES FUNESTES EFFETS D'UNE EXTRÊME DISETTE.

FACTUM DE LA FRANCE,

OU

MOYENS TRÈS-FACILES DE FAIRE RECEVOIR AU ROI QUATRE-VINGTS MILLIONS PAR-DESSUS LA CAPITATION, PRATICABLES PAR DEUX HEURES DE TRAVAIL DE MM. LES MINISTRES ET UN MOIS D'EXÉCUTION DE LA PART DES PEUPLES, SANS CONGÉDIER AUCUN FERMIER GÉNÉRAL NI PARTICULIER, NI AUTRE MOUVEMENT QUE DE RÉTABLIR QUATRE OU CINQ FOIS DAVANTAGE DE REVENU A LA FRANCE, C'EST-A-DIRE, PLUS DE CINQ CENTS MILLIONS SUR PLUS DE MILLE CINQ CENTS ANÉANTIS DEPUIS 1661, PARCE QU'ON FAIT VOIR CLAIREMENT, EN MÊME TEMPS, QUE L'ON NE PEUT FAIRE D'OBJECTION CONTRE CETTE PROPOSITION, SOIT PAR RAPPORT AU TEMPS ET A LA CONJONCTURE, COMME N'ÉTANT PAS PROPRES A AUCUN CHANGEMENT, SOIT AU PRÉTENDU PÉRIL, RISQUE, OU QUELQUES AUTRES CAUSES QUE CE PUISSE ÊTRE, SANS RENONCER A LA RAISON ET AU SENS COMMUN; EN SORTE QUE L'ON MAINTIENT QU'IL N'Y A POINT D'HOMME SUR LA TERRE QUI OSE METTRE SUR LE PAPIER UNE PAREILLE CONTRADICTION, ET LA SOUSCRIRE DE SON NOM, SANS SE PERDRE D'HONNEUR; ET QUE L'ON MONTRE EN MÊME TEMPS L'IMPOSSIBILITÉ DE SORTIR AUTREMENT DE LA CONJONCTURE PRÉSENTE.

TESTAMENT

POLITIQUE

DE MONSIEUR

DE

V A U B A N,

MARECHAL DE FRANCE,

& premier Ingenieur du Roi.

DANS LEQUEL

Ce Seigneur donne les moiens d'augmenter
considerablement les revenus de la Cou-
ronne, par l'établissement d'une Dixme
Royale; & suppression des Impots, sans
apprehension d'aucune revolution dans
l'Etat.

TOME PREMIER.

M. D C C V I I.

DISSERTATION

De la nature des Richesses, de l' Argent & des Tributs, où l'on découvre la fausse idée qui régné dans le Monde à l'égard de ces trois articles.

CHAPITRE PREMIER.

TOUT le Monde veut être riche, & la plûpart ne travaillent nuit & jour que pour le devenir; mais on se méprend pour l'ordinaire dans la route que l'on prend pour y réussir.

Les deux cens Professions qui entrent aujourd'huy dans la composition d'un Etat poly & opulent ; ce qui commence aux Boulangers , & finit aux Comédiens , ne sont pour la plûpart d'abord apellées les unes après les autres que par la volupté ; mais elles ne sont pas si-tôt introduites & comme pris racine , que faisant après cela partie de la substance d'un Etat , elles n'en peuvent être disjointes ou séparées , sans altérer aussi-tôt tout le Corps.

c'est à l'aide de cet équilibre & de cette balance, que l'un & l'autre sont également forcez d'entendre raison, & de s'y mettre.

La moindre dérogeance, sans qu'il importe dans lequel des deux, gâte aussi-tôt tout; & pourvû que l'un s'en aperçoive, il fait aussi-tôt capituler l'autre, & le veut avoir à discretion; & s'il ne luy tire pas l'ame du corps, ce n'est pas manque de bonne volonté; puisqu'il ne tiendrait pas à luy qu'il n'en usât comme dans les Villes pressées par un long Siege, où l'on achète le pain cent fois le prix ordinaire, parce qu'il y va de la vie.

Tant, encore une fois, qu'on laisse faire la nature, on ne doit rien craindre de pareil, ainsi ce n'est que parce que l'on l'a déconcerte, & qu'on dérange tous les jours ses opérations, que le malheur arrive.

On a dit, & on le répète encore, qu'afin que cette heureuse situation subsiste, il faut que toutes choses & toutes les denrées soient continuellement dans un équilibre, & conservant un prix de proportion, par rapport entr'elles, & aux frais qu'il a falu faire pour les établir.

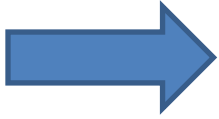
Or on sçait que du moment que ce qui est en équilibre, comme dans une balance, reçoit le moindre surcroît en un des côtez, incontinent l'autre est emporté aussi haut que

son à remarquer.

La nature donc ou la providence, peuvent seules faire observer cette justice, pourvû encore une fois que qui que ce soit qu'elles ne s'en mêlent; & voicy comme elles s'en acquitent. Elles établissent d'abord une égale nécessité de vendre & d'acheter dans toutes sortes de trafics; de façon que le seul desir de profit soit l'ame de tous les marchez, tant dans le vendeur que dans l'acheteur; c'est

meme eret.

Voicy comme la chose se passe, lorsque c'est le Marchand, soit vendeur ou acheteur: on a dit que pour maintenir cet équilibre, unique conservateur de l'opulence générale, il faut qu'il y ait toujours une parité égale de vente & d'achats, & une semblable obligation ou nécessité de faire l'un ou l'autre, sans quoy tout est perdu.

Sébastien le Prestre, Seigneur de Vauban, 1633-1707

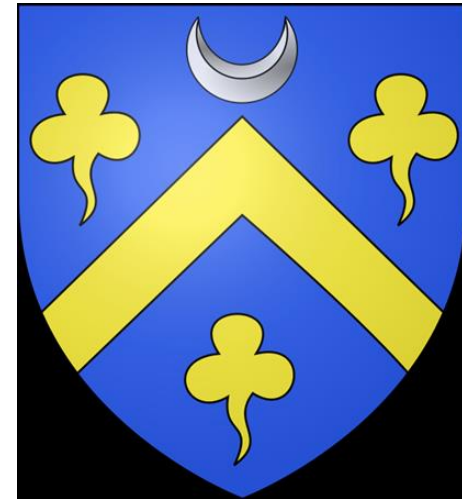
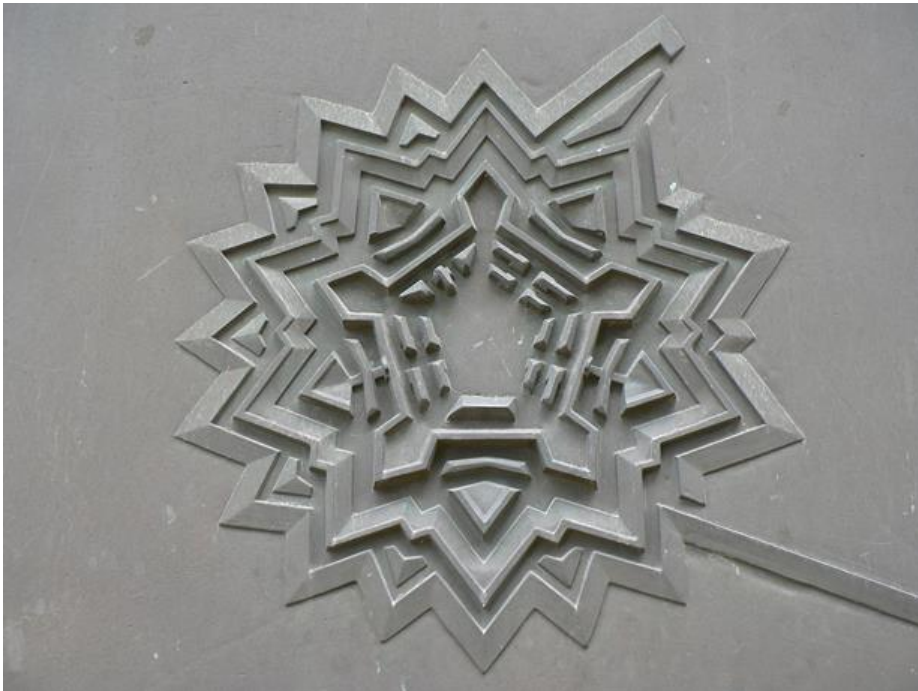
Έργο αγνώστου,
Γαλλική Σχολή, 18^{ος} αι.

Σχέδιο με παστέλ
αποδιδόμενο στον
Charles Le Brun (1619-
1690), Bibliothèque du
Génie, Service
historique des armées à
Vincennes, Photo
Giraudon-Art

Sébastien le Prestre, Seigneur de Vauban, 1633-1707

Το οικόσημο του Vauban

Το σχέδιο του κάστρου της πόλης Lille σε μορφή αστεριού σχεδιασμένο από τον Vauban με εντολή του Λουδοβίκου του 14^{ου}, 1667

PROJET
D'UNE
DIXME
ROYALE:

QUI SUPPRIMANT LA TAILLE,
les *Aides*, les *Doüanes* d'une Province à l'autre, les *Décimes* du Clergé, les *Affaires* extraordinaires; & tous autres *Impôts* onereux & non volontaires: Et diminuant le prix du *Sel* de moitié & plus, produiroit au Roy un REVENU CERTAIN ET SUFFISANT, sans frais; & sans être à charge à l'un de ses Sujets plus qu'à l'autre, qui s'augmenteroit considerablement par la meilleure Culture des Terres.

*Es Dono Ill^{ms} Domini Martichally
& Vauban*

M. DCC. VII.

Augustini. Fiscal. Paris.

PROJET
D'UNE DIXME
ROYALE.

QUI SUPRIMANT LA TAILLE,
les *Aides*, les *Doüanes* d'une Province à l'autre, les *Décimes* du Clergé, les *Affaires* extraordinaires, & tous autres *Impôts* onereux & non volontaires: Et diminuant le prix du *Sel* de moitié & plus, produiroit au Roi un REVENU CERTAIN ET SUFFISANT, sans frais; & sans être à charge à l'un de ses Sujets plus qu'à l'autre, qui s'augmenteroit considerablement par la meilleure culture des Terres.

PAR

Mr LE MARECHAL DE VAUBAN,
Chevalier des Ordres du Roi, Commissaire
General des Fortifications, & Gouverneur
de la Citadelle de Lille.

M. DCCVIII.

John Law (1671–1729)

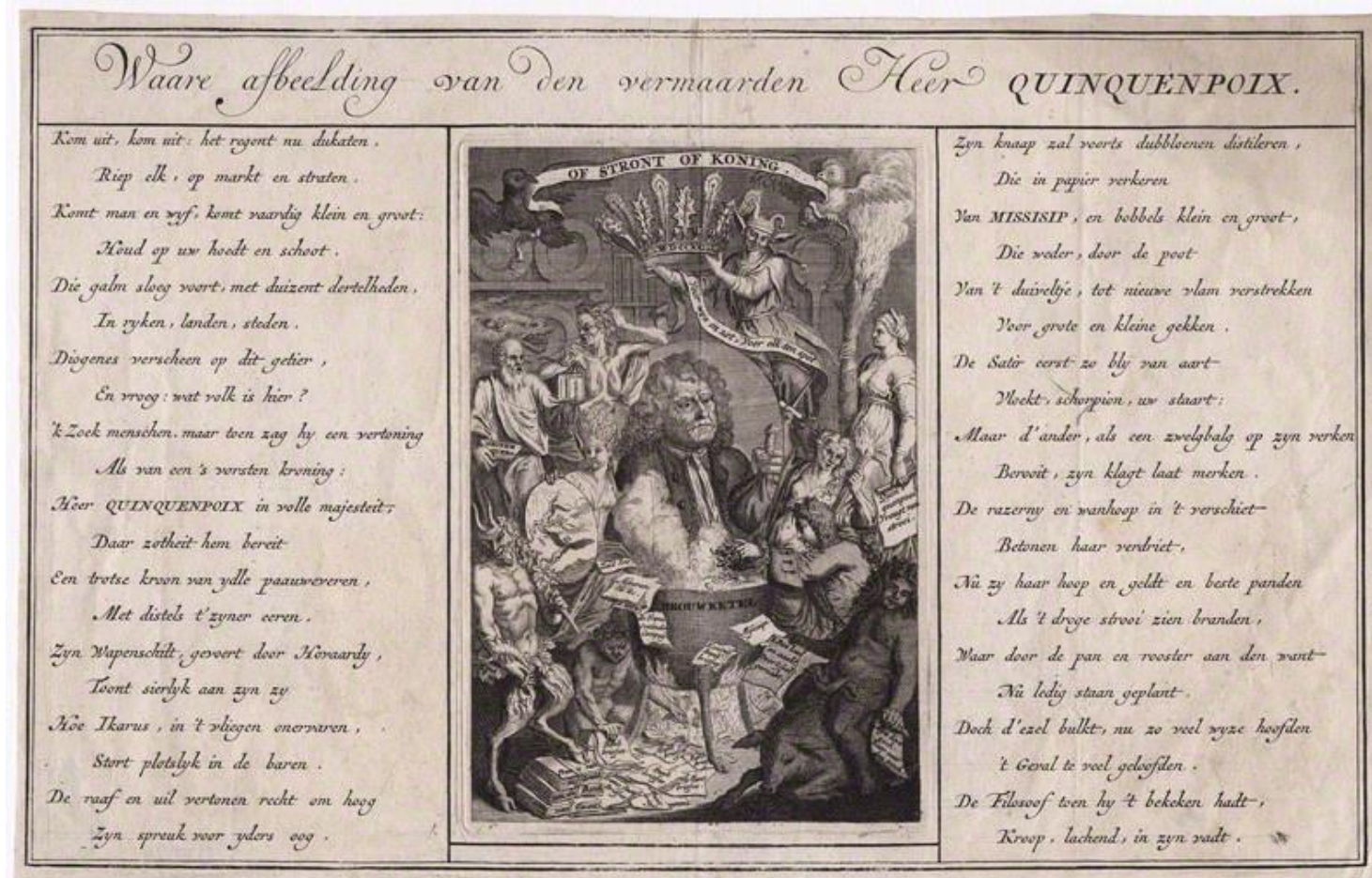
John Law attributed to Alexis Simon Belle
oil on canvas, circa 1715-1720, 813 mm x 635 mm,
oval, NPG 191

John Law, από τον Casimir Balthazar
ελαιογραφία, 1843.
Musée de Port Louis France

John Law (1671–1729)

Ολλανδικό φυλλάδιο με σατιρικούς στίχους του 1720 όπου ο Law αναφέρεται ως ο κ. Quinquenpoix, το όνομα του δρόμου που είχε έδρα η εταιρεία του. Στεφανώνεται με στέμμα από φτερά, βράζει στο καζάνι, με τον διάβολο στα δεξιά του. Ο τίτλος λέει «Πραγματικό πορτραίτο του κυρίου Quinquenpoix».

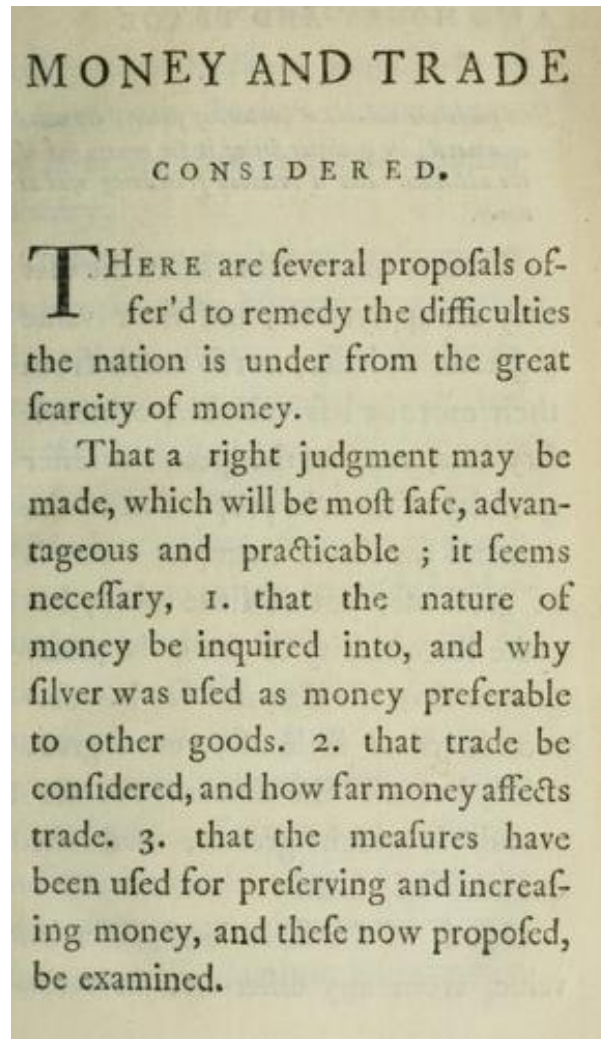
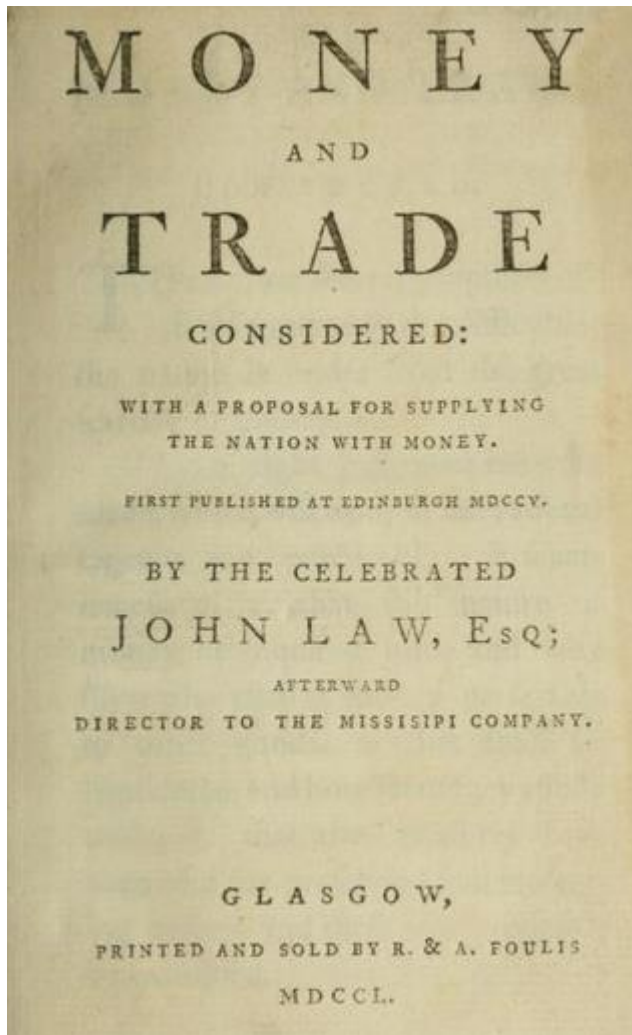
John Law (1671–1729)

Η Γαλλική
Λουιζιάνα
(βαθύ μπλε)
και άλλες
κτήσεις της
Γαλλίας στην
Β. Αμερική
(γαλάζιο)

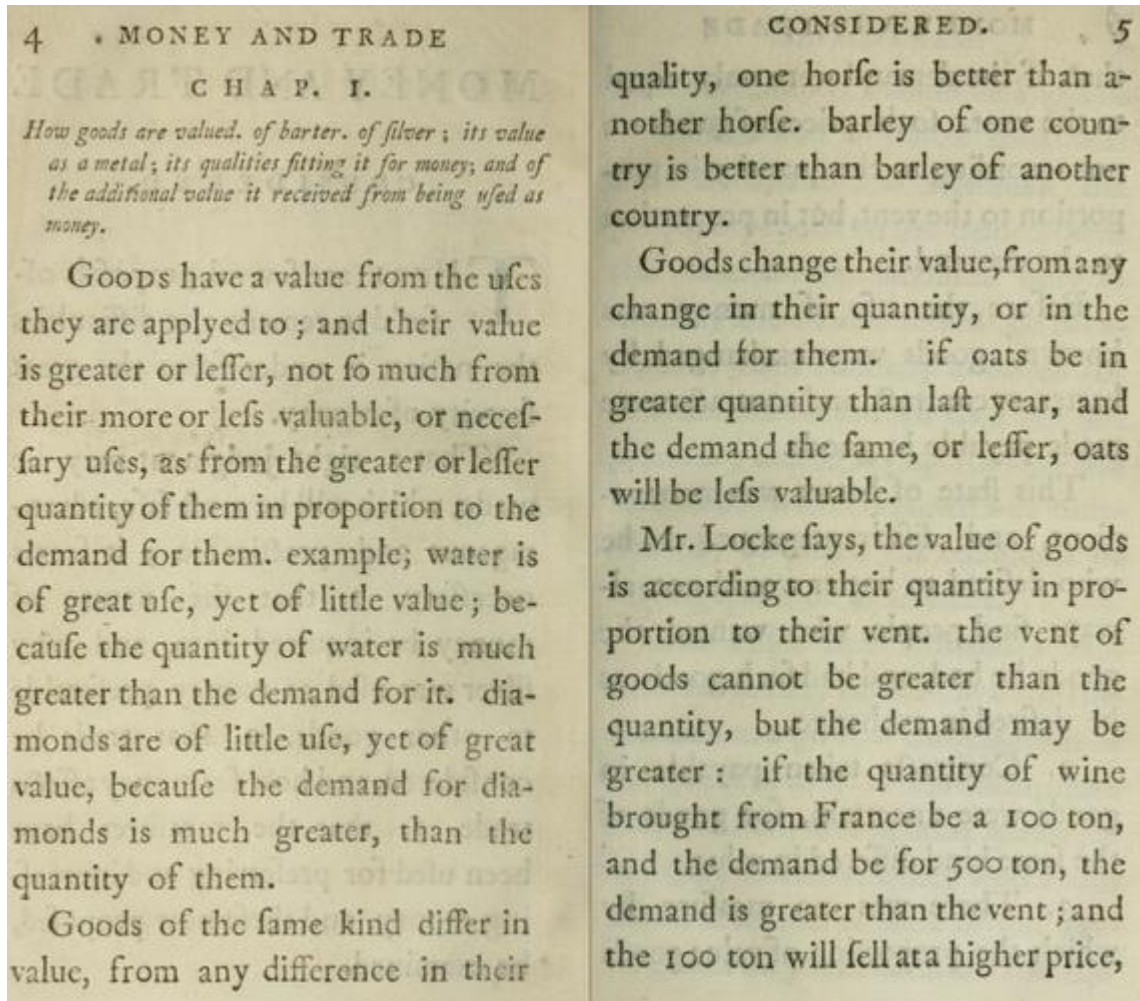

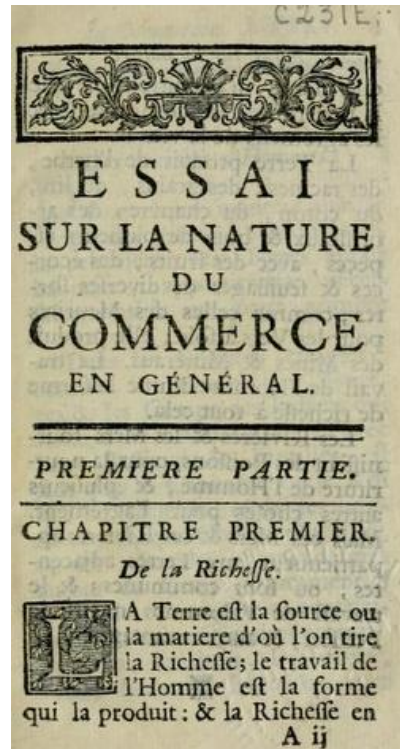
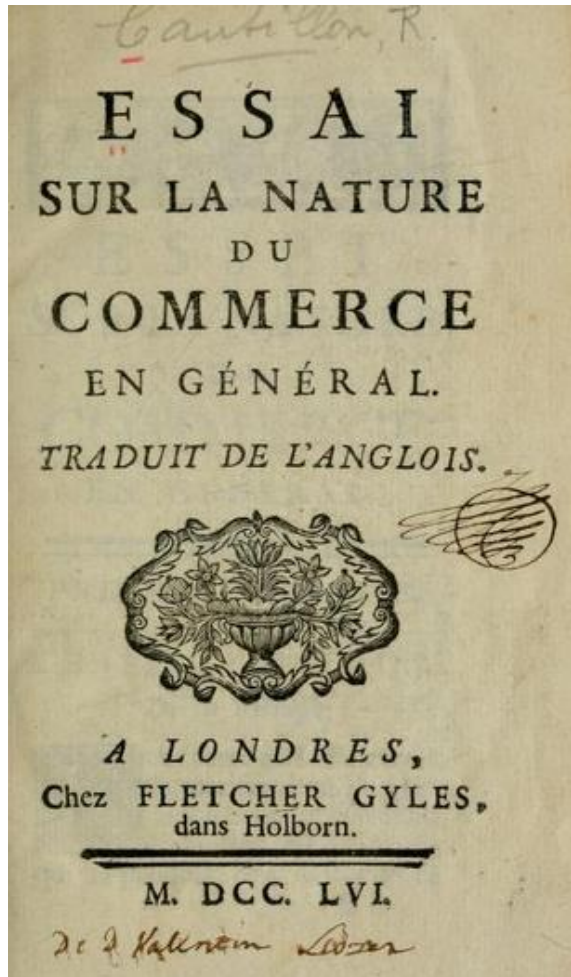
John Law (1671–1729)

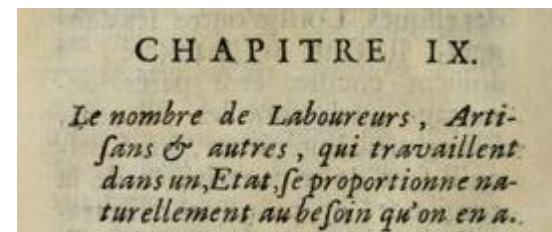
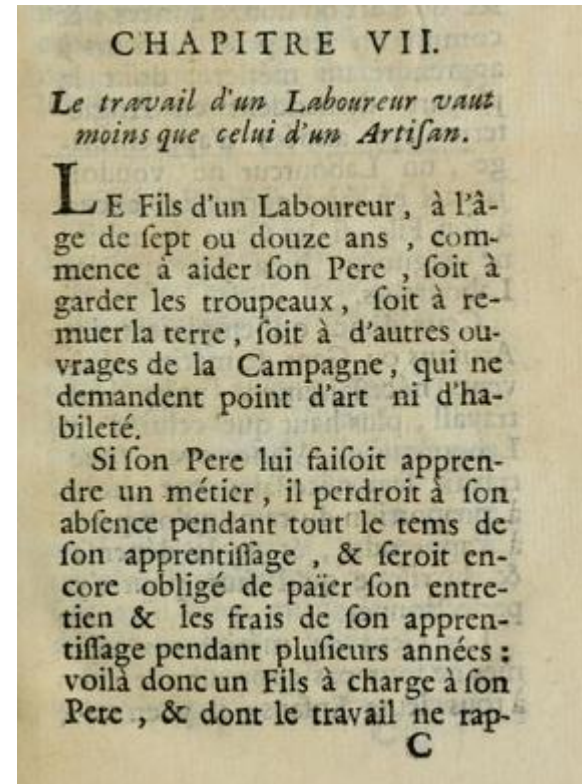
John Law (1671–1729)

Richard Cantillon ?(1680–1734)

4 *Essai sur la nature*
elle-même, n'est autre chose que la nourriture, les commodités & les agrémens de la vie.

Richard Cantillon ?(1680–1734)

CHAPITRE X.

Le prix & valeur intrinseque d'une chose en général est la mesure de la terre & du travail qui entre dans sa production.

CHAPITRE XI.

Du pair ou rapport de la valeur de la Terre à la valeur du travail.

46 *Essai sur la nature*

il semble que pour conserver un de deux Enfans qu'on élève jusqu'à l'âge de virilité ou du travail, il faut employer autant de produit de Terre que pour la subsistance d'un Esclave adulte, soit que le Propriétaire élève lui-même dans sa maison ou y fasse élever ces Enfans, soit que le Pere esclave les élève dans une Maison ou Hameau à part. Ainsi je conclus que le travail journalier du plus vil Esclave, correspond en valeur au double du produit de Terre dont il subsiste, soit que le Propriétaire le lui donne pour sa propre subsistance & celle de sa Famille; soit qu'il le fasse subsister avec sa Famille dans sa Maison,

CHAPITRE XII.

Tous les Ordres & tous les Hommes d'un Etat subsistent ou s'enrichissent aux dépens des Propriétaires des Terres.

CHAPITRE XIII.

La circulation & le troc des denrées & des marchandises, de même que leur production, se conduisent en Europe par des Entrepreneurs, & au hazard.

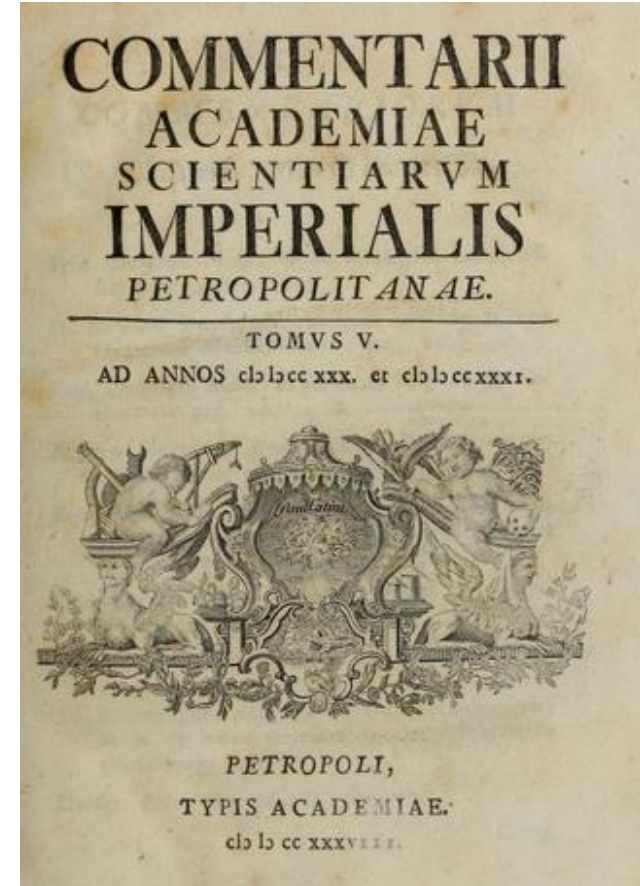
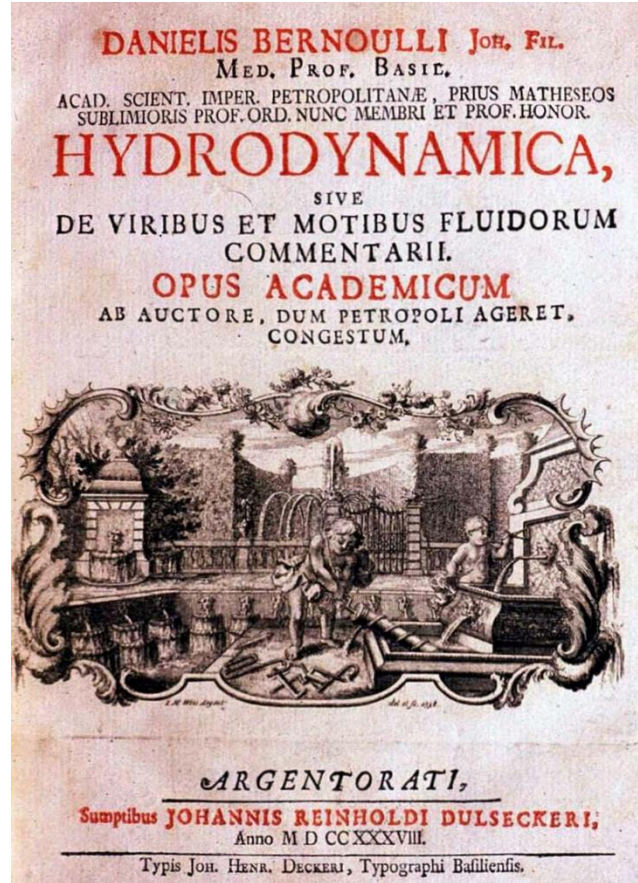
CHAPITRE II.

Des prix des Marchés.

La supposition donc que je suivrai dans cette recherche de la circulation de l'argent sera que les Fermiers font trois rentes, & même qu'ils dépensent la troisième rente pour vivre plus commodément, au lieu de l'épargner. C'est en effet le cas du

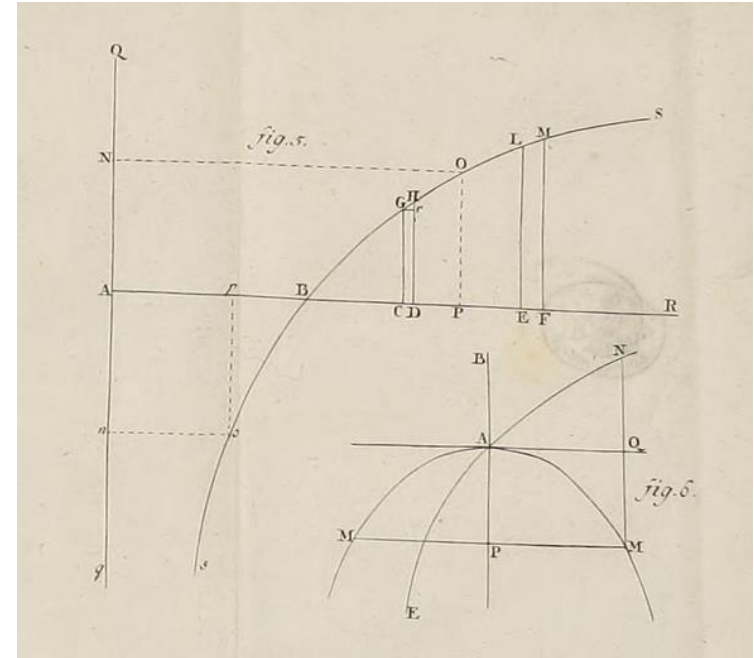
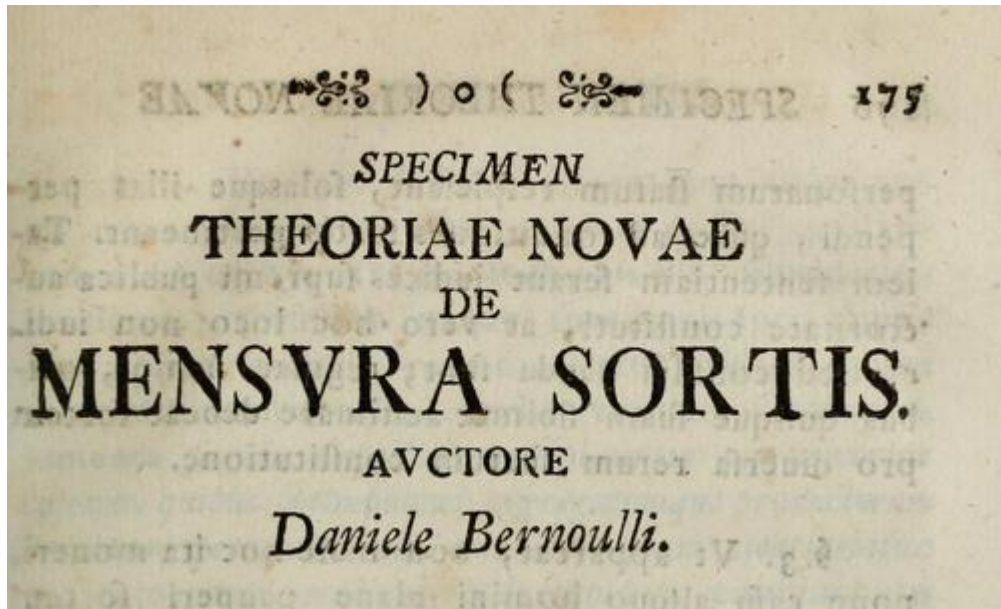

Daniel Bernoulli (1700-1782)

Daniel Bernoulli (1700-1782)

Παράδοξο Αγίας Πετρούπολης

$$\sum_{k=1}^{\infty} \frac{2^k}{2^k} = 1 + 1 + \dots + 1 + \dots = \infty$$

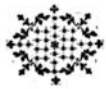
Φυσιοκρατία

Τιμή σιταριού ελεγχόμενη

L'ANTROPOPHAGIE,

O U L E S

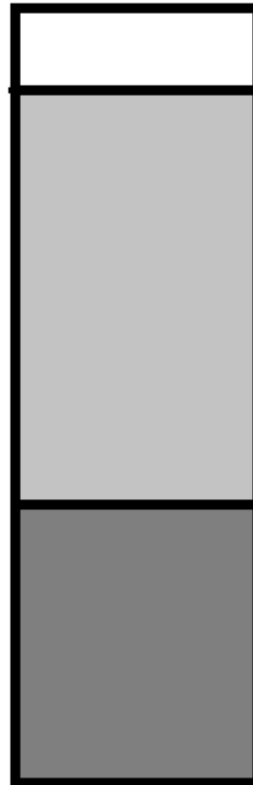
ANTROPOPHAGES.

A AMSTERDAM.

1764

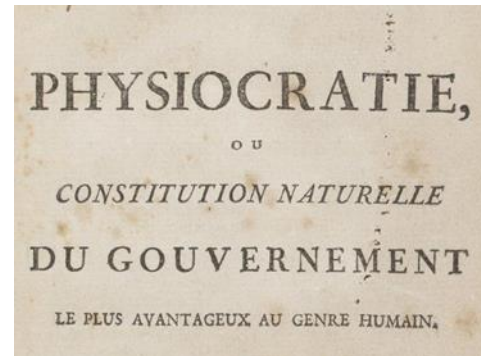
Συλλογή φόρων
από
Φοροσυλλέκτες
Fermiers Généraux

Φόροι
Φοροαπαλλαγή
Πληρωμή:
Πολέμων,
Βερσαλλιών,
Επιδοτήσεων βιομηχανίας

Κόστος παραγωγής

Φυσιοκρατία

Φυσιοκράτες < φύσις + κράτος
Les économistes

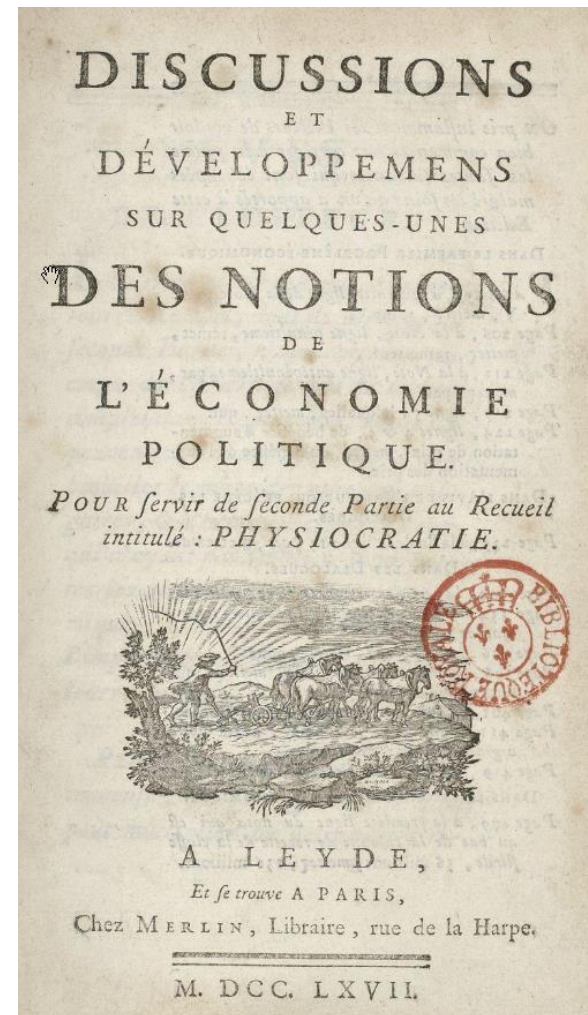
Σημασία στη γεωργία

Tableau économique

Produit net

Impôt unique

Φυσιοκρατία

François Quesnay (1694–1774)

Francois Quesnay
Ελαιογραφία του
Jean Chevallier

Το οικόσημο του
Quesnay: Τρεις
πανσέδες από το
γαλλικό pensée
[σκέψη] προς τιμήν
της σκέψης του

Προτομή του Quesnay
στην πατρίδα του το
Méré

François Quesnay (1694–1774)

Madame de Pompadour (1721-1764)
ως Άρτεμις, Ελαιογραφία του Jean-
Marc Nattier (1685-1766), Versailles,
Musée national des châteaux de
Versailles et de Trianon

Λουδοβίκος ΙΕ΄ (1710-1774) με τα ενδύματα της στέψης
του, ελαιογραφία του Hyacinthe Rigaud 1730, Musée
national des châteaux de Versailles et de Trianon

François Quesnay (1694–1774)

TRAITÉ DES EFFETS ET DE L'USAGE DE LA SAIGNÉE.

Par M. QUESNAY, Médecin
Consultant du Roy.

*Nouvelle Edition de deux Traités de l'Auteur
sur la Saignée, réunis, mis dans un nouvel
ordre, & très-augmentés.*

A PARIS,

Chez D'HOURY pere, Imprimeur-Libraire de
Monseigneur le Duc d'ORLÉANS, rue de la
vieille Bouclerie.

M. D. CC. L.
AVEC APPROBATION ET PRIVILEGE DU ROY.

ESSAI PHISIQUE SUR L'OECONOMIE ANIMALE.

Par FRANÇOIS QUESNAY,
*Maitre ès Arts, Chirurgien reçu à S. Côte,
Membre de la Société Academique des Arts,
& de l'Academie des Sciences & Belles Let-
tres de Lyon; Chirurgien de MONSEI-
GNEUR LE DUC DE VILLEROY.*

A PARIS.

Chez GUILLAUME CAVELIER, près la
Fontaine saint Severin au Lys d'or.

M. D C C. XXXVI.
Avec Approbations & Privilege du Roi.

TRAITÉ DE LA SUPPURATION.

Par M. QUESNAY, Ecuyer, Membre de
*l'Academie Royale des Sciences, de la Société
Royale de Londres, &c. Medecin Consultant
du Roi, & premier Medecin ordinaire de
SA MAJESTE' en survivance.*

A PARIS,

Chez la Veuve D'HOURY, Imprimeur-Libraire de M^{se}
le Duc d'Orléans, rue Saint Severin,
près la rue S. Jacques.

M D C C. LXIV.
AVEC APPROBATION ET PRIVILEGE DU ROY

François Quesnay (1694–1774)

ENCYCLOPÉDIE,
OU
DICTIONNAIRE RAISONNÉ
DES SCIENCES,
DES ARTS ET DES MÉTIERS,
PAR UNE SOCIÉTÉ DE GENS DE LETTRES.

Mis en ordre & publié par M. *DIDEROT*, de l'Académie Royale des Sciences & des Belles-Lettres de Prusse; & quant à la PARTIE MATHÉMATIQUE, par M. *D'ALEMBERT*, de l'Académie Française, de l'Académie Royale des Sciences de Paris, de celle de Prusse, de la Société Royale de Londres, de l'Académie Royale des Belles-Lettres de Suede, & de l'Institut de Bologne.

*Tantum series juncturaque pollet,
Tantum de medio sumptis accedit honoris!* HORAT.

TOME SIXIEME.

A PARIS,

Chez { *BRIASSON*, rue Saint Jacques, à la Science.
DAVID l'aîné, rue & vis-à-vis la Grille des Mathurins.
LE BRETON, Imprimeur ordinaire du Roy, rue de la Harpe.
DURAND, rue du Foën, vis-à-vis la petite Porte des Mathurins.

M. DCC. LVI.

AVEC APPROBATION ET PRIVILEGE DU ROY.

ÉVIDENCE, f. f. (*Métaphysiq.*) le terme *évidence* signifie une certitude si claire & si manifeste par elle-même, que l'esprit ne peut s'y refuser.

Il y a deux sortes de certitude; la foi, & l'*évidence*.

La foi nous apprend des vérités qui ne peuvent être connues par les lumières de la raison. L'*évidence* est bornée aux connoissances naturelles.

FERMIERS, (*Econ. polit.*) sont ceux qui afferment & font valoir les biens des campagnes, & qui pro-

GRAINS, (*Economie polit.*) Les principaux objets du Commerce en France, sont les *grains*, les vins & eaux-de-vie, le sel, les chanvres & les lins, les laines, & les autres produits que fournissent les bestiaux: les manufactures des toiles & des étoffes communes peuvent augmenter beaucoup la valeur des chanvres, des lins, & des laines, & procurer la subsistance à beaucoup d'hommes qui seroient occupés

1908]

SCELLE : IMPÔTS PAR QUESNAY.

[141

oit
rce

IMPOTS (ÉCONOMIE POLITIQUE) (1).

Les droits ou impôts que les sujets (payent) au souverain pour les dépenses du Gouvernement, s'établissent sur les richesses annuelles d'une nation. Ces richesses peuvent se réduire à quatre classes :

Richesses
annuelles.

François Quesnay (1694–1774)

Tableau Oeconomique
1758

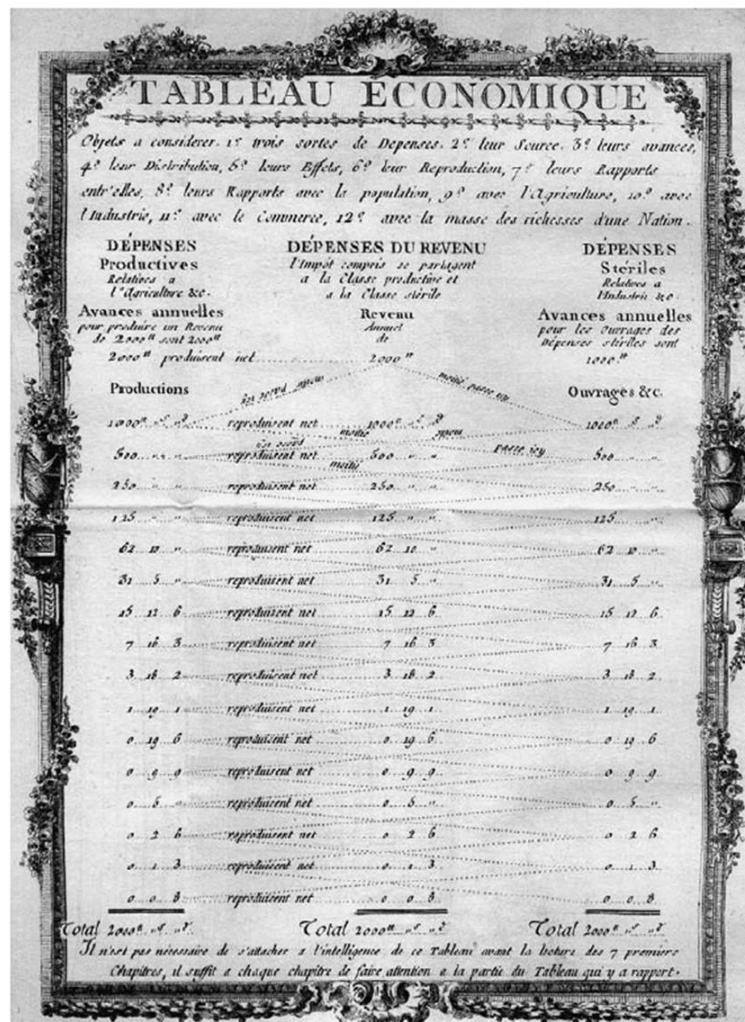

TABLEAU ÉCONOMIQUE¹

Objects to be considered: (1) three kinds of expenditure; (2) their source; (3) their advances; (4) their distribution; (5) their effects; (6) their reproduction; (7) their relations with one another; (8) their relations with the population; (9) with agriculture; (10) with industry; (11) with trade; (12) with the total wealth of a nation.

<i>PRODUCTIVE EXPENDITURE</i> relative to agriculture, etc.	EXPENDITURE OF THE REVENUE after deduction of taxes, is divided between productive expenditure and sterile expenditure	<i>STERILE EXPENDITURE</i> relative to industry, etc.
Annual advances required to produce a revenue of 600 ^l are 600 ^l	Annual revenue	Annual advances for the works of sterile expenditure are
600 ^l produce net	600 ^l	300 ^l
Products	one-half goes here	Works, etc.
300 ^l reproduce net	300 ^l	300 ^l
150 ^l reproduce net	150 ^l	150 ^l
75 ^l reproduce net	75 ^l	75 ^l
37...10 ^l reproduce net	37...10 ^l	37...10 ^l
18...15 ^l reproduce net	18...15 ^l	18...15 ^l
9...7...6 ^l reproduce net	9...7...6 ^l	9...7...6 ^l
4...13...9 ^l reproduce net	4...13...9 ^l	4...13...9 ^l
2...6...10 ^l reproduce net	2...6...10 ^l	2...6...10 ^l
1...3...5 ^l reproduce net	1...3...5 ^l	1...3...5 ^l
0...11...8 ^l reproduce net	0...11...8 ^l	0...11...8 ^l
0...5...10 ^l reproduce net	0...5...10 ^l	0...5...10 ^l
0...2...11 ^l reproduce net	0...2...11 ^l	0...2...11 ^l
0...1...5 ^l reproduce net	0...1...5 ^l	0...1...5 ^l
etc.		

TOTAL REPRODUCED.....600^l of revenue; in addition, the annual costs of 600^l and the interest on the original advances of the husbandman amounting to 300^l, which the land restores. Thus the reproduction is 1500^l, including the revenue of 600^l which forms the base of the calculation, abstraction being made of the taxes deducted and of the advances which their annual reproduction entails, etc.

Figure 7.1 Quesnay's Tableau économique
Source: Quesnay's tableau économique, edited by M. Kuczynski and R.L. Meek, Macmillan (now Palgrave Macmillan), London, 1972.

	<i>Agriculture</i>	<i>Manufacturing</i>	<i>Landlords</i>	<i>GDP</i>
Agriculture	2	2	1	5
Manufacturing	1		1	2
Landlords	2			2
Gross National Income	5	2	2	9

Total Reproduction: Five milliards

	Annual Advances of the Productive Class	Revenue for the Proprietors of the Land, the Sovereign, and the Tithe-owners	Advances of the Sterile Class
	2 milliards	2 milliards	1 milliard
Sums which are used to pay the revenue and the interest on the original advances	1 milliard		1 milliard
	1 milliard		1 milliard
	1 milliard		1 milliard
Expenditure of the annual advances	2 milliards		2 milliards
	<u>5 milliards</u>	Total	<u>2 milliards</u>

of which one-half
is held back by
this class for the
following year's
advances.

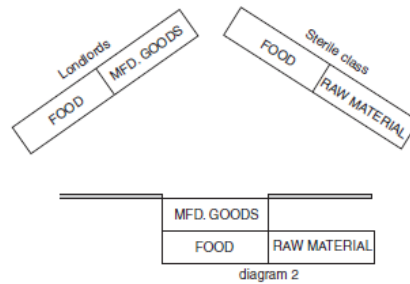
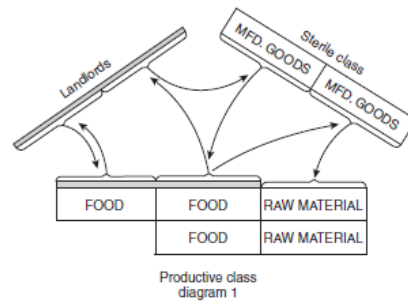

Figure 7.2 Formula of the *Tableau économique*
 Sources: R.L. Meek, *The Economics of Physiocracy*, Allen & Unwin, London, 1962, p.158; Paul Sweezy, *Theory of Capitalist Development*, Dennis Dobson, London, 1949, pp. 366-7 (this is, in fact, an appendix prepared for Sweezy by Shigeto Tsuru).

Σχήμα απλής αναπαραγωγής του Karl Marx

$$C_1 = c_1 + v_1 + s_1$$

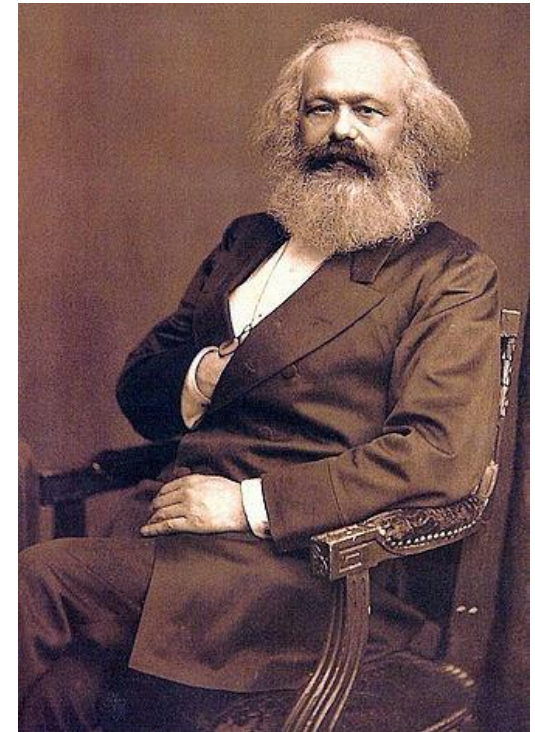
$$C_2 = c_2 + v_2 + s_2$$

$$C_1 = c_1 + c_2$$

$$C_2 = v_1 + v_2 + s_1 + s_2$$

Table 2.1 Marx's simple reproduction schema

	C_i	V_i	S_i	W_i
Dept. 1	4,000	1,000	1,000	6,000
Dept. 2	2,000	500	500	3,000
	6,000	1,500	1,500	9,000

I. Einfache Reproduktion.

Betrachten wir also zunächst den zwischen den Extremen P...P in der Cirkulationssphäre verlaufenden Process $W' - G' - W$.

Der Ausgangspunkt dieser Cirkulation ist das Waarenkapital: $W' = W + w = P + w$. Die Funktion des Waarenkapitals $W' - G'$ (die Realisirung des in ihm enthaltenen Kapitalwerths = P, der jetzt als Waarenbestandtheil W existirt, wie des in ihm enthaltenen Mehrwerths, der als Bestandtheil derselben Waarenmasse, mit dem Werth w, existirt) wurde in der ersten Form des Kreislaufs betrachtet. Aber dort bildete sie die zweite Phase der unterbrochnen Cirkulation und die Abschlussphase des ganzen Kreislaufs. Hier bildet sie die zweite Phase des Kreislaufs, aber die erste Phase der Cirkulation. Der erste Kreislauf endet mit G' , und da G' ebensowohl wie das ursprüngliche G von neuem als Geldkapital den zweiten Kreislauf eröffnen kann, war es zunächst nicht nöthig weiter zuzusehn, ob die in G' enthaltenen G und g (der Mehrwerth) ihre Bahn mit einander fortsetzen, oder ob sie verschiedene Bahnen beschreiben. Dies wäre nur nöthig geworden, hätten wir den ersten Kreislauf in seiner Erneuerung weiter verfolgt. Dieser Punkt muss aber im Kreislauf des pro-

Wassily Leontief (1906–1999)

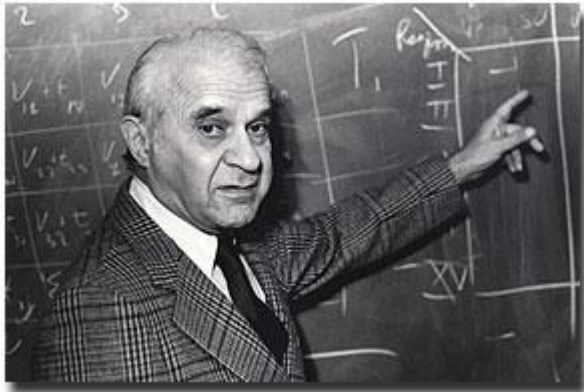
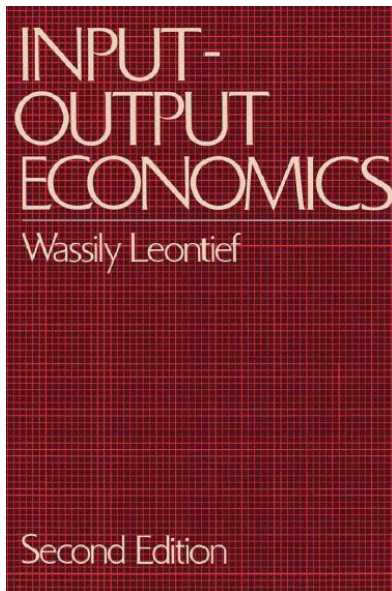

Table 3-2 Input-output table of the U.S. economy for the year 1958 reduced to 8 from 57 producing sectors^a

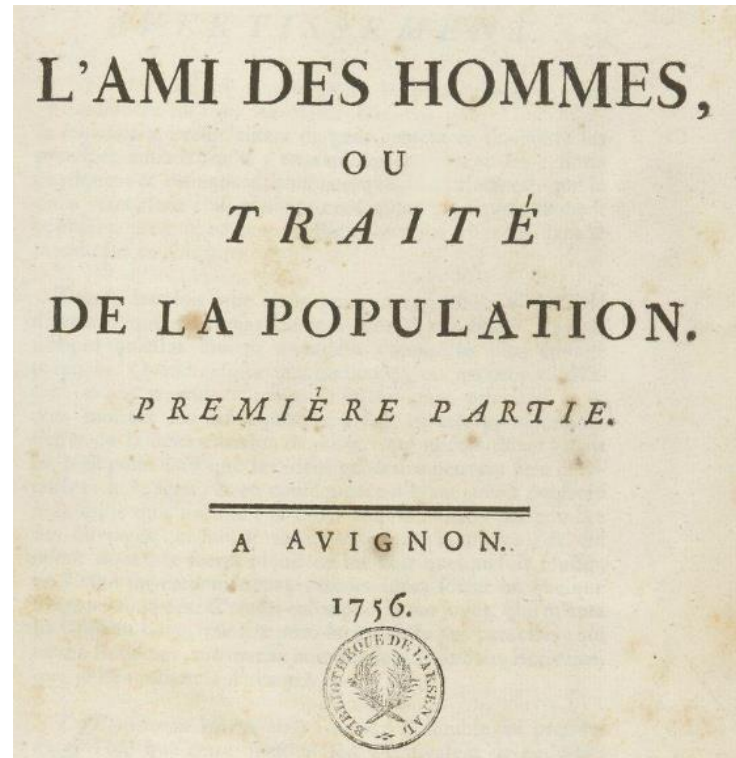
Column row	Industry	Food and Drugs (1)	House-ware (2)	Machinery (3)	Trans. Equip. & Consum. Appl. (4)	Construction (5)	Metals (6)	Energy (7)	Chemicals (8)	Final Demand	Gross Domestic Output
1	Food and drugs	15,202 (12,468)	547 (96)	161 (11)	353 (49)	513 (17)	165 (53)	218 (62)	386 (288)	58,728 (55,320)	76,272
2	Textiles, clothing, and furnishings	347 (155)	12,815 (12,692)	92 (37)	821 (636)	761 (524)	171 (47)	63 (8)	61 (38)	21,369 (20,033)	36,500
3	Machinery	430 (28)	215 (105)	2,321 (2,186)	2,061 (1,644)	1,397 (748)	819 (545)	406 (141)	200 (150)	13,385 (11,293)	21,233
4	Transportation equipment and consumer appliances	363 (29)	158 (55)	816 (691)	11,791 (11,196)	1,372 (753)	485 (101)	183 (29)	53 (5)	38,691 (32,670)	53,912
5	Construction	1,158 (235)	218 (18)	115 (26)	308 (109)	48 (8)	284 (131)	1,541 (579)	70 (6)	65,117 (56,836)	69,291
6	Metals	1,033 (46)	475 (277)	3,073 (2,631)	6,038 (4,618)	6,468 (3,650)	7,959 (7,335)	388 (110)	479 (389)	2,244 (-45)	28,158
7	Energy	2,158 (783)	652 (293)	371 (226)	805 (404)	2,774 (1,536)	1,704 (1,391)	6,888 (6,236)	1,127 (1,007)	23,851 (17,702)	40,330
8	Chemicals	1,956 (1,056)	1,030 (218)	201 (117)	475 (115)	1,218 (437)	459 (283)	713 (576)	2,500 (2,351)	3,218 (1,510)	11,770
	Value added	53,625 (22,252)	20,390 (12,844)	14,083 (10,254)	31,260 (20,677)	54,308 (28,937)	16,112 (10,509)	29,930 (15,127)	6,894 (4,674)	178,912	405,515
Total	Labor	76,272 (2,202)	36,500 (2,808)	21,233 (1,307)	53,912 (2,467)	69,291 (4,847)	28,158 (1,155)	40,330 (1,003)	11,770 (403)	405,515 (26,430)	57,146

^aDerived from the 83-sector table published in "Transaction Table of the 1958 Input-Output Study and Revised Direct Requirements Data," *Survey of Current Business* 45 (9), September 1969. Each of the 8 sectors of the intermediate 57-sector table retained in this reduced table represents an aggregate of the following industries identified by the numbers they carry in the original 83-sector table:

(1) Food and drugs: 14, 15, 29; (2) textiles, clothing, furnishings: 16, 17, 18, 19, 34, 22, 23; (3) machinery (only final): 51, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 63; (4) transportation equipment and consumer appliances: 52, 54, 56, 59, 60, 61, 62; (5) construction: 11, 12; (6) metals: 37, 38; (7) energy: 31, 68; (8) chemicals: 27.
Corresponding entries in the unreduced 57-sector table appear in parentheses. The units are man-years in the labor row and millions of dollars in all other rows.

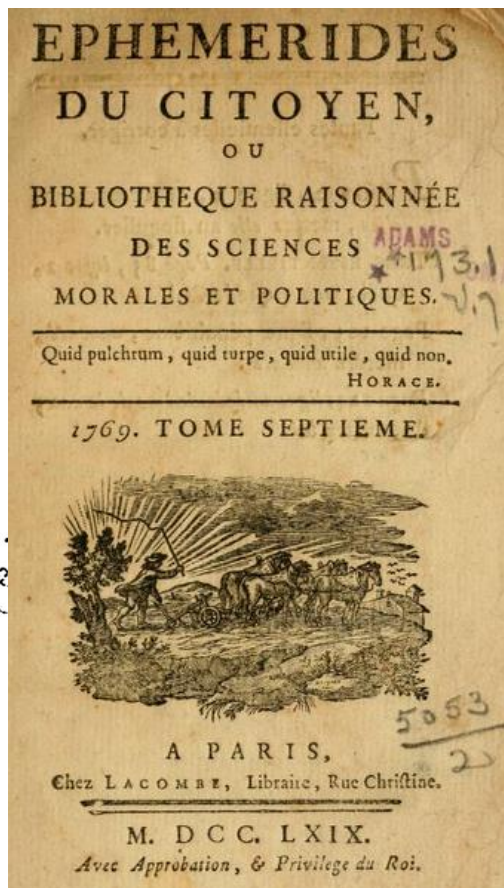
Victor de Riqueti, Marquis de Mirabeau (1715-1789)

Ελαιογραφία του Joseph Aved,
Λούβρο [πριν από το 1744]

Pierre Samuel DuPont de Nemours (1739-1817)

Pierre-Samuel du Pont,
engraving by L.-J. Cathelin,
after a portrait by J. Ducreux

Abbé Nicolas Baudeau (1730-1792)

EXPOSITION
DE LA
LOI NATURELLE.

Par M. l'Abbé B.

Prix, douze fols.

A AMSTERDAM,

Et se trouve

A PARIS;

Chez LACOMBE, Libraire, Quai de Conti;

M. DCC. LXVII.

ÉPHÉMÉRIDES
DU CITOYEN,
OU
CHRONIQUE
DE L'ESPRIT NATIONAL.

Quid pulchrum, quid turpe, quid utile, quid non.
HORACE.

TOME PREMIER.

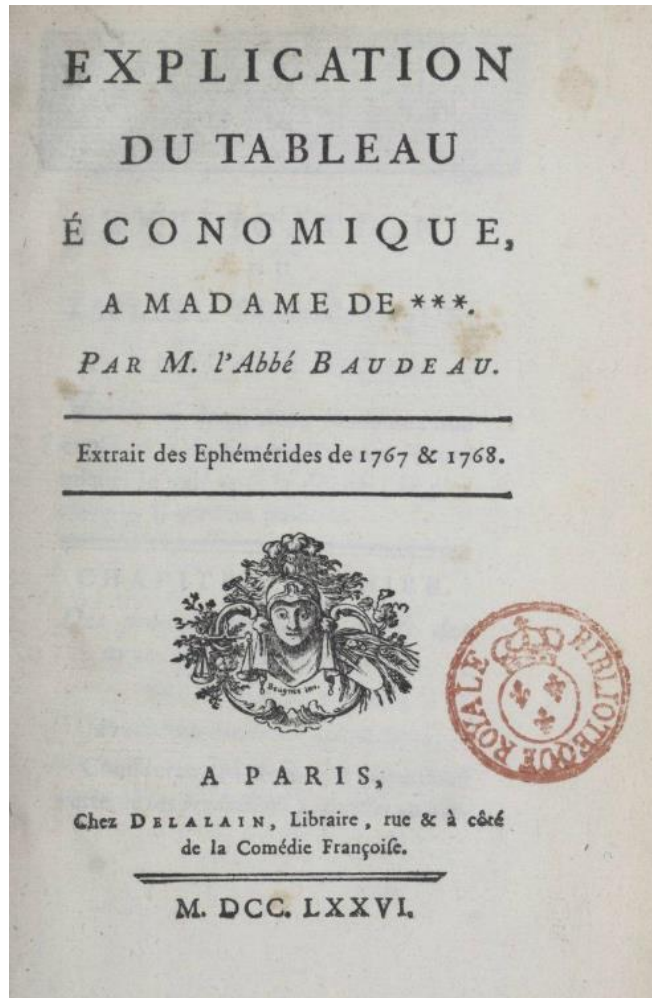
A PARIS;

Chez NICOLAS AUGUSTIN DELALAIN, Libraire,
rue Saint-Jacques, à S. Jacques.

M. DCC. LXV.

AVEC APPROBATION & PERMISSION.

Abbé Nicolas Baudeau (1730-1792)

PREMIERE
INTRODUCTION
A LA
PHILOSOPHIE
ECONOMIQUE;
OU
ANALYSE
DES ETATS POLICÉS.
Par un Disciple de l'Ami des Hommes.

Homo homini quid præstat?

TERENCE.

A PARIS;

Chez } DIDOT l'aîné, Libraire-Imprimeur ; rue
Pavée S. André des Arcs.
DELALAIN, Libraire, rue & à côté de la
Comédie-Françoisé.
LACOMBE, Libraire, rue Christine.

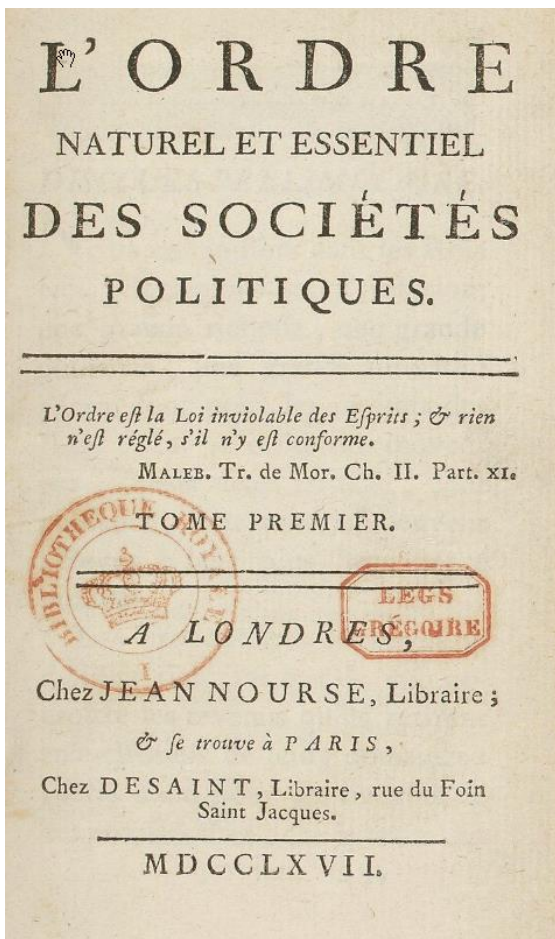

M. D. CC. LXXI.

Avec Approbation, & Privilège du Roi

Paul Pierre le Mercier de la Rivière (1720-1794)

L'INTÉRÊT GÉNÉRAL DE L'ÉTAT, OU LA LIBERTÉ

DU COMMERCE DES BLÉS;

Démontrée conforme au Droit naturel;
au Droit public de la France; aux Loix
fondamentales du Royaume; à l'intérêt
commun du Souverain & de ses Sujets
dans tous les temps:

AVEC

La RÉFUTATION d'un nouveau Système,
publié en forme de DIALOGUES,
sur le Commerce des Blés.

Communis utilitas Societatis maximum est vinculum.

T. Liv. Dec. 4. L. 6.

L'intérêt commun est l'unique lien des Sociétés politiques.

A AMSTERDAM;

Et se trouve A PARIS,

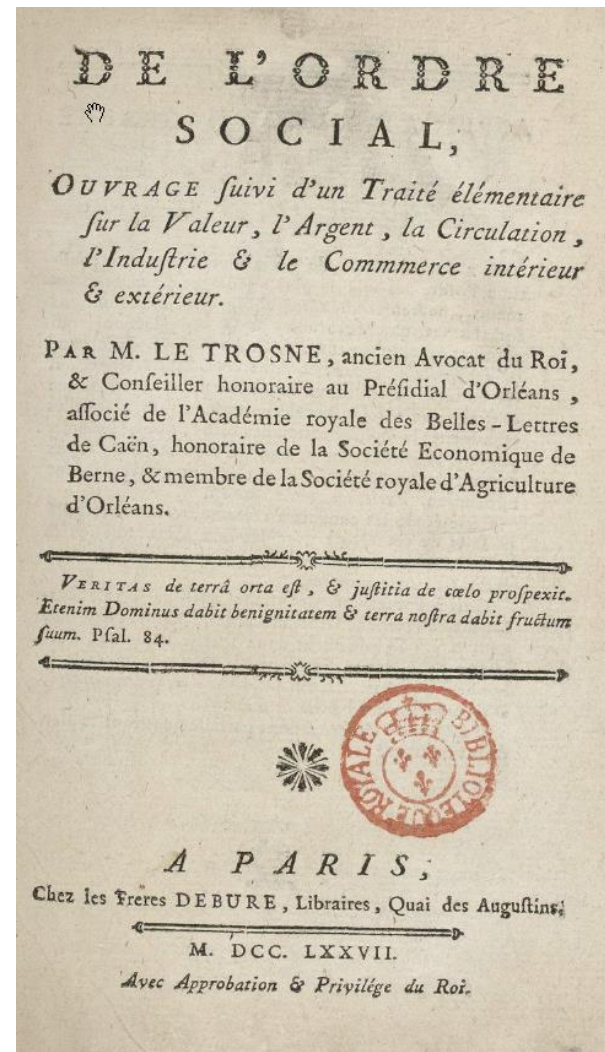
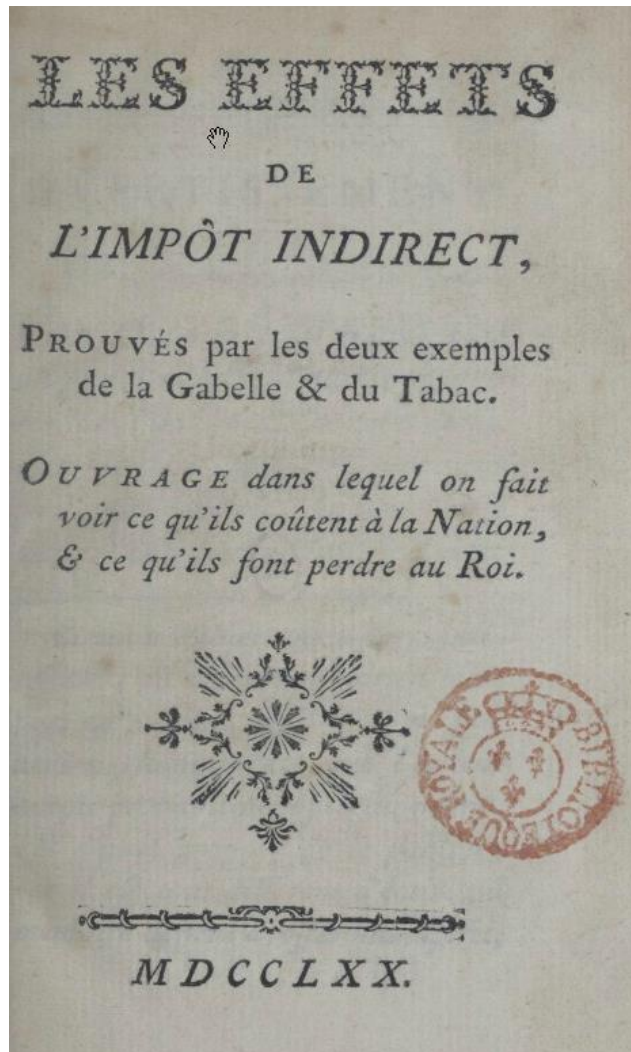
Chez DESAINT, Libraire, rue du Foin.

M. DCC. LXX.

1770

TLH

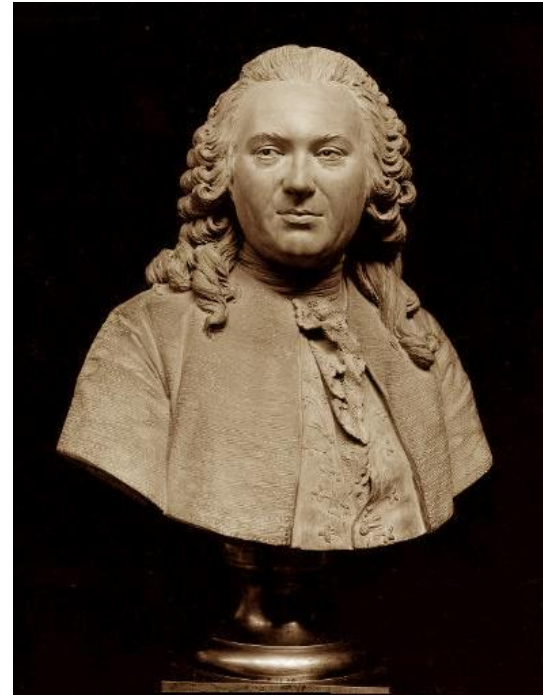
Guillaume François Le Trosne (1728-1780)

Anne-Robert-Jacques Turgot (1727-1781)

A.R.J. Turgot, Γκραβούρα σε σχέδιο του Charles-Nicolas Cochin (1715), χαράκτης Pierre Dupin (1753), Esnauts et Rapilly, Paris, 1768/1797
Berlin, Staatsbibliothek zu Berlin - Preußischer Kulturbesitz

Προτομή του Turgot σε terracotta, Jean-Antoine Houdon, 1778, Boston Museum of Fine Arts

Anne-Robert-Jacques Turgot (1727-1781)

ENCYCLOPÉDIE,
OU
DICTIONNAIRE RAISONNÉ
DES SCIENCES,
DES ARTS ET DES MÉTIERS,
PAR UNE SOCIÉTÉ DE GENS DE LETTRES.

Mis en ordre & publié par M. *DIDEROT*, de l'Académie Royale des Sciences & des Belles-Lettres de Prusse; & quant à la PARTIE MATHÉMATIQUE, par M. *D'ALEMBERT*, de l'Académie Royale des Sciences de Paris, de celle de Prusse, & de la Société Royale de Londres.

*Tantum series juncturaque pollet,
Tantum de medio sumptis accedit honoris!* HORAT.

TOME PREMIER.

A PARIS,

ETYMOLOGIE, f. f. (*Lit.*) c'est l'origine d'un mot. Le mot dont vient un autre mot s'appelle *primitif*, & celui qui vient du primitif s'appelle *dérivé*. On donne quelquefois au primitif même le nom d'*étymologie*; ainsi l'on dit que *pater* est l'*étymologie* de *pere*.

EXISTENCE, f. f. (*Métaphys.*) Ce mot opposé à celui de *néant*, plus étendu que ceux de *réalité* & d'*actualité*, opposés, le premier à l'*apparence*, & le second à la *possibilité simple*; synonyme de l'un & de

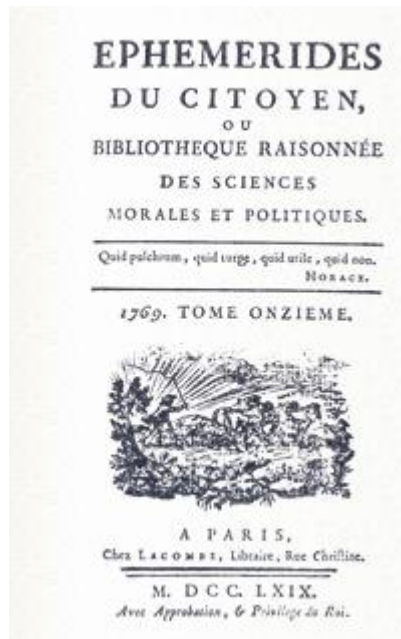
EXPANSIBILITÉ, f. f. (*Physique.*) propriété de certains fluides, par laquelle ils tendent sans cesse à occuper un espace plus grand. L'air & toutes les substances qui ont acquis le degré de chaleur nécessaire pour leur *vaporisation*, comme l'eau au-dessus du terme de l'eau bouillante, sont *expansibles*. Il

FOIRE, f. f. (*Comm. & Politiq.*) ce mot qui vient de *forum*, place publique, a été dans son origine synonyme de celui de *marché*, & l'est encore à certains égards: l'un & l'autre signifient un *concours de marchands & d'acheteurs*, dans des lieux & des tems marqués; mais le mot de *foire* paroît présenter l'idée d'un concours plus nombreux, plus solennel, & par conséquent plus rare. Cette différence qui frap-

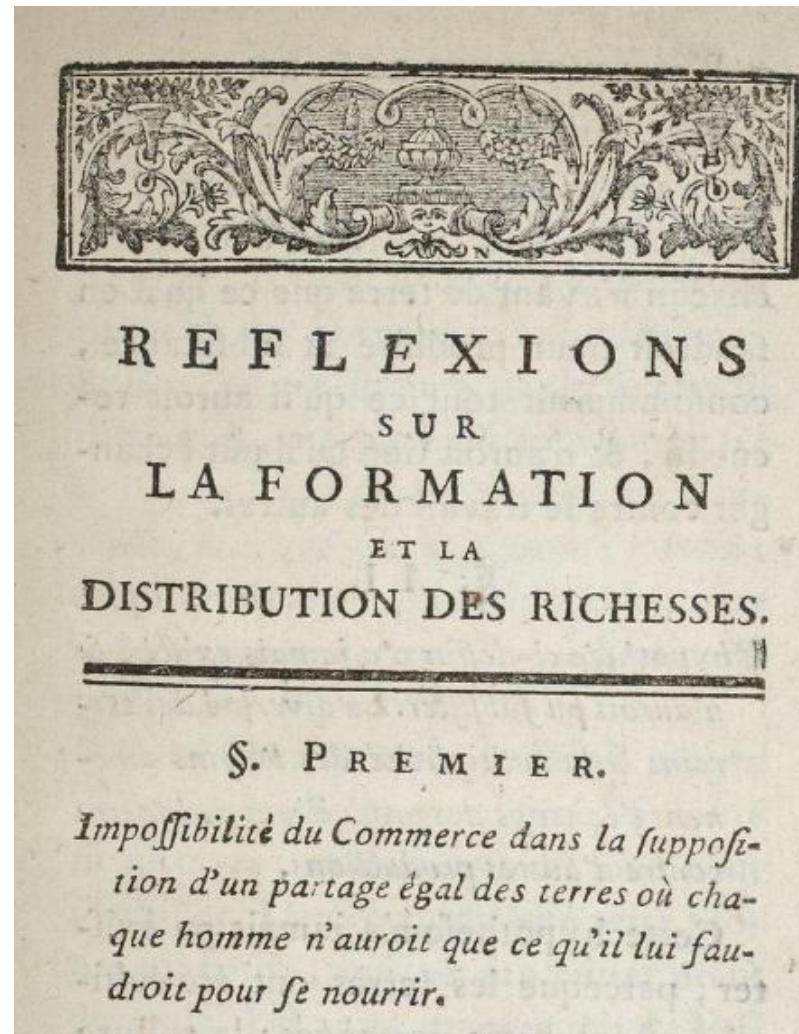
FONDATION, (*Politique & Droit naturel.*) Les mots *fonder*, *fondement*, *fondation*, s'appliquent à tout établissement durable & permanent, par une métaphore bien naturelle, puisque le nom même d'*établissement* est appuyé précisément sur la même métaphore. Dans ce sens on dit, *la fondation d'un empire*, *d'une république*. Mais nous ne parlerons

Άρθρα στην Εγκυκλοπαίδεια 1757

Anne-Robert-Jacques Turgot (1727-1781)

Έκδοση 1769 στις
«Εφημερίδες του Πολίτη»

1766

Anne-Robert-Jacques Turgot (1727-1781)

Source gallica.bnf.fr / Bibliothèque nationale de France

§. L V I I I.
Tout capital en argent, ou toute somme de valeur quelconque, est l'équivalent d'une terre produisant un revenu égal à une portion déterminée de cette somme. Premier emploi des capitaux. Achât d'un fond de terre.

«Portrait d'Anne Robert Jacques Turgot, en buste, de profil dirigé à droite dans une bordure ovale», Χαράκτης Le Beau, 1774.

Anne-Robert-Jacques Turgot (1727-1781)

[79]

102. - VALEURS ET MONNAIES

(Projet d'article, 1769)

(Les mesures. - Les diverses espèces de monnaie. La valeur : pour l'homme isolé; dans l'échange.)

La monnaie a cela de commun avec toutes les espèces de mesures, qu'elle est une sorte de langage qui diffère, chez les différents peuples, en tout ce qui est arbitraire et de convention, mais qui se rapproche et s'identifie, à quelques égards, par ses rapports, à un terme ou étalon commun.

1767

IV. OBSERVATIONS
SUR LE MÉMOIRE DE M. DE SAINT-PERAVY
EN FAVEUR DE L'IMPÔT INDIRECT,
COURONNÉ PAR LA SOCIÉTÉ ROYALE D'AGRICULTURE DE LIMOGES.

Ferdinando Galiani (1728-1787)

Ferdinando Galiani, γκραβούρα του Jakob Gillberg σε ένα πρωτότυπο του Robert Lefèvre Bildarchiv Preußischer Kulturbesitz, Berlin

Πρώτη ανώνυμη έκδοση του 1750 [1751]

Ferdinando Galiani (1728-1787)

Aristotele , uomo per altro d'ingegno grandissimo e meraviglioso , nel lib. 5 de' Costumi al c. 7 , ove ha molte belle considerazioni esposte , intorno alla natura della moneta ha pensato così : *Ex convento successit nummus , atque ob hanc causam nomisma vocatur (a Græcis) 'nempe a lege , quia non natura sed lege valeat , sitque in nostra potestate cum immutare inutilemque reddere ; e nelle Opere*

56

G A L I A N I

Politiche al lib. 1 c. 6 lo stesso ripete. Or se ne' suoi insegnamenti è stato questo filosofo oltre il dovere con nostro danno seguitato , in niuno più che in questo lo è stato.

tire nè la debolezza di questo nè il vacillamento di quello. Perciò io prima d'ogni altro con ogni mio studio m'ingegnerò dimostrare quello onde vivo da gran tempo persuaso , che non solo i metalli componenti la moneta ma ogni altra cosa al mondo , niuna eccettuandone , ha il suo naturale valore da principj certi , generali e costanti derivato ; che nè il capriccio , nè la legge , nè il principe e nè altra cosa può far violenza a questi principj e al loro effetto ; e in fine che nella stima gli uomini , come gli Scolastici dicono , *passive se habent*. Sopra queste basi

Ο Αριστοτέλης έγραφε στα *Ηθικά Νικομάχεια* ότι μπορούμε να καταστήσουμε το νόμισμα άχρηστο επειδή είναι κατά συνθήκη [νόμω > νόμισμα]. Αλλά είναι το μεταλλικό περιεχόμενο του νομίσματος που καθορίζει την αξία τους και αυτό δε μπορούμε να το επηρεάσουμε αυθαίρετα

Ferdinando Galiani (1728-1787)

sero. Perciò si potria dire che la stima o sia il valore « è una idea di proporzione tra il » possesso d'una cosa e quello d'un'altra » nel concetto d'un uomo. » Così quando si dice che dieci staja di grano vagliono quanto una botte di vino, si esprime una proporzione d'egualità fra l'aver l'una cosa o l'altra; ond' è che gli uomini, oculatissimi sempre a non essere de' proprj piaceri defraudati, l'una cosa con l'altra cambiano, perchè nella egualità non v'è perdita nè inganno.

Già da questo che ho detto si comprende ch'essendo varie le disposizioni degli animi umani e varj i bisogni, vario è il valor delle cose. Quindi è che altre essendo più generalmente gustate e ricercate hanno un valore che si chiama corrente, ed altre solo dal desiderio di chi le brama avere e di chi le dà si valutano.

Il valore adunque è una ragione; e questa composta da due ragioni che con cotesti nomi esprimo d'utilità e rarità. Quel ch'io m'intenda, acciocchè sulle voci non si disputi,

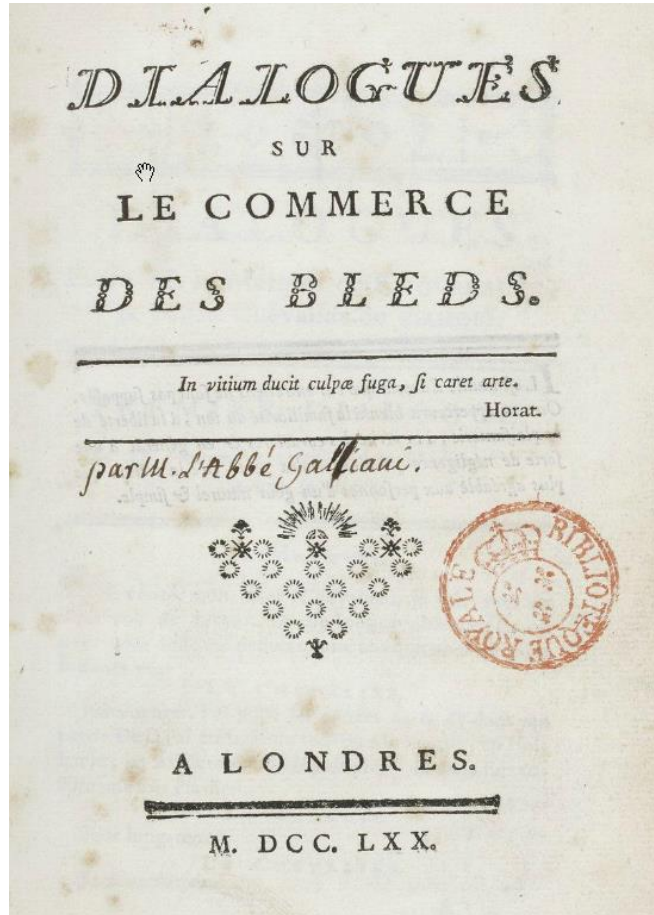
DELLA MONETA. 59

l'andrò con esempi dichiarando. Egli è evidente che l'aria e l'acqua, che sono elementi utilissimi all'umana vita, non hanno valore alcuno perchè manca loro la rarità; e per contrario un sacchetto d'arena de' lidi del Giappone rara cosa sarebbe, ma posto che non avesse utilità particolare non avrebbe valore.

Η αξία εξαρτάται από τη **χρησιμότητα** και τη **σπανιότητα**. Ο αέρας και το νερό έχουν μεγάλη χρησιμότητα αλλά καμία σπανιότητα άρα δεν έχουν αξία, ενώ ένας σάκος από άμμο από τις ακτές της Ιαπωνίας ενώ είναι πολύ σπάνιος δεν έχει καμία χρησιμότητα άρα και καμία αξία

Ferdinando Galiani (1728-1787)

Διάλογοι για το
εμπόριο των σιτηρών
1770

Ferdinando Galiani (1728-1787)

... pour de parvenir au bonheur.
LE CHEVALIER.
Rien n'est si vrai; rien n'est si faux. Que la Nature en liberté tende à l'équilibre, c'est une vérité lumineuse dans la tête d'un Métaphysicien, (parce que l'homme, lorsqu'il médite, peut devenir presque aussi grand & aussi vaste que la Nature entière); c'est une vérité, parce qu'on voit les causes & les effets; mais on ne tient pas compte de la durée des époques du retour, on balance les inégalités par des compensations, & on prend des termes moyens qui n'existent jamais ailleurs que dans la méditation. Mais ce que vous dites est très-faux sous la main d'un Praticien, parce que l'homme, lorsqu'il agit, devient aussi petit, aussi faible qu'un animal de cinq pieds doit être, parce qu'il sent alors le frêle de sa structure, le court espace de sa vie, l'instantanéité de ses besoins, le raboteux des plus petites inégalités, & qu'il ne peut rien compenser, rien rabattre sans souffrir ou sans mourir. Je veux appliquer ces principes à la théorie des bleds; rien n'est si vrai que les prix des bleds laissés en liberté se mettent en équilibre. Rien n'est si vrai

sur le commerce des Bleds. 237
que le commerce rendu libre répandra du bled par tout où il y aura de l'argent & des consommateurs; rien n'est si vrai en théorie, parce que tous les hommes courent après le gain, ce qui était à démontrer. Mais prenez garde en pratique qu'il faut un temps physique à la poste des lettres pour envoyer la nouvelle du défaut de bled d'une ville à un pays qui en a. Il faut un autre espace de temps pour que le bled arrive; & si cet espace de temps est de quinze jours, & que vous n'avez des provisions que pour une semaine, la ville reste huit jours sans pain, & cet insecte appelé homme n'en a que trop de huit jours de jeûne pour mourir, ce qui n'était pas à faire. Ainsi le théorème va bien, le problème va fort mal. Concluons donc de ne pas laisser à la Nature le soin de nos petites guenilles? Elle est trop grande Dame pour cela. Laissons-lui le soin des grands mouvemens, des grandes révolutions des Empires, des longues époques, comme elle a celui du mouvement des astres & des élémens. La politique n'est autre chose que la science de prévenir ou de parer les mouvemens instantanés qui se font par des causes extraordinaires, & elle ne va pas plus loin; car pour les grandes révolutions, elles sont tout-à-fait l'ouvrage de la Nature; les forces de l'homme n'y peuvent rien; & bien loin qu'il en soit l'auteur, il en est alors le premier instrument & l'outil.

Οι άνθρωποι μπορεί να έχουν πεθάνει μέχρις ότου η αγορά βρει την ισορροπία της [Κριτική των Φυσιοκρατών]

François Arouet (Voltaire) (1694 – 1778)

Κριτική του φυσιοκρατικού
συστήματος

L'HOMME
AUX
QUARANTE
ÉCUS.

1768:

Τέλος Ενότητας

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών

Ιστορία Οικονομικών Θεωριών

Ενότητα 5: Κλασική πολιτική οικονομία: Adam Smith
Νίκος Θεοχαράκης

Σχολή Οικονομικών και Πολιτικών Επιστημών
Τμήμα Οικονομικών Επιστημών

Σκοποί ενότητας

- Να εξηγήσει τη γέννηση της κλασικής πολιτικής οικονομίας
- Να δείξει την επιρροή του Σκωτικού Διαφωτισμού στον Adam Smith
- Να αναλύσει τις θεωρίες του Adam Smith μέσα από τα έργα του και ιδιαίτερα
  - Την ανάλυση του καταμερισμού της εργασίας
  - Την εργασιακή θεωρία της αξίας
  - Το αόρατο χέρι

Περιεχόμενα ενότητας

- Σκωτσέζικος Διαφωτισμός
- Adam Smith
  - Βιογραφία
  - Έργα
    - *Θεωρία Ηθικών Συναισθημάτων*
    - *Πλούτος των Εθνών*
      - Καταμερισμός της εργασίας
      - Θεωρία της αξίας
      - Αόρατο χέρι
      - Μη σκοπούμενες συνέπειες

Σκωτσέζικος Διαφωτισμός

Σκωτσέζικος Διαφωτισμός

Gershom Carmichael
(1672-1729)
Πρώτος καθ. Ηθικής
Φιλοσοφίας στη
Γλασκόβη
(Δάσκαλος του
Hutcheson)

Robert Simson
(1687 –1768)
Καθ. Μαθηματικών στη
Γλασκόβη
(Δάσκαλος του Smith)

Francis Hutcheson
(1694-1746)
Καθ. Ηθικής Φιλοσοφίας
στη Γλασκόβη
(Δάσκαλος του Smith)

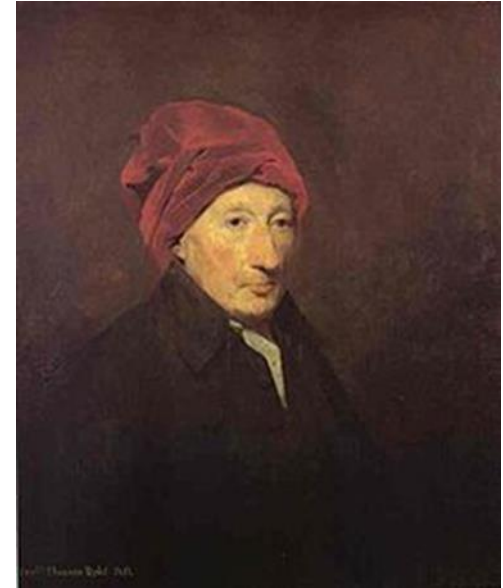
Σκωτσέζικος Διαφωτισμός

Henry Home, Lord
Kames (1696-1782)
Φιλόσοφος, δικαστής,
μείζων μορφή του Σ.Δ.

Colin Maclaurin
(1698-1746)
Καθ. Μαθηματικών
στο Εδιμβούργο

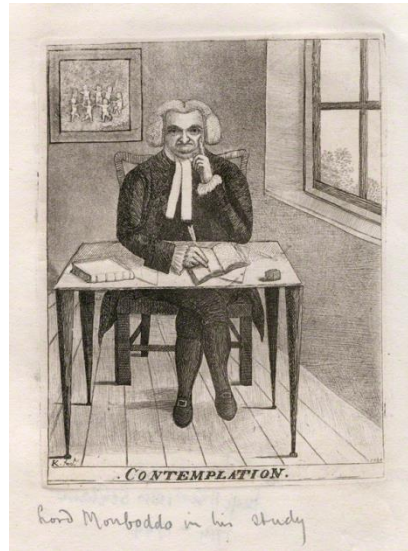

Thomas Reid
(1710-1796)
Φιλόσοφος,
διαδέχθηκε τον Smith
στη Γλασκόβη

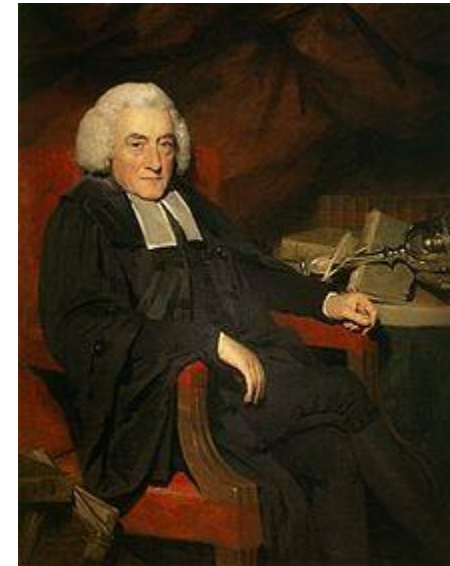
Σκωτσέζικος Διαφωτισμός

David Hume
(1711 – 1776)

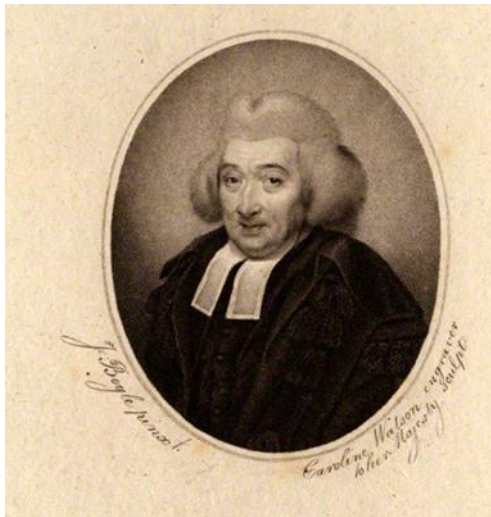
James Burnett,
Lord Monboddo
(1714 –1796)
Δικαστής,
γλωσσολόγος,
φιλόσοφος

William Robertson
(1721–1793)
Ιστορικός,
Πρύτανης στο Εδιμβούργο

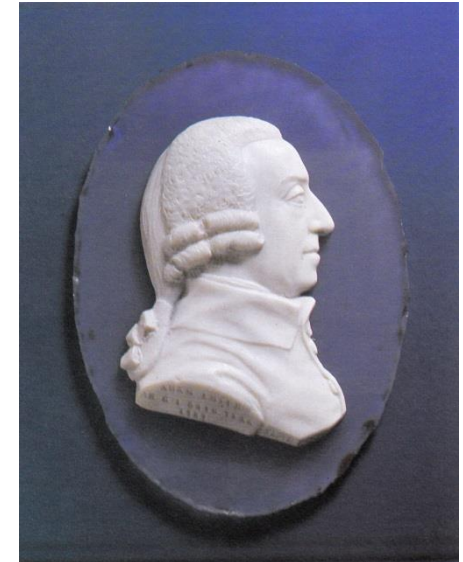
Σκωτσέζικος Διαφωτισμός

George Campbell
(1719 – 1796)
Φιλόσοφος,
καθηγητής θεολογίας

Adam Ferguson
(1723 – 1816)
Καθηγητής Ηθικής φιλοσοφίας
στο Εδιμβούργο
*An Essay on the History of Civil
Society* (1767)

Adam Smith
(1723 – 1790)

Σκωτσέζικος Διαφωτισμός

Joseph Black (1728-1799)
Φυσικός και Χημικός
Καθηγητής στη
Γλασκόβη και στο Εδιμβούργο

James Hutton
(1726-1797)
Γεωλόγος
(με τον Black
εκτελεστές της
διαθήκης του Smith)

James Beattie
(1735-1803)
Καθ. Ηθικής Φιλοσοφίας
στο Aberdeen

Σκωτσέζικος Διαφωτισμός

John Millar
(1735–1801) Φιλόσοφος,
ιστορικός και Regius
Professor of Civil Law στη
Γλασκόβη

James Watt
(1738-1819)
Εφευρέτης και
μηχανικός

James Anderson
(1739-1808)
Αγρονόμος και οικονομολόγος
*An Enquiry into the Nature of
the Corn Laws*, (1777)

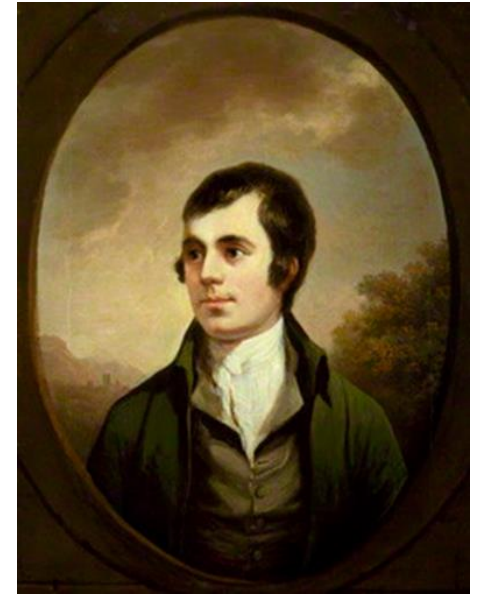
Σκωτσέζικος Διαφωτισμός

James Boswell
(1740-1795)
Συγγραφέας

Dugald Stewart
(1753 –1828)
Φιλόσοφος και μαθηματικός
Βιογράφος του Smith
Διαδέχθηκε τον Ferguson

Robert Burns
(1759-1796)
Εθνικός ποιητής της Σκωτίας

Σκωτσέζικος Διαφωτισμός

Η «φυσική τάξη» (natural order) του Διαφωτισμού μετασχηματίζεται στην έννοια της «Αυθόρμητης τάξης» (spontaneous order)

ΣΚΩΤΣΕΖΙΚΟΣ ΔΙΑΦΩΤΙΣΜΟΣ

Francis Hutcheson.

Francis Hutcheson
(1694-1746)

Καθ. Ηθικής Φιλοσοφίας
στη Γλασκόβη
(Δάσκαλος του Smith)

VIII. IN comparing the *moral Qualities* ^{Qualities} of Actions, in order to regulate our *Election* among various Actions propos'd, ^{determining our} or *Election*. to find which of them has the greatest *moral Excellency*, we are led by our *moral Sense* of *Virtue* to judge thus; that in *equal Degrees* of Happiness, expected to proceed from the *Action*, the *Virtue* is in proportion to the *Number* of Persons to whom the *Happiness* shall extend: (and here the *Dignity*.

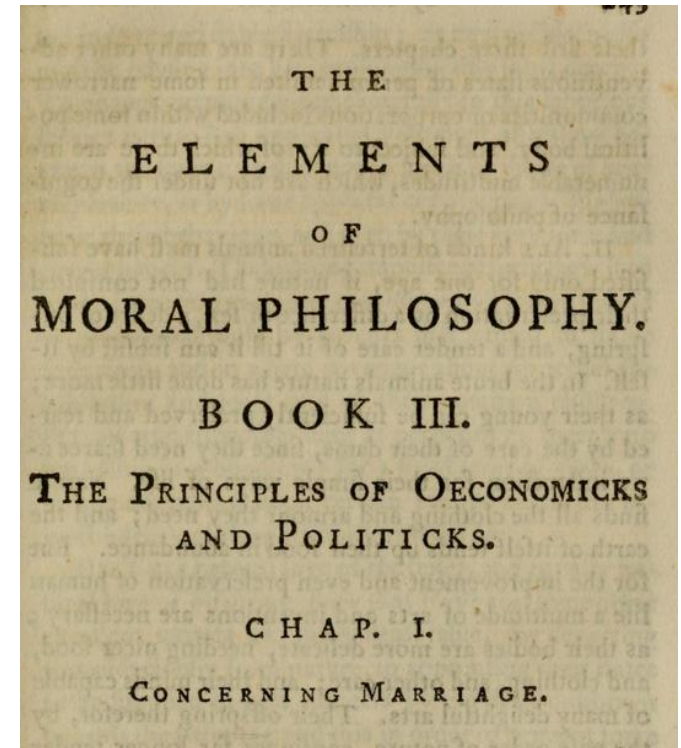
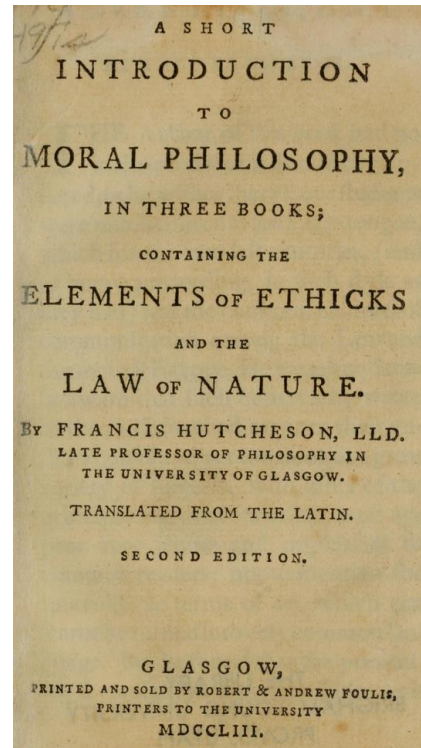
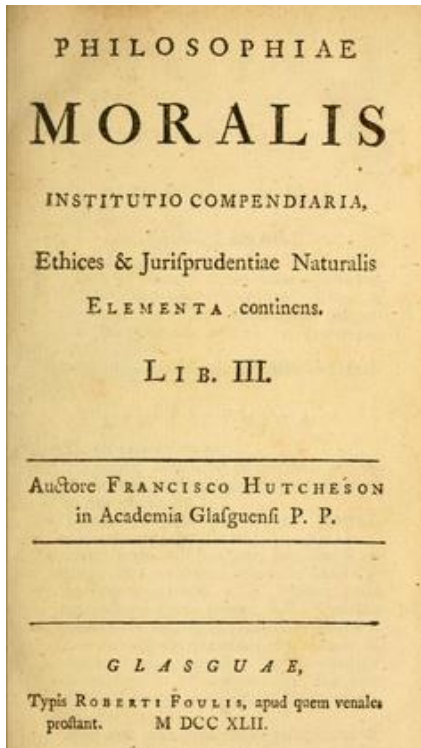
~ Sect. 3. or *moral Importance* of Persons, may compensate Numbers) and in equal Numbers, the *Virtue* is as the *Quantity* of the Happiness, or natural Good; or that the *Virtue* is in a *compound Ratio* of the *Quantity* of Good, and *Number* of Enjoyers. In the same manner, the *moral Evil*, or *Vice*, is as the Degree of Misery, and *Number* of Sufferers; so that, *that Action* is best, which procures the *greatest Happiness* for the *greatest Numbers*; and *that, worst*, which, in like manner, occasions *Misery*.

INQUIRY
INTO THE
ORIGINAL of our IDEAS
OF
BEAUTY and VIRTUE;

(1726)

Σκωτσέζικος Διαφωτισμός

Benevolence οδηγεί την ανθρώπινη συμπεριφορά και επιτυγχάνουμε το συμφέρον μας χωρίς να το επιδιώκουμε

Αριστοτέλεια επίδραση

ΣΚΩΤΣΕΖΙΚΟΣ Διαφωτισμός

Adam Ferguson
(1723 – 1816)
Καθηγητής Ηθικής
φιλοσοφίας στο
Εδιμβούργο

AN
ESSAY
ON THE
HISTORY
OF
CIVIL SOCIETY.
By ADAM FERGUSON, LL. D.
PROFESSOR OF MORAL PHILOSOPHY in the UNIVERSITY of EDINBURGH.
THE SECOND EDITION, CORRECTED.
LONDON:
Printed for A. MILLAR and T. CADELL, in the STRAND; and
A. KINCAID and J. BELL, EDINBURGH.
MDCCLXVIII.

MEN, in general, are sufficiently disposed to occupy themselves in forming projects and schemes: but he who would scheme and project for others, will find an opponent in every person who is disposed to scheme for himself. Like the winds, that come we know not whence, and blow whithersoever they list, the forms of society are derived from an obscure and distant origin; they arise, long before the date of philosophy, from the instincts, not from the speculations, of men. The croud of mankind, are directed in their establishments and measures, by the circumstances in which they are placed; and seldom are turned from their way, to follow the plan of any single projector.

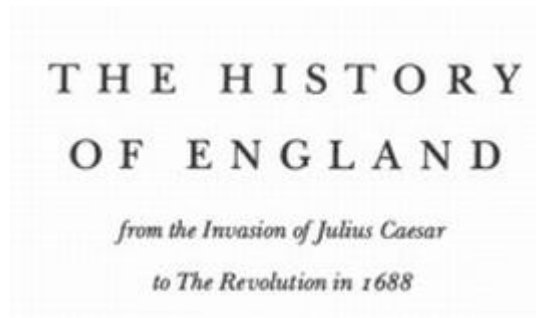
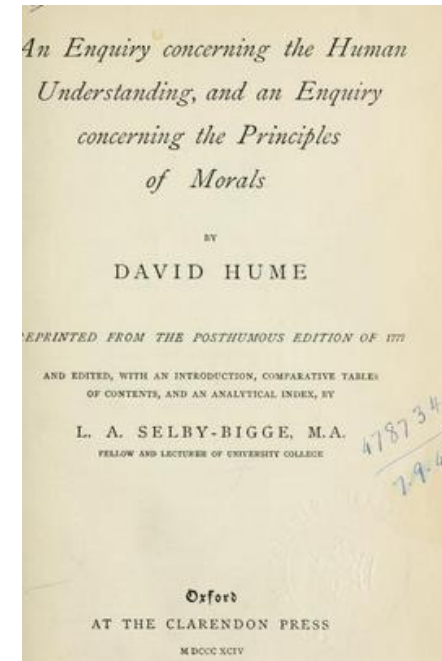
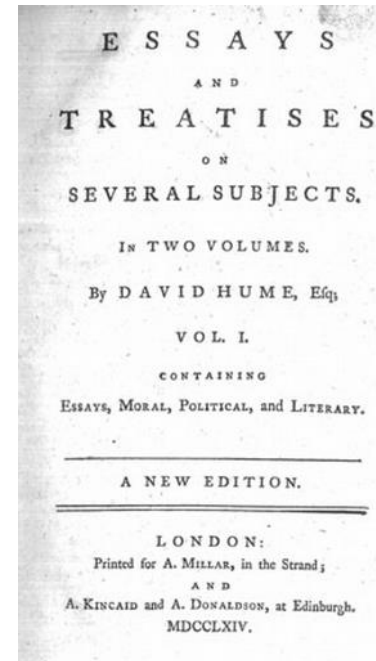
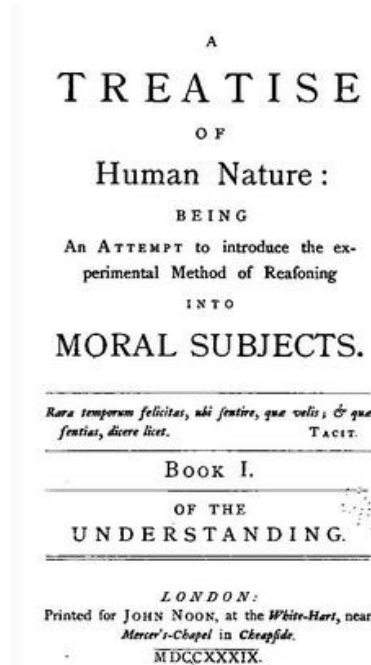
EVERY step and every movement of the multitude, even in what are termed enlightened ages, are made with equal blindness to the future; and nations stumble upon establishments, which are indeed the result of human action, but not the execution of any human design*. If Cromwell said, That a man never mounts higher, than when he knows not whither he is going; it may with more reason be affirmed of communities, that they admit of the greatest revolutions where no change is intended, and that the most refined politicians do not always know whither they are leading the state by their projects.

Σκωτσέζικος Διαφωτισμός

David Hume
(1711 – 1776)

ΣΚΩΤΣΕΖΙΚΟΣ Διαφωτισμός

David Hume
(1711 – 1776)

A Treatise of Human Nature: Being an Attempt to introduce the experimental Method of Reasoning into Moral Subjects. (1739–40)

Essays Moral and Political (1741–2)

An Enquiry Concerning Human Understanding (1748)

An Enquiry Concerning the Principles of Morals (1751)

Political Discourses (1752).

The History of England (1754–62)

The Natural History of Religion (1757)

"My Own Life" (1776) published by Adam Smith

Dialogues Concerning Natural Religion (1779)

Σκωτσέζικος Διαφωτισμός

David Hume
(1711 – 1776)

POLITICAL
DISCOURSES.

Jun. 10 1781

BY

DAVID HUME ESQ.

THE SECOND EDITION.

EDINBURGH,

Printed by R. FLEMING,

For A. KINCAID and A. DONALDSON.

MDCCLIII.

CONTENTS.

DISCOURSE

- I. *Of Commerce.*
- II. *Of Luxury.*
- III. *Of Money.*
- IV. *Of Interest.*
- V. *Of the Balance of Trade.*
- VI. *Of the Balance of Power.*
- VII. *Of Taxes.*
- VIII. *Of Public Credit.*
- IX. *Of some Remarkable Customs.*
- X. *Of the Populousness of Antient Nations.*
- XI. *Of the Protestant Succession.*
- XII. *Idea of a perfect Commonwealth.*

ΣΚΩΤΣΕΖΙΚΟΣ Διαφωτισμός

OF COMMERCE.

4 DISCOURSE I.

THE greatness of a state and the happiness of its subjects, however independent they may be suppos'd in some respects, are commonly allow'd to be inseparable with regard to commerce; and as private men receive greater security, in the possession of their trade and riches, from the power of the public, so the public becomes powerful in proportion to the riches and extensive commerce of private men. This maxim is true in general; tho'

OF LUXURY.

vering together, and contributing to each other's pleasure and entertainment. Thus *industry, knowledge* and *humanity* are linkt together by an indissoluble chain, and are found, from experience as

DISCOURSE III.

Of Money.

MONEY is not, properly speaking, one of the subjects of commerce; but only the instrument, which men have agreed upon to facilitate the exchange of one commodity for another. 'Tis none of the wheels of trade: 'Tis the oil, which renders the motion of the wheels more smooth and easy. If we consider any one kingdom by itself, 'tis evident, that the greater or less plenty of money is of no consequence; since the prices of commodities are always proportion'd to the plenty of money, and a crown in *Harry the VII.*'s time serv'd the same purpose as a pound does at present. 'Tis only the *public*, which draws

ΣΚΩΤΣΕΖΙΚΟΣ Διαφωτισμός

OF INTEREST.

HIGH interest arises from *three* circumstances : A great demand for borrowing; little riches to supply that demand; and great profits arising from commerce: And these circumstances are a clear proof of the small advance of commerce and industry, not of the scarcity of gold and silver. Low

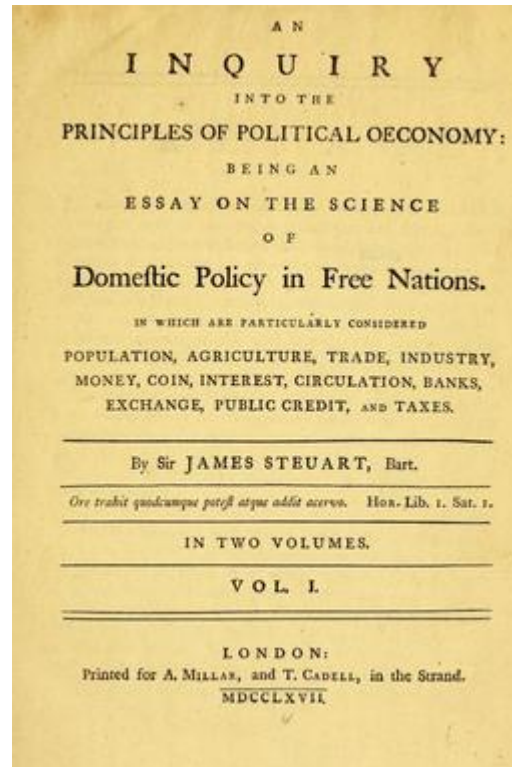
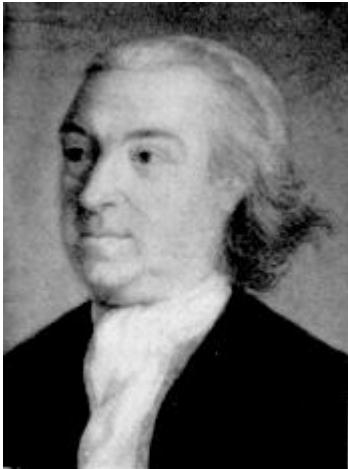
OF THE BALANCE OF TRADE.

SUPPOSE four fifths of all the money in *Britain* to be annihilated in one night, and the nation reduc'd to the same condition, in this particular, as in the reigns of the *Harrys* and *Edwards*; what would be the consequence? Must not the price of all labour and commodities sink in proportion, and every thing be sold as cheap as they were in those ages? What nation could then dispute with us in any foreign market, or pretend to navigate or to wou'd afford sufficient profit? In how little time, therefore, must this bring back the money, which we had lost, and raise us to the level of all the neighbouring nations? Where, after we have arriv'd, we immediately lose the advantage of the cheapness of labour and commodities; and the farther flowing in of money is stopt by our fulness and repletion.

Price–specie flow mechanism

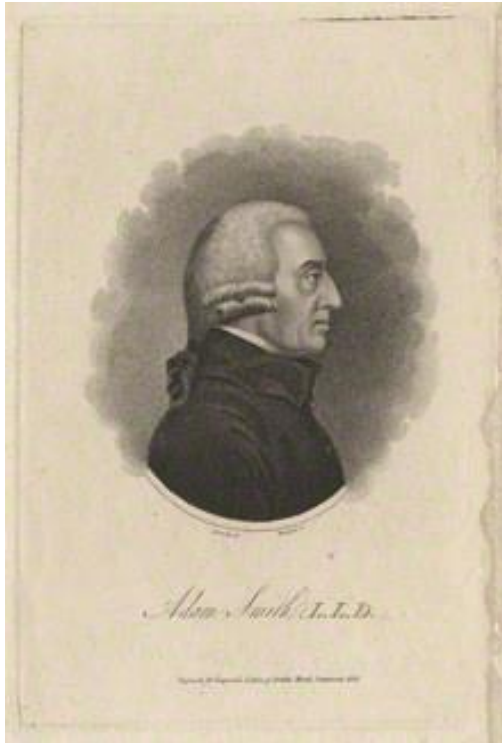
Sir James Steuart (1713-1780)

- Τελευταίος εκπρόσωπος του μερκαντιλισμού
- Ενεργή παρέμβαση του κράτους
- Σχέση πληθυσμού και τροφίμων
- Προστασία βιομηχανίας
- Ρόλος ζήτησης στην «μακροοικονομική» ισορροπία
- Προσφορά και ζήτηση
- Profit upon alienation
- Ζήτηση για εγχώρια πολυτελή αγαθά ευεργετική
- Ισορροπία εργασίας και ζήτησης
- Δεν υπάρχουν γενικοί κανόνες

Adam Smith (1723-1790)

by Mackenzie, after
James Tassie
stipple engraving,
published 1809

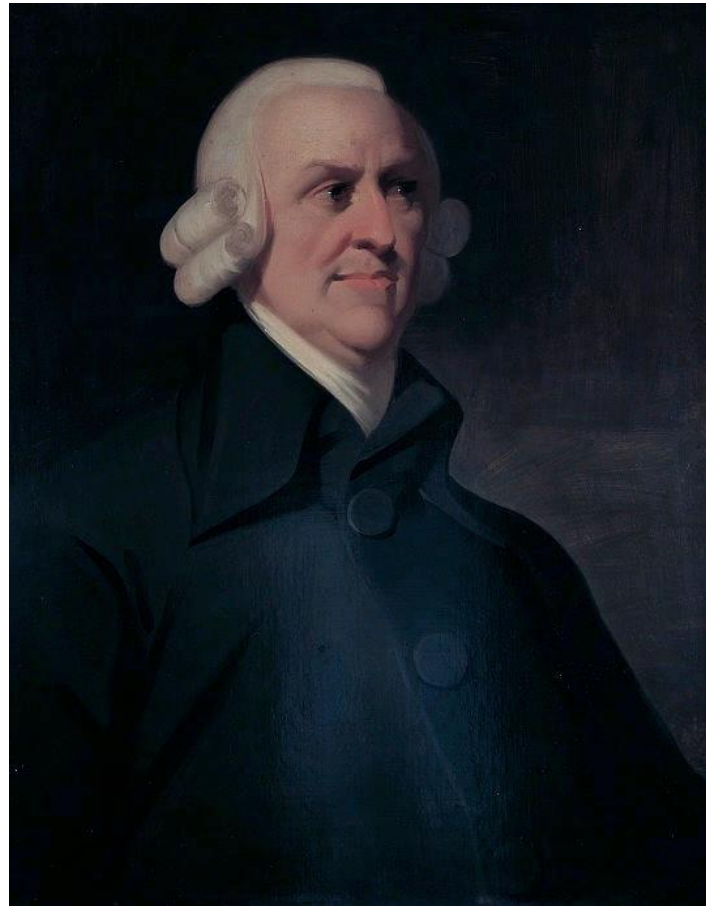

by James Tassie
glass paste medallion,
1787

by John Kay
etching, 1790

Adam Smith (1723-1790)

The Muir portrait

Adam Smith (1723-1790)

Adam Smith (1723-1790)

A crowd gather to watch the unveiling of a 10ft bronze statue of Scottish economist, philosopher and author Adam Smith (1723-1790) at the Royal Mile on July 4, 2008 in Edinburgh, Scotland. The statue, created by Alexander Stoddart, was unveiled in the heart of Edinburgh where Smith worked and died.

Adam Smith (1723-1790)

Adam Smith (1723-1790)

- Βιογραφικά

Γεννήθηκε στο Kirkcaldy,
στην κομητεία του Fife
στην Σκωτία

- Ο πατέρας του πέθανε όταν ήταν δύο μηνών και μεγάλωσε με την μητέρα του.
- Σπούδασε στο πανεπιστήμιο της Γλασκόβης σε ηλικία 14 ετών.
- 1740 Snell exhibitioner, Balliol College, Oxford.

Η μητέρα του Smith
Margaret Douglas of Strathendry

Adam Smith (1723-1790)

Glasgow University

Balliol College, Oxford

Adam Smith (1723-1790)

- 1748 Δημόσιες διαλέξεις στο Πανεπιστήμιο του Εδιμβούργου «rhetoric and belles-lettres»
- 1750 Γνωρίζει τον David Hume
- 1751 Καθηγητής Λογικής στο Πανεπιστήμιο της Γλασκόβης
- 1752 Μέλος της Philosophical Society of Edinburgh και Καθηγητής Ηθικής Φιλοσοφίας
- 1759 Δημοσιεύει το *Theory of Moral Sentiments*
- 1762 Αναγορεύεται Doctor of Laws (LL.D.)
- 1763 Εγκαταλείπει το πανεπιστήμιο για να συνοδεύσει τον Henry Scott, Duke of Buccleuch [πρόγονο του Charles Townshend] στο Grand Tour
- Toulouse [WoN]-Geneva [Voltaire]-Paris [Benjamin Franklin, Jacques Turgot, Jean D'Alembert, André Morellet, Helvétius, François Quesnay]
- 1766, πεθαίνει ο νεαρός αδελφός του Henry Scott στο Παρίσι και επιστρέφουν.

Adam Smith (1723-1790)

- Professors of Moral Philosophy [Glasgow]
  - Gershom Carmichael MA (1727)
  - Francis Hutcheson MA LLD (1730)
  - Thomas Craigie MA (1746)
  - Adam Smith MA LLD (1752)
  - Thomas Reid MA DD (1764)

Adam Smith (1723-1790)

Charles Townshend
(1725 –1767)

Thomas Gainsborough:
Henry Scott (1746-1812),
3rd Duke of Buccleuch

Voltaire
(1694-1778)

Adam Smith (1723-1790)

Benjamin Franklin
(1706 - 1790)

Jean Le Rond d'Alembert
(1717-1783)

André Morellet (1727 –1819)

Adam Smith (1723-1790)

Claude Adrien
Helvétius
(1715–1771)

Anne-Robert-Jacques Turgot
(1727-1781)

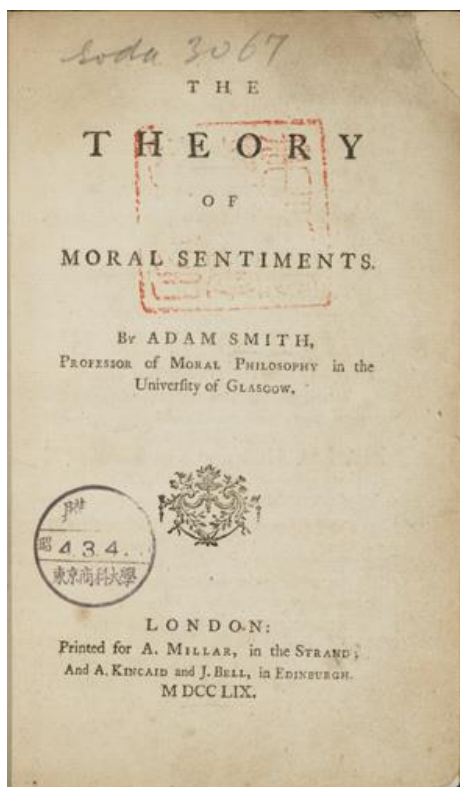
François Quesnay
(1694–1774)

Adam Smith (1723-1790)

- 1766 Επιστρέφει στο Kirkcaldy και αφιερώνει τα επόμενα δέκα χρόνια στη συγγραφή του *Πλούτου των Εθνών*
- 1773 Fellow της Royal Society of London
- 1776 Δημοσιεύει το *An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations*
- 1778 Διορίζεται Commissioner of Customs στη Σκωτία και ζει με τη μητέρα του στο Εδιμβούργο
- 1787-9 Lord Rector of the University of Glasgow
- 1790 Πεθαίνει στο Εδιμβούργο

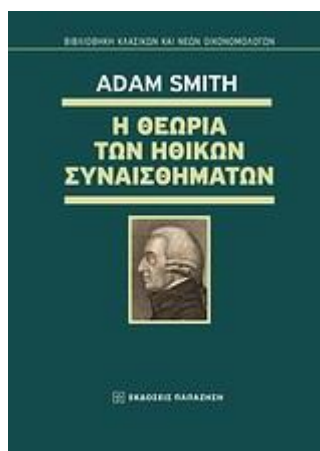

Adam Smith (1723-1790)

Θεωρία Ηθικών
Συναισθημάτων
1759

Η *Θεωρία Ηθικών Συναισθημάτων* (*The Theory of Moral Sentiments*) δημοσιεύθηκε το 1759 όταν ο Smith ήταν καθηγητής στη Γλασκόβη. Μια δεύτερη αναθεωρημένη έκδοση δημοσιεύθηκε το 1761. Άλλες τρεις εκδόσεις με μικρές αλλαγές εμφανίσθηκαν το 1767, 1774 και το 1781. Μια σημαντικά αναθεωρημένη έκδοση δημοσιεύθηκε λίγο πριν από το θάνατο του Smith το 1790.

Adam Smith, *Η θεωρία των ηθικών συναισθημάτων*, μετάφραση-επιμέλεια: Διονύσης Γ. Δρόσος, επιμέλεια σειράς: Μιχάλης Ψαλιδόπουλος, Εκδόσεις Παπαζήση, 2012

Adam Smith (1723-1790)

THE GLASGOW EDITION OF THE WORKS AND CORRESPONDENCE OF ADAM SMITH

*Commissioned by the University of Glasgow to celebrate the bicentenary of
the Wealth of Nations*

I THE THEORY OF MORAL SENTIMENTS *Edited by A. L. MACFIE and D. D. RAPHAEL*

II AN INQUIRY INTO THE NATURE AND CAUSES OF THE WEALTH OF NATIONS

Edited by R. H. CAMPBELL and A. S. SKINNER; textual editor W. B. TODD

III ESSAYS ON PHILOSOPHICAL SUBJECTS (and Miscellaneous Pieces) *Edited by W. P. D. WIGHTMAN*

IV LECTURES ON RHETORIC AND BELLES LETTRES *Edited by J. C. BRYCE* This volume includes the *Considerations concerning the First Formation of Languages*

V LECTURES ON JURISPRUDENCE *Edited by R. L. MERR, D. D. RAPHAEL, and P. G. STEIN* This volume includes two reports of Smith's course together with the 'Early Draft' of the *Wealth of Nations*

VI CORRESPONDENCE OF ADAM SMITH *Edited by E. C. MOSSNER and I. S. ROSS*

Associated volumes:

ESSAYS ON ADAM SMITH *Edited by A. S. SKINNER and T. WILSON*

LIFE OF ADAM SMITH *By I. S. ROSS*

*The Glasgow Edition of the Works and Correspondence of Adam Smith and
the associated volumes are published in hardcover by Oxford University
Press. The six titles of the Glasgow Edition, but not the associated volumes,
are being published in softcover by Liberty Fund.*

ADAM SMITH

The Theory of Moral Sentiments

EDITED BY

D. D. RAPHAEL

AND

A. L. MACFIE

PART I
Of the PROPRIETY of ACTION
Consisting of Three Sections

SECTION I
Of the SENSE of PROPRIETY

CHAP. I
Of SYMPATHY

1 How selfish soever man may be supposed, there are evidently some principles in his nature, which interest him in the fortune of others, and render their happiness necessary to him, though he derives nothing from it except the pleasure of seeing it. Of this kind is pity or compassion, the emotion which we feel for the misery of others, when we either see it, or are made to conceive it in a very lively manner. That we often derive sorrow from the sorrow of others, is a matter of fact too obvious to require any instances to prove it; for this sentiment, like all the other original passions of human nature, is by no means confined to the virtuous and humane, though they perhaps may feel it with the most exquisite sensibility. The greatest ruffian, the most hardened violator of the laws of society, is not altogether without it.

Sympathy

5 Pity and compassion are words appropriated to signify our fellow-feeling with the sorrow of others. Sympathy, though its meaning was, perhaps, originally the same, may now, however, without much impropriety, be made use of to denote our fellow-feeling with any passion whatever.¹

WITHOUT IT.

2 As we have no immediate experience of what other men feel, we can form no idea of the manner in which they are affected, but by conceiving what we ourselves should feel in the like situation. Though our brother is upon the rack, as long as we ourselves are at our ease, our senses will never inform us of what he suffers. They never did, and never can, carry us beyond our own person, and it is by the imagination only that we can form any conception of what are his sensations. Neither can that faculty help us to this any other way, than by representing to us what would be our own, if we were in his case. It is the impressions of our own senses only, not those of his, which our imaginations copy. By the imagination we place ourselves in his situation, we conceive ourselves enduring all the same torments, we enter as it were into his body, and become in some measure the same person with him, and thence form some idea of his sensations, and even feel something which, though weaker in degree, is not altogether unlike them. His agonies, when they are thus brought home to ourselves, when we have thus adopted and made them our own, begin at last to affect us, and we then tremble and shudder at the thought of what he feels. For as to be in pain or distress of any kind excites the most excessive sorrow, so to conceive or to imagine that we are in it, excites some degree of the same emotion, in proportion to the vivacity or dulness of the conception.

Sympathy

- 5 Pity and compassion are words appropriated to signify our fellow-feeling with the sorrow of others. Sympathy, though its meaning was, perhaps, originally the same, may now, however, without much impropriety, be made use of to denote our fellow-feeling with any passion whatever.¹

even to prevent our own ruin. We must, here, as in all other cases, view ourselves not so much according to that light in which we may naturally appear to ourselves, as according to that in which we naturally appear to others. Though every man may, according to the proverb, be the whole world to himself, to the rest of mankind he is a most insignificant part of it. Though his own happiness may be of more importance to him than that of all the world besides, to every other person it is of no more consequence than that of any other man. Though it may be true, therefore, that every individual, in his own breast, naturally prefers himself to all mankind, yet he dares not look mankind in the face, and avow that he acts according to this principle. He feels that in this preference they can never go along with him, and that how natural soever it may be to him, it must always appear excessive and extravagant to them. When he views himself in the light in which he is conscious that others will view him, he sees that to them he is but one of the multitude in no respect better than any other in it. If he would act so as that the impartial spectator may enter into the principles of his conduct, which is what of all things he has the greatest desire to do, he must, upon this, as upon all other occasions, humble the arrogance of his self-love, and bring it down to something which other men can go along with. They will indulge it so far as to allow him to be more anxious about, and to pursue with more earnest assiduity, his own happiness than that of any other person. Thus far, whenever they place themselves in his situation, they will readily go along with him. In the race for wealth, and honours, and preferments, he may run as hard as he can, and strain every nerve and every muscle, in order to outstrip all his competitors. But if he should jostle, or throw down any of them, the indulgence of the spectators is entirely at an end. It is a violation of fair play, which they cannot admit of. This man is to them, in every respect, as good as he: they do not enter into that self-love by which he prefers himself so much to this other, and cannot go along with the motive from which he hurt him. They readily, therefore, sympathize with the natural resentment of the injured, and the offender becomes the object of their hatred and indignation. He is sensible that he becomes so, and feels that those sentiments are ready to burst out from all sides against him.

impartial spectator

Adam Smith (1723-1790)

Das Adam Smith Problem

Υπάρχει διαφορά μεταξύ της *Θεωρίας των Ηθικών Συναισθημάτων* και του *Πλούτου των Εθνών*;

Adam Smith (1723-1790)

AN
I N Q U I R Y
INTO THE
Nature and Causes
OF THE
WEALTH OF NATIONS.
By ADAM SMITH, LL. D. and F. R. S.
Formerly Professor of Moral Philosophy in the University of GLASGOW.
IN TWO VOLUMES.
VOL. I.

L O N D O N :
PRINTED FOR W. STRAHAN; AND T. CADELL, IN THE STRAND.
MDCCLXXVI.

4° 1st edition. Published 9 March 1776

4° 2d edition. Published 28 February 1778

4° 'Additions and Corrections.' Published 20 November 1784

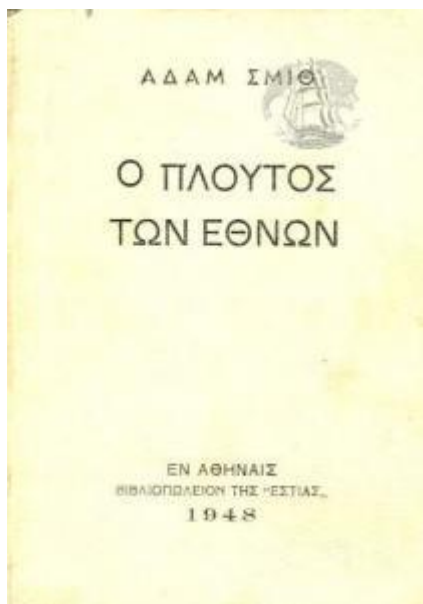
8° 3d edition. Published simultaneously with 2A 20 November 1784

8° 4th edition. Published 6 November 1786

8° 5th edition. Published 1789

8° 6th edition. Published 1791

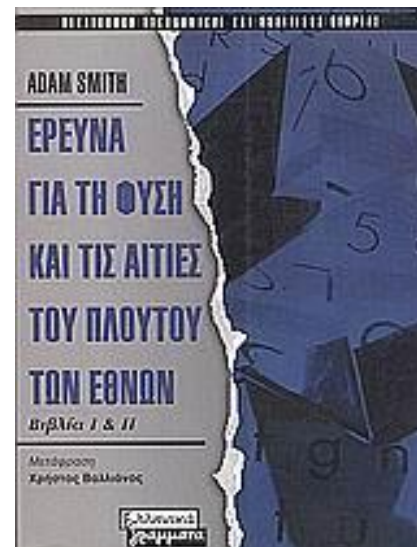

Δημήτριος
Καλιτσουνάκης
Εστία, 1948

Δημήτριος Καλιτσουνάκης
(δημοτική)
Παπαζήση, 1999
Ευρωεκδοτική, 1991

μετάφραση: Χρήστος Βαλλιάνος
επιμέλεια: Γιάννης Μηλιός
Ελληνικά Γράμματα, 2000

Introduction and Plan of the Work

BOOK I

Of the Causes of Improvement in the productive Powers of Labour, and of the Order according to which its Produce is naturally distributed among the different Ranks of the People

BOOK II

Of the Nature, Accumulation, and Employment of Stock

BOOK III

Of the different Progress of Opulence in different Nations

BOOK IV

Of Systems of political Oeconomy

BOOK V

Of the Revenue of the Sovereign or Commonwealth

AN
I N Q U I R Y
I N T O T H E
Nature and Causes

O F T H E
W E A L T H O F N A T I O N S .

By ADAM SMITH, LL. D. and F. R. S.
Formerly Professor of Moral Philosophy in the University of GLASGOW.

I N T W O V O L U M E S .
V O L . I .

L O N D O N :

PRINTED FOR W. STRAHAN; AND T. CADELL, IN THE STRAND.
MDCCLXXVI.

[1] INTRODUCTION AND PLAN OF THE WORK

- 1 THE annual labour of every nation is the fund which originally supplies it with all the necessaries and conveniences of life which it annually consumes, and which consist always, either in the immediate produce of that labour, or in what is purchased with that produce from other nations.
- 2 According therefore, as this produce, or what is purchased with it, bears a greater or smaller proportion to the number of those who are to consume it, the nation will be better or worse supplied with all the necessaries and conveniences for which it has occasion.
- 3 But this proportion must in every nation be regulated by two different circumstances; first, by the skill, dexterity, and judgment with which [2] ^alabour is generally applied ^b; and, secondly, by the proportion between the number of those who are employed in useful labour, and that of those who are not so employed. Whatever be the soil, climate, or extent of territory of any particular nation, the abundance or scantiness of its annual supply must, in that particular situation, depend upon those two circumstances.
- 4 The abundance or scantiness of this supply too seems to depend more upon the former of those two circumstances than upon the latter. Among the savage nations of hunters and fishers, every individual who is able to work, is more or less employed in useful labour, and endeavours to provide, as well as he can, the necessaries and conveniences of life, for himself, ^cor ^csuch of his family or tribe as are either too old, or too young, or too infirm to go a hunting and fishing. Such nations, however, are so miserably poor, that, from mere want, they are frequently reduced, or, at least, think themselves reduced, to the necessity sometimes of directly destroying, and sometimes of abandoning their infants, their old people, and those afflicted with lingering diseases, to perish with hunger, or to be devoured by wild beasts. Among civilized and thriving nations, on the contrary, though a great number of people do not labour at all, many of whom consume the produce of ten times, frequently of a hundred times more labour than the greater part of those who work; yet the produce of the whole labour of the society is so great, that all are often abundantly supplied, and a workman, even of the [3] lowest and poorest order, if he is frugal and industrious, may enjoy a greater share of the necessaries and conveniences of life than it is possible for any savage to acquire.
- 5 The causes of this improvement, in the productive powers of labour,

and the order, according to which its produce is naturally distributed among the different ranks and conditions of men in the society, make the subject of the First Book of this Inquiry.

- 6 Whatever be the actual state of the skill, dexterity, and judgment with which labour is applied in any nation, the abundance or scantiness of its annual supply must depend, during the continuance of that state, upon the proportion between the number of those who are annually employed in useful labour, and that of those who are not so employed. The number of useful and productive labourers, it will hereafter appear, is every where in proportion to the quantity of capital stock which is employed in setting them to work, and to the particular way in which it is so employed. The Second Book, therefore, treats of the nature of capital stock, of the manner in which it is gradually accumulated, and of the different quantities of labour which it puts into motion, according to the different ways in which it is employed.
- 7 Nations tolerably well advanced as to skill, dexterity, and judgment, in the application of labour, have followed very different plans in the general conduct or direction of it; and those plans have not all been equally favourable to the [4] greatness of its produce. The policy of some nations has given extraordinary encouragement to the industry of the country; that of others to the industry of towns. Scarce any nation has dealt equally and impartially with every sort of industry. Since the downfall of the Roman empire, the policy of Europe has been more favourable to arts, manufactures, and commerce, the industry of towns; than to agriculture, the industry of the country. The circumstances which seem to have introduced and established this policy are explained in the Third Book.
- 8 Though those different plans were, perhaps, first introduced by the private interests and prejudices of particular orders of men, without any regard to, or foresight of, their consequences upon the general welfare of the society; yet they have given occasion to very different theories of political œconomy; of which some magnify the importance of that industry which is carried on in towns, others of that which is carried on in the country. Those theories have had a considerable influence, not only upon the opinions of men of learning, but upon the public conduct of princes and sovereign states. I have endeavoured, in the Fourth Book, to explain, as fully and distinctly as I can, those different theories, and the principal effects which they have produced in different ages and nations.
- 9 ^dTo explain ^din what has consisted the revenue of the great body of the people, or what ^ehas been ^ethe nature of those funds which, in different ages and nations, have supplied their annual consump-[5]tion, is ^fthe object of ^fthese Four first Books. The Fifth and last Book treats of

the revenue of the sovereign, or commonwealth. In this Book I have endeavoured to show; first, what are the necessary expences of the sovereign, or commonwealth; which of those expences ought to be defrayed by the general contribution of the whole society; and which of them, by that of some particular part only, or of some particular members of 'it'; secondly, what are the different methods in which the whole society may be made to contribute towards defraying the expences incumbent on the whole society, and what are the principal advantages and inconveniencies of each of those methods: and, thirdly and lastly, what are the reasons and causes which have induced almost all modern governments to mortgage some part of this revenue, or to contract debts, and what have been the effects of those debts upon the real wealth, the annual produce of the land and labour of the society.

$$Y = \pi L$$

$$Y/N = \pi L/N$$

Y = εθνικό εισόδημα

π = παραγωγικότητα εργασίας

L = εργασία

N = πληθυσμός

Of the Causes of Improvement in the productive Powers of Labour, and of the Order according to which its Produce is naturally distributed among the different Ranks of the People

CHAPTER I

Of the Division of Labour

1 THE greatest "improvement" in the productive powers of labour, and the greater part of the skill, dexterity, and judgment with which it is any where directed, or applied, seem to have been the effects of the division of labour.¹

2 The effects of the division of labour, in the general business of society, will be more easily understood, by considering in what manner it operates in some particular manufactures. It is commonly supposed to be carried furthest in some very trifling ones; not perhaps that it really is carried further in them than in others of more importance: but in those trifling manufactures which are destined to supply the small wants of but a small number of people, the whole number of workmen must necessarily be small; and those employed in every different branch of the work can often be collected into the same [7] workhouse, and placed at once under the view of the spectator. In those great manufactures, on the contrary, which are destined to supply the great wants of the great body of the people, every different branch of the work employs so great a number of workmen, that it is impossible to collect them all into the same workhouse. We can seldom see more, at one time, than those employed in one single branch. Though ^bin such manufactures,^b therefore, the work may really be divided into a much greater number of parts, than in those of a more trifling nature, the division is not near so obvious, and has accordingly been much less observed

10 άτομα = 4800 καρφοβελόνες
 1 άτομο = 20 καρφοβελόνες
 X 240 αύξηση παραγωγικότητας

3 To take an example, therefore, from a very trifling manufacture; but one in which the division of labour has been very often taken notice of, the trade of the pin-maker; a workman not educated to this business (which the division of labour has rendered a distinct trade), nor acquainted with the use of the machinery employed in it (to the invention of which the same division of labour has probably given occasion), could scarce, perhaps, with his utmost industry, make one pin in a day, and certainly could not make twenty.² But in the way in which this business is now carried on, not only the whole work is a peculiar trade, but it is divided into a number of branches, of which the greater part are likewise peculiar

trades. One man draws out the wire, another straightens it, a third cuts it, a fourth points it, a fifth grinds it at the top for receiving the head; to make the head requires [8] two or three distinct operations; to put it on, is a peculiar business, to whiten the pins is another; it is even a trade by itself to put them into the paper; and the important business of making a pin is, in this manner, divided into about eighteen distinct operations,³ which, in some manufactories, are all performed by distinct hands, though in others the same man will sometimes perform two or three of them. I have seen a small manufactory of this kind where ten men only were employed, and where some of them consequently performed two or three distinct operations. But though they were very poor, and therefore but indifferently accommodated with the necessary machinery, they could, when they exerted themselves, make among them about twelve pounds of pins in a day.⁴ There are in a pound upwards of four thousand pins of a middling size. Those ten persons, therefore, could make among them upwards of forty-eight thousand pins in a day. Each person, therefore, making a tenth part of forty-eight thousand pins, might be considered as making four thousand eight hundred pins in a day. But if they had all wrought separately and independently, and without any of them having been educated to this peculiar business, they certainly could not each of them have made twenty, perhaps not one pin in a day; that is, certainly, not the two hundred and fortieth, perhaps not the four thousand eight hundredth part of what they are at present capable of performing, in consequence of [9] a proper division and combination of their different operations.

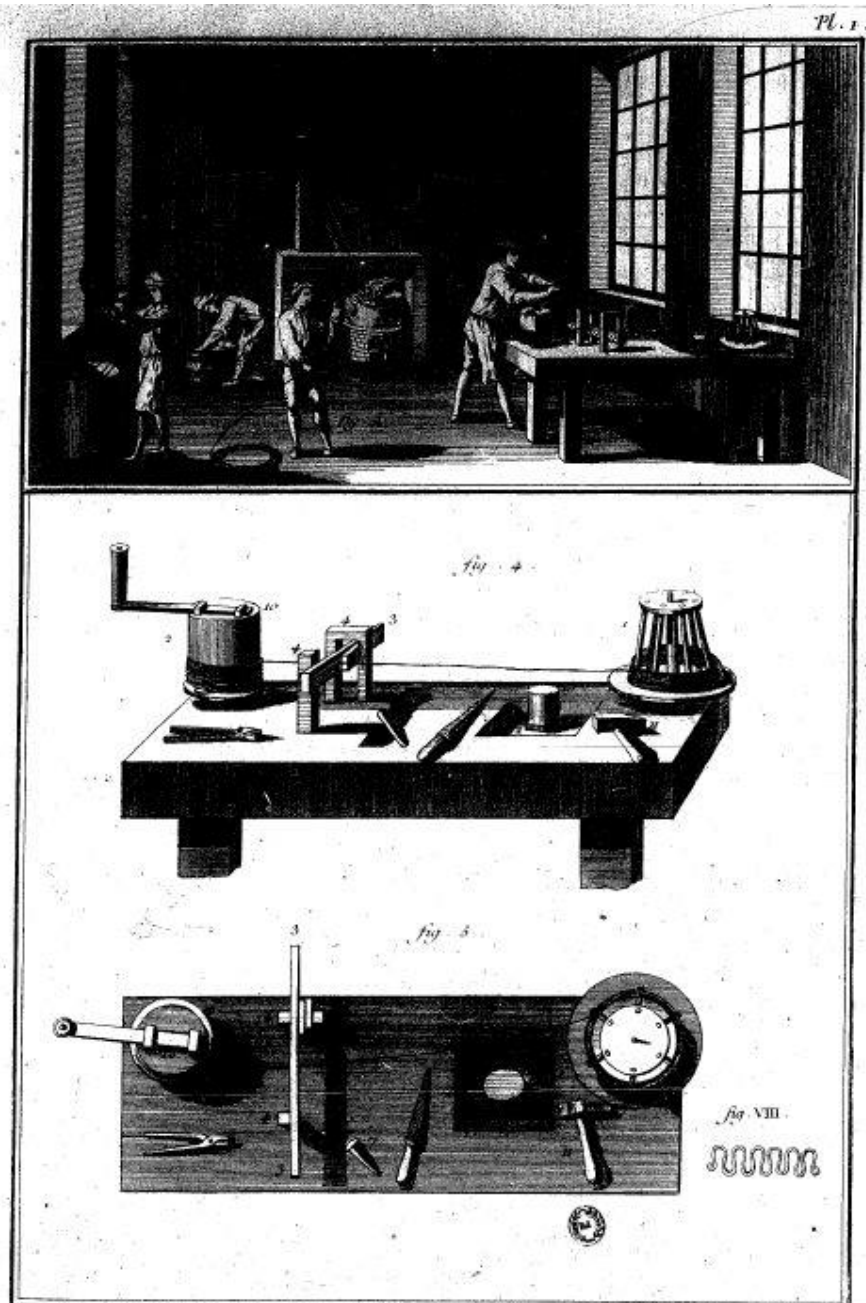
Ο Smith εξηγεί τον καταμερισμό της εργασίας χρησιμοποιώντας το παράδειγμα ενός εργοστασίου που κατασκευάζει καρφίτσες. Στο εργοστάσιο αυτό η κατασκευή υποδιαιρείται σε 18 ξεχωριστές διαδικασίες, αυξάνοντας έτσι την παραγωγικότητα της εργασίας.

10 άτομα = 4800 καρφοβελόνες
1 άτομο = 20 καρφοβελόνες
x 240 αύξηση παραγωγικότητας

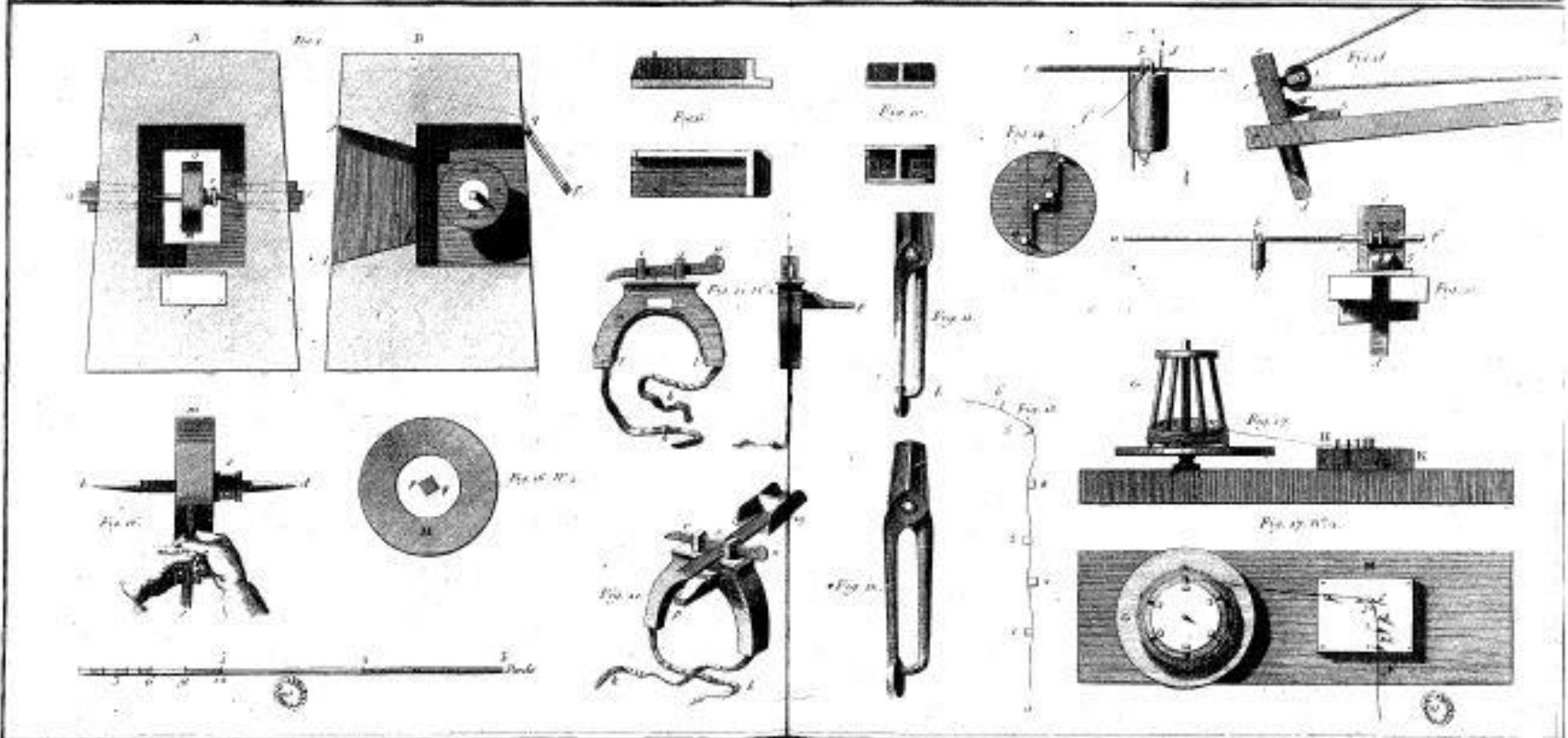

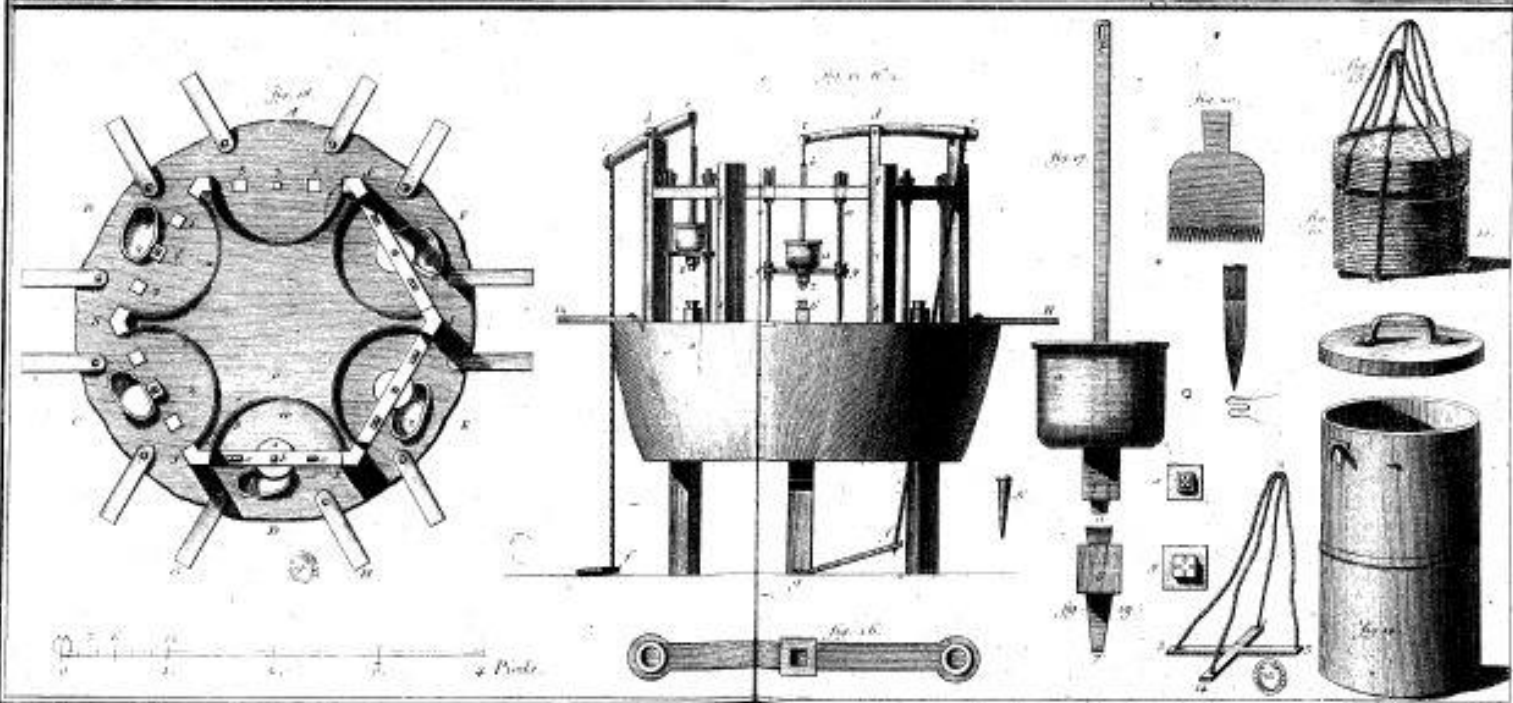
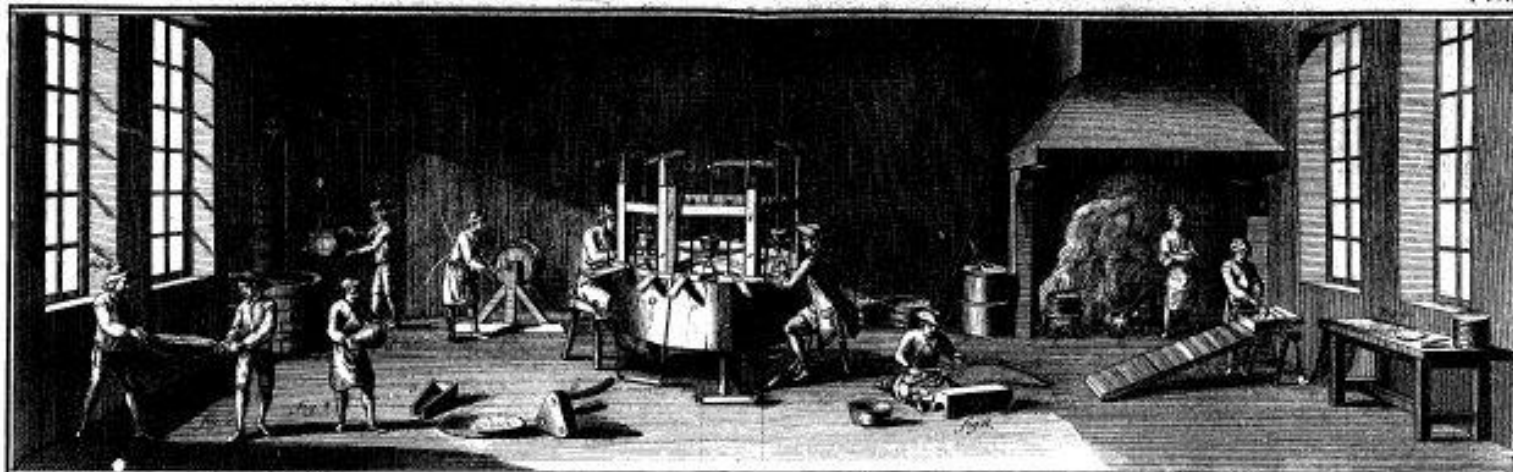
Εικόνες από μια βιοτεχνία που κατασκευάζει καρφίτσες την εποχή του Adam Smith. Από την *Εγκυκλοπαίδεια* του Diderot, στο λήμμα «Épingle» [Καρφίτσα]. Ορισμένοι ισχυρίζονται ότι ο Smith εμπνεύστηκε το παράδειγμα με τις καρφίτσες από την *Εγκυκλοπαίδεια*.

Épingle

Epunglier.

Epingleur

country can well subsist.

- 5 This great increase 'of the quantity of work, which, 'in consequence of the division of labour,' [12] the same number of people are capable of performing, 'is owing to three different circumstances; first, to the increase of dexterity in every particular workman; secondly, to the saving of the time which is commonly lost in passing from one species of work to another; and lastly, to the invention of a great number of machines which facilitate and abridge labour, and enable one man to do the work of many.'¹⁰

CHAPTER II

Of the Principle which gives occasion to the Division of Labour

- 1 THIS division of labour, from which so many advantages are derived, is not originally the effect of any human wisdom, which foresees and intends that general opulence to [20] which it gives occasion.¹ It is the necessary, though very slow and gradual consequence of a certain propensity in human nature which has in view no such extensive utility; the propensity to truck, barter, and exchange one thing for another.²
- 2 Whether this propensity be one of those original principles in human nature, of which no further account can be given; or whether, as seems more probable, it be the necessary consequence of the faculties of reason and speech, it belongs not to our present subject to enquire.³ It is common to all men, and to be found in no other race of animals, which seem to know neither this nor any other species of contracts. Two greyhounds, in running down the same hare, have sometimes the appearance of acting in some sort of concert. Each turns her towards his companion, or endeavours to intercept her when his companion turns her towards himself. This, however, is not the effect of any contract, but of the accidental

occasion. In civilized society he stands at all times in need of the co-operation and assistance of great multitudes, while his whole life is scarce sufficient to gain the friendship of a few persons. In almost every other race of animals each individual, when it is grown up to maturity, is entirely independent, and in its natural state has occasion for the assistance of no other living creature.⁵ But man has almost constant occasion for the help of his brethren, and it is in vain for him to expect it from their benevolence only.⁶ He will be more likely to prevail if he can interest their self-love in his favour, and shew them that it is for their own advantage to do for him what he requires of them. Whoever offers to another a bargain of any kind, proposes to do this. Give me that which I want, and you shall have this which you want, is the meaning of every such offer; and it is in this manner that we obtain from one another the far greater part of those good offices which we stand in need of. It is not from

the benevolence of the butcher, the brewer, or the baker, that we expect our dinner, but from their [22] regard to their own interest. We address ourselves, not to their humanity but to their self-love, and never talk to them of our own necessities but of their advantages.⁷ Nobody but a beggar chuses to depend chiefly upon the benevolence of his fellow-citizens. Even a beggar does not depend upon it entirely. The charity of well-disposed people, indeed, supplies him with the whole fund of his subsistence. But though this principle ultimately provides him with all the necessaries of life which he has occasion for, it neither does nor can provide him with them as he has occasion for them. The greater part of his occasional wants are supplied in the same manner as those of other people, by treaty, by barter, and by purchase. With the money which one man gives him he purchases food. The old cloaths which another bestows upon him he exchanges for other old cloaths which suit him better, or for lodging, or for food, or for money, with which he can buy either food, cloaths, or lodging, as he has occasion.

CHAPTER III

[26] *That the Division of Labour is limited by the Extent of the Market*¹

- 1 As it is the power of exchanging that gives occasion to the division of labour, so the extent of this division must always be limited by the extent of that power, or, in other words, by the extent of the market.² When the market is very small, no person can have any encouragement to dedicate himself entirely to one employment, for want of the power to exchange all that surplus part of the produce of his own labour, which is over and above his own consumption, for such parts of the produce of other men's labour as he has occasion for.

4 The difference of natural talents in different men is, in reality, much less than we are aware of; and the very different genius which appears to distinguish men of different professions, when grown up to maturity, is not upon many occasions so much the cause, as the effect of the division of labour.¹¹ The difference between the [24] most dissimilar characters, between a philosopher and a common street porter, for example, seems to arise not so much from nature, as from habit, custom, and education.¹² When they came into the world, and for the first six or eight years of their existence, they were^a, perhaps,^a very much alike, and neither their parents nor play-fellows could perceive any remarkable difference. About that age, or soon after, they come to be employed in very different occupations. The difference of talents comes then to be taken notice of, and widens by degrees, till at last the vanity of the philosopher is willing to acknowledge scarce any resemblance. But without the disposition to truck, barter, and exchange, every man must have procured to himself every necessary and conveniency of life which he wanted. All must have had the same duties to perform, and the same work to do, and there could have been no such difference of employment as could alone give occasion to any great difference of talents.¹³

CHAPTER IV

Of the Origin and Use of Money¹

- 11 It is in this manner that money has become in all civilized nations the universal instrument of commerce, by the intervention of which goods of all kinds are bought and sold, or exchanged for one another.³⁰
- 12 What are the rules which men naturally observe in exchanging them either for money or for one another, I shall now proceed to examine. These rules determine what may be called the relative or exchangeable value of goods.
- 13 [42] The word VALUE, it is to be observed, has two different meanings, and sometimes expresses the utility of some particular object, and sometimes the power of purchasing other goods which the possession of that object conveys. The one may be called 'value in use;' the other, 'value in exchange.' The things which have the greatest value in use have frequently little or no value in exchange; and, on the contrary, those which have the greatest value in exchange have frequently little or no value in use. Nothing is more useful than water: but it will purchase scarce any thing; scarce any thing can be had in exchange for it. A diamond, on the contrary, has scarce any value in use; but a very great quantity of other goods may frequently be had in exchange for it.³¹
- 14 In order to investigate the principles which regulate the exchangeable value of commodities, I shall endeavour to shew,
- 15 First, what is the real measure of this exchangeable value; or, wherein consists the real price of all commodities,
- 16 Secondly, what are the different parts of which this real price is composed or made up.
- 17 And, lastly, what are the different circumstances which sometimes raise some or all of these different parts of price above, and sometimes sink them below their natural or ordinary rate; or, what are the causes which sometimes hinder the market price, that is, the actual price of commodities, from coinciding exactly with what may be called their natural price.

CHAPTER V

Of the real and nominal Price of Commodities, or of their Price in Labour, and their Price in Money

- 1 EVERY man is rich or poor according to the degree in which he can afford to enjoy the necessaries, conveniencies, and amusements of human life.¹ But after the division of labour has once thoroughly taken place, it is but a very small part of these with which a man's own labour can supply him. The far greater part of them he must derive from the labour of other [44] people, and he must be rich or poor according to the quantity of that labour which he can command, or which he can afford to purchase. The value of any commodity, therefore, to the person who possesses it, and who means not to use or consume it himself, but to exchange it for other commodities, is equal to the quantity of labour which it enables him to purchase or command.² Labour, therefore, is the real measure of the exchangeable value of all commodities.³
- 2 The real price of every thing, what every thing really costs to the man who wants to acquire it, is the toil and trouble of acquiring it.⁴ What every thing is really worth to the man who has acquired it, and who wants to dispose of it or exchange it for something else, is the toil and trouble which it can save to himself, and which it can impose upon other people. What is bought with money or with goods is purchased by labour as much as what we acquire by the toil of our own body.⁵ That money or those goods indeed save us this toil. They contain the value of a certain quantity of labour which we exchange for what is supposed at the time to contain the value of an equal quantity.⁶ Labour was the first price, the original purchase-money that was paid for all things.⁷ It was not by gold or by silver, but by labour, that all the wealth of the world was originally purchased;⁸ and its value, to those who possess it and who want to exchange it for some new productions, is precisely equal to the quantity of labour which it can enable them to purchase or command.

CHAPTER VI

Of the component Parts of the Price of Commodities

4 But though labour be the real measure of the exchangeable value of all commodities, it is not that by which their value is commonly estimated. It is often difficult to ascertain the proportion between two different quantities of labour. The time spent in two different sorts of work will not always alone determine this proportion. The different degrees of hardship endured, and of ingenuity exercised, must likewise be taken into account.¹⁰ There may be more labour in an hour's hard work than in two hours easy business; or in an hour's application to a trade which it cost ten years labour to learn, than in a [46] month's industry at an ordinary and obvious employment. But it is not easy to find any accurate measure either of hardship or ingenuity. In exchanging indeed the different productions of different sorts of labour for one another, some allowance is commonly made for both. It is adjusted, however, not by any accurate measure, but by the higgling and bargaining of the market, according to that sort of rough equality which, though not exact, is sufficient for carrying on the business of common life.

- 1 IN that early and rude state of society which precedes both the accumulation of stock and the appropriation of land, the proportion between the quantities of labour necessary for acquiring different objects seems to be the only circumstance which can afford any rule for exchanging them for one another.¹ If among a nation of hunters, for example, it usually costs twice the labour to kill a beaver which it does to kill a deer, one beaver should naturally ex-[71]change for or be worth two deer. It is natural that what is usually the produce of two days or two hours labour, should be worth double of what is usually the produce of one day's or one hour's labour.
- 2 If the one species of labour should be more severe than the other, some allowance will naturally be made for this superior hardship;² and the produce of one hour's labour in the one way may frequently exchange for that of two hours labour in the other.
- 4 In this state of things³, the whole produce of labour belongs to the labourer; and⁴ the quantity of labour commonly employed in acquiring or producing any commodity, is the only circumstance which can regulate the quantity of la-[72]bour which it ought commonly to purchase, command, or exchange for.
- 5 As soon as stock has accumulated in the hands of particular persons, some of them will naturally employ it in setting to work industrious people, whom they will supply with materials and subsistence, in order to make a profit by the sale of their work, or by what their labour adds to the value of the materials. In exchanging the complete manufacture either for money, for labour, or for other goods, over and above what may be sufficient to pay the price of the materials, and the wages of the workmen, something must be given for the profits of the undertaker of the work who hazards his stock in this adventure.⁴ The value which the workmen add to the materials, therefore, resolves itself in this case into two parts, of which the one pays their wages, the other the profits of their employer upon the whole stock of materials and wages which he advanced. He could have no interest to employ them, unless he expected from the sale of their work something more than what was sufficient to replace his stock to him; and he could have no interest to employ a great stock rather than a small one, unless his profits were to bear some proportion to the extent of his stock.

were to bear some proportion to the extent of his stock.

6 The profits of stock, it may perhaps be thought, are only a different name for the wages of a particular sort of labour, the labour of inspection and direction. They are, however, altogether different, are regulated by quite differ-[73]ent principles, and bear no proportion to the quantity, the hardship, or the ingenuity of this supposed labour of inspection and direction. They are regulated altogether by the value of the stock employed, and are greater or smaller in proportion to the extent of this stock. Let us suppose, for example, that in some particular place, where the common annual profits of manufacturing stock are ten per cent. there are two different manufactures, in each of which twenty workmen are employed at the rate of fifteen pounds a year each, or at the expence of three hundred a year in each manufactory. Let us suppose too, that the coarse materials annually wrought up in the one cost only seven hundred pounds, while the finer materials in the other cost seven thousand. The capital annually employed in the one will in this case amount only to one thousand pounds; whereas that employed in the other will amount to seven thousand three hundred pounds. At the rate of ten per cent. therefore, the undertaker of the one will expect an yearly profit of about one hundred pounds only; while that of the other will expect about seven hundred and thirty pounds. But though their profits are so very different, their labour of inspection and direction may be either altogether or very nearly the same. In many great works, almost the whole labour of this kind is ^b committed to some principal clerk. His wages properly express the value of this labour of inspection and direction. Though in settling them some regard is had commonly, not only to his [74] labour and skill, but to the trust which is reposed in him, yet they never bear any regular proportion to the capital of which he oversees the management; and the owner of this capital, though he is thus discharged of almost all labour, still expects that his profits should bear a regular proportion to ^chis capital^c. In the price of commodities, therefore, the profits of stock ^dconstitute a component part^d altogether different from the wages of labour, and regulated by quite different principles.

κέρδος

8 As soon as the land of any country has all become private property, the landlords, like all other men, love to reap where they never sowed, and demand a rent even for its natural produce. The wood of the forest, the grass of the field, and all the natural fruits of the earth, which, when land was in common, cost ^athe labourer^a only the trouble of gathering them, come^b, even to him,^b to have an additional price fixed upon them. 'He' must then pay for the licence to gather [75] them; and ^cmust give up to the landlord a portion of what his labour either collects or produces. This portion, or, what comes to the same thing, the price of this portion, constitutes the rent of land, and in the price of the greater part of commodities makes a third component part.⁵⁵

γαιοπρόσδος

Μισθοί + κέρδος + γαιοπρόσδος

$$p_n = wL + r_e T + rK$$

CHAPTER VII

Of the natural and market Price of Commodities¹

- 7 ^a [84] The actual price at which any commodity is commonly sold is called its market price. It may either be above, or below, or exactly the same with its natural price.
- 8 The market price of every particular commodity is regulated by the proportion between the quantity which is actually brought to market, and the demand of those who are willing to pay the natural price of the commodity, or the whole value of the rent, labour, and profit, which must be paid in order to bring it thither. Such people may be called the effectual demanders, and their demand the effectual demand;⁷ since it may be sufficient to effectuate the bringing of the commodity to market. It is different from the absolute demand. A very poor man may be said in some sense to have a demand for a coach and six; he might like to have it; but his demand is not an effectual demand, as the commodity can never be brought to market in order to satisfy it.⁸
- 9 When the quantity of any commodity which is brought to market falls short of the effectual demand, all those who are willing to pay the whole value of the rent, wages, and profit, which must be paid in order to bring it thither, cannot be supplied with the quantity which they want. Rather than want it altogether, some of them will be willing to give more. A competition will immediately begin among them, and the market price will rise

more or less above the natural price, according as ^aeither^b the greatness of the deficiency^b, or the wealth and wanton luxury of the competitors, happen to animate^b more or less the eagerness of [85] ^cthe^c competition. ^dAmong competitors of equal wealth and luxury the^d same deficiency will generally occasion a more or less eager competition, according as the acquisition of the commodity happens to be of more or less importance to ^ethem^e. Hence the exorbitant price of the necessaries of life during the blockade of a town or in a famine.

- o When the quantity brought to market exceeds the effectual demand, it cannot be all sold to those who are willing to pay the whole value of the rent, wages and profit, which must be paid in order to bring it thither. Some part must be sold to those who are willing to pay less, and the low price which they give for it must reduce the price of the whole. The market price will sink more or less below the natural price, according as the greatness of the excess increases more or less the competition of the sellers, or according as it happens to be more or less important to them to get immediately rid of the commodity. The same excess in the importation of perishable, will occasion a much greater competition than in that of durable commodities; in the importation of oranges, for example, than ^fin^f that of old iron.⁹

price.

- 15 The natural price, therefore, is, as it were, the central price, to which the prices of all commodities are continually gravitating.¹⁰ Different accidents may sometimes keep them suspended a good deal above it, and sometimes force them down even somewhat below it. But whatever may be the obstacles which hinder them from settling in this center of repose and continuance, they are constantly tending towards it.

PART I
*Inequalities arising from the Nature of the Employments
themselves*

1 The five following are the principal circumstances which, so far as I have been able to observe, make up for a small pecuniary gain in some employments, and counter-balance a great one in others: first, the agreeableness or disagreeableness of the employments themselves; secondly, the easiness and cheapness, or the difficulty and expence of learning them; thirdly, the constancy or inconstancy of employment in them; fourthly, the small or great trust which must be reposed in those who exercise them; and, fifthly, the probability or improbability of success in them.³

34 Of the five circumstances, therefore, which vary the wages of labour, two only affect the profits of stock; the agreeableness or disagreeableness of the business, and the risk or security with which it is attended.²⁹ In point of

CHAPTER XI

Of the Rent of Land

5 The rent of land, therefore, considered as the price paid for the use of the land, is naturally a monopoly price.⁶ It is not at all proportioned to what the landlord may have laid out upon the improvement of the land, or to what he can afford to take; but to what the farmer can afford to give.⁷

[407]

BOOK II

Of the Nature, Accumulation, and Employment of Stock

4 As the accumulation of stock is previously necessary for carrying on this great improvement in the productive powers of labour, so that accumulation naturally leads to this improvement. The person who employs his stock in maintaining labour, necessarily wishes to employ it in such a manner as to produce as great a quantity of work as possible. He endeavours, therefore, both to make among his workmen the most proper distribution of employment, and to furnish them with the best machines which he can either invent or afford to purchase.³ His abilities in both these respects are generally in proportion to the extent of his stock, or to the number of people whom it can employ. The quantity of industry, therefore, not only increases in every country with the increase of the stock which employs it, but, in consequence of that increase, the same quantity of industry produces a much greater quantity of work.

Of the Accumulation of Capital, or of productive and unproductive Labour

I THERE is one sort of labour which adds to the value of the subject upon which it is bestowed: There is another which has no such effect. The former, as it produces a value, may be called productive; the latter, unproductive* labour.¹ Thus the labour of a manufacturer adds, generally, to the value of the materials which he works upon, that of his own [2] maintenance, and of his master's profit. The labour of a menial servant, on the contrary, adds to the value of nothing. Though the manufacturer has his wages advanced to him by his master, he, in reality, costs him no expence, the value of those wages being generally restored, together with a profit, in the improved value of the subject upon which his labour is bestowed. But the maintenance of a menial servant never is restored. A man grows rich by employing a multitude of manufacturers: He grows poor, by maintaining a multitude of menial servants. The labour of the latter, however, has its value, and deserves its reward as well as that of the former. But the labour of the manufacturer fixes and realizes itself in some particular subject or vendible commodity, which lasts for some time at least after that labour is past.² It is, as it were, a certain quantity of labour stocked and stored up to be employed, if necessary, upon some other occasion. That subject, or what is the same thing, the price of that subject, can afterwards, if necessary, put into motion a quantity of labour equal to that which had originally produced it.³ The labour of the menial servant, on the contrary, does not fix or realize itself in any particular subject or vendible commodity. His services generally perish in the very instant of their performance, and seldom leave any trace or value behind them, for which an equal quantity of service could afterwards be procured.⁴

officers both of justice and war who serve under him, the whole army and navy, are unproductive labourers.⁵ They are the servants of the publick, and are maintained by a part of the annual produce of the industry of other people.⁶ Their service, how honourable, how useful,⁷ or how necessary soever, produces nothing for which an equal quantity of service can afterwards be procured. The protection, security, and defence of the commonwealth, the effect of their labour this year, will not purchase its protection, security, and defence, for the year to come. In the same class must be ranked, some both of the gravest and most important, and some of the most frivolous professions: churchmen, lawyers, physicians, men of letters of all kinds; players, buffoons, musicians, opera-singers, opera-dancers, &c.⁸ The labour of the meanest of these has a certain value, regulated by the very same principles which regulate that of every other sort of labour,⁹ and that of the noblest and most useful, produces nothing which could afterwards purchase or procure an equal quantity of labour. Like the declamation of the actor, the harangue of the orator, or the tune of the musician, the work of all of them perishes in the very instant of its production.¹⁰

Of Systems of political Oeconomy

INTRODUCTION

- 1 POLITICAL œconomy, considered as a branch of the science of a statesman or legislator, proposes two distinct objects; first, to provide a plentiful revenue or subsistence for the people, or more properly to enable them to provide such a revenue or subsistence for themselves; and secondly, to supply the state or commonwealth with a revenue sufficient for the publick services. It proposes to enrich both the people and the sovereign.
- 2 The different progress of opulence in different ages and nations, has given occasion to two different systems of political œconomy, with regard to enriching the people. The one may be called the system of commerce, the other that of agriculture. I shall endeavour to explain both as fully and distinctly as I can, and shall begin with the system of commerce. It is the modern system, and is best understood in our own country and in our own times.

CHAPTER I

Of the Principle of the commercial, or mercantile System¹

restrições não são, portanto, necessariamente benéficas ao comércio de uma nação. Os franceses têm sido particularmente inclinados a favorecer os seus próprios manufaturados restringindo a importação de tais mercadorias estrangeiras que poderiam entrar em competição com elas. Isto consistiu numa grande parte da política de Mr. Colbert,⁴⁹ que, apesar das suas grandes habilidades, pareceu neste caso ter sido influenciado pela sofística dos comerciantes e dos fabricantes, que sempre pediram um monopólio contra os seus compatriotas. É atualmente a opinião dos homens mais inteligentes da França que as operações deste género não têm sido benéficas ao seu país.⁵⁰ Esse ministro, pelo tratado de 1667, impôs muito altas taxas

CHAPTER III

Of the extraordinary Restraints upon the Importation of Goods of almost all Kinds, from those Countries with which the Balance is supposed to be disadvantageous

^aPART I

Of the Unreasonableness of those Restraints even upon the Principles of the Commercial System^a

Το αόρατο χέρι

TMS

WN

PART IV

Of the EFFECT of UTILITY upon the Sentiment of Approbation
"Consisting of One Section"

[176]

CHAPTER II

Of Restraints upon the Importation "from foreign Countries of such Goods" as can be produced at Home

9 But the annual revenue of every society is always precisely equal to the exchangeable value of the whole annual produce of its industry, or rather is precisely the same thing with that exchangeable value.¹² As every individual, therefore, endeavours as much as he can both to employ his capital in the support of domestick industry, and so to direct that industry that its produce may be of the greatest value; every individual necessarily labours to render the annual revenue of the society as great as he can.¹³ He generally, indeed, neither intends to promote the publick interest, nor knows how much he is promoting it. By preferring the support of domestick to that of foreign industry, he intends only his own security; and by directing that industry in such a manner as its produce may be of the greatest value, he intends only his own gain, and he is in this, as in many other cases, led by an invisible hand to promote an end which was no part of his intention.¹⁴ Nor is it always the worse for the society that it was no part of it. By pursuing his own interest he frequently promotes that of the society more effectually than when he really intends to promote it. I have never known much good done by those who affected to trade for the publick good. It is an [182] affectation, indeed, not very common among merchants, and very few words need be employed in dissuading them from it.¹⁵

and to maintain a greater multitude of inhabitants. It is to no purpose, that the proud and unfeeling landlord views his extensive fields, and without a thought for the wants of his brethren, in imagination consumes himself the whole harvest that grows upon them. The homely and vulgar proverb, that the eye is larger than the belly, never was more fully verified than with regard to him. The capacity of his stomach bears no proportion to the immensity of his desires, and will receive no more than that of the meanest peasant.⁶ The rest he is obliged to distribute among those, who prepare, in the nicest manner, that little which he himself makes use of, among those who fit up the palace in which this little is to be consumed, among those who provide and keep in order all the different baubles and trinkets, which are employed in the oeconomy of greatness; all of whom thus derive from his luxury and caprice, that share of the necessaries of life, which they would in vain have expected from his humanity or his justice. The produce of the soil maintains at all times nearly that number of inhabitants which it is capable of maintaining. The rich only select from the heap what is most precious and agreeable. They consume little more than the poor, and in spite of their natural selfishness and rapacity, though they mean only their own conveniency, though the sole end which they propose from the labours of all the thousands whom they employ, be the gratification of their own vain and insatiable desires, they divide with the poor the produce of all their improvements. They are led by an invisible hand⁷ to make nearly

the same distribution of the necessaries of life, which would have been made, had the earth been divided into equal portions among all its inhabitants, and thus without intending it, without knowing it, advance the interest of the society, and afford means to the multiplication of the species. When Providence divided the earth among a few lordly masters, it neither forgot nor abandoned those who seemed to have been left out in the partition. These last too enjoy their share of all that it produces. In what constitutes the real happiness of human life, they are in no respect inferior to those who would seem so much above them. In ease of body and peace of mind, all the different ranks of life are nearly upon a level, and the beggar, who suns himself by the side of the highway, possesses that security which kings are fighting for.

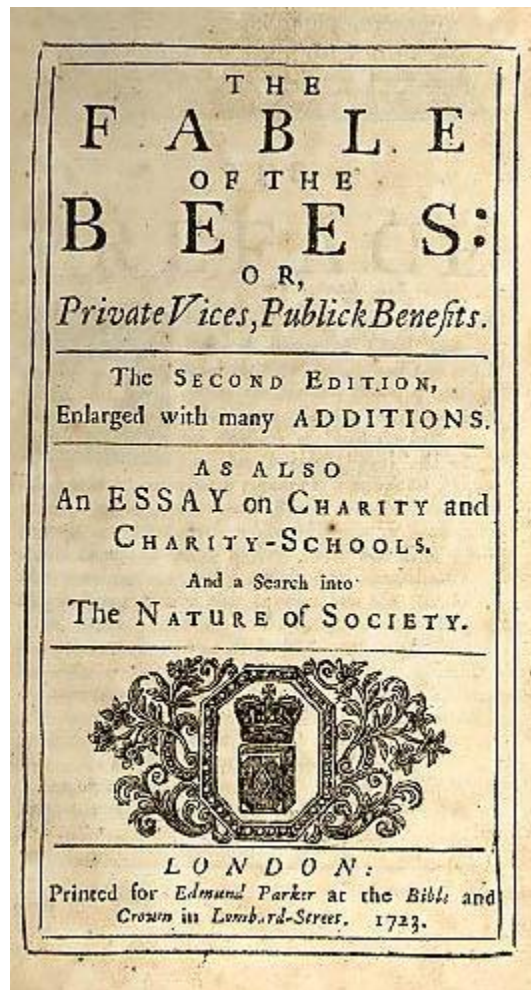
Μη σκοπούμενες συνέπειες

Το αόρατο χέρι και ο ρόλος του ατομικού συμφέροντος

Bernard de Mandeville
(1670 –1733)

THE GRUMBLING HIVE: OR, KNAVES *turn'd Honest.*^[1]

A Spacious Hive well stockt with Bees,
That liv'd in Luxury and Ease ;
And yet as fam'd for Laws and
Arms,
As yielding large and early Swarms ;
Was counted the great Nursery

Of Sciences and Industry.
No Bees had better Government,
More Fickleness, or less Content :
They were not Slaves to Tyranny,
Nor rul'd by wild *Democracy* ;
But Kings, that could not wrong, because ^[2]
Their Power was circumscrib'd by Laws.

¹: or, *KNAVES turn'd Honest*] *om. in heading, although present on title-page, 05*
2522.1

Το αόρατο χέρι και ο ρόλος του ατομικού συμφέροντος

[3] VAST Numbers throng'd the fruitful Hive ;
Yet those vast Numbers made 'em thrive ;
Millions endeavouring to supply
Each other's Lust and Vanity ;
While other Millions were employ'd,
To see their Handy-works destroy'd ;
They furnish'd half the Universe ;
Yet had more Work than Labourers.

ΟΙ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΙ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΝ.

(B.) These were call'd Knaves, but bar the Name,
The grave Industrious were the same :

All Trades and Places knew some Cheat,
No Calling was without Deceit.

THUS every Part was full of Vice,
Yet the whole Mass a Paradise ;
Flatter'd in Peace, and fear'd in Wars,
They were th' Esteem of Foreigners,
And lavish of their Wealth and Lives,
The Balance of all other Hives.
Such were the Blessings of that State ;
Their Crimes conspir'd to make them * Great
(F.) And Virtue, who from Politicks
Had learn'd a Thousand Cunning Tricks,
Was, by their happy Influence,
Made Friends with Vice : And ever since,
(G.) The worst of all the Multitude
Did something for the Common Good.

(I.) THE Root of Evil, Avarice,
That damn'd ill-natur'd baneful Vice,
Was Slave to Prodigality,
(K.) That noble Sin ; (L.) whilst Luxury
Employ'd a Million of the Poor,
(M.) And odious Pride a Million more :
(N.) ^b Envy it self, and Vanity,
Were Ministers of Industry ;
Their darling Folly, Fickleness,
In Diet, Furniture and Dress,
That strange ridic'lous Vice, was made
The very Wheel that turn'd the Trade.

people.

50 In the progress of the division of labour, the employment of the far greater part of those who live by labour, that is, of the great body of the people, comes to be confined to a "few very" simple operations; frequently to one or two. But the understandings of the greater part of men are necessarily formed by their ordinary employments.⁴⁶ The man whose whole life is spent in performing a few simple operations, of which the effects too are, perhaps, always the same, or very nearly the same, has no occasion to exert his understanding, or to exercise his invention in finding out expedients for removing difficulties which never occur. He naturally loses, therefore, the habit of such exertion, and generally becomes as stupid and ignorant as it is possible for a human creature to become.⁴⁷ The torpor of his mind renders him, not only incapable of relishing or bearing a part in any rational conversation, but of conceiving any generous, noble, or tender sentiment, and consequently of forming any just judgment concerning many even of the ordinary duties of private life. Of the great and extensive interests of his country, he is altogether incapable of judging; and unless very particular pains have been taken to render him otherwise, he is equally incapable of defending his country in war.⁴⁸ The uniformity of his stationary life naturally corrupts the courage of his mind, and makes him regard with abhorrence the irregular, [183] uncertain, and adventurous life of a soldier. It corrupts even the activity of his body, and renders him incapable of exerting his strength with vigour and perseverance, in any other employment than that to which he has been bred. His dexterity at his own particular trade seems, in this manner, to be acquired at the expence of his intellectual, social, and martial virtues. But in every improved and civilized society this is the state into which the labouring poor, that is, the great body of the people, must necessarily fall, unless government takes some pains to prevent it.⁴⁹

Τα αρνητικά
αποτελέσματα του
καταμερισμού της
εργασίας και ο
ρόλος της
εκπαίδευσης

MODERN TIMES, United Artists, 1936. Directed by Charlie Chaplin

OF THE NATURE PRODUCE OF THE MIND AND INDUSTRY.

51 All systems either of preference or of restraint, therefore, being thus completely taken away, the obvious and simple system of natural liberty establishes itself of its own accord.⁵⁹ Every man, as long as he does not violate the laws of justice, is left perfectly free to pursue his own interest his own way, and to bring both his industry and capital into competition with those of any other man, or order of men. The sovereign is completely discharged from a duty, in the attempting to perform which he must always be exposed to innumerable delusions, and for the proper performance of which no human wisdom or knowledge could ever be sufficient; the duty of superintending the industry of private people, and of directing it towards the employments most suitable to the interest of the society.⁶⁰ According to the system of natural liberty, the sovereign has only three duties to attend to; three duties of great importance, indeed, but plain and intelligible to common understandings: first, the duty of protecting the society from the violence and invasion of other independent societies; secondly, the duty of protecting, as far as possible, every member of the society from the injustice or oppression of every other member of it, or the duty of establishing [43] an exact administration of justice;⁶¹ and, thirdly, the duty of erecting and maintaining certain

publick works and certain publick institutions, which it can never be for the interest of any individual, or small number of individuals, to erect and maintain; because the profit could never repay the expence to any individual or small number of individuals, though it may frequently do much more than repay it to a great society.⁶²

The system of natural liberty

Ο ρόλος της κυβέρνησης

Τέλος Ενότητας

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών

Ιστορία Οικονομικών Θεωριών

Ενότητα 6: Κλασική πολιτική οικονομία:

Malthus και Ricardo

Νίκος Θεοχαράκης

Σχολή Οικονομικών και Πολιτικών Επιστημών

Τμήμα Οικονομικών Επιστημών

Σκοποί ενότητας

- Να αναλύσει τα έργα των στοχαστών που οδηγούν από τον Smith στους Malthus και Ricardo
- Να εξηγήσει τις θεωρίες του Malthus ιδιαίτερα τη θεωρία του πληθυσμού, της αξίας και της υπερπροσφοράς
- Να αναλύσει τις θεωρίες του Ricardo και ιδιαίτερα
  - Την διαφορική γαιοπρόσοδο
  - Την εργασιακή θεωρία της αξίας
  - Το συγκριτικό πλεονέκτημα
  - Τη Ρικαρδιανή ισοδυναμία

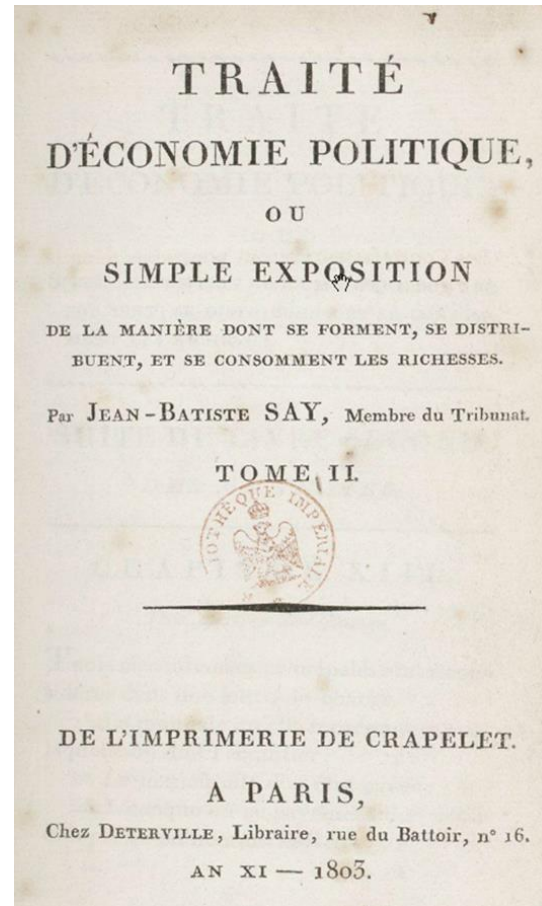

Περιεχόμενα ενότητας

- Jean Baptiste Say * Condorcet * William Godwin
- Thomas Robert Malthus
  - *Essay on Population*
  - *Principles*
  - Θεωρία αξίας * Υπερπροσφορά (Theory of gluts)
- David Ricardo
  - *Essay on Profits* (Διαφορική πρόσοδος και νόμος της αξίας)
  - *Principles*
    - Εργασιακή θεωρία της αξίας
    - Συγκριτικό πλεονέκτημα * Ρικαρδιανή ισοδυναμία

Jean-Baptiste Say (1767-1832)

Jean-Baptiste Say

Gravure de Godefroi Engelmann, d'après un dessin d'Achille Devéria (Bibliothèque nationale de France)

Jean-Baptiste Say (1767-1832)

CATÉCHISME D'ÉCONOMIE POLITIQUE OU

INSTRUCTION FAMILIÈRE
Qui montre de quelle façon les Richesses sont produites,
distribuées et consommées dans la Société.

SECONDE ÉDITION
Entièrement refondue et augmentée de Notes en faveur
des personnes qui veulent approfondir davantage les
principes de cette science.

Par JEAN-BAPTISTE SAY,
Auteur du Traité d'Économie politique.

A PARIS,
Chez BOSSANGE père, Libraire, rue de Tournon,
N°. 6 bis.
A LONDRES,
Chez Martin BOSSANGE and C^o. 14. great
Marlborough street.

1821.

1^η έκδοση 1815

ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ.

ΗΤΟΙ
ΟΙΚΙΑΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ
Περὶ τοῦ πῶς γεννῶνται, διανέμονται καὶ ἀναλίσκονται
εἰς τὴν Κοινωνίαν τὰ Χρήματα.
Μεθ' ἧν ἔπονται
Ἐπιειώσεις πρὸς ὠφέλειαν τῶν θελούντων νὰ ἐμβαθύνωσι
πλεῖστον εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς ἐπιστήμης ταύτης.

Παρά ΙΩ. ΒΑΠΤΙΣΤΟΥ ΣΑΗ.

Μεταφρασθεῖσα ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ

Παρά Γ. ΧΡΥΣΗΔΟΥ.

Ἐ Α Ι Γ Ι Ν Η:

1828

Jean-Baptiste Say (1767-1832)

L'homme dont l'industrie s'applique à donner de la valeur aux choses en leur créant un usage quelconque, ne peut espérer que cette valeur sera appréciée et payée, que là ou d'autres hommes auront les moyens d'en faire l'acquisition. Ces moyens, en quoi consistent-ils? En d'autres valeurs, d'autres produits, fruits de leur industrie, de leurs capitaux, de leurs terres: d'où il résulte, quoiqu'au premier aperçu cela semble un paradoxe, que c'est la production qui ouvre des débouchés aux produits.)

étote ou un surplus, mais tout autre produit plus utile. La consommation qui a été faite du produit appelé surplus, a eu lieu aux dépens d'une autre consommation. De toute manière, l'achat d'un produit ne peut être fait qu'avec la valeur d'un autre '.

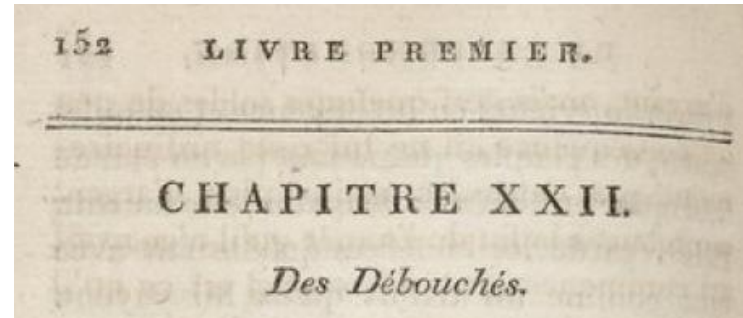
non plus. Or, on ne peut se défaire de son argent qu'en demandant à acheter un produit quelconque. On voit donc que le fait seul de la formation d'un produit ouvre, dès l'instant même, un débouché à d'autres produits.

6ⁿ έκδοση 1841

LIVRE PREMIER. — CHAPITRE XV.

CHAPITRE XV.

Des débouchés.

Η αρμονία των αγορών.

Δεν υπάρχει περίπτωση γενικευμένης υπερπροσφοράς

Νόμος του Say:
«Η προσφορά δημιουργεί τη ζήτησή της»

Nicolas de Condorcet (1743-1794)

Marie Jean Antoine Nicolas de Caritat,
Marquis de Condorcet

TABLEAU GÉNÉRAL
DE
LA SCIENCE,
QUI A POUR OBJET
L'APPLICATION DU CALCUL AUX SCIENCES POLITIQUES
ET MORALES (1).

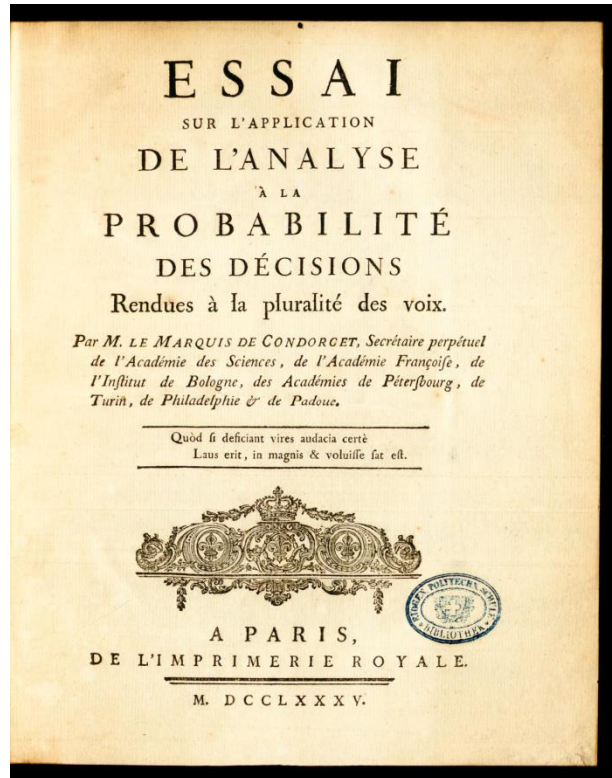
(1) *Journal d'Instruction sociale* des 22 juin et 6 juillet 1793

et je vais essayer d'en tracer...
Comme toutes ces applications sont immédiatement relatives aux intérêts sociaux, ou à l'analyse des opérations de l'esprit humain, et que, dans ce dernier cas, elles n'ont encore pour objet que l'homme perfectionné par la société, j'ai cru que le nom de *mathématique sociale* était celui qui convenait le mieux à cette science.

... le mot *mathématique*, quoique actuel-

Επιχειρεί να δημιουργήσει μια
μαθηματική κοινωνική επιστήμη

Nicolas de Condorcet (1743-1794)

Παράδοξο Condorcet

SOCIAL CHOICE AND INDIVIDUAL VALUES

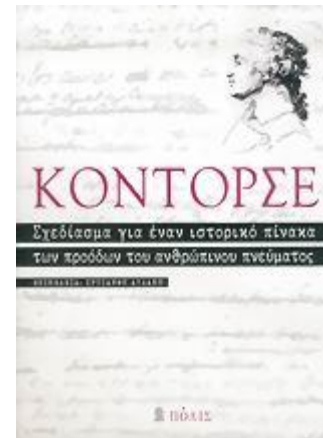
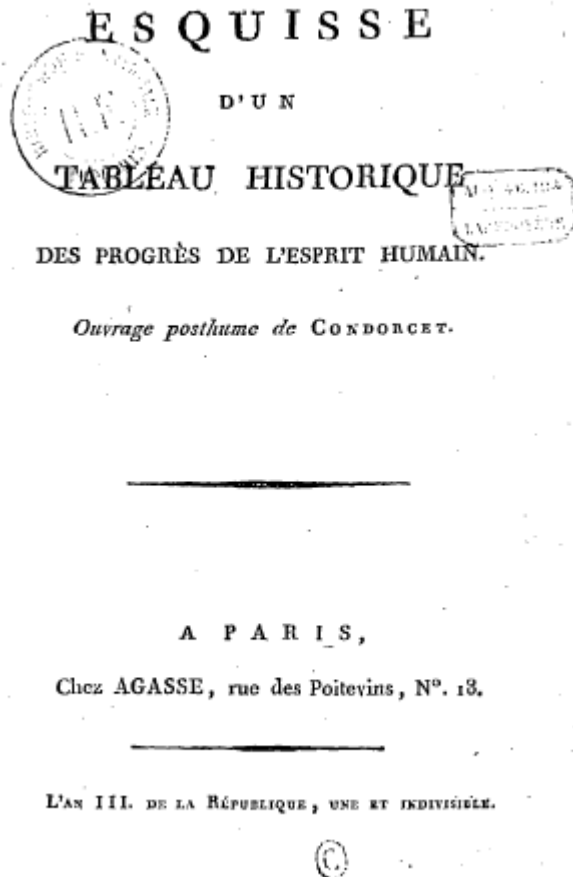
By
KENNETH J. ARROW

JOHN WILEY & SONS, INC., NEW YORK
CHAPMAN & HALL, LIMITED, LONDON
1951

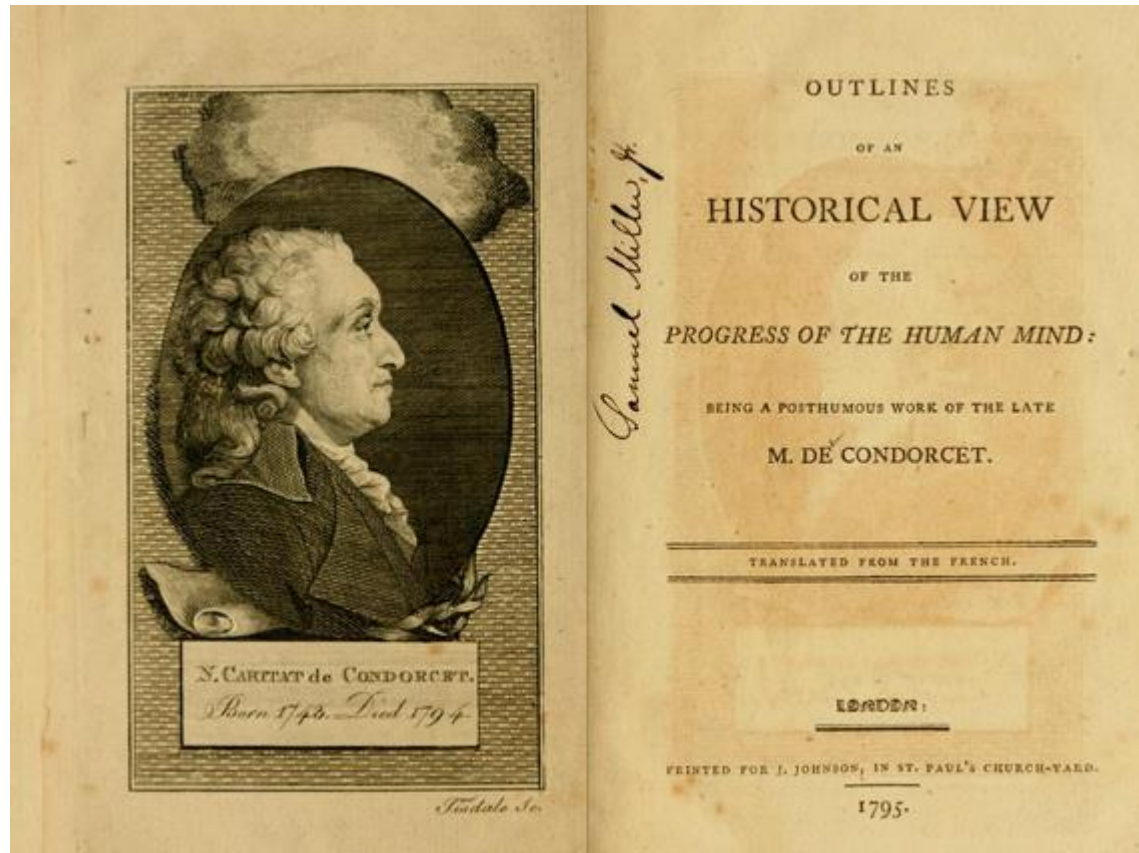
Παράδοξο Arrow

Nicolas de Condorcet (1743-1794)

Κοντορσέ, Σχεδιάσμα για έναν ιστορικό πίνακα των προόδων του ανθρώπινου πνεύματος, μετάφραση: Νικολέτα Χαρδαλιά, επιμέλεια: Χρυσάνθη Αυλάμη Πόλις, 2006

Nicolas de Condorcet (1743-1794)

Nicolas de Condorcet (1743-1794)

TENTH EPOCH.

Future Progress of Mankind.

Our hopes, as to the future condition of the human species, may be reduced to three points: the destruction of inequality between different nations; the progress of equality in one and the same nation; and lastly, the real improvement of man.

Three principal causes may be assigned for these distinctions: inequality of wealth, inequality of condition between him whose resources of subsistence are secured to himself and descendable to his family, and him whose resources are annihilated with the termination of his life, or rather of that part of his life in which he is capable of labour; and lastly, inequality of instruction,

In a word, will not men be continually verging towards that state, in which all will possess the requisite knowledge for conducting themselves in the common affairs of life by their own reason, and of maintaining that reason uncontaminated by prejudices; in which they will understand their rights, and exercise them according to their opinion and their conscience; in which all will be able, by the development of their faculties, to procure the certain means of providing for their wants;

lastly, in which folly and wretchedness will be accidents, happening only now and then, and not the habitual lot of a considerable portion of society?

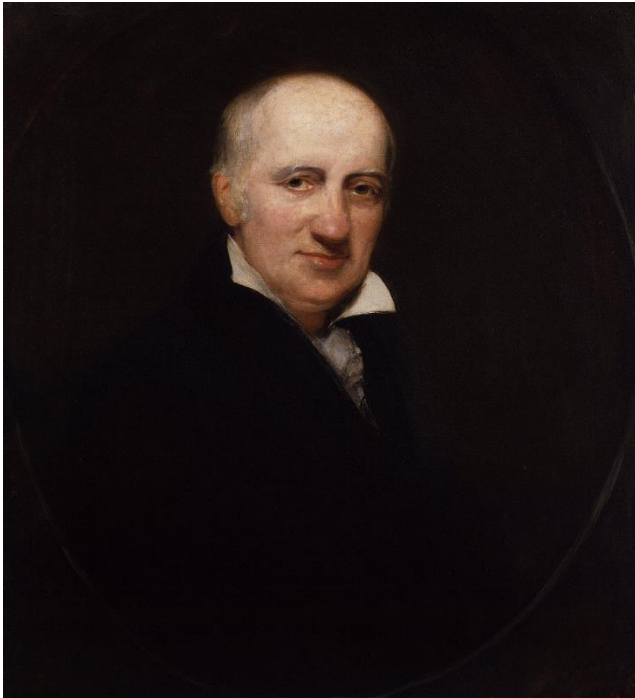
Nicolas de Condorcet (1743-1794)

In examining the three questions we have enumerated, we shall find the strongest reasons to believe, from past experience, from observation of the progress which the sciences and civilization have hitherto made, and from the analysis of the march of the human understanding, and the development of its faculties, that nature has fixed no limits to our hopes.

Η δυνατότητα βελτίωσης της ανθρώπινης μοίρας δεν έχει όρια

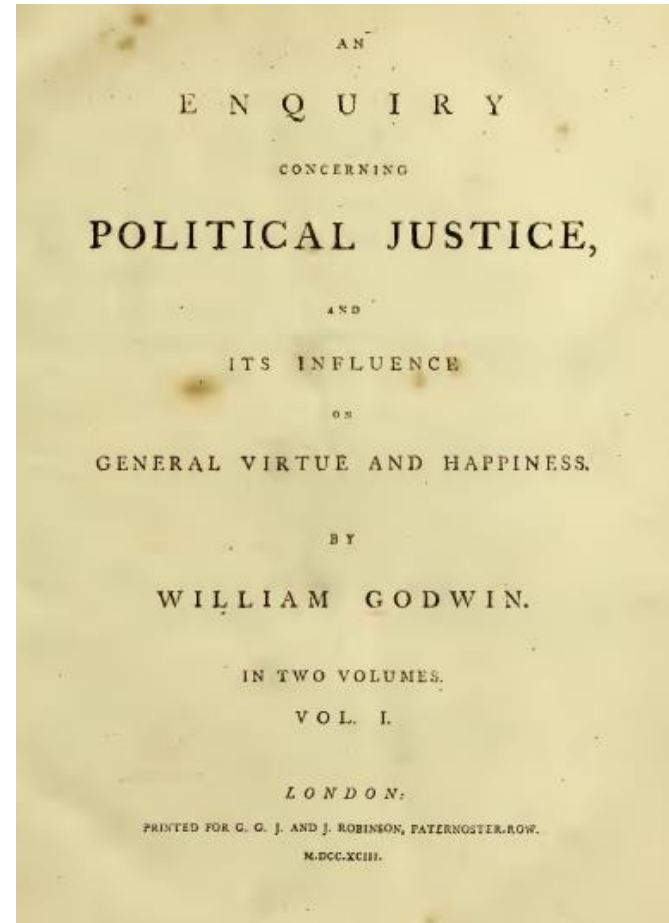

William Godwin (1756–1836)

William Godwin
by Henry William Pickersgill

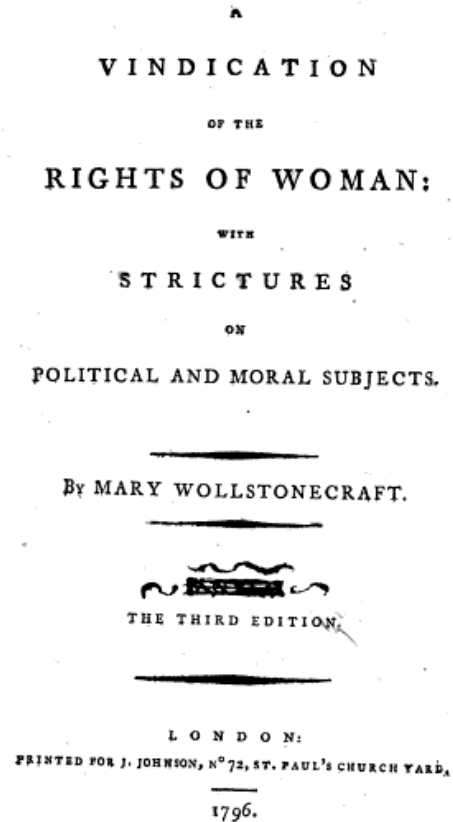
Από τους πρώτους θεωρητικούς
του αναρχισμού

William Godwin (1756–1836)

Mary Wollstonecraft (1759–1797)
John Opie, National Portrait Gallery

Από τις πρώτες «φεμινίστριες»
σύντροφος του Godwin

William Godwin (1756–1836)

Mary Shelley
(1797-1851)

by Richard Rothwell,
oil on canvas, 1840, NPG

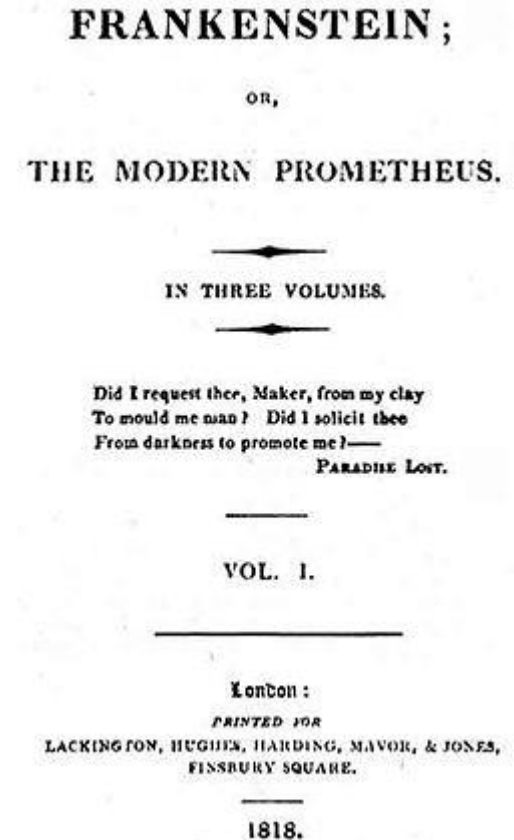
Κόρη της Wollstonecraft και
του Godwin, συγγραφέας
του Frankenstein

Percy Bysshe Shelley
(1792-1822)

by Amelia Curran
oil on canvas, 1819, NPG

Από τους σημαντικότερους
Άγγλους ρομαντικούς ποιητές

William Godwin (1756–1836)

BOOK I.
CHAP. V.

hardly be known but by report. If every man could with perfect facility obtain the necessaries of life, and, obtaining them, feel no uneasy craving after its superfluities, temptation would lose its power. Private interest would visibly accord with public good; and civil society become all that poetry has feigned of the golden age. Let us enquire into the principles to which these evils owe their existence, and the treatment by which they may be alleviated or remedied.

originate, i.
in extreme
poverty.

First then it is to be observed, that, in the most refined states of Europe, the inequality of property has arisen to an alarming height. Vast numbers of their inhabitants are deprived of almost every accommodation that can render life tolerable or secure. Their utmost industry scarcely suffices for their support. The women and children lean with an insupportable weight upon the efforts of the man, so that a large family has in the lower order of life become a proverbial expression for an uncommon degree of poverty and wretchedness. If sickness or some of those casualties which are perpetually incident to an active and laborious life, be superadded to these burthens, the distress is yet greater.

A second source of those destructive passions by which the peace of society is interrupted, is to be found in the luxury, the pageantry and magnificence with which enormous wealth is usually accompanied. Human beings are capable of encour- 2. in the ostentation of the rich:

3. in their
tyranny:

A third disadvantage that is apt to connect poverty with

discontent consists in the insolence and usurpation of the rich.

First then, legislation is in almost every country grossly the 1. by legis-
lation: favourer of the rich against the poor. Such is the character of

2. by the ad-
ministration
of law:

Secondly, the administration of law is not less iniquitous than the spirit in which it is framed. Under the late government of France the office of judge was a matter of purchase, partly by an

Thirdly, the inequality of conditions usually maintained by political institution, is calculated greatly to enhance the imagined excellence of wealth. In the ancient monarchies of the east, 3. by the in-
equality of
conditions.

William Godwin (1756–1836)

C H A P. VI.

HUMAN INVENTIONS CAPABLE OF PERPETUAL
IMPROVEMENT.

PERFECTIBILITY OF MAN—INSTANCED, FIRST, IN LAN-

THE subject of property is the key stone that completes the fabric of political justice. According as our ideas respecting it are crude or correct, they will enlighten us as to the consequences of a *simple form of society without government*, and remove the prejudices that attach us to complexity. There is nothing that more powerfully tends to distort our *judgment and opinions*, than erroneous notions concerning the goods of fortune. Finally, the period that shall put an end to the system of *coercion and punishment*, is intimately connected with the circumstance of property's being placed upon an equitable basis.

What is the criterion that must determine whether this or that substance, capable of contributing to the benefit of a human being, ought to be considered as your property or mine? To this question there can be but one answer—Justice. Let us then recur to the principles of justice*.

To whom does any article of property, suppose a loaf of bread,

justly belong? To him who most wants it, or to whom the possession of it will be most beneficial. Here are six men famished with hunger, and the loaf is, absolutely considered, capable of satisfying the cravings of them all. Who is it that has a reasonable claim to benefit by the qualities with which this loaf is endowed? They are all brothers perhaps, and the law of primogeniture bestows it exclusively on the eldest. But does justice confirm this award? The laws of different countries dispose of property in a thousand different ways; but there can be but one way which is most conformable to reason.

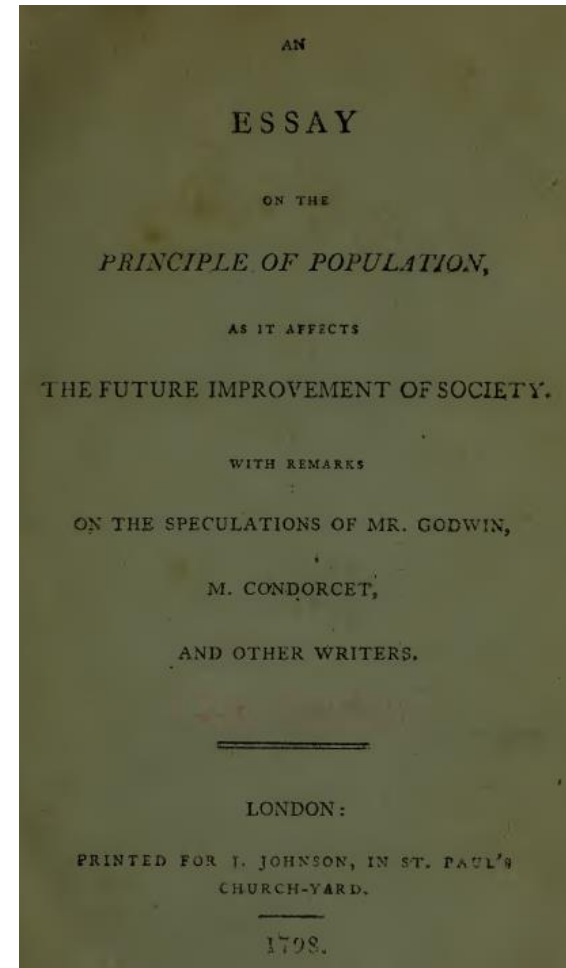
Perfectibility: Η μοίρα των ανθρώπων μπορεί να γίνει καλύτερη αν αλλάξουν οι θεσμοί

Thomas Robert Malthus (1766-1834)

Thomas Robert Malthus (1766-1834)

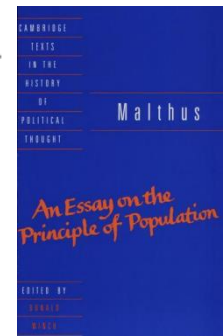
by and published for John Linnell, mezzotint,
1834, NPG

Thomas Robert Malthus (1766-1834)

Principal events in the life of Robert Malthus

- 1766 Born at The Rookery, Wooton, Surrey, 13 February. Seventh child and second son of Daniel Malthus.
- 1782–4 Educated by Gilbert Wakefield at the Dissenting Academy at Warrington and later at Wakefield's home in Bramcote, Nottinghamshire.
- 1784–8 Undergraduate at Jesus College, Cambridge, where he graduated as Ninth Wrangler in the Mathematics Tripos.
- 1789 Ordained as Deacon and appointed curate of Okewood, near his parent's home in Surrey.
- 1793 Appointed Fellow of Jesus College.
- 1796 Wrote 'The Crisis, a View of the Present Interesting State of Great Britain, by a Friend to the Constitution' (unpublished).
- 1798 First *Essay on Population* published anonymously.
- 1799 Travel in Norway, Sweden, and Germany with friends, also collecting additional material on population.
- 1800 Published *An Investigation of the Causes of the High Price of Provisions*.
- 1803 Second and much enlarged edition of *Essay on Population*. Appointed Rector of Walesby, Lincolnshire, a living which he retained throughout his life, paying a curate to carry out the duties.
- 1804 Married Harriet Eckersall: first of their three children born.
- 1805 Appointed first Professor of General History, Politics, Commerce and Finance at East India College, Haileybury, an establishment designed to train civil servants prior to service in India.
- 1807 Published *A Letter to Samuel Whitbread* criticizing Whitbread's proposals for the Poor Law.
- 1811 Beginning of correspondence and friendship with David Ricardo.
- 1814 Published *Observations on the Effects of the Corn Laws*, in which he adopted an impartial approach to the merits of free trade and protection.
- 1815 Published *An Inquiry into the Nature and Progress of Rent* and *The Grounds of an Opinion on the Policy of Restricting the Importation of Foreign Corn*, the latter expressing a 'deliberate, yet decided opinion' in favour of import restrictions.
- 1820 Published *Principles of Political Economy Considered with a View to their Practical Application*, a work partly designed to embody the conclusions he had reached as a result of teaching political economy at Haileybury, and partly to answer David Ricardo's *Principles*.
- 1823 Published *The Measure of Value Stated and Illustrated* and the article on 'Population' for *Encyclopaedia Britannica*, later re-issued as *A Summary View of the Principle of Population* (1830).
- 1826 Published sixth and final edition of *Essay on Population*.
- 1827 Published *Definitions in Political Economy*.
- 1834 Founder member of London Statistical Society.
- 1834 Died 29 December, buried in Bath Abbey.

An essay on the principle of population: by T.R. Malthus ; selected and introduced by Donald Winch, Cambridge UP, 1992

Thomas Robert Malthus (1766-1834)

PRINCIPAL WORKS

1798. *An Essay on the Principle of Population, as it Affects the Future Improvement of Society, with Remarks on the Speculations of Mr. Godwin, M. Condorcet, and other Writers*, (London: J. Johnson). Subsequent editions 1803, 1806, 1807, 1817, 1826.
1800. *An Investigation of the Cause of the Present High Price of Provisions* (London: J. Johnson).
1807. *A Letter to Samuel Whitbread, Esq. M.P. on His Proposed Bill for the Amendment of the Poor Laws* (London: J. Johnson and J. Hatchard).
1808. 'Spence on Commerce', *Edinburgh Review*, 11, January, pp. 429-48.
1808. 'Newneham and Others on the State of Ireland', *Edinburgh Review*, 12, July, pp. 336-55.
1809. 'Newneham on the State of Ireland', *Edinburgh Review*, 14, April, pp. 151-70.
1811. 'Depreciation of Paper Currency', *Edinburgh Review*, 17, February, pp. 340-72.
1812. 'Pamphlets on the Bullion Question', *Edinburgh Review*, 18, August, pp. 448-70.
1813. *A Letter to the Rt. Hon. Lord Grenville ...* (London: J. Johnson).
1814. *Observations on the Effect of the Corn Laws ...* (London: J. Johnson).
1815. *An Inquiry into the Nature and Progress of Rent ...* (London: John Murray).
1815. *The Grounds of an Opinion on the Policy of Restricting the Importation of Foreign Corn ...* (London: John Murray).

Thomas Robert Malthus (1766-1834)

1817. *Statement Respecting the East-India College ...* (London: John Murray).
1820. *Principles of Political Economy: Considered with a View to Their Practical Application* (London: John Murray). Second edition 1836.
1821. 'Godwin on Malthus', *Edinburgh Review*, 35, July, pp. 362-77.
1823. *The Measure of Value Stated and Illustrated ...* (London: John Murray).
1823. 'Population' in *Supplement to the Fourth, Fifth and Sixth Editions of the Encyclopaedia Britannica*.
1823. 'Tooke – On High and Low Prices', *Quarterly Review*, 29(57), April, pp. 214-39.
1824. 'Political Economy', *Quarterly Review*, 30(60), January, pp. 297-334.
1827. *Definitions in Political Economy ...* (London: John Murray)
1829. 'On the Measure of the Conditions Necessary to the Supply of Commodities', in *Transactions of the Royal Society of Literature of the United Kingdom*, Vol. 1 (London: John Murray), pp. 171-80.
1829. 'On the Meaning Which is Most Usually and Most Correctly Attached to the Term "Value of a Commodity"', in *Transactions of the Royal Society of Literature of the United Kingdom*, Vol. 2 (London: John Murray), pp. 74-81.
1830. *A Summary View of the Principle of Population* (London: John Murray).

Geoffrey M. Hodgson, "MALTHUS, Thomas Robert (1766-1834)", *Biographical Dictionary of British Economists*, edited by Donald Rutherford (Bristol: Thoemmes Continuum), 2004.

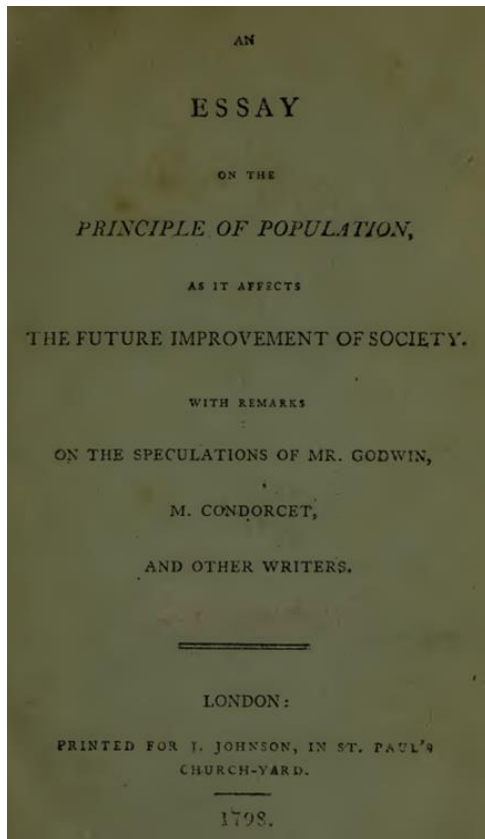

Thomas Robert Malthus (1766-1834)

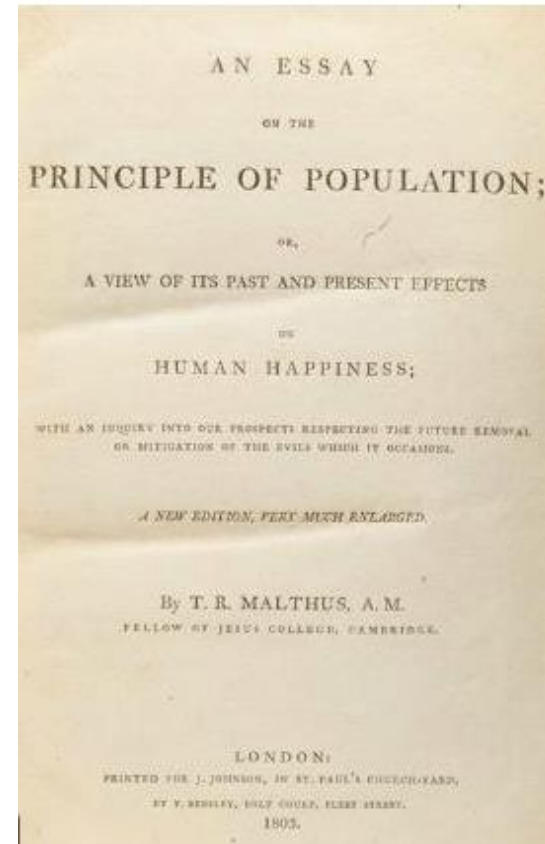
Θεωρία πληθυσμού

Thomas Robert Malthus (1766-1834)

Δοκίμιο επί της αρχής του
πληθυσμού
1^η ανώνυμη έκδοση 1798

2^η έκδοση επαυξημένη, 1803.
Ακολούθησαν άλλες 4 (η 6^η το 1826) με
μικρές αλλαγές

Thomas Robert Malthus (1766-1834)

6

AN ESSAY ON THE

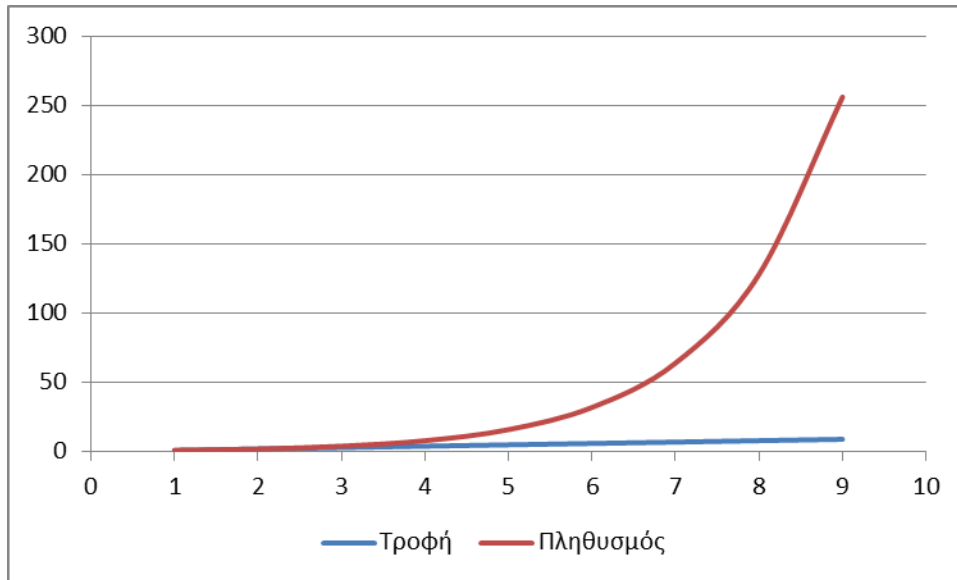
The speculative philosopher equally offends against the cause of truth. With eyes fixed on a happier state of society, the blessings of which he paints in the most captivating colours, he allows himself to indulge in the most bitter invectives against every present establishment, without applying his talents to consider the best and safest means of removing abuses, and without seeming to be aware of the tremendous obstacles that threaten, even in theory, to oppose the progress of man towards perfection.

And thus it appears, that a society constituted according to the most beautiful form that imagination can conceive, with benevolence for its moving principle, instead of self-love, and with every evil disposition in all its members corrected by reason and not force, would, from the inevitable laws of nature, and not from any original depravity of man, in a very short period, degenerate into a society, constructed upon a plan not essentially different from that which prevails in every known State at present; I mean, a society divided into a class of proprietors, and a class of labourers, and with self-love for the main-spring of the great machine.

Οι μεταρρυθμιστές έχουν άδικο: Η ανθρώπινη μοίρα δε μπορεί να βελτιωθεί. Η παρούσα τάξη πραγμάτων είναι επιβαλλόμενη από τη φύση.

Thomas Robert Malthus (1766-1834)

Population, when unchecked, increases in a geometrical ratio. Subsistence increases only in an arithmetical ratio. A slight acquaintance with numbers will shew the immensity of the first power in comparison of the second.

By that law of our nature which makes food necessary to the life of man, the effects of these two unequal powers must be kept equal.

Taking the whole earth, instead of this island, emigration would of course be excluded; and, supposing the present population equal to a thousand millions, the human species would increase as the numbers, 1, 2, 4, 8, 16, 32, 64, 128, 256, and subsistence as 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9. In two centuries the population would be to the means of subsistence as 256 to 9; in three centuries as 4096 to 13, and in two thousand years the difference would be almost incalculable.

Η τροφή αυξάνεται κατά αριθμητική πρόοδο, ο πληθυσμός αν δεν περιοριστεί, κατά γεωμετρική. Άρα, δεν υπάρχει αρκετή τροφή για όλους.

Thomas Robert Malthus (1766-1834)

A man who is born into a world already possessed, if he cannot get subsistence from his parents on whom he has a just demand, and if the society do not want his labour, has no claim of *right* to the smallest portion of food, and, in fact, has no business to be where he is. At nature's mighty feast there is no vacant cover for him. She tells him to be gone, and will quickly execute her own orders, if he do not work upon the compassion of some of her guests. If these guests get up and make room for him, other intruders immediately appear demanding the same favour. The report of a provision for all that come, fills the hall with numerous claimants. The order and harmony of the feast is disturbed, the plenty that before reigned is changed into scarcity; and the happiness of the guests is destroyed by the spectacle of misery and dependence in every part of the hall, and by the clamorous importunity of those, who are justly enraged at not finding the provision which they had been taught to expect. The guests learn too late their error, in counteracting those strict orders to all intruders, issued by the great mistress of the feast, who, wishing that all her guests should have plenty, and knowing that she could

Το φρικτό αυτό κείμενο για τη «γιορτή της φύσης» εμφανίστηκε στη 2^η έκδοση του *Δοκιμίου* το 1803 αλλά εξοβελίστηκε από τις επόμενες.

532

Effect of the knowledge of the

BOOK IV.

not provide for unlimited numbers, humanely refused to admit fresh comers when her table was already full.

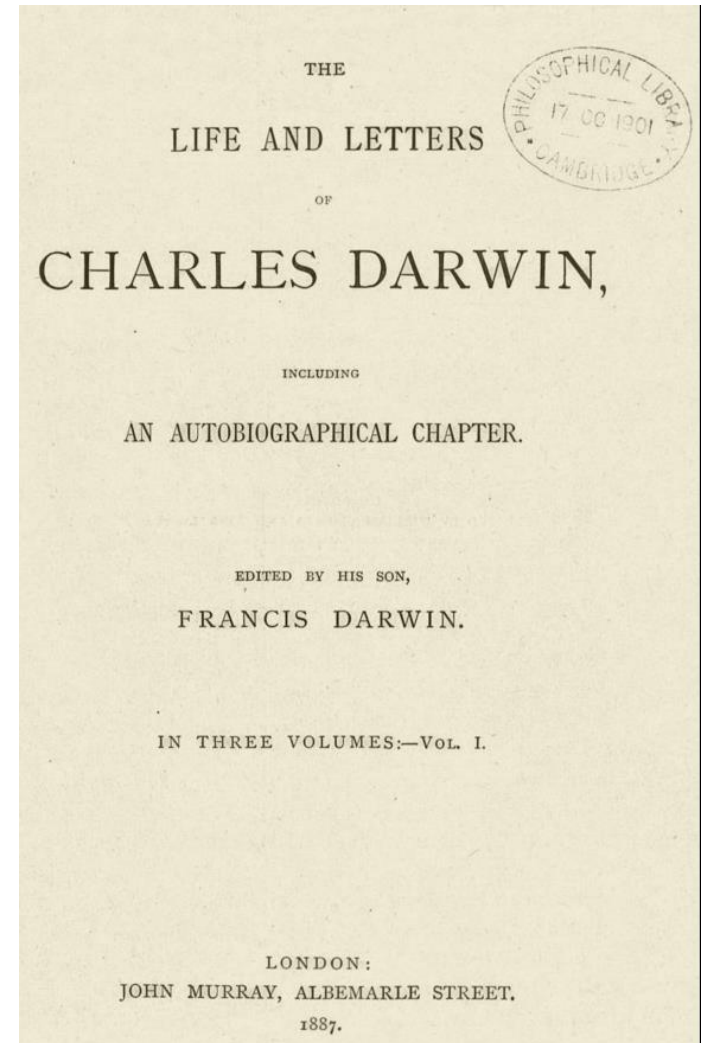

Thomas Robert Malthus (1766-1834)

Ο Δαρβίνος
επηρεάζεται από
τον Malthus για
την *Καταγωγή*
των *Ειδών*

In October 1838, that is, fifteen months after I had begun my systematic enquiry, I happened to read for amusement 'Malthus on Population,' and being well prepared to appreciate the struggle for existence which everywhere goes on from long-continued observation of the habits of animals and plants, it at once struck me that under these circumstances favourable variations would tend to be preserved, and unfavourable ones to be destroyed. The result of this would be the formation of new species. Here then I had at last got a theory by which to work ; but I was so

Thomas Robert Malthus (1766-1834)

It has appeared, that from the inevitable laws of our nature, some human beings must suffer from want. These are the unhappy persons who, in the great lottery of life, have drawn a blank. The number of these claimants would soon exceed the ability of the surplus produce to supply.

Ό,τι και να κάνουμε – και λεφτά να δώσουμε στους άτυχους φτωχούς – η φύση δεν επιτρέπει να φάνε όλοι.

Suppose, that by a subscription of the rich the eighteen pence or two shillings, which men earn now, were made up five shillings: it might be imagined, perhaps, that they would then be able to live comfortably, and have a piece of meat every day for their dinner. But this would be a very false conclusion. The transfer of three additional shillings a day to each labourer would not increase the quantity of meat in the country. There is not at present enough for all to have a moderate share. What would then be the consequence? the competition among the buyers in the market of meat would rapidly raise the price from eight pence or nine pence to two or three shillings in the pound, and the commodity would not be divided among many more than it is at present. When an article is scarce, and cannot be distributed to all, he that can shew the most valid patent, that is, he that offers the most money, becomes the possessor.

Thomas Robert Malthus (1766-1834)

A collection from the rich of eighteen shillings in the pound, even if distributed in the most judicious manner, would have an effect similar to that resulting from the supposition which I have just made; and no possible sacrifices of the rich, particularly in money, could for any time prevent the recurrence of distress among the lower members of society, whoever they were.

Elevated as man is above all other animals by his intellectual faculties, it is not to be supposed that the physical laws to which he is subjected should be essentially different from those which are observed to prevail in other parts of animated nature. He may increase slower than most other animals, but food is equally necessary to his support; and if his natural capacity of increase be greater than can be permanently supplied with food from a limited territory, his increase must be constantly retarded by the difficulty of procuring the means of subsistence.

It may be safely asserted, therefore, that population, when unchecked, increases in a geometrical progression of such a nature as to double itself every twenty-five years.

By the laws of nature man cannot live without food. Whatever may be the rate at which population would increase if unchecked, it never can actually increase in any country beyond the food necessary to support it. But, by the laws of nature in respect to the powers of a limited territory, the additions which can be made in equal periods to the food which it produces must, after a short time, either be constantly decreasing, which is what would really take place; or, at the very most, must remain stationary, so as to increase the means of subsistence only in an arithmetical progression.

On examining these obstacles to the increase of population which I have classed under the heads of preventive and positive checks, it will appear that they are all resolvable into moral restraint, vice, and misery.

Ο ηθικός αυτοπεριορισμός [γάμος, δηλ., σε μεγαλύτερη ηλικία], η διαστροφή [συμπεριλαμβανομένης και της αντισύλληψης] και η αθλιότητα περιορίζουν τελικά την αύξηση του πληθυσμού.

Thomas Robert Malthus (1766-1834)

CHAP. V.

Of the Consequences of pursuing the opposite Mode.

IT is an evident truth that, whatever may be the rate of increase in the means of subsistence, the increase of population must be limited by it, at least after the food has once been divided into the smallest shares that will support life. All the children born, beyond what would be required to keep up the population to this level, must necessarily perish, unless room be made for them by the deaths of grown persons. It has appeared indeed clearly in the course of this work, that in all old states the marriages and births depend principally upon the deaths, and that there is no encouragement to early unions so powerful as a great mortality. To act consistently therefore, we should facilitate, instead of foolishly and vainly endeavouring to impede, the operations of nature in producing this mortality; and if we dread the too frequent visitation of the horrid form of famine, we should sedulously encourage the other forms of destruction, which we compel nature to use. Instead of recommending cleanliness to the poor, we should encourage contrary habits. In our towns we should make the streets narrower, crowd more people into the houses, and court the return

of the plague. In the country, we should build our villages near stagnant pools, and particularly encourage settlements in all marshy and unwholesome situations.* But above all, we should reprobate specific remedies for ravaging diseases; and those benevolent, but much mistaken men, who have thought they were doing a service to mankind by projecting schemes for the total extirpation of particular disorders. If by these and similar means the annual mortality were increased from 1 in 36 or 40, to 1 in 18 or 20, we might probably every one of us marry at the age of puberty, and yet few be absolutely starved.

If, however, we all marry at this age, and yet still continue our exertions to impede the operations of nature, we may rest assured that all our efforts will be vain. Nature will not, nor cannot, be defeated in her purposes. The necessary mortality must come, in some form or other;

‘Η θα βάλετε μυαλό ή θα φροντίσουμε να σας πάρει ο Χάρος

Thomas Robert Malthus (1766-1834)

Promiscuous intercourse, unnatural passions, violations of the marriage bed, and improper arts to conceal the consequences of irregular connexions, are preventive checks that clearly come under the head of vice.

When this restraint produces vice, the evils which follow are but too conspicuous. A promiscuous intercourse to such a degree as to prevent the birth of children, seems to lower, in the most marked manner, the dignity of human nature. It cannot be without its effect on men, and nothing can be more obvious than its tendency to degrade the female character, and to destroy all its most amiable and distinguishing characteristics. Add to which, that among those unfortunate females, with which all great towns abound, more real distress and aggravated misery are, perhaps, to be found, than in any other department of human life.

Η διαστροφή, δηλ., η μη αναπαραγωγική συνουσία, είναι ηθικά απαράδεκτη

The poor-laws of England tend to depress the general condition of the poor in these two ways. Their first obvious tendency is to increase population without increasing the food for its support.

Secondly, the quantity of provisions consumed in workhouses upon a part of the society, that cannot in general be considered as the most valuable part, diminishes the shares that would otherwise belong to more industrious, and more worthy members; and thus in the same manner forces more to become dependent.

Η πρόνοια για τους απόρους είναι αδιέξοδη. Αυξάνει τον αριθμό τους και στερεί την τροφή από αυτούς που την αξίζουν πραγματικά.

Thomas Robert Malthus (1766-1834)

It has appeared, that from the inevitable laws of our nature, some human beings must suffer from want. These are the unhappy persons who, in the great lottery of life, have drawn a blank. The number of these claimants would soon exceed the ability of the surplus produce to supply. Moral merit is a very difficult distinguishing criterion, except in extreme cases. The owners of surplus produce would in general seek some more obvious mark of distinction.

And it seems both natural and just, that except upon particular occasions, their choice should fall upon those, who were able, and professed themselves willing, to exert their strength in procuring a further surplus produce; and thus at once benefiting the community, and enabling these proprietors to afford assistance to greater numbers. All who were in want of food would be urged by imperious necessity to offer their labour in exchange for this article so absolutely essential to existence.

Σε όσους ο λαχμός της ζωής δεν κληρώθηκε δεν μπορούν να τραφούν όλοι. Όσοι τελικά τραφούν θα πρέπει να δουλέψουν σκληρά για να δείξουν ότι το αξίζουν.

Thomas Robert Malthus (1766-1834)

On the state of this fund, the happiness, or the degree of misery, prevailing among the lower classes of people in every known State, at present chiefly depends. And on this happiness, or degree of misery, depends the increase, stationariness, or decrease of population.

Πρέπει να χρωστάτε χάρη στους κατέχοντες. Η ατομική ιδιοκτησία και το ατομικό συμφέρον ευθύνονται για τον πολιτισμό.

It is to the established administration of property, and to the apparently narrow principle of self-love, that we are indebted for all the noblest exertions of human genius, all the finer and more delicate emotions of the soul, for every

thing, indeed, that distinguishes the civilized, from the savage state; and no sufficient change, has as yet taken place in the nature of civilized man, to enable us to say, that he either is, or ever will be, in a state, when he may safely throw down the ladder by which he has risen to this eminence.

Thomas Robert Malthus (1766-1834)

Life is, generally speaking, a blessing independent of a future state. It is a gift which the vicious would not always be ready to throw away, even if they had no fear of death. The partial pain, therefore, that is inflicted by the Supreme Creator, while he is forming numberless beings to a capacity of the highest enjoyments, is but as the dust of the balance in comparison of the happiness that is communicated; and we have every reason to think, that there is no more evil in the world, than what is absolutely necessary as one of the ingredients in the mighty process.

Τελικά η ζωή είναι ευλογία, και πρέπει να χρωστάτε χάρη στο θεό που ζείτε ακόμα και με τόση δυστυχία. Με δεδομένους τους περιορισμούς της φύσης οι άτυχοι αυτής της ζωής πρέπει να είναι ευχαριστημένοι.

Thomas Robert Malthus (1766-1834)

Θεωρία αξίας

Thomas Robert Malthus (1766-1834)

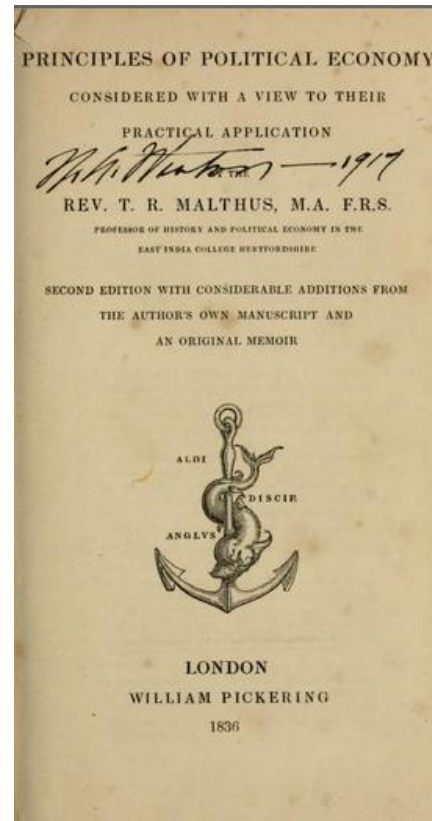
PRINCIPLES
OF
POLITICAL ECONOMY
CONSIDERED
WITH A VIEW TO THEIR PRACTICAL
APPLICATION.

By THE REV. T. R. MALTHUS, M.A. F.R.S.

PROFESSOR OF HISTORY AND POLITICAL ECONOMY IN THE
EAST INDIA COLLEGE, HERTFORDSHIRE.

LONDON:
JOHN MURRAY, ALBEMARLE-STREET.

1820.

Αρχές Πολιτικής Οικονομίας (1820). 2^η μετά θάνατον 1836

Thomas Robert Malthus (1766-1834)

the quantity of labour of a given description (common-day labour, for instance) which it can command, it will appear to be unquestionably the best of any one commodity, and to unite, more nearly than any other, the qualities of real and nominal measure of exchangeable value.

the relative values of commodities in money, or their prices, are determined by the relative demand of them, compared with the supply of them; and this law appears to be so general, that probably not a single instance of a change of price can be found which may not be satisfactorily traced to some previous change in the causes which affect the demand or supply.

Αποδέχεται θεωρία της αξίας αλλά αναγνωρίζει και τον ρόλο της προσφοράς και ζήτησης

Thomas Robert Malthus (1766-1834)

Θεωρία γενικευμένης υπερπροσφοράς (Theory of Gluts)

Thomas Robert Malthus (1766-1834)

Οικονομικές κρίσεις στην Αγγλία μετά τους
Ναπολεόντειους πολέμους.

Εργατικές αναταραχές (Σφαγή του Peterloo, 1819)

Thomas Robert Malthus (1766-1834)

Peterloo Massacre
Manchester 1819
Richard Carlile (1790–1843)

Thomas Robert Malthus (1766-1834)

General wealth, like particular portions of it, will always follow effectual demand. Whenever there is a great demand for commodities, that is, whenever the whole mass will command a greater quantity of standard labour than before, without any greater value of capital having been required to produce them, there is the same kind of reason for expecting a general increase of commodities, as there is for expecting an increase of particular commodities when their market-prices rise; without a corresponding rise in their money-cost of production. And on the other hand, whenever the produce of a country estimated in the labour which it will command falls in value, while the same value of advances is continued, the power and will to set labourers to work will be diminished and the increase of produce must, for a time, be checked.

Ο ρόλος της ενεργού
ζήτησης

Effectual demand

Thomas Robert Malthus (1766-1834)

It has been thought by some very able writers, that although there may easily be a glut of particular commodities, there cannot possibly be a glut of commodities in general; because, according to their view of the subject, commodities being always exchanged for commodities, one half will furnish a market for the other half, and production being thus the sole source of demand, an excess in the supply of one article merely proves a deficiency in the supply of some other, and a general excess is impossible. M. Say, in his distinguished work on political economy, has indeed gone so far as to state that the consumption of a commodity by taking it out of the market diminishes demand, and the production of a commodity proportionably increases it.

This doctrine, however, as generally applied, appears to me to be utterly unfounded, and completely to contradict the great principles which regulate supply and demand.

Απόρριψη του νόμου
του Say

Thomas Robert Malthus (1766-1834)

A third very serious error of the writers above referred to, and practically the most important of the three, consists in supposing that accumulation ensures demand; or that the consumption of the labourers employed by those whose object is to save, will create such an effectual demand for commodities as to encourage a continued increase of produce.

Οι παραγωγικοί
εργάτες δε μπορούν
να δημιουργήσουν
επαρκή ενεργό ζήτηση

that under all common circumstances, if an increased power of production be not accompanied by an increase of unproductive expenditures, it will inevitably lower profits and throw labourers out of employment.

Οι μη παραγωγικές δαπάνες από τους αριστοκράτες είναι απαραίτητες για τη δημιουργία ενεργού ζήτησης.

Επιστολή Malthus στον Ricardo (1821)

On the whole it may be observed, that the specific use of a body of unproductive consumers, is to give encouragement to wealth by maintaining such a balance between produce and consumption as will give the greatest exchangeable value to the results of the national industry. If such consumers were to pre-

Thomas Robert Malthus (1766-1834)

... might be, in a considerable degree, corrected by the wages given. And altogether I should say, that the employment of the poor in roads and public works, and a tendency among landlords and persons of property to build, to improve and beautify their grounds, and to employ workmen and menial servants, are the means most within our power and most directly calculated to remedy the evils arising from that disturbance in the balance of produce and consumption, which has been occasioned by the sudden conversion of soldiers, sailors, and various other classes which the war employed, into productive labourers.

Δημιουργία ενεργού
ζήτησης με δημόσια
έργα και βελτίωση των
περιουσιών των
γαιοκτημόνων και
απασχόληση υπηρετών

David Ricardo (1772-1823)

David Ricardo (1772-1823)

David Ricardo
by Thomas Phillips
oil on canvas, circa 1821, NPG

Γεννήθηκε στο Λονδίνο το 1772, 3ο παιδί από 17 μιας σεφαραδίτικης οικογένειας με καταγωγή από την Πορτογαλία που μετοίκησαν στην Ολλανδία και είχαν μεταναστεύσει πρόσφατα στην Αγγλία. Ο πατέρας του ήταν χρηματιστής και ο David Ricardo εργάστηκε στην επιχείρηση του πατέρα του από τα 14 χρόνια του. Στα 21 παντρεύεται μια Χριστιανή και αποξενώνεται από την οικογένειά του. Ξεκινά μια επιτυχημένη καριέρα ως χρηματιστής και μετά τη μάχη του Βατερλό χειραγωγεί την αγορά και αποκομίζει μια μεγάλη περιουσία. Αυτό του επιτρέπει στα 41 του να αποσυρθεί από την επιχειρηματική δράση και να αγοράσει το Gatcombe Park, στο Gloucestershire. «Αγοράζει» μια βουλευτική έδρα στην ιρλανδική εκλογική περιφέρεια του Portarlington και συμμετέχει στις συζητήσεις του βρετανικού Κοινοβουλίου. Πεθαίνει νέος από μία μόλυνση του αυτιού. Ήταν προσωπικός φίλος αλλά θεωρητικός αντίπαλος του Malthus.

Published Works of David Ricardo

1. *The High Price of Bullion, A Proof of the Depreciation of Bank Notes* (London, John Murray, 1810; corrected, 1810; enlarged, 1810; enlarged again, 1811).
2. *Observations on some Passages in an Article in the Edinburgh Review, on the Depreciation of the Paper Currency; also Suggestions for securing to the Public a Currency as Invariable as Gold, with a very moderate Supply of that Metal, Being an Appendix to the Fourth edition of "High Price of Bullion, etc."* (London, John Murray, William Blackwood & M.N. Mahon, 1811).
3. *Reply to Mr. Bosanquet's Practical Observation on the Report of the Bullion Committee* (London, John Murray, William Blackwood & M.N. Mahon, 1811).
4. *An Essay on the Influence of a low Price of Corn on the Profits of Stock; showing the inexpediency of Restrictions on Importation; with remarks on Mr. Malthus' two last Publications: "An Inquiry into the Nature and Progress of Rent;" and "The Grounds for an Opinion on the Policy of restricting the Importation of Foreign Corn"* (London, John Murray, 1815).
5. *Proposals for an Economical and Secure Currency; with Observations on the profits of the Bank of England, as they regard the Public and the Proprietors of Bank Stock* (London, John Murray, 1816).
6. *On the Principles of Political Economy and Taxation* (London, John Murray, 1817, 2nd edition 1819, 3rd 1821).
7. "Funding System", An article in the *Supplement to the Fourth, Fifth and Sixth Editions of the Encyclopaedia Britannica*, 1820
8. *On Protection in Agriculture* (London, John Murray, 1822).
9. *Mr. Ricardo's Speech on Mr. Western's Motion, for a Committee to consider the Effects produced by the Resumption of Cash payments, delivered on the 12th of June, 1822.* (London, G. Harvey, 1822).
10. *Plan for the Establishment of a National Bank* (London, John Murray, 1824); published as an appendix to *A National Bank the Remedy for the Evils attendant upon our Present System of Paper Currency* by Samuel Richardson (London, Pelham Richardson, 1838).
11. *The Works of David Ricardo, Esq., M.P. With a Notice of the Live and Writings of the Author, by J.R. McCulloch,* (London, John Murray, 1826).
12. *The Works and Correspondence of David Ricardo*, 11 volumes, edited by Piero Sraffa with the collaboration of M.H. Dobb, (Cambridge, Cambridge University Press for the Royal Economic Society, 1951-1973).

David Ricardo (1772-1823)

Η κλασική πλέον έκδοση των έργων του Ricardo είναι από τον Piero Sraffa με την συνεργασία του Maurice H. Dobb, *The Works and Correspondence of David Ricardo*, από το Cambridge University Press για την Royal Economic Society (1951-1973)

Vol. 1 *Principles of Political Economy and Taxation*

Vol. 2 *Notes on Malthus*

Vol. 3 *Pamphlets and Papers 1809–1811*

Vol. 4 *Pamphlets and Papers 1815–1823*

Vol. 5 *Speeches and Evidence*

Vol. 6 *Letters 1810–1815*

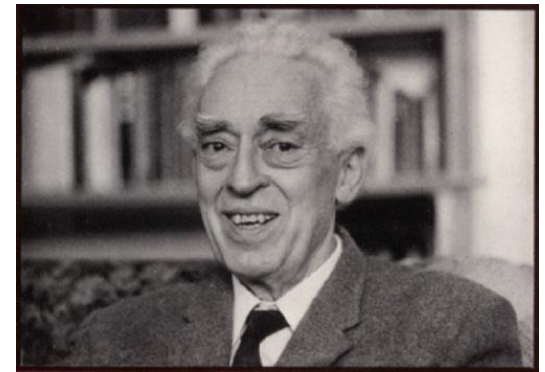
Vol. 7 *Letters 1816–1818*

Vol. 8 *Letters 1819 – June 1821*

Vol. 9 *Letters 1821–1823*

Vol. 10 *Biographical Miscellany*

Vol. 11 *General Index*

Piero Sraffa (1898-1983)

Maurice Dobb
(1900-1976)

David Ricardo (1772-1823)

Διαφορική γαιοπρόσοδος
(Differential rent)

Essay on Profits, 1815

David Ricardo (1772-1823)

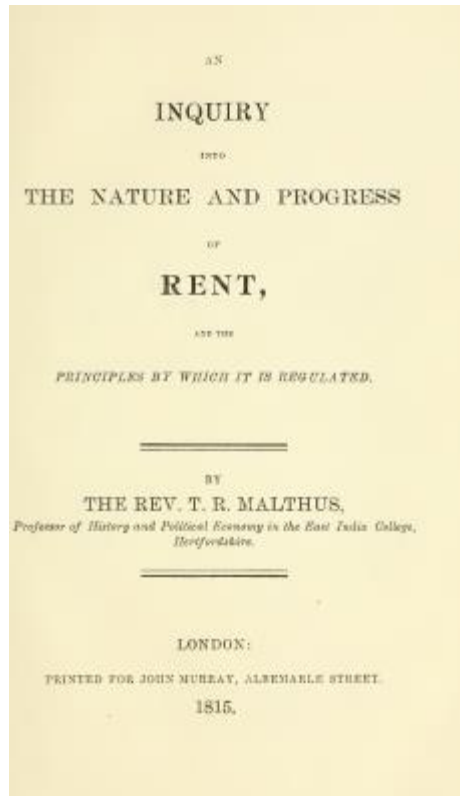
Essay on Profits, 1815
Διαφορική γαιοπρόσδοος
και πρώτη απόπειρα για
θεωρία της αξίας

AN
ESSAY
ON
*The Influence of a low Price of Corn on
the Profits of Stock;*
SHEWING THE
INEXPEDIENCY OF RESTRICTIONS
ON IMPORTATION:
WITH
Remarks
ON
MR. MALTHUS' TWO LAST PUBLICATIONS:
"An Inquiry into the Nature and Progress of Rent;" and "The
Grounds of an Opinion on, the Policy of restricting the Im-
portation of Foreign Corn."
By DAVID RICARDO, Esq.
LONDON:
PRINTED FOR JOHN MURRAY, ALBEMARLE STREET.
1815.

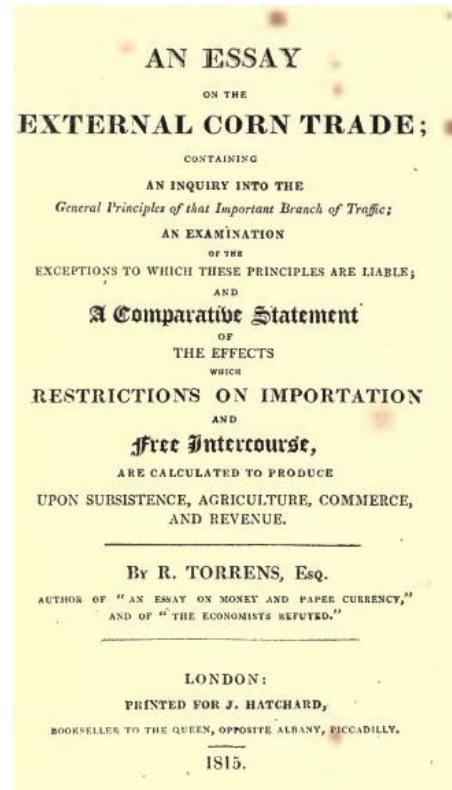
Άλλες τρεις
δημοσιεύσεις για
το ίδιο θέμα την
ίδια χρονιά

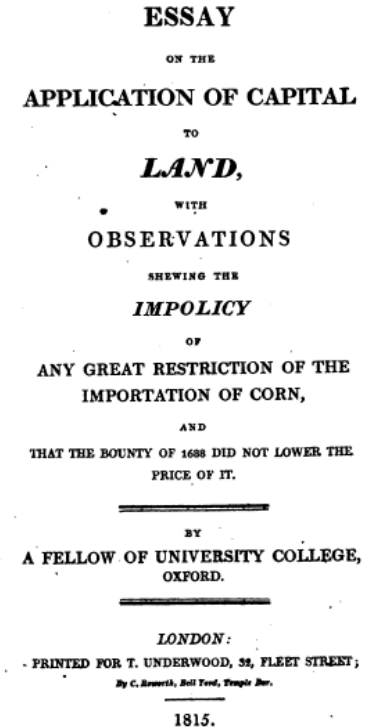
David Ricardo (1772-1823)

Malthus

Robert Torrens

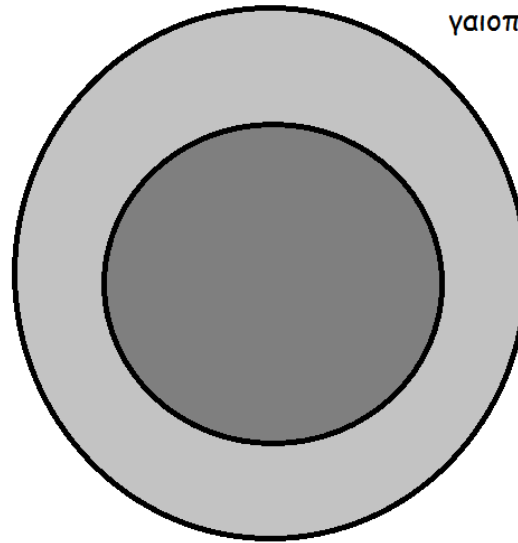
Edward West

David Ricardo (1772-1823)

■ Διαθέσιμη εύφορη γη

■ Χρησιμοποιούμενη
εύφορη γη

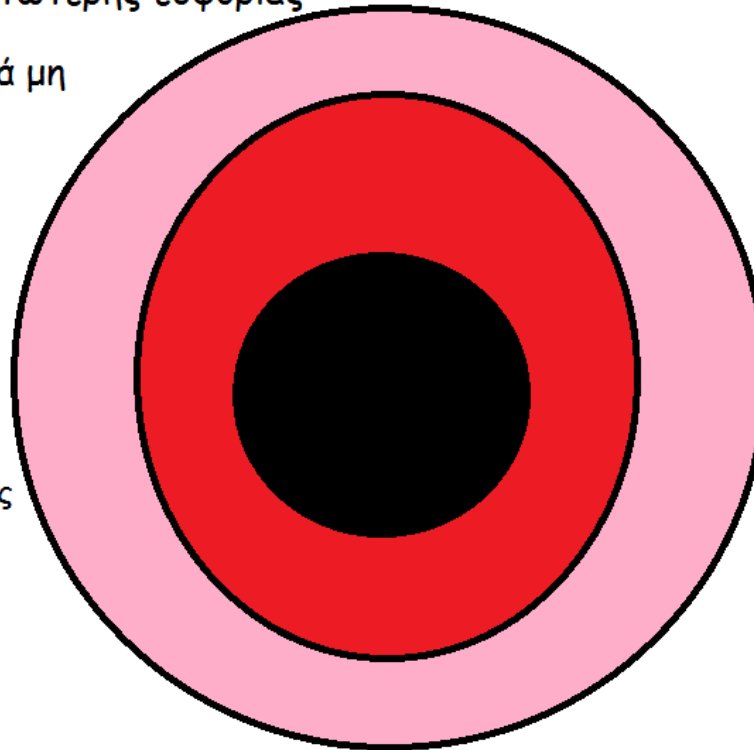
Ο ανταγωνισμός μεταξύ
των γαιοκτημόνων
εκμηδενίζει την
γαιοπρόσοδο

David Ricardo (1772-1823)

- Διαθέσιμη και χρησιμοποιούμενη γη ανώτερης ευφορίας
- Χρησιμ. γη κατώτερης ευφορίας
- Διαθέσιμη αλλά μη χρησιμ. γη κατώτερης ευφορίας

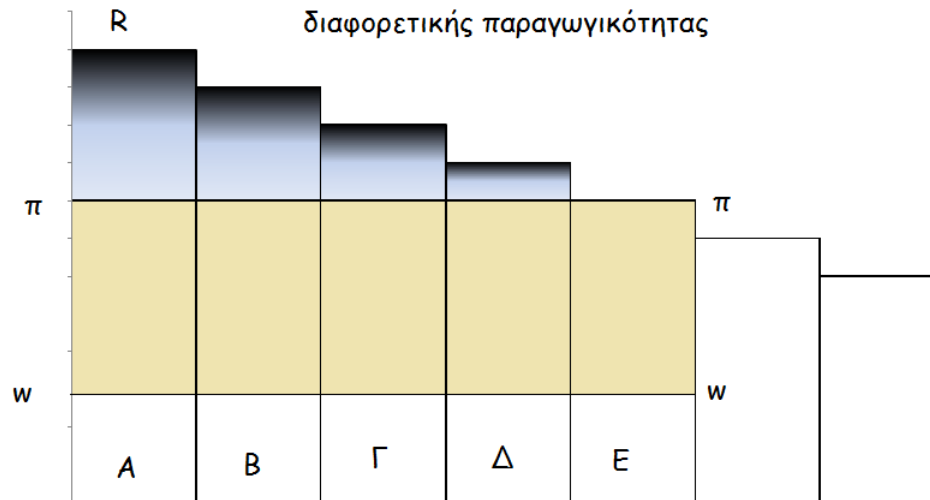
Οι κάτοχοι γης κατώτερης ευφορίας δεν απολαμβάνουν πρόσοδο, αλλά οι κάτοχοι γης ανώτερης ευφορίας λαμβάνουν την διαφορά της παραγωγικότητας ως πρόσοδο

David Ricardo (1772-1823)

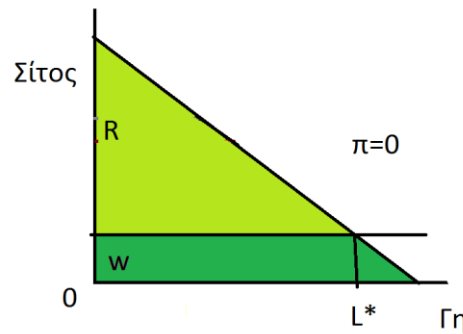
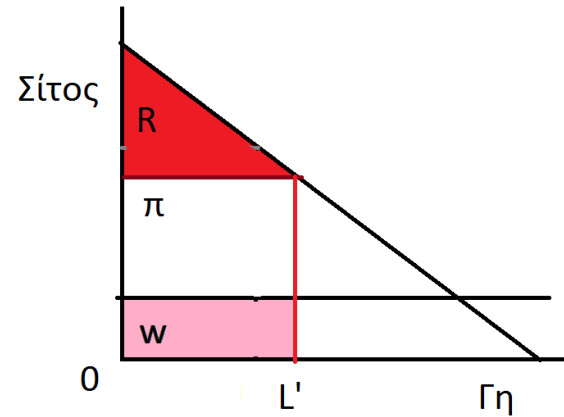
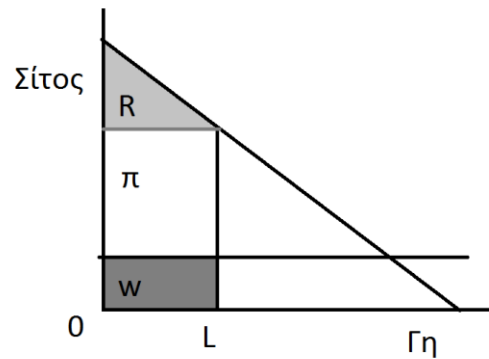
Ο μισθός w είναι σταθερός. Η οριακή γη E δε λαμβάνει πρόσοδο R . Το κέρδος π είναι το ίδιο για όλες τις γαίες $A-E$. Η πρόσοδος R είναι διαφορετική για κάθε γη διαφορετικής παραγωγικότητας

Luigi Pasinetti, 1960. "A mathematical formulation of the Ricardian system", *Review of Economic Studies*, 27: 78–98

David Ricardo (1772-1823)

Όσο αυξάνει η καλλιεργούμενη γη μειώνεται το ποσοστό κέρδους. Μετά το L^* δεν υφίσταται κέρδος

David Ricardo (1772-1823)

Αντίθεση στους Νόμους περί Σιτηρών
[Corn Laws (1815-1846)] που εμπόδιζαν
την εισαγωγή σιτηρών από το
εξωτερικό, ενίσχυαν τους γαιοκτήμονες
και αύξαναν τους μισθούς

Πρώτη προσπάθεια για θεωρία της αξίας.

Αν r , το ποσοστό κέρδους, Y το παραγόμενο προϊόν στη γεωργία σε τόνους σίτου, L ο αριθμός των εργατών στη γεωργία, και w ο μισθός των εργατών σε όλους τους τομείς σε σιτάρι, τότε ισχύει ότι

$$r = (Y - wL) / wL$$

Διαιρώντας τον αριθμητή και τον παρονομαστή του κλάσματος με Y έχουμε

$$r = (1 - wl) / wl$$

όπου l είναι L/Y , δηλ., ο αριθμός εργατών που χρειάζεται για να παραχθεί ένας τόνος σίτου.

Το ποσοστό κέρδους στη γεωργία προκύπτει χρησιμοποιώντας όρους που δεν εμπεριέχουν αξία.

Στον βιομηχανικό τομέα – έστω στην υφαντουργία – έχουμε το ποσοστό κέρδους ως

$r_c = (p_c Y_c - wL_c) / wL_c$, όπου ο δείκτης c δηλώνει την υφαντουργία και p_c η αξία του υφάσματος ανά μονάδα.

Διαιρώντας με Y_c έχουμε

$$r_c = (p_c - wl_c) / wl_c$$

Αλλά το κέρδος και στους δύο τομείς είναι το ίδιο και γνωρίζουμε όλες τις άλλες μεταβλητές άρα η τιμή του υφάσματος μπορεί να προκύψει ως

$$r = (1 - wl) / wl = (p_c - wl_c) / wl_c$$

$$p_c = wl_c (1 - wl) / wl + wl_c$$

$$p_c = \frac{wl_c (1 - wl)}{wl} + wl_c = wl_c \left[\frac{(1 - wl)}{wl} + 1 \right] = wl_c \left[\frac{1 - wl + wl}{wl} \right] = \frac{wl_c}{wl} = \frac{l_c}{l}$$

Δηλ., οι σχετικές τιμές των αγαθών εκφράζουν την περιεχόμενη εργασία ανά μονάδα

Κριτική του Malthus: Οι μισθοί των εργατών δεν είναι μόνο σιτάρι.

David Ricardo (1772-1823)

Απόπειρα Ricardo για μια εργασιακή θεωρία της αξία στις *Αρχές Πολιτικής Οικονομίας και Φορολογίας* (1817)

David Ricardo (1772-1823)

ON
THE PRINCIPLES
OF
POLITICAL ECONOMY,
AND
TAXATION.
By DAVID RICARDO, Esq.

LONDON:
JOHN MURRAY, ALBEMARLE-STREET.
1817.

1817

ON
THE PRINCIPLES
OF
POLITICAL ECONOMY,
AND
TAXATION.
BY DAVID RICARDO, ESQ.

SECOND EDITION.
LONDON:
JOHN MURRAY, ALBEMARLE-STREET.
1819.

1819

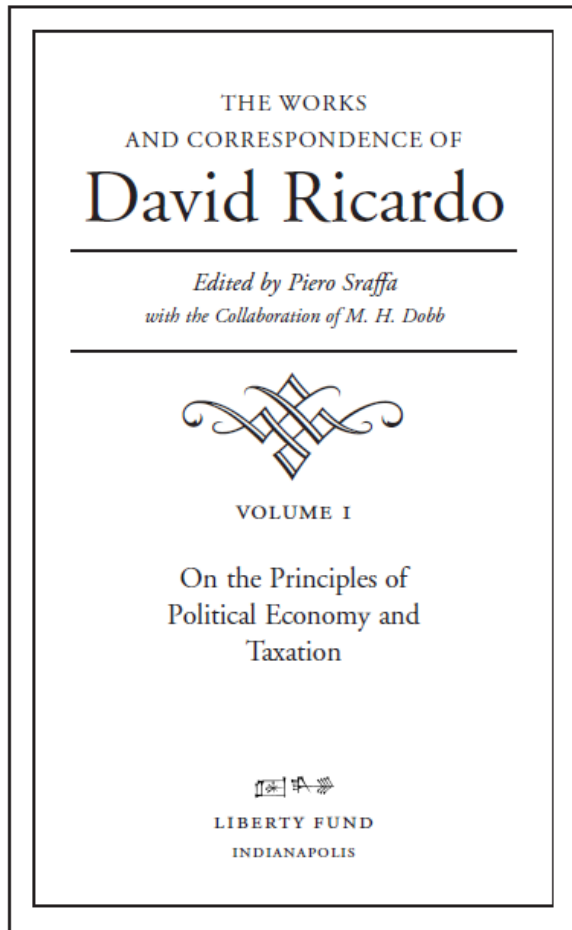
ON
THE PRINCIPLES
OF
POLITICAL ECONOMY,
AND
TAXATION.
BY DAVID RICARDO, ESQ.
THIRD EDITION.

LONDON:
JOHN MURRAY, ALBEMARLE-STREET.
1821.

1821

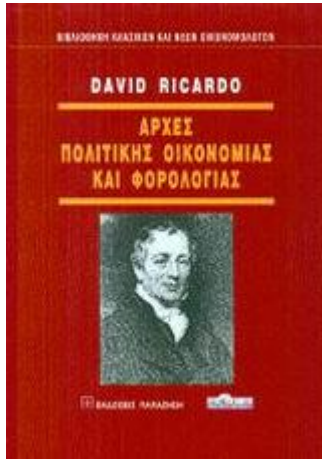
David Ricardo (1772-1823)

Έκδοση Sraffa που συνδυάζει
και τις τρεις εκδόσεις

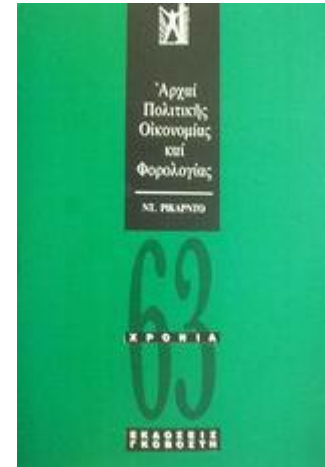
David Ricardo (1772-1823)

David Ricardo, *Αρχές πολιτικής οικονομίας και φορολογίας*, επιμέλεια-μετάφραση Νικηφόρος Σταματάκης, επιμέλεια σειράς Μιχάλης Ψαλιδόπουλος. Αθήνα : Εκδόσεις Παπαζήση, **2002**.

David Ricardo, *Οι αρχές της πολιτικής οικονομίας και της φορολογίας : Κεφάλαια I έως VI*, μετάφραση Θέμις Μίνουγλου. - Αθήνα : Κριτική, **2000**.

David Ricardo, *Αρχαί πολιτικής οικονομίας και φορολογίας*, μετάφραση Νικ. Π. Κωνσταντινίδη, Εισαγωγή: Δ. Καλιτσουνάκι, Αθήνα : Εκδόσεις Γκοβόστη, 1995 (**1938**)

Ελληνικές μεταφράσεις

David Ricardo (1772-1823)

CHAPTER I

On Value

SECTION I

The value of a commodity, or the quantity of any other commodity for which it will exchange, depends on the relative quantity of labour which is necessary for its production, and not on the greater or less compensation which is paid for that labour.¹

It has been observed by Adam Smith, that “the word Value has two different meanings, and sometimes expresses the utility of some particular object, and sometimes the power of purchasing other goods which the possession of that object conveys. The one may be called *value in use*; the other *value in exchange*. The things,” he continues, “which have the greatest value in use, have frequently little or no value in exchange; and, on the contrary, those which have the greatest value in exchange, have little or no value in use.”² Water and air are abundantly useful; they are indeed indispensable to existence, yet, under ordinary circumstances, nothing can be obtained in exchange for them. Gold, on the contrary, though of little use compared with air or water, will exchange for a great quantity of other goods.

Utility then is not the measure of exchangeable value, although it is absolutely essential to it. If a commodity were in no way useful,—in other words, if it could in no way contribute to our gratification,—it would be destitute of exchangeable value, however scarce it might be, or whatever quantity of labour might be necessary to procure it.

Η χρησιμότητα
αποτελεί προϋπόθεση
αλλά όχι μέτρο της
αξίας

David Ricardo (1772-1823)

Possessing utility, commodities derive their exchangeable value from two sources: from their scarcity, and from the quantity of labour required to obtain them.

There are some commodities, the value of which is determined by their scarcity alone. No labour can increase the quantity of such goods, and therefore their value cannot be lowered by an increased supply. Some rare statues and pictures, scarce books and coins, wines of a peculiar quality, which can be made only from grapes grown on a particular soil, of which there is a very limited quantity, are all of this description. Their value is wholly independent of the quantity of labour originally necessary to produce them, and varies with the varying wealth and inclinations of those who are desirous to possess them.

These commodities, however, form a very small part of the mass of commodities daily exchanged in the market. By far the greatest part of those goods which are the objects of desire, are procured by labour; and they may be multiplied, not in one country alone, but in many, almost without any assignable limit, if we are disposed to bestow the labour necessary to obtain them.

In speaking then of commodities, of their exchangeable value, and of the laws which regulate their relative prices, we mean always such commodities only as can be increased in quantity by the exertion of human industry, and on the production of which competition operates without restraint.

Τα αγαθά που αναλύει δεν είναι τα σπάνια αγαθά, σπάνιοι πίνακες ή κρασιά, όπου ισχύει η προσφορά και ζήτηση, αλλά τα αγαθά εκείνα που μπορούν να αναπαραχθούν με εργασία και τα οποία πωλούνται σε ανταγωνιστικές αγορές

David Ricardo (1772-1823)

That this is really the foundation of the exchangeable value of all things, excepting those which cannot be increased by human industry, is a doctrine of the utmost importance in political economy; for from no source do so many errors, and so much difference of opinion in that science proceed, as from the vague ideas which are attached to the word value.

If the quantity of labour realized in commodities, regulate their exchangeable value, every increase of the quantity of labour must augment the value of that commodity on which it is exercised, as every diminution must lower it.

Η εργασία αποτελεί το
θεμέλιο της ανταλλακτικής
αξίας

David Ricardo (1772-1823)

SECTION II

Labour of different qualities differently rewarded. This no cause of variation in the relative value of commodities.²

IN speaking, however, of labour, as being the foundation of all value, and the relative quantity of labour as almost exclusively³ determining the relative value of commodities, I must not be supposed to be inattentive to the different qualities of labour, and the difficulty of comparing an hour's or a day's labour, in one employment, with the same duration of labour in another. The estimation⁴ in which different qualities of labour are held, comes soon to be adjusted in the market with sufficient precision for all practical purposes, and depends much on the comparative skill of the labourer, and intensity of the labour performed. The scale, when once formed, is liable to little variation. If a day's labour of a working jeweller be more valuable than a day's labour of a common labourer, it has long

Εργασίες διαφορετικού τύπου έχουν διαφορετικές ποιότητες, αλλά αυτό δεν αποτελεί πρόβλημα για τη θεωρία

David Ricardo (1772-1823)

SECTION III

Not only the labour applied immediately to commodities affect their value, but the labour also which is bestowed on the implements, tools, and buildings, with which such labour is assisted.²

Η εργασία που υπολογίζεται δεν είναι αυτή του τελευταίου σταδίου, αλλά και σε όλα τα προηγούμενα στάδια της παραγωγής και αυτή που υπεισέρχεται στην κατασκευή των εργαλείων, κτηρίων, πλοίων, κλπ.

If we look to a state of society in which greater improvements have been made, and in which arts and commerce flourish, we shall still find that commodities vary in value conformably with this principle: in estimating the exchangeable value of stockings, for example, we shall find that their value, comparatively with other things, depends on the total quantity of labour necessary to manufacture them, and bring them to market. First, there is the labour necessary to cultivate the land on which the raw cotton is grown; secondly, the labour of conveying the cotton to the country where the stockings are to be manufactured, which includes a portion of the labour bestowed in building the ship in which it is conveyed, and which is charged in the freight of the goods; thirdly, the labour of the spinner and weaver; fourthly, a portion of the labour of the engineer, smith, and carpenter, who erected the buildings and machinery, by the help of which they are made; fifthly, the labour of the retail dealer, and of many others, whom it is unnecessary further to particularize. The aggregate sum of these various kinds of labour, determines the quantity of other things for which these stockings will exchange, while the same consideration of the various quantities of labour which have been bestowed on those other things, will equally govern the portion of them which will be given for the stockings.

David Ricardo (1772-1823)

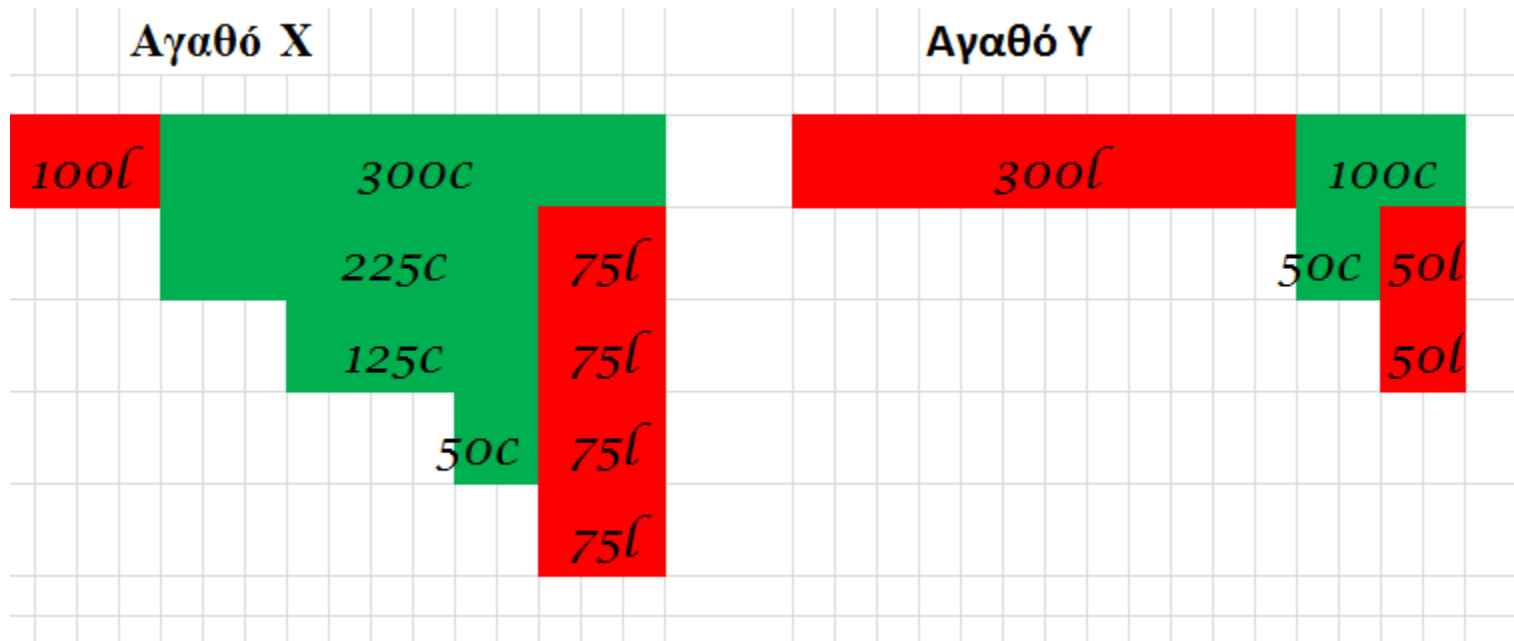
SECTION IV

The principle that the quantity of labour bestowed on the production of commodities regulates their relative value, considerably modified by the employment of machinery and other fixed and durable capital.²

Η χρονική διάρθρωση της παραγωγής τροποποιεί τη μέτρηση της σχετικής αξίας των αγαθών με την εμπειροχόμηνη εργασία επειδή το κέρδος υπολογίζεται σε κάθε στάδιο της παραγωγής

David Ricardo (1772-1823)

Ας πάρουμε δύο αγαθά τα οποία εμπεριέχουν και τα δύο 400 μονάδες εργασίας αλλά σε διαφορετικά στάδια της παραγωγής. Το αγαθό Y έχει 300 μονάδες εργασίας στο τελικό στάδιο, ενώ το αγαθό X μόνο 100.

David Ricardo (1772-1823)

Το κόστος εργασίας wL_t που μπήκε στο στάδιο t , πρέπει να έχει κέρδος $wL_t(1+r)^t$, δηλ., το κόστος των μηχανημάτων που εμπεριέχουν εργασία σε προηγούμενα στάδια πρέπει να είναι

$$\sum_{t=1}^T wL_t (1+r)^t$$

Άρα η τιμή ενός αγαθού θα πρέπει να είναι

$$P_X = \left[wL_0^X + \sum_{t=1}^T wL_t^X (1+r)^t \right] (1+r)$$

David Ricardo (1772-1823)

Άρα οι σχετικές τιμές δύο αγαθών δεν μπορούν να εκφράζουν τις σχετικές ποσότητες της εμπειροχομένης εργασίας, δεδομένου ότι

$$\frac{P_X}{P_Y} = \frac{\left[wL_0^X + \sum_{t=1}^T wL_t^X (1+r)^t \right] (1+r)}{\left[wL_0^Y + \sum_{t=1}^T wL_t^Y (1+r)^t \right] (1+r)} \neq \frac{\sum_{t=0}^T L_t^X}{\sum_{t=0}^T L_t^Y}$$

Όπως θα απαιτούσε μια καθαρή θεωρία της εργασίας.
Για διαφορετικά w και r οι σχετικές αξίες μεταβάλλονται

David Ricardo (1772-1823)

Αν χρησιμοποιήσουμε το αριθμητικό παράδειγμα των αγαθών Χ και Υ, τότε για μισθό ίσο με 1 ευρώ και ποσοστό κέρδους 50% το κόστος του κεφαλαίου θα είναι αντίστοιχα

		Αγαθό Χ	
ποσοστό κέρδους		50%	
μισθός		1,00 €	
Περίοδος	Μονάδες εργασίας	Κόστος εργασίας	Κόστος κεφαλαίου
	Μονάδες εργασίας x μισθός	Κόστος εργασίας x (1+r) ^t	
1	75	75,00 €	112,50 € (1+r) ¹
2	75	75,00 €	168,75 € (1+r) ²
3	75	75,00 €	253,13 € (1+r) ³
4	75	75,00 €	379,69 € (1+r) ⁴
		Σύνολικό κόστος κεφαλαίου	914,06 €

		Αγαθό Υ	
ποσοστό κέρδους		50%	
μισθός		1,00 €	
Περίοδος	Μονάδες εργασίας	Κόστος εργασίας	Κόστος κεφαλαίου
	Μονάδες εργασίας x μισθός	Κόστος εργασίας x (1+r) ^t	
1	50	50,00 €	75,00 € (1+r) ¹
2	50	50,00 €	112,50 € (1+r) ²
		Σύνολικό κόστος κεφαλαίου	187,50 €

David Ricardo (1772-1823)

Οι ίδιοι υπολογισμοί για ποσοστό κέρδους 10% και μισθό 2 ευρώ μας δίνουν

		Αγαθό Χ	
ποσοστό κέρδους		10%	
μισθός		2,00 €	
Περίοδος	Μονάδες εργασίας	Κόστος εργασίας	Κόστος κεφαλαίου
		Μονάδες εργασίας x μισθός	Κόστος εργασίας x (1+r) ^t
1	75	150,00 €	165,00 € (1+r) ¹
2	75	150,00 €	181,50 € (1+r) ²
3	75	150,00 €	199,65 € (1+r) ³
4	75	150,00 €	219,62 € (1+r) ⁴
		Σύνολικό κόστος κεφαλαίου	765,77 €

		Αγαθό Υ	
ποσοστό κέρδους		10%	
μισθός		2,00 €	
Περίοδος	Μονάδες εργασίας	Κόστος εργασίας	Κόστος κεφαλαίου
		Μονάδες εργασίας x μισθός	Κόστος εργασίας x (1+r) ^t
1	50	100,00 €	110,00 € (1+r) ¹
2	50	100,00 €	121,00 € (1+r) ²
		Σύνολικό κόστος κεφαλαίου	231,00 €

David Ricardo (1772-1823)

Ποσοστό κέρδους 50% και μισθός 1 ευρώ					
	r	50%	w	1,00 €	
	A. Κόστος εργασίας (Μονάδες εργασίας x Μισθός)	B. Κόστος κεφαλαίου (Κόστος παρελθουσών μονάδων εργασίας ανατοκισμένο με ποσοστό κέρδους)	Γ. Κόστος κέρδους (A+B)x ποσοστό κέρδους	Δ. Συνολικό κόστος (A+B+Γ)	
Αγαθό Χ	100,00 €	914,06 €	507,03 €	1.521,09 €	
Αγαθό Υ	300,00 €	187,50 €	243,75 €	731,25 €	

Ποσοστό κέρδους 10% και μισθός 2 ευρώ					
	r	10%	w	2,00 €	
	A. Κόστος εργασίας (Μονάδες εργασίας x Μισθός)	B. Κόστος κεφαλαίου (Κόστος παρελθουσών μονάδων εργασίας ανατοκισμένο με ποσοστό κέρδους)	Γ. Κόστος κέρδους (A+B)x ποσοστό κέρδους	Δ. Συνολικό κόστος (A+B+Γ)	
Αγαθό Χ	200,00 €	765,77 €	96,58 €	1.062,34 €	
Αγαθό Υ	600,00 €	231,00 €	83,10 €	914,10 €	

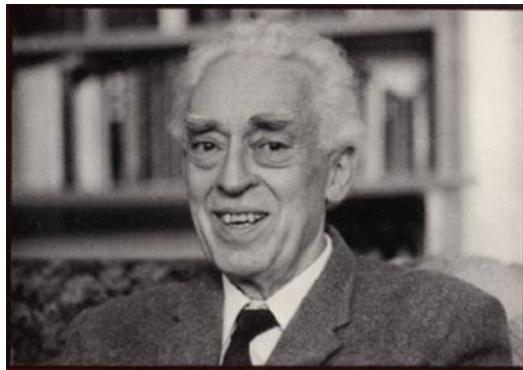
Άρα οι σχετικές τιμές είναι 1.521/731 στην πρώτη περίπτωση και 1.062/914 στην δεύτερη, ενώ τα αγαθά εμπεριέχουν την ίδια ποσότητα εργασίας

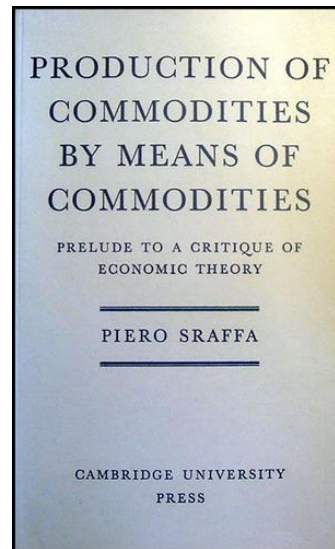
David Ricardo (1772-1823)

Ο Ricardo έψαξε να βρει ένα απόλυτο μέτρο της αξίας που θα ήταν αμετάβλητο στις μεταβολές της διανομής μεταξύ κέρδους και μισθών, ψάχνοντας ένα αγαθό που θα αντανακλούσε το μέσο όρο της χρονικής διάρθρωσης της παραγωγής σε όλη την οικονομία

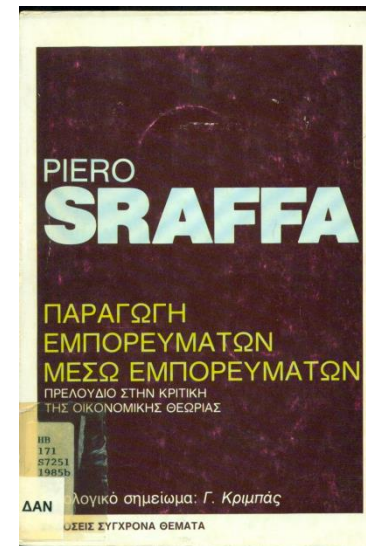
Την «λύση» την έδωσε το 1960 ο Piero Sraffa εξοβελίζοντας όμως την εργασία από την «εργασιακή» θεωρία της αξίας

Piero Sraffa (1898-1983)

1960

1985

David Ricardo (1772-1823)

Comparative advantage Συγκριτικό πλεονέκτημα

CHAPTER VII

On Foreign Trade

David Ricardo (1772-1823)

Under a system of perfectly free commerce, each country naturally devotes its capital and labour to such employments as are most beneficial to each. This pursuit of individual advantage is admirably connected with the universal good of the whole. By stimulating industry, by rewarding ingenuity, and by using most efficaciously the peculiar powers bestowed by nature, it distributes labour most effectively and most economically: while, by increasing the general mass of productions, it diffuses general benefit, and binds together by one common tie of interest and intercourse, the universal society of nations throughout the civilized world. It is this principle which determines that wine shall be made in France and Portugal, that corn shall be grown in America and Poland, and that hardware and other goods shall be manufactured in England.

Οι αρετές του διεθνούς εμπορίου: Η Αγγλία θα παράγει βιομηχανικά προϊόντα και οι υπόλοιπες αγροτικά.

David Ricardo (1772-1823)

England may be so circumstanced, that to produce the cloth may require the labour of 100 men for one year; and if she attempted to make the wine, it might require the labour of 120 men for the same time. England would therefore find it her interest to import wine, and to purchase it by the exportation of cloth.

To produce the wine in Portugal, might require only the labour of 80 men for one year, and to produce the cloth in the same country, might require the labour of 90 men for the same time. It would therefore be advantageous for her to export wine in exchange for cloth. This exchange might even take place, notwithstanding that the commodity imported by Portugal could be produced there with less labour than in England. Though she could make the cloth with the labour of 90 men, she would import it from a country where it required the labour of 100 men to produce it, because it would be advantageous to her rather to employ her capital in the production of wine, for which she would obtain more cloth from England, than she could produce by diverting a portion of her capital from the cultivation of vines to the manufacture of cloth.

Ακόμα και αν η Πορτογαλία είναι πιο παραγωγική από την Αγγλία στην παραγωγή και κρασιού και υφάσματος, πάλι τη συμφέρει να εξάγει κρασί και να εισάγει ύφασμα, αν έχει συγκριτικό πλεονέκτημα στο κρασί

Ώρες εργασίας που απαιτούνται για να παραχθεί κρασί και ύφασμα από την Αγγλία και την Πορτογαλία

	Αγγλία	Πορτογαλία
Κρασί	120	80
Ύφασμα	100	90

David Ricardo (1772-1823)

Η κριτική της θεωρίας του συγκριτικού πλεονεκτήματος ισχυρίζεται ότι μακροπρόθεσμα οι όροι εμπορίου είναι εις βάρος της γεωργίας, άρα μια εξειδίκευση στη γεωργία εμποδίζει την ανάπτυξη μιας χώρας. Αντίθετα οι χώρες θα πρέπει να προφυλάξουν τις νηπιακές τους βιομηχανίες μέχρι να ανδρωθούν.

David Ricardo (1772-1823)

Θεωρία Δημόσιου Χρέους

David Ricardo (1772-1823)

Ο Ricardo, όπως και οι περισσότεροι κλασικοί οικονομολόγοι είναι αντίθετοι στο δημόσιο δανεισμό για τη χρηματοδότηση των δαπανών του κράτους. Παρατήρησε όμως ότι από καθαρά θεωρητική σκοπιά δεν υπάρχει διαφορά αν η δαπάνη χρηματοδοτείται μέσω φόρων, δανεισμού που θα αποπληρωθεί σε συγκεκριμένο διάστημα ή μέσω ομολόγων που δεν θα αποπληρώνουν ποτέ το κεφάλαιο αλλά θα δίνουν τοκομερίδιο εις το διηνεκές. Αυτή η ανάλυση έγινε αργότερα γνωστή ως «Ρικαρδιανή ισοδυναμία» (Ricardian equivalence)

- *On the Principles of Political Economy and Taxation*
- [ως E.E.E.] “Funding System”, An article in the Supplement to the Fourth, Fifth and Sixth Editions of the *Encyclopaedia Britannica*, 1820
- James Buchanan, “Barro on the Ricardian Equivalence Theorem”, *Journal of Political Economy*, 1976, 84 (2): 337-342.
- Andrew B. Abel, “Ricardian equivalence theorem”, στο J. Eatwell, M. Milgate & P. Newman (eds), *The New Palgrave: A Dictionary of Economics*, London, Macmillan, 1987, vol. 4: 174-179.

David Ricardo (1772-1823)

Taxes which are levied on a country for the purpose of supporting war, or for the ordinary expenses of the State, and which are chiefly devoted to the support of unproductive labourers, are taken from the productive industry of the country; and every saving which can be made from such expenses will be generally added to the income, if not to the capital of the contributors. When, for the expenses of a year's war, twenty millions are raised by means of a loan, it is the twenty millions which are withdrawn from the productive capital of the nation. The million per annum which is raised by taxes to pay the interest of this loan, is merely transferred from those who pay it to those who receive it, from the contributor to the tax, to the national creditor. The real expense is the twenty millions, and not the interest which must be paid for it.* Whether the interest be or be not paid, the country will neither be richer nor poorer. Government might at once have required the twenty millions in the shape of taxes; in

* “Melon says,¹ that the debts of a nation are debts due from the right hand to the left, by which the body is not weakened. It is true that the general wealth is not diminished by the payment of the interest on arrears of the debt: The dividends are a value which passes from the hand of the contributor to the national creditor: Whether it be the national creditor or the contributor who accumulates or consumes it, is, I agree, of little importance to the society; but the principal of the debt—what has become of that? It exists no more. The consumption which has followed the loan has annihilated a capital which will never yield any further revenue. The society is deprived not of the amount of interest, since that passes from one hand to the other, but of the revenue from a destroyed capital. This capital, if it had been employed productively by him who lent it to the State, would equally have yielded him an income, but that income would have been derived from a real production, and would not have been furnished from the pocket of a fellow citizen.”—*Say*, vol. ii. p. 357. This is both conceived and expressed in the true spirit of the science.

¹ *Essai politique sur le commerce*, ‘nouvelle édition’, 1761, p. 296.

which case it would not have been necessary to raise annual taxes to the amount of a million. This, however, would not have changed the nature of the transaction. An individual instead of being called upon to pay 100*l.* per annum, might have been obliged to pay 2000*l.* once for all. It might also have suited his convenience rather to borrow this 2000*l.*, and to pay 100*l.* per annum for interest to the lender, than to spare the larger sum from his own funds. In one case it is a private transaction between A and B, in the other Government guarantees to B the payment of interest¹ to be equally paid by A.

On the Principles of Political Economy and Taxation

David Ricardo (1772-1823)

SUPPLEMENT

410

TO THE
FOURTH, FIFTH, AND SIXTH EDITIONS
OF THE
ENCYCLOPÆDIA BRITANNICA.

WITH PRELIMINARY DISSERTATIONS
ON THE
HISTORY OF THE SCIENCES.

Illustrated by Engravings.

VOLUME FOURTH.

EDINBURGH:
PRINTED FOR ARCHIBALD CONSTABLE AND COMPANY, EDINBURGH;
AND HURST, ROBINSON, AND COMPANY,
LONDON.
1824.

FUNDING SYSTEM.

Funding System. UNDER this head we propose, first, to give an account of the rise, progress, and modifications of the SINKING FUND, accompanied with some observations as to the probability of its accomplishing the object for which it was instituted; and, next, briefly to consider the best mode of providing for our annual expenditure both in war and peace,—an inquiry necessarily involving the policy of that SYSTEM OF FUNDING of which the Sinking Fund has long been considered as one of the principal recommendations and props.

I. On the subject of the Sinking Fund, we shall have frequent occasion to refer to the statements of Professor Hamilton, in his very valuable publication,

surplus duties, which, according to the original plan, ought to have been appropriated to the sinking fund. **Funding System.**

“Soon after, the principle of preserving the sinking fund inviolable was abandoned. In 1733, L. 500,000 was taken from that fund, and applied to the services of the year.”—“In 1734, L. 1,200,000 was taken from the sinking fund for current services; and, in 1735, it was anticipated and mortgaged.” The produce of the sinking fund, at its commencement in 1717, was L. 923,437. In 1776, it was at its highest amount, being then L. 3,166,517; in 1780, it had sunk to L. 2,403,017.

“The sinking fund would have risen higher, had it not been depressed, especially in the latter period,

426

F U N

G A L

Funding System “if our sinking fund should accumulate, in time of peace, to so large a sum that I can take five millions *per annum* from it; I can spend L. 100,000,000 in a new war without coming to you for fresh taxes; the disadvantages of my plan are, that by now taking L. 7,000,000 *per annum* from it, and making a **Galiani.**

provision for speedily, and at regular intervals, appropriating more of this fund to present objects, the sinking fund will be so much diminished, that I cannot so soon, by a great many years, avail myself of the five millions for the purpose which I have stated.” **Funding System** **Galiani.** (E. E. E.)

Τέλος Ενότητας

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών

Ιστορία Οικονομικών Θεωριών

Ενότητα 7: Η κριτική της πολιτικής οικονομίας:

Karl Marx

Νίκος Θεοχαράκης

Σχολή Οικονομικών και Πολιτικών Επιστημών

Τμήμα Οικονομικών Επιστημών

Σκοποί ενότητας

- Να εξηγήσει το ρόλο του Karl Marx στην κριτική της αστικής πολιτικής οικονομίας
- Να τοποθετήσει την οικονομική του σκέψη στο γενικότερο φιλοσοφικό και πολιτικό πλαίσιο της εποχής
- Να αναλύσει τα οικονομικά γραπτά του και ιδιαίτερα το *Κεφάλαιο*

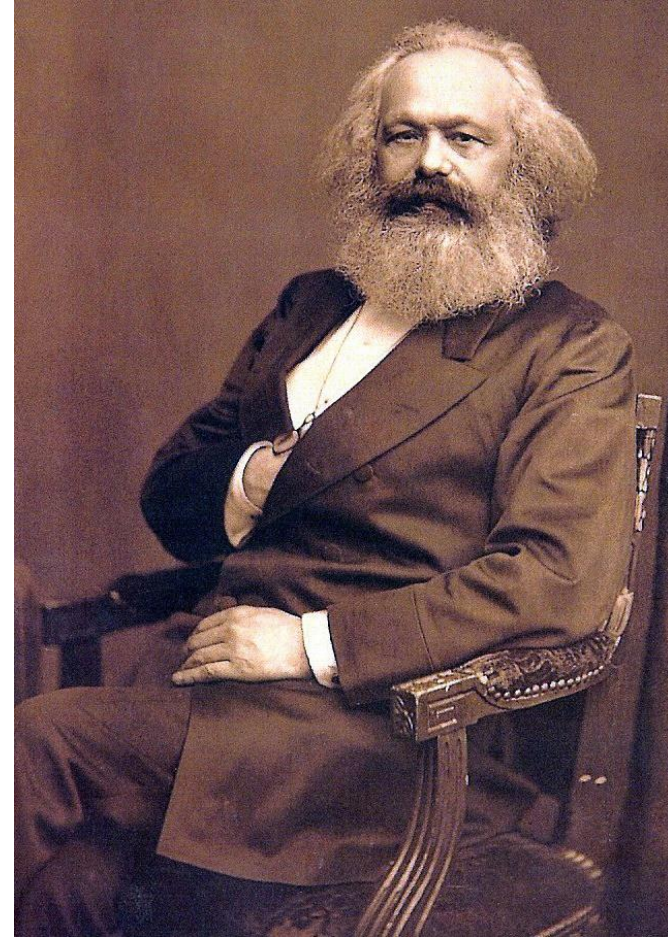
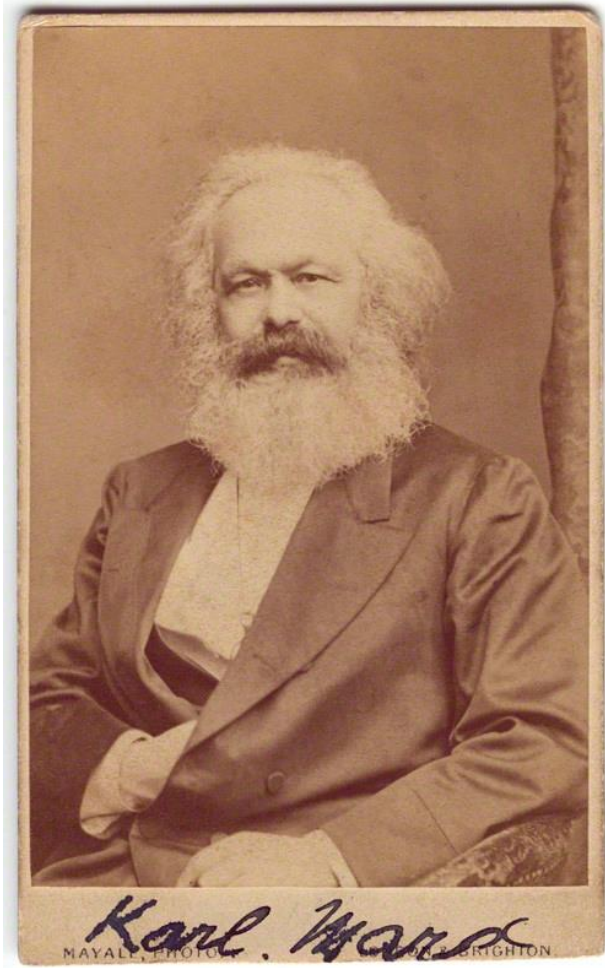

Περιεχόμενα ενότητας

- Βιογραφικά
- Εργογραφία
- Ανάλυση Οικονομικής Σκέψης του Karl Marx

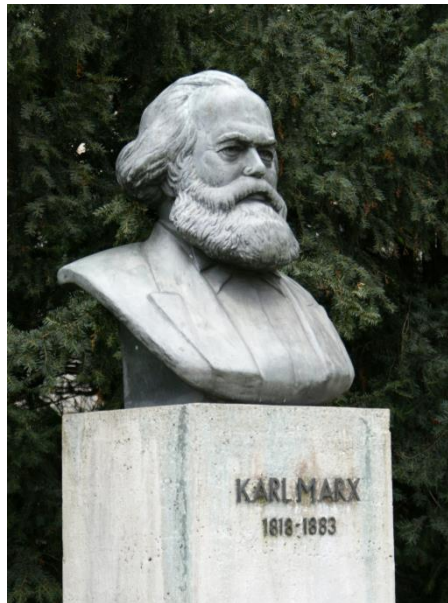
Karl Marx (1818-1883)

Karl Marx (1818-1883)

Karl Marx (1818-1883)

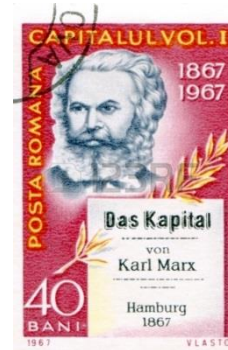
Karl Marx (1818-1883)

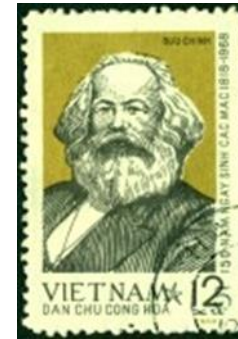
Βουλγαρία

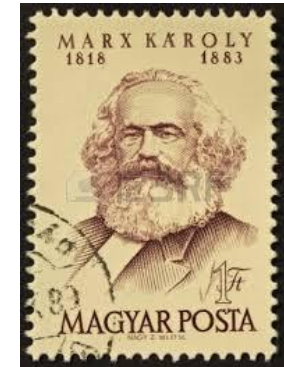
Τσεχοσλοβακία

Ρουμανία

Βιετνάμ

Ουγγαρία

Κίνα

Β. Κορέα

Ινδία

Μογγολία

Karl Marx (1818-1883)

Karl Marx (1818-1883)

- 1818** Γεννιέται στο Τρίερ στην Πρωσία του Ρήνου
- 1835** Πανεπιστήμιο της Βόννης και μετέπειτα του Βερολίνου. Ανήκει στους «Αριστερούς Εγελιανούς»
- 1841** Υποβάλλει τη διδακτορική του διατριβή στο Πανεπιστήμιο της Ιένας. Θέμα: «Η διαφορά μεταξύ Δημοκρατίας και Επικούρειας φιλοσοφίας της φύσης». [**Differenz der demokratischen und epikureischen Naturphilosophie**]
Εγκαταλείπει σκέψεις για ακαδημαϊκή σταδιοδρομία.
- 1842** Συντάκτης της **Rheinische Zeitung** πηγαίνει στην Κολονία.
- 1843** Η κυβέρνηση κλείνει την εφημερίδα. Αποφασίζει να μελετήσει πολιτική οικονομία
Την ίδια χρονιά παντρεύεται την **Jenny von Westphalen** κόρη αριστοκράτη.
Μεταβαίνει στο Παρίσι για να εκδώσει με τον Arnold Ruge (1802-1880) τα **Deutsch-Französische Jahrbücher**, αλλά μόνο ένα τεύχος εκδίδεται. Περιλαμβάνει τα άρθρα «Για μια κριτική της εγελιανής φιλοσοφίας του δικαίου» **Zur Kritik der Hegel'schen Rechtsphilosophie** και «Για το εβραϊκό ζήτημα» [**Zur Judenfrage**]. Εκδίδει το **Vorwärts!**
- 1844** Γνωρίζεται με τον Friedrich Engels. Ο Engels έχει ήδη γράψει «Την κατάσταση της εργατικής τάξης στην Αγγλία» [**Die Lage der arbeitenden Klasse in England**] που εκδίδεται την επόμενη χρονιά.
Γράφει τα **Οικονομικά και Φιλοσοφικά Χειρόγραφα**. Αναφέρεται στην **αλλοτριώση της εργασίας**. Κριτική στον Ludwig Feuerbach (**Θέσεις για τον Feuerbach**)
- 1845** Εκδίδουν μαζί μια κριτική των αριστερών εγελιανών, την **Αγία Οικογένεια** [**Die heilige Familie, oder Kritik der kritischen Kritik. Gegen Bruno Bauer & Consorten**]
Μετά από αίτημα του Πρώσου βασιλιά η γαλλική κυβέρνηση κλείνει το **Vorwärts!** και ο Marx εγκαταλείπει το Παρίσι για τις Βρυξέλλες.
Συνεργάζονται και γράφουν την **Γερμανική ιδεολογία**. (1845-7, εκδ. 1932)
- 1847** Γράφει την Αθλιότητα της Φιλοσοφίας [**Misère de la philosophie. Réponse a la philosophie de la misère de M. Proudhon**]
- 1848** Γράφουν το Μανιφέστο του Κομμουνιστικού Κόμματος [**Manifest der Kommunistischen Partei**].
Επανάσταση του 1848. Πηγαίνει στο Παρίσι και μετά στην **Κολονία**.

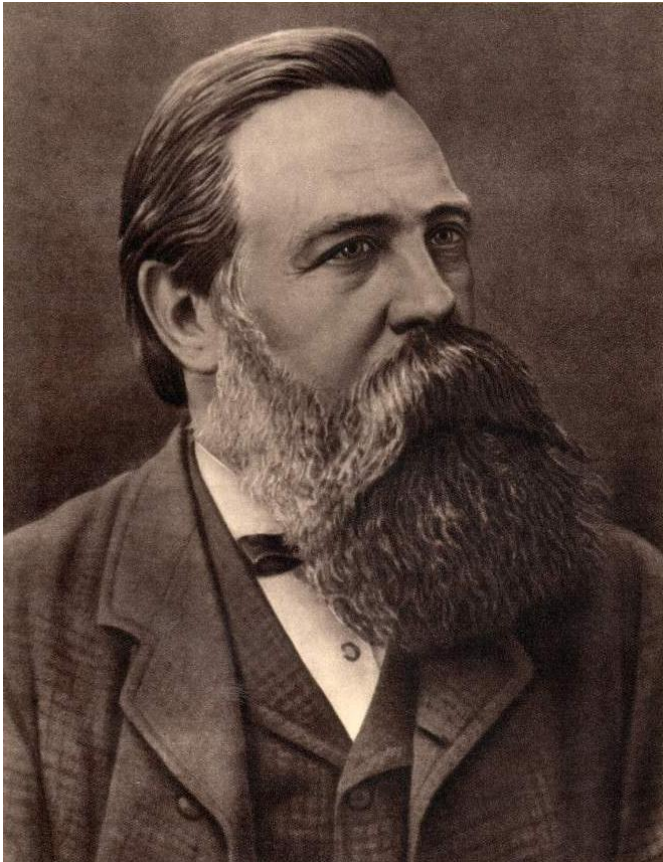
Karl Marx (1818-1883)

- 1849** Εκδίδει την **Neue Rheinische Zeitung**. Οι αρχές την κλείνουν, ο Μαρξ μεταβαίνει στο Παρίσι και από εκεί εγκαθίσταται μόνιμα στο **Λονδίνο**.
- 1850** Στο Λονδίνο αρθρογραφεί για διάφορες εφημερίδες αλλά κυρίως για την **New York Tribune** μέχρι το 1863.
- 1852** Εκδίδει την 18^η Μπρυμαίρ του Λουδοβίκου Βοναπάρτη [**Der 18te Brumaire des Louis Napoleon**]
- 1857** Γράφει τα **Grundrisse** χειρόγραφα που θα αποτελέσουν τη βάση για την **Κριτική της Πολιτικής Οικονομίας** και το **Κεφάλαιο**.
- 1859** Γράφει την Κριτική της Πολιτικής Οικονομίας [**Zur Kritik der politischen Ökonomie**]
- 1864** Ανάμιξη στη δημιουργία της **Α' Διεθνούς** [International Workingmen's Association]
- 1867** 1^{ος} τόμος του Κεφαλαίου [**Das Kapital. Buch I: Der Produktionsprozess des Kapitals**]
- 1871** **Παρισινή Κομμούνια**. Γράφει τον Εμφύλιο Πόλεμο στη Γαλλία [**Civil War in France**]
- 1875** Γράφει την Κριτική του Προγράμματος της Γκότα [**Kritik des Gothaer Programms**]
- 1881** Θάνατος Jenny von Westphalen
- 1883** Θάνατος Marx

Karl Marx (1818-1883)

Friedrich Engels
(1820-1895)

Die heilige Familie, (mit Marx) 1845
Grundsätze des Kommunismus, 1847
Manifest der Kommunistischen Partei, (mit Marx) 1848
Der deutsche Bauernkrieg. 1850
Revolution und Konterrevolution in Deutschland. 1851 bis 1852
Zur Wohnungsfrage. 1872
Von der Autorität, 1872/73
Dialektik der Natur 1873 bis 1886
darin Anteil der Arbeit an der Menschwerdung des Affen. 1876
Herrn Eugen Dührings Umwälzung der Wissenschaft (der „Anti-Dühring“), 1878
Die Entwicklung des Sozialismus von der Utopie zur Wissenschaft, 1880
Der Ursprung der Familie, des Privateigenthums und des Staats, 1884
Ludwig Feuerbach und der Ausgang der klassischen deutschen Philosophie, 1886
Die Rolle der Gewalt in der Geschichte. 1887 bis 1888
Zur Kritik des sozialdemokratischen Programmentwurfs. 1891

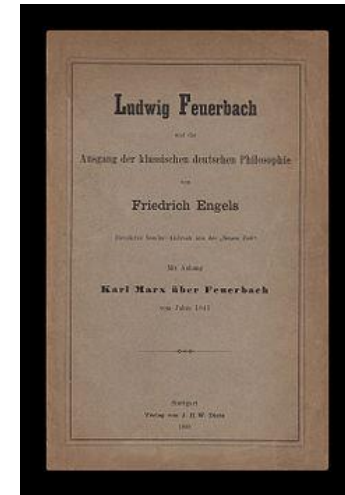
Karl Marx (1818-1883)

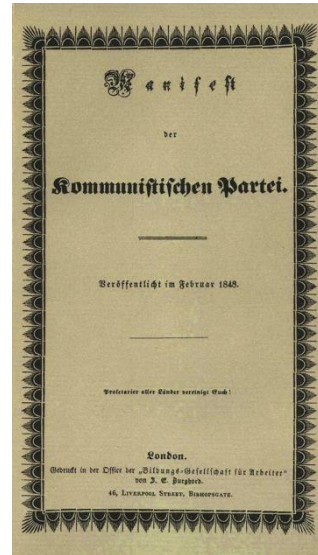
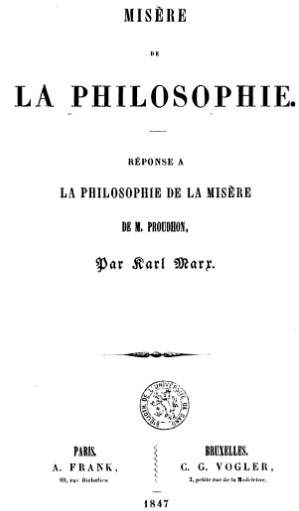
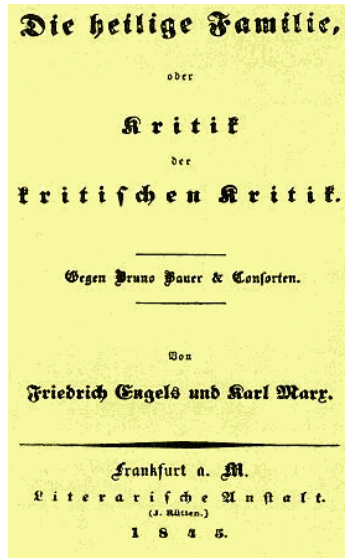
Jenny von Westphalen
(1814-1881)

Karl Marx (1818-1883)

Karl Marx (1818-1883)

Karl Marx (1818-1883)

Karl Marx (1818-1883)

Eugene Delacroix

Karl Marx (1818-1883)

Karl Marx (1818-1883)

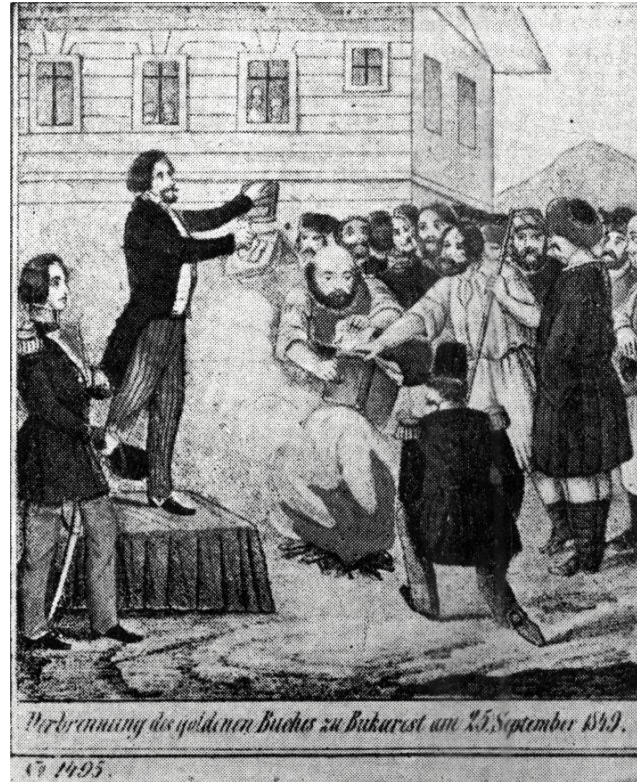

Karl Marx (1818-1883)

Ουγγαρία

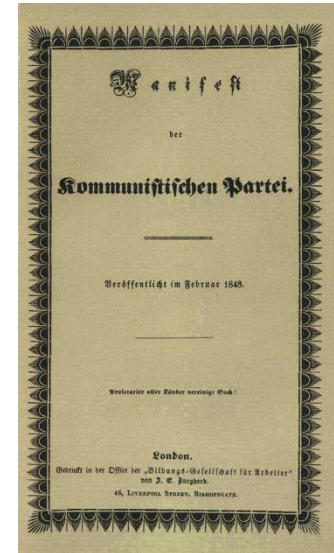
Verbrennung des goldenen Buches zu Bukarest am 25. September 1849.

1849

Ρουμανία

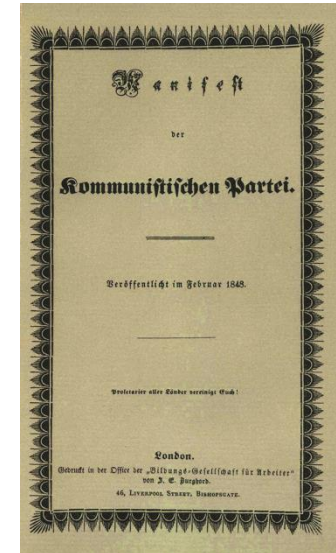

Karl Marx (1818-1883)

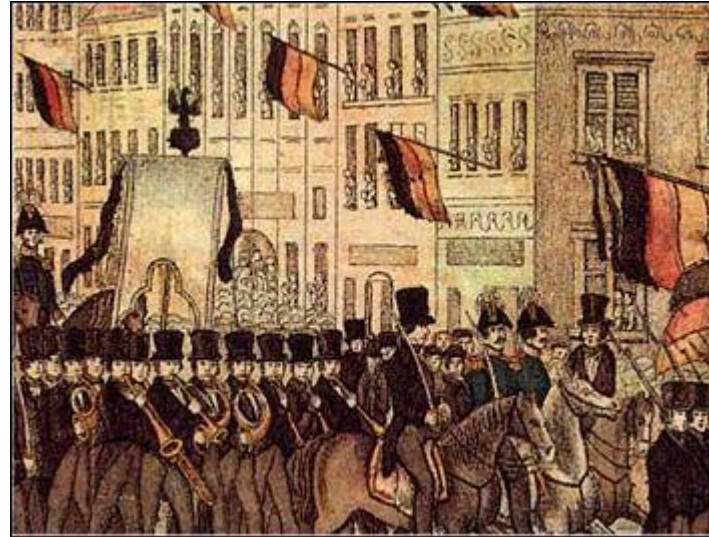
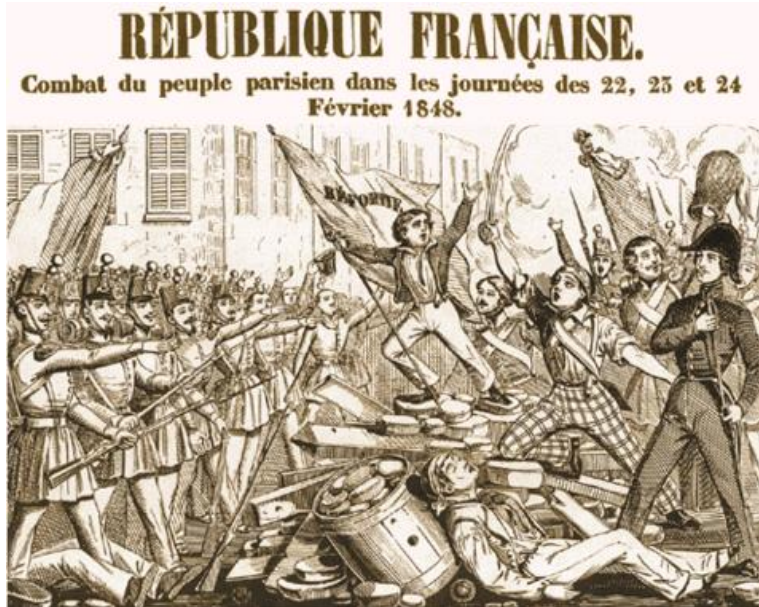
Επανάσταση του 1848 στο Βερολίνο

Karl Marx (1818-1883)

Οδοφράγματα στο Παρίσι 1848

Karl Marx (1818-1883)

Karl Marx (1818-1883)

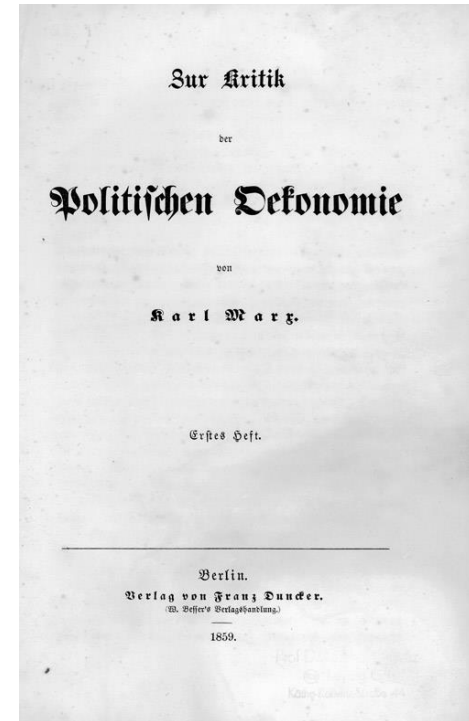
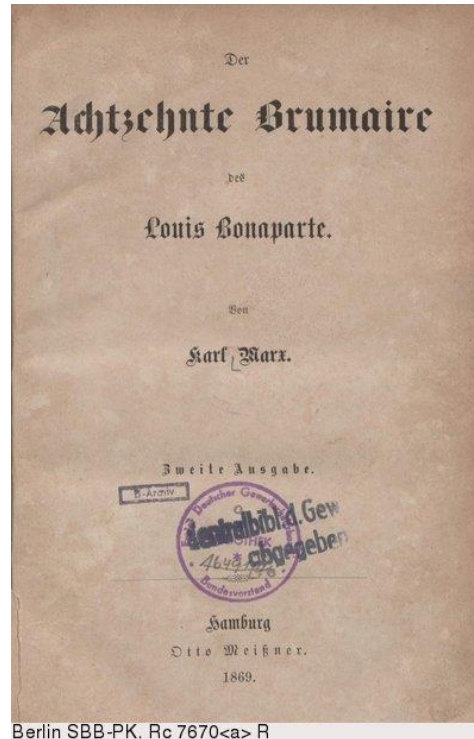
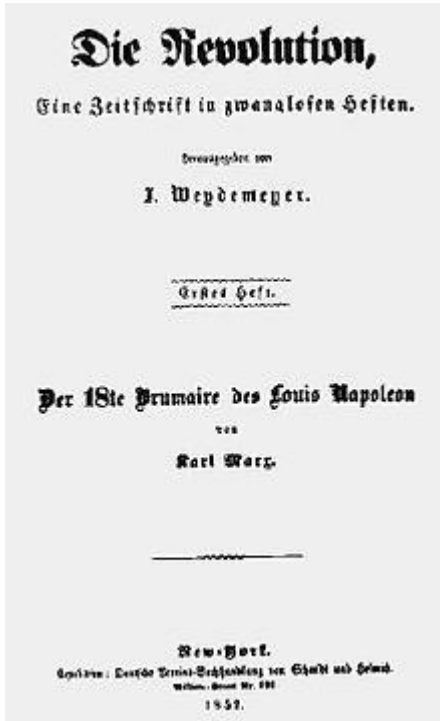

Karl Marx (1818-1883)

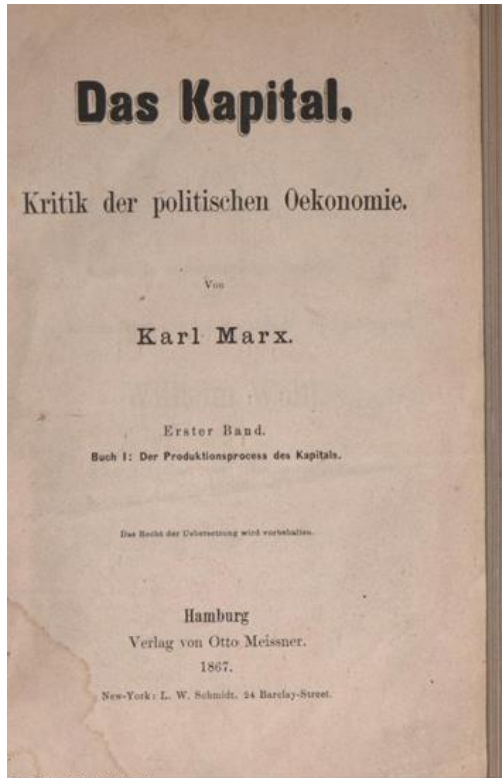

Παρισινή Κομμούνα

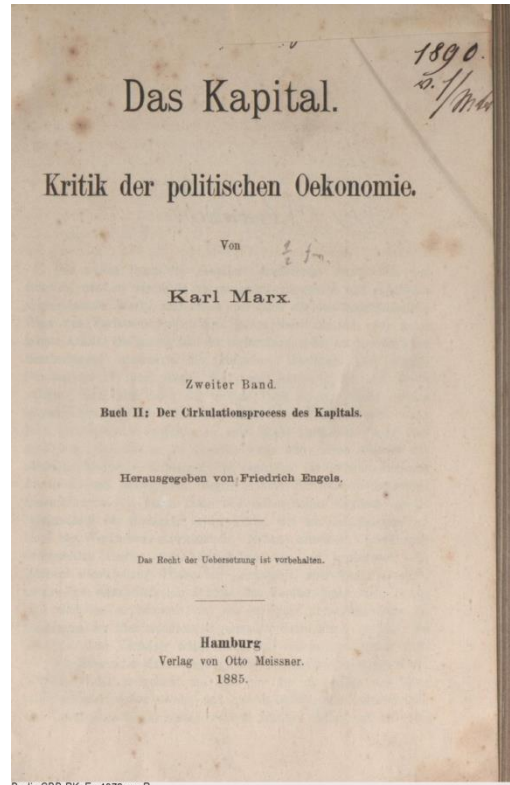
Karl Marx (1818-1883)

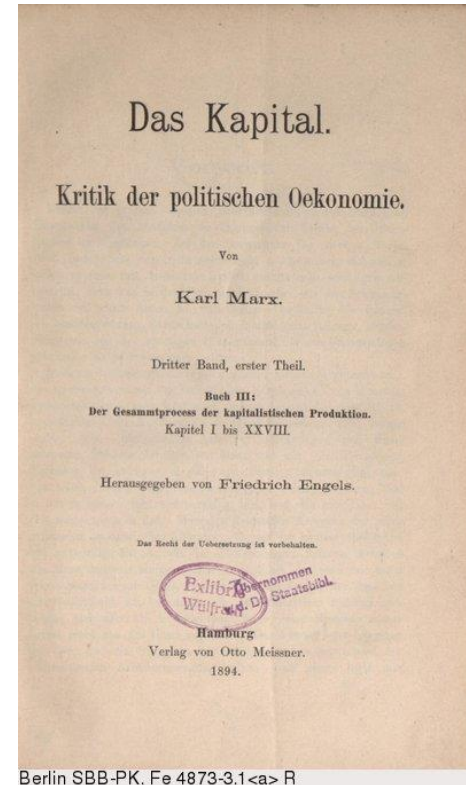
Karl Marx (1818-1883)

1867

1885

1894

Karl Marx (1818-1883)

ΠΡΟΛΕΤΑΡΙΟΙ ΟΛΩΝ ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ ΕΝΩΘΕΙΤΕ!

ΚΑΡΛ ΜΑΡΞ
ΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ
ΚΡΙΤΙΚΗ
ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΤΟΜΟΣ ΠΡΩΤΟΣ
ΒΙΒΛΙΟ Ι
ΤΟ ΠΡΟΣΕΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ
ΤΟΥ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ

Μετάφραση
ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΜΑΥΡΟΜΜΑΤΗ

ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΠΟΧΗ
ΑΘΗΝΑ 2002

1867

ΠΡΟΛΕΤΑΡΙΟΙ ΟΛΩΝ ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ ΕΝΩΘΕΙΤΕ!

ΚΑΡΛ ΜΑΡΞ
ΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ
ΚΡΙΤΙΚΗ
ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΤΟΜΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ
ΒΙΒΛΙΟ ΙΙ
ΤΟ ΠΡΟΣΕΣ ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑΣ
ΤΟΥ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ

Μετάφραση
ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΜΑΥΡΟΜΜΑΤΗ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΠΟΧΗ»
ΑΘΗΝΑ 1979

1885

ΠΡΟΛΕΤΑΡΙΟΙ ΟΛΩΝ ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ ΕΝΩΘΕΙΤΕ!

ΚΑΡΛ ΜΑΡΞ
ΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ
ΚΡΙΤΙΚΗ
ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΤΟΜΟΣ ΤΡΙΤΟΣ

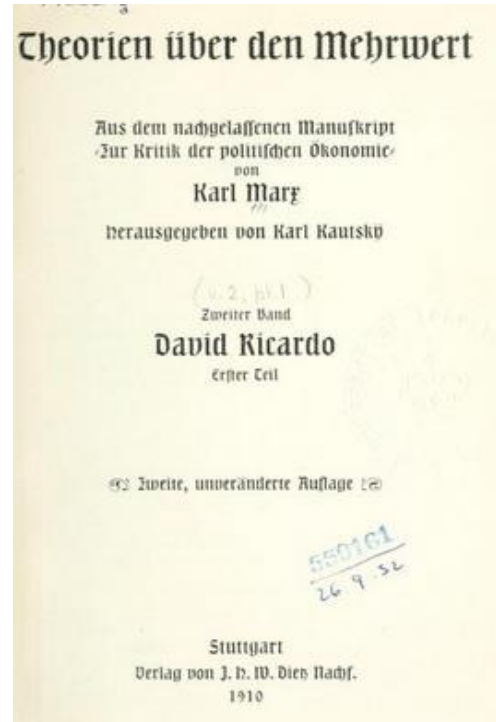
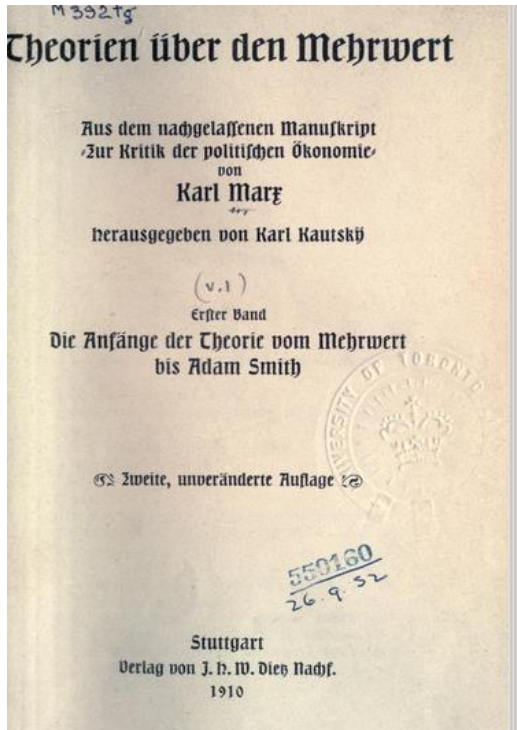
Με μετάφραση
ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΜΑΥΡΟΜΜΑΤΗ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΠΟΧΗ»
ΑΘΗΝΑ 1978

1894

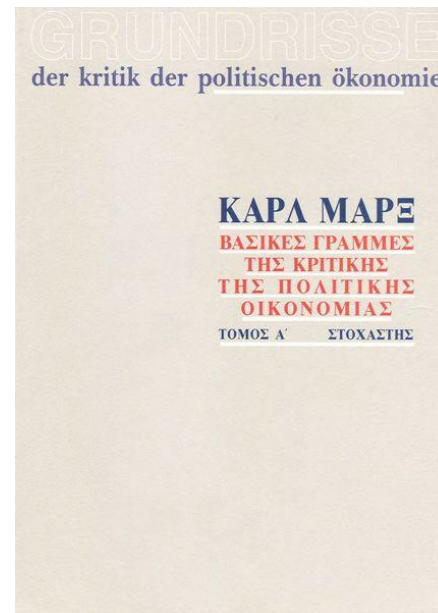

Karl Marx (1818-1883)

Θεωρίες για την υπεραξία

Karl Marx (1818-1883)

Grundrisse

Karl Marx (1818-1883)

Marx-Engels
Gesamtausgabe

Marx-Engels-Werke

Karl Marx (1818-1883)

Stoim | العربية | Afrikaans | Azərbaycanca | বাংলা | Български | Català | Čeština | 中文 | Dansk | Deutsch | Eesti | Español | Esperanto | Euskara | Français | Gascon | ગુજરાતી | Ελληνικά | עברית | हिन्दी | Indonesian | Isienska | Italiano | 日本語 | Kiswahili | 한국어 | Lietuvių | Kurdî | Македонски | Maayar | മലയാളം | Nederlands | नेपाली | Norsk | Polski | português | پښتو | پنجابى | Русский | Română | Sardinian | سنڌي | සිංහල | slovenščina | slovenčina | саркохрватски - hrvatskosrpski | Suomi | Svenska | Tagalog | தமிழ் | Türkçe | اردو | Tshona Vhè | ལྷན་སྐབས་ | isiZulu | X-language

Marxists Internet Archive
marxists.org // marx.org

Selected Marxists
Library
History
Subjects
Encyclopedia

What is Marxism?
About the Archive
What's New?

Select Author ▼ Select Section ▼

Contact Us eBooks Search Audio Site Map Text Index Volunteer! Books facebook f

Mirrors: Please use a marxists.org server close to you: Australia | France | Germany | US West | India
All material within these Archives, unless noted otherwise, is public domain. MIA-created material is protected by the Creative Commons License.
Permissions for Images on this site, Citing marxists.org, Why some writer is missing, Translators, Volunteers' Technical help.

www.marxists.org

Karl Marx (1818-1883)

Κύριες επιδράσεις στον Marx

1. Γερμανική φιλοσοφία [Έγκελος]
2. Γαλλικός ουτοπικός σοσιαλισμός
3. Αγγλική πολιτική οικονομία

Κομμουνιστικό Μανιφέστο

Κομμουνιστικό Μανιφέστο

Ένα φάντασμα πλανιέται στην Ευρώπη: το φάντασμα του κομμουνισμού. Όλες οι δυνάμεις της γερασμένης Ευρώπης ενώθηκαν σε μια ιερή συμμαχία για να κυνηγήσουν αυτό το φάντασμα: ο πάπας και ο τσάρος, ο Μέτερνιχ κι ο Γκιζό, γάλλοι ριζοσπάστες και γερμανοί αστυνομικοί.

Ποιο κόμμα της αντιπολίτευσης δεν έχει κατηγορηθεί σαν κομμουνιστικό από τους αντιπάλους του που κυβερνούν, ποιο κόμμα της αντιπολίτευσης δεν αντέκρουσε με την κατηγορία του κομμουνισμού τους πιο προοδευτικούς αντιπολιτευόμενους, καθώς και τους αντιδραστικούς αντιπάλους του;

Δυο πράγματα βγαίνουν απ' το γεγονός αυτό:

Ο κομμουνισμός αναγνωρίζεται πια απ' όλες τις ευρωπαϊκές δυνάμεις σαν μια δύναμη.

Είναι καιρός πια οι κομμουνιστές να εκθέσουν ανοιχτά μπροστά σ' όλο τον κόσμο τις αντιλήψεις τους, τους σκοπούς τους, τις επιδιώξεις τους και ν' αντιπαραθέσουν στο παραμύθι του κομμουνιστικού φαντάσματος ένα Μανιφέστο του ίδιου του κόμματος.

Για το σκοπό αυτό συγκεντρώθηκαν στο Λονδίνο κομμουνιστές από τις πιο διαφορετικές εθνότητες και συντάξανε το παρακάτω Μανιφέστο που δημοσιεύεται στην αγγλική, γαλλική, γερμανική, ιταλική, φλαμανδική και δανική γλώσσα.

Κομμουνιστικό Μανιφέστο

Αστοί και προλετάριοι

Η ιστορία όλων των ως τώρα κοινωνιών είναι η ιστορία ταξικών αγώνων.

Ελεύθερος και δούλος, πατρίκιος και πληβείος, βαρόνος και δουλοπάροικος, μάστορας και κάλφας, με μια λέξη, καταπιεστής και καταπιεζόμενος, βρίσκονταν σε ακατάπαυστη αντίθεση μεταξύ τους, έκαναν αδιάκοπο αγώνα, πότε καλυμμένο, πότε ανοιχτό, έναν αγώνα που τελείωνε κάθε φορά με έναν επαναστατικό μετασχηματισμό ολόκληρης της κοινωνίας ή με την από κοινού καταστροφή των τάξεων που αγωνίζονταν.

Στις προηγούμενες εποχές της ιστορίας βρίσκουμε σχεδόν παντού μια πλήρη διαίρεση της κοινωνίας σε διάφορες κλειστές τάξεις, μια πολύτροπη διαβάθμιση των κοινωνικών θέσεων. Στην αρχαία Ρώμη βρίσκουμε πατρίκιους, ιπείς, πληβείους, δούλους. Στο μεσαίωνα φεουδάρχες, υποτελείς, μαστόρους, καλφάδες, δουλοπάροικους κι επιπλέον σε καθεμιά απ' αυτές τις τάξεις βρίσκουμε ξανά ιδιαίτερες διαβαθμίσεις.

Η σύγχρονη αστική κοινωνία που πρόβαλε από την καταστροφή της φεουδαρχικής κοινωνίας δεν κατάργησε τις ταξικές αντιθέσεις, έβαλε μονάχα στη θέση των παλιών νέες τάξεις, νέους όρους καταπίεσης, νέες μορφές πάλης.

Ωστόσο, η εποχή μας, η εποχή της αστικής τάξης, χαρακτηρίζεται από το γεγονός ότι απλοποίησε τις ταξικές αντιθέσεις. Ολόκληρη η κοινωνία όλο και περισσότερο χωρίζεται σε δύο μεγάλα αντίπαλα στρατόπεδα, σε δύο μεγάλες τάξεις, που βρίσκονται άμεσα αντιμέτωπες η μια με την άλλη: στην αστική τάξη και το προλεταριάτο.

Κομμουνιστικό Μανιφέστο

Η αστική τάξη έπαιξε στην ιστορία ένα ρόλο εξαιρετικά επαναστατικό.

Παντού όπου η αστική τάξη ήρθε στην εξουσία, κατέστρεψε όλες τις φεουδαρχικές, πατριαρχικές και ειδυλλιακές σχέσεις. Έσπασε χωρίς οίκτο τους πολυποίκιλους φεουδαρχικούς δεσμούς που συνδέανε τον άνθρωπο με τους φυσικούς ανώτερους του και δεν άφησε κανέναν άλλο δεσμό ανάμεσα σε άνθρωπο και σε άνθρωπο, εκτός από το γυμνό συμφέρον, από την αναίσθητη "πληρωμή τοις μετρητοίς". ... Με μια λέξη, στη θέση της καλυμμένης με θρησκευτικές και πολιτικές αυταπάτες εκμετάλλευσης, έβαλε την ανοιχτή, ξεδιάντροπη, άμεση, σκληρή εκμετάλλευση.

Η αστική τάξη αφαίρεσε το φωτοστέφανο απ' όλα τα ως τότε αξιοσέβαστα επαγγέλματα που τα αντίκριζαν με θρησκευτική ευλάβεια. Το γιατρό, το νομικό, τον παπά, τον ποιητή, τον άνθρωπο της επιστήμης, τους μετέτρεψε σε μισθωτούς εργάτες της.

Η αστική τάξη ξέσχισε τον πέπλο του συναισθηματισμού που σκέπαζε τις οικογενειακές σχέσεις και τις έκανε ξεκάθαρες χρηματικές σχέσεις. ... Η αστική τάξη δεν μπορεί να υπάρχει χωρίς να επαναστατικοποιεί αδιάκοπα τα εργαλεία παραγωγής, δηλαδή τις σχέσεις παραγωγής, δηλαδή όλες τις κοινωνικές σχέσεις. ... Η συνεχής ανατροπή της παραγωγής, ο αδιάκοπος κλονισμός όλων των κοινωνικών καταστάσεων, η αιώνια αβεβαιότητα και κίνηση διακρίνουν την αστική εποχή από όλες τις προηγούμενες. ... Η ανάγκη να μεγαλώνει ολοένα την πώληση των προϊόντων της κυνηγά την αστική τάξη πάνω σ' όλη τη γήινη σφαίρα. Είναι υποχρεωμένη να φωλιάζει παντού, να εγκαθίσταται παντού, να δημιουργεί παντού σχέσεις. ... Με τη γρήγορη βελτίωση όλων των εργαλείων παραγωγής, με την απεριόριστη διευκόλυνση των επικοινωνιών, η αστική τάξη τραβάει στον πολιτισμό όλα, ακόμα και τα πιο βάρβαρα έθνη. ... Η αστική τάξη υπέταξε την ύπαιθρο στην κυριαρχία της πόλης. Δημιούργησε τεράστιες πόλεις, αύξησε σε μεγάλο βαθμό τον αριθμό τον αστικού πληθυσμού σε σύγκριση με τον αγροτικό και απέσπασε έτσι ένα μεγάλο μέρος του πληθυσμού από την ηλιθιότητα της αγροτικής ζωής.

Κομμουνιστικό Μανιφέστο

Με μια λέξη, οι κομμουνιστές υποστηρίζουν παντού κάθε επαναστατικό κίνημα ενάντια στην υπάρχουσα κοινωνική και πολιτική κατάσταση.

Σε όλα αυτά τα κινήματα προβάλλουν το ζήτημα της ιδιοκτησίας, οποιαδήποτε μορφή, περισσότερο ή λιγότερο εξελιγμένη, κι αν έχει πάρει, σαν το βασικό ζήτημα του κινήματος.

Τέλος, οι κομμουνιστές εργάζονται παντού για τη σύνδεση και τη συνεννόηση των δημοκρατικών κομμάτων όλων των χωρών.

Οι κομμουνιστές θεωρούν ανάξιο τους να κρύβουν τις απόψεις και τις προθέσεις τους. Δηλώνουν ανοιχτά ότι οι σκοποί τους μπορούν να πραγματοποιηθούν μονάχα με τη βίαιη ανατροπή όλου του σημερινού κοινωνικού καθεστώτος.

Ας τρέμουν οι κυρίαρχες τάξεις μπροστά σε μια κομμουνιστική επανάσταση. Οι προλετάριοι δεν έχουν να χάσουν σ' αυτήν τίποτε άλλο, εκτός από τις αλυσίδες τους. Έχουν να κερδίσουν έναν κόσμο ολόκληρο.

ΠΡΟΛΕΤΑΡΙΟΙ ΟΛΩΝ ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ, ΕΝΩΘΕΙΤΕ!

Karl Marx (1818-1883)

Ιστορικός υλισμός:

Βάση & εποικοδόμημα

Παραγωγικές δυνάμεις & Παραγωγικές σχέσεις

Συμβολή στην Κριτική της Πολιτικής Οικονομίας. Εισαγωγή

Στην κοινωνική παραγωγή της ύπαρξής τους οι άνθρωποι έρχονται αναπόφευκτα σε καθορισμένες σχέσεις, οι οποίες είναι ανεξάρτητες από τη θέλησή τους, δηλαδή σε σχέσεις παραγωγής, που αντιστοιχούν σε μια ορισμένη βαθμίδα στην ανάπτυξη των υλικών δυνάμεων της παραγωγής. Το σύνολο αυτών των παραγωγικών σχέσεων αποτελεί την οικονομική δομή της κοινωνίας, την υλική βάση, πάνω στην οποία υψώνεται ένα νομικό και πολιτικό εποικοδόμημα και στην οποία αντιστοιχούν καθορισμένες μορφές κοινωνικής συνείδησης. Ο τρόπος παραγωγής των συνθηκών της υλικής ζωής καθορίζει τη γενική διαδικασία της κοινωνικής, πολιτικής και διανοητικής ζωής. Δεν είναι η συνείδηση που καθορίζει την ύπαρξη των ανθρώπων, αλλά η κοινωνική τους ύπαρξη καθορίζει τη συνείδησή τους. Σε ένα στάδιο της ανάπτυξης, οι παραγωγικές δυνάμεις της κοινωνίας έρχονται σε σύγκρουση με τις υφιστάμενες παραγωγικές σχέσεις, ή, για να εκφράσουμε το ίδιο πράγμα με νομικούς όρους, με τις σχέσεις της ιδιοκτησίας, μέσα στο πλαίσιο των οποίων ως τότε είχαν κινηθεί. Οι σχέσεις αυτές, από μορφές ανάπτυξης των παραγωγικών δυνάμεων, μετατρέπονται σε δεσμά τους. Τότε αρχίζει μια εποχή κοινωνικής επανάστασης. Οι αλλαγές στην οικονομική βάση, οδηγούν συντομότερα ή αργότερα στο μετασχηματισμό όλου του τεράστιου εποικοδομήματος.

Συμβολή στην Κριτική της Πολιτικής Οικονομίας. Εισαγωγή

Όταν μελετάμε τέτοιους μετασχηματισμούς, πρέπει πάντα να διακρίνουμε ανάμεσα στον υλικό μετασχηματισμό των οικονομικών όρων της παραγωγής, που μπορεί να καθοριστεί με την ακρίβεια της φυσικής επιστήμης, και τις νομικές, πολιτικές, θρησκευτικές, καλλιτεχνικές ή φιλοσοφικές μορφές, κοντολογίς, τις ιδεολογικές μορφές, με τις οποίες οι άνθρωποι συνειδητοποιούν αυτή τη σύγκρουση και τη διεξάγουν. Όπως δεν κρίνουμε ένα άτομο από την ιδέα που έχει για τον εαυτό του, έτσι δεν μπορούμε να κρίνουμε και μια εποχή μετασχηματισμού από τη συνείδησή της, αλλά, απεναντίας, αυτή η συνείδηση πρέπει να εξηγηθεί από τις αντιφάσεις της υλικής ζωής, από τη σύγκρουση που υπάρχει ανάμεσα στις κοινωνικές παραγωγικές δυνάμεις και στις παραγωγικές σχέσεις. Καμιά κοινωνική τάξη δεν εξαφανίζεται ποτέ προτού αναπτυχθούν όλες οι παραγωγικές δυνάμεις που μπορεί να χωρέσει, και νέες και ανώτερες παραγωγικές σχέσεις ποτέ δεν αντικαθιστούν τις παλιές προτού οι υλικοί όροι για την ύπαρξή τους ωριμάσουν μέσα στους κόλπους της παλιάς κοινωνίας.

Συμβολή στην Κριτική της Πολιτικής Οικονομίας. Εισαγωγή

Η ανθρωπότητα θέτει έτσι στον εαυτό της μόνο τα προβλήματα εκείνα που μπορεί να λύσει, αφού η εγγύτερη εξέταση θα δείξει πάντα πως το ίδιο το πρόβλημα ανακύπτει μονάχα όταν υπάρχουν ήδη, ή τουλάχιστον βρίσκονται στη διαδικασία της διαμόρφωσής τους, οι υλικοί όροι για τη λύση του. Χονδρικά, ο ασιατικός, ο αρχαίος, ο φεουδαρχικός και ο νεότερος αστικός τρόπος της παραγωγής μπορεί να χαρακτηριστούν ως οι εποχές ορόσημα στην πρόοδο της οικονομικής ανάπτυξης της κοινωνίας. Ο αστικός τρόπος παραγωγής είναι η τελευταία ανταγωνιστική μορφή της κοινωνικής διαδικασίας παραγωγής, ανταγωνιστική όχι με την έννοια ενός ανταγωνισμού ατομικού, αλλά ανταγωνισμού που γεννιέται από τους κοινωνικούς όρους ζωής των ατόμων – οι παραγωγικές όμως δυνάμεις που αναπτύσσονται μέσα στην αστική κοινωνία δημιουργούν επίσης τους υλικούς όρους για την επίλυση αυτού του ανταγωνισμού. Με αυτό τον κοινωνικό σχηματισμό κλείνει συνεπώς η προϊστορία της ανθρώπινης κοινωνίας.

Karl Marx (1818-1883)

Αλλοτρίωση (Οικονομικά και Φιλοσοφικά Χφφ 1844)

1. Ο εργάτης δεν κατέχει τα μέσα παραγωγής
2. Δεν κατέχει το προϊόν της εργασίας του
3. Δεν ελέγχει την διαδικασία της παραγωγής

Η αλλοτριωμένη εργασία μετατρέπει την δραστηριότητα του ανθρώπου σε μέσο επιβίωσης

Karl Marx (1818-1883)

Εμπόρευμα και φετιχισμός του εμπορεύματος
Καπιταλισμός: γενικευμένη εμπορευματική
παραγωγή.

Αξία: κοινωνική σχέση με ποσοτική διάσταση

Karl Marx (1818-1883)

Χρήσιμη εργασία [δημιουργεί αξίες χρήσης]
και αφηρημένη εργασία [δημιουργεί ανταλλακτικές αξίες]

Κοινωνικά αναγκαίος χρόνος εργασίας «Ο κοινωνικά αναγκαίος χρόνος εργασίας είναι αυτός που απαιτείται για να παραχθεί ένα αντικείμενο κάτω από κανονικές συνθήκες παράγωγης και με τον μέσο βαθμό ειδίκευσης και έντασης που επικρατούν τη συγκεκριμένη περίοδο»

Αναγωγή ειδικευμένης σε απλή εργασία

Karl Marx (1818-1883)

Κοινωνικός χαρακτήρας της εμπορευματικής παραγωγής

Προϋποθέσεις

1. Βαθμός παραγωγικής εξειδίκευσης ώστε κάθε παραγωγός παράγει το ίδιο προϊόν ή μέρος του
2. Πλήρης διαχωρισμός ανταλλακτικής αξίας και αξίας χρήσης
3. Εκτεταμένη, ανεπτυγμένη αγορά με την γενικευμένη χρήση χρήματος

Αφέλεια της αρμονικής οργάνωσης της παραγωγής μέσω της ανταλλαγής (αόρατο χέρι)

Karl Marx (1818-1883)

Απλή εμπορευματική παραγωγή

E-X-E

Καπιταλιστική κυκλοφορία

X-E-X

X-E-X'

Karl Marx (1818-1883)

Υπεραξία, ανταλλαγή και σφαίρα της
ανταλλαγής

$X' - X = \text{υπεραξία}$

Karl Marx (1818-1883)

Σάν ανειδητός φορέας αὐτῆς τῆς κίνησης, ὁ κάτοχος τοῦ χρήματος γίνεται κεφαλαιοκράτης. Τό πρόσωπό του, ἢ πῶς σωστά ἢ τσέπη του, εἶναι ἡ ἀφειρηγία καί τό σημεῖο ἐπιστροφῆς τοῦ χρήματος. Τό ἀντικειμενικό περιεχόμενο τῆς κυκλοφορίας αὐτῆς—ἡ ἀξιοποίηση τῆς ἀξίας— εἶναι ὁ δικός του ὑποκειμενικός σκοπός, καί μόνο ἐφόσον τό μοναδικό κίνητρο τῶν ἐπιχειρήσεών του εἶναι ἡ αὐξανόμενη ἰδιοποίηση τοῦ ἀφηρημένου πλούτου, λειτουργεῖ σάν κεφαλαιοκράτης ἢ σάν κεφάλαιο προσωποποιημένο, προικισμένο μέ θέληση καί συνείδηση. Ἐπομένως δέν πρέπει ποτέ νά πραγματευόμαστε τήν ἀξία χρήσης σάν ἄμεσο σκοπό τοῦ κεφαλαιοκράτη⁷. Οὔτε ἐπίσης τό κέρδος γιά μιὰ μόνο φορά, παρά μόνο τήν ἀκατάπαυτη κίνηση τοῦ κερδιζέιν⁸. Αὐτή τή ροπή πρός τόν ἀπόλυτο πλουτισμό, αὐτό τό παθιασμένο κίνηγι τῆς ἀξίας⁹ τόχει ὁ κεφαλαιοκράτης κοινό μέ τό θησαυριστή, ἐνώ ὁμως θησαυριστής γίνεται μόνο ὁ παλαβός κεφαλαιοκράτης, ὁ κεφαλαιοκράτης εἶναι λογικός θησαυριστής. Τήν ἀκατάπαυτη αὐξηση τῆς ἀξίας πού ὁ θησαυριστής τήν ἐπιδιώκει προσπαθώντας νά διασώσει τό χρήμα ἀπό τήν κυκλοφορία¹⁰, ὁ ἐξυπνότερος κεφαλαιοκράτης τήν πετυχαίνει ξαναφίχοντας ὀλοένα τό χρήμα στήν κυκλοφορία^{10α}.

Αλλά στη σφαίρα της κυκλοφορίας ανταλλάσσονται
ισοδύναμες αξίες αλλά δε μπορεί να παραχθεί υπεραξία

Karl Marx (1818-1883)

Ξέρουμε τώρα με ποιόν τρόπο καθορίζεται η αξία που πληρώνεται από τον κάτοχο του χρήματος στον κάτοχο αυτού του ιδιόμορφου εμπορεύματος, της εργατικής δύναμης. Η αξία χρήσης που παίρνει σε αντάλλαγμα με τη σειρά του ο κάτοχος του χρήματος φαίνεται μόνο στην πραγματική κατανάλωση, στο προτούς κατανάλωσης της εργατικής δύναμης. Όλα τα πράγματα που χρειάζονται για αυτό το προτούς, όπως την πρώτη ύλη κλπ. τα αγοράζει ο κάτοχος του χρήματος στην αγορά εμπορευμάτων και πληρώνει ολόκληρη την τιμή τους. Το προτούς κατανάλωσης της εργατικής δύναμης είναι ταυτόχρονα το προτούς παραγωγής εμπορευμάτων και υπεραξίας. Όπως η κατανάλωση κάθε άλλου εμπορεύματος, έτσι και η κατανάλωση της εργατικής δύναμης συντελείται έξω από την αγορά ή έξω από τη σφαίρα κυκλοφορίας. Γιατί εγκαταλείπουμε αυτήν τη θεωρητική σφαίρα που βρίσκεται στην επιφάνεια και είναι προσιτή σε όλα τα μάτια, την εγκαταλείπουμε μαζί με τον κάτοχο του χρήματος και τον κάτοχο της εργατικής δύναμης, για να ακολουθήσουμε και τους δύο στον απόκρυφο τόπο της παραγωγής που στο κατώφλι του είναι γραμμένο: No admittance except on business [Απαγορεύεται η είσοδος εις τους μη έχοντας εργασίαν]. Έδώ δε θα δούμε μόνο πώς το κεφάλαιο παράγει, αλλά και το πώς το παράγουν το ίδιο, δηλ. το κεφάλαιο. Πρέπει επιτέλους να αποκαλυφτεί το μυστικό πώς βγαίνει το κέρδος.

Η σφαίρα της κυκλοφορίας ή της ανταλλαγής εμπορευμάτων, που μέσα στα πλαίσιά της κινείται η αγορά και η πούληση της εργατικής δύναμης, ήταν στην πραγματικότητα αληθινή Έδεμ των φυσικών δικαιωμάτων του ανθρώπου. Έδώ κυριαρχούν μόνο η ελευθερία, η ισότητα, η ιδιοκτησία, και ο Μπένθμ. Έλευθερία! Έπειδή ο αγοραστής και ο πωλητής ενός εμπορεύματος, λχ. της εργατικής δύναμης, υποτάσσονται μόνο στην ελεύθερη θέλησή τους. Συμβάλ-

ονται σαν ελεύθερα, νομικώς ισότιμα πρόσωπα. Το συμβόλαιο είναι το τελικό αποτέλεσμα, στο οποίο οι θέλησεις τους βρίσκουν μια κοινή νομική έκφραση. Ισότητα! Έπειδή σχετίζονται μεταξύ τους μόνο σαν κάτοχοι εμπορευμάτων και ανταλλάσσουν ισοδύναμο με ισοδύναμο. Ιδιοκτησία! Έπειδή ο καθένας εξουσιάζει μόνο αυτό που είναι δικό του. Μπένθμ! Έπειδή ο καθένας νοιάζεται μόνο για τον εαυτό του. Η μόνη δύναμη που τους συνδέει και τους σχετίζει είναι η δύναμη της ιδιοτελείας τους, του προσωπικού κέρδους, των ατομικών τους συμφερόντων. Και ακριβώς επειδή έτσι ο καθένας φροντίζει για τον εαυτό του και κανένας για τον άλλο, επιτελούν όλοι εξαιτίας μιας προκαθορισμένης αρμονίας των πραγμάτων, ή κάτω από τα κελεύσματα μιας παμπόνηρης πρόνοιας, μόνο το έργο του αμοιβαίου τους όφελους, της κοινής ωφέλειας, του γενικού συμφέροντος.

Αποχωρώντας απ' αυτή τη σφαίρα της απλής κυκλοφορίας ή της ανταλλαγής εμπορευμάτων, απ' την οποία ο vulgaris [κοινός] δαδός του ελεύθερου εμπορίου δανείζεται έννοιες και κανόνες για την κρίση του σχετικά με την κοινωνία του κεφαλαίου και της μισθωτής εργασίας, όπως φαίνεται, μεταβάλλεται κιόλας κάπως η φυσιογνωμία των dramatis personae [δρώντων προσώπων] μας. Ο πρώην κάτοχος χρήματος προπορεύεται σαν κεφαλαιοκράτης και ο κάτοχος της εργατικής δύναμης τον ακολουθεί σαν εργάτης του. Ο πρώτος μ' ένα πολυμήχανο μειδίαμα και πολυάσχολος, ο δεύτερος συνεσταλμένος, δισταχτικός, σαν τον άνθρωπο που φέρνει στην αγορά για να πουλήσει το ίδιο το δικό του τομάρι, ξέροντας ότι το μόνο που τον περιμένει είναι το—γδάριμο.

Μόνο στη σφαίρα της παραγωγής μπορεί να παραχθεί υπεραξία

Karl Marx (1818-1883)

Η κυκλοφορία του κεφαλαίου και η σημασία της παραγωγής

ΚΑΡΛ ΜΑΡΞ
ΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ
ΚΡΙΤΙΚΗ
ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΟΜΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ
ΒΙΒΛΙΟ II
ΤΟ ΠΡΩΤΕΣ ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑΣ
ΤΟΥ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ
Μετάφραση
ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΜΑΥΡΟΜΜΑΤΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

Η ΚΥΚΛΗΣΗ ΤΟΥ ΧΡΗΜΑΤΙΚΟΥ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ

Τό προτός κύκλῃς* τοῦ κεφαλαίου¹ συντελείται σέ τρία στάδια, πού, ὅπως ἔχει ἐκτεθεῖ στόν πρῶτο τόμο, σχηματίζουν τήν ἀκόλουθη σειρά:

Πρῶτο στάδιο: Ὁ κεφαλαιοκράτης ἐμφανίζεται στήν ἀγορά ἐμπορευμάτων καί στήν ἀγορά ἐργασίας σάν ἀγοραστής. Τό χρήμα του μετατρέπεται σέ ἐμπόρευμα ἢ ἐκτελεῖ τήν κυκλοφοριακή πράξη $X — E$.

Δεύτερο στάδιο: Παραγωγική κατανάλωση τῶν ἀγορασμένων ἐμπορευμάτων ἀπό τόν κεφαλαιοκράτη. Ἐνεργεῖ σάν κεφαλαιοκράτης ἐμπορευματοπαραγωγός· τό κεφάλαιό του πραγματοποιεῖ τό προτός παραγωγής. Τό ἀποτέλεσμα εἶναι: ἕνα ἐμπόρευμα μεγαλύτερης ἀξίας ἀπό τήν ἀξία τῶν στοιχείων τῆς παραγωγῆς του.

Τρίτο στάδιο: Ὁ κεφαλαιοκράτης ἐπιστρέφει στήν ἀγορά σάν πωλητής. Τό ἐμπόρευμά του μετατρέπεται σέ χρήμα ἢ ἐκτελεῖ τήν κυκλοφοριακή πράξη $E — X$.

Ἐπομένως ὁ τύπος τῆς κύκλῃς τοῦ χρηματικοῦ κεφαλαίου εἶναι: $X — E \dots II \dots E' — X'$, ὅπου οἱ τελείες σημαίνουν ὅτι ἔχει διακοπῆ τό προτός τῆς κυκλοφορίας, ἐνώ τό E' ὅπως καί τό X' ἐκφράζουν ἕνα E καί ἕνα X ἀύξημένα μέ ὑπεραξία.

Στό Πρῶτο Βιβλίό τό πρῶτο καί τό τρίτο στάδιο ἔχουν ἐξεταστῆ μόνο στό μέτρο, πού ἦταν ἀναγκαῖο γιά τήν κατανόηση τοῦ δευτέρου σταδίου, δηλ. τοῦ προτός παραγωγῆς τοῦ κεφαλαίου. Γιαντό δέν παίρνονται ἐκεῖ ὑπόψη οἱ διάφορες μορφές πού περιβάλλεται τό κεφάλαιο στά διάφορα στάδιά του καί πού στήν ἐπαναλαβαίνόμενη κύκλῃς πό-

Karl Marx (1818-1883)

3. ΑΓΟΡΑ ΚΑΙ ΠΟΥΛΗΣΗ ΤΗΣ ΕΡΓΑΤΙΚΗΣ ΔΥΝΑΜΗΣ.

Ἡ ἀλλαγὴ τῆς ἀξίας τοῦ χρήματος πού πρόκειται νά μετατραπῆ σέ κεφάλαιο, δέν μπορεί νά γίνει σ' αὐτό τό ἴδιο τό χρήμα, γιατί σάν μέσο ἀγορᾶς καί μέσο πληρωμῆς πραγματοποιεῖ μονάχα τήν τιμὴ τοῦ ἐμπορεύματος πού ἀγοράζει ἢ πληρώνει, ἐνῶ ὅταν παγώνει στή δική του μορφή μετατρέπεται σέ ἀπολίθωμα ἐνός ἀξιακοῦ μεγέθους πού μένει πάντα τό ἴδιο⁹⁸. Ἐπίσης ἡ ἀλλαγὴ δέν μπορεί νά πηγάζει ἀπό τὴ δεύτερη πράξη τῆς κυκλοφορίας, ἀπὸ τὴν ξαναπούληση τοῦ ἐμπορεύματος, γιατί ἡ πράξη αὐτὴ ξαναμετατρέπει ἀπλῶς τὸ ἐμπόρευμα ἀπὸ τὴ φυσικὴ μορφή στή χρηματικὴ μορφή. Ἐπομένως ἡ ἀλλαγὴ πρέπει νά συντελεῖται στό ἐμπόρευμα πού ἀγοράζεται στὴν πρώτη πράξη $X - E$, ὅχι ὁμως στὴν ἀξία του, γιατί ἀντιλλάσσονται ἰσοδύναμα καί τὸ ἐμπόρευμα πληρώνεται στὴν ἀξία του. Ὡστε ἡ ἀλλα-

γή μπορεί νά πηγάζει μόνο ἀπὸ τὴν ἀξία του χρήσης σάν τέτια, δηλ. ἀπὸ τὴν κατανάλωσή του. Γιὰ νά μπορεί ὁ κάτοχός μας χρήματος νά βγάξει ἀξία ἀπὸ τὴν κατανάλωσή ἔπρεπε νά ναι τόσο τυχερός ὥστε ν' ἀνακαλύψει μέσα στὴ σφαίρα τῆς κυκλοφορίας, στὴν ἀγορά, ἓνα ἐμπόρευμα πού ἡ ἴδια ἢ ἀξία του χρήσης νάχει τὴν ἰδιόμορφη ἰδιότητα νά ναι πηγὴ ἀξίας, πού ἡ ἴδια ἢ πραγματικὴ του κατανάλωσή νά ναι λοιπὸν ἀντικειμενοποίηση τῆς ἐργασίας καὶ ἐπομένως προσιᾶς δημιουργίας ἀξίας. Καί ὁ κάτοχος τοῦ χρήματος βρίσκει στὴν ἀγορὰ ἓνα τέτιο εἰδικὸ ἐμπόρευμα—τὴν ἰκανότητα γιὰ ἐργασία, δηλ. τὴν ἐργατικὴ δύναμη.

Ὅταν λέμε ἐργατικὴ δύναμη ἢ ἰκανότητα γιὰ ἐργασία ἐννοοῦμε τὸ σύνολο τῶν φυσικῶν καὶ πνευματικῶν ἰκανοτήτων πού ὑπάρχουν στό σῶμα, στὴ ζωντανή προσωπικότητα ἐνός ἀνθρώπου καί πού τίς βάζει σέ κίνηση κάθε φορὰ πού παράγει ὅποιοδήποτε εἶδος ἀξίας χρήσης.

Γιὰ νά βρῆται ὁμως ὁ κάτοχος χρήματος τὴν ἐργατικὴ δύναμη σάν ἐμπόρευμα στὴν ἀγορὰ, πρέπει νάχουν ἐκκληρωθεῖ διάφοροι ὅροι. Ἡ ἀνταλλαγὴ ἐμπορευμάτων αὐτὴ καθ'αυτὴ δέν περιλαμβάνει ἄλλες σχέσεις ἐξάρτησης ἐκτός ἀπ' αὐτὲς πού ἀπορέουν ἀπὸ τὴ φύση τῆς. Κάτω ἀπ' αὐτὴ τὴν προϋπόθεση ἡ ἐργατικὴ δύναμη δέν μπορεί νά ἐμφανιστεῖ στὴν ἀγορὰ σάν ἐμπόρευμα, παρὰ μόνο ἐφόσον καὶ ἐπειδὴ προσφέρεται γιὰ πούληση σάν ἐμπόρευμα ἢ πουλιέται ἀπὸ τὸ δικό της κάτοχο, ἀπὸ τὸ πρόσωπο τοῦ ὁποίου εἶναι ἐργατικὴ δύναμη. Γιὰ νά μπορεί ὁ κάτοχός της νά τὴν πουλάει σάν ἐμπόρευμα, πρέπει νά τὴν ἐξουσιάζει, νά ναι δηλ. ἐλεύθερος ἰδιοκτήτης τῆς ἰκανότητάς του γιὰ ἐργασία, τῆς προσωπικότητάς του⁹⁹. Ὁ κάτοχος τῆς ἐργατικῆς δυνάμης καί ὁ κάτοχος τοῦ χρήματος συναντιόνται στὴν ἀγορὰ καὶ σχετίζονται μεταξὺ τους σάν ἰσότιμοι κάτοχοι ἐμπορευμάτων πού διακρίνονται ὁ ἓνας ἀπὸ τὸν ἄλλο μόνο κατὰ τὸ ὅτι ὁ ἓνας εἶναι ἀγοραστής καὶ ὁ ἄλλος πουλητής, ἐπομένως καί οἱ δύο νομικῶς ἰσότητα πρόσωπα. Γιὰ νά μπορεῖ νά συνεχιστεῖ αὐτὴ ἡ σχέση, ὁ ἰδιοκτήτης τῆς ἐργατικῆς δυνάμης ἀπαιτεῖ νά τὴν πουλάει πάντα μόνο γιὰ ὀρισμένο χρονικὸ διάστημα, γιατί ἂν τὴν πουλήσει χοντρικῶς, μιὰ γιὰ πάντα, θὰ πουλήσει τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτό του καὶ θὰ μετατραπῆ ἀπὸ ἐλεύθερος σέ δούλο, ἀπὸ κάτοχος ἐμπορεύματος σέ ἐμπόρευμα. Σάν πρόσωπο πρέπει νά σχετίζεται

Ὁ δεύτερος οὐσιαστικὸς ὅρος γιὰ νά βρῆται ὁ κάτοχος τοῦ χρήματος τὴν ἐργατικὴ δύναμη σάν ἐμπόρευμα στὴν ἀγορὰ εἶναι ὁ παρακάτω: ὁ κάτοχος τῆς ἐργατικῆς δυνάμης, ἀντὶ νά μπορεῖ νά πουλάει ἐμπόρευμα στα ὅποια ἔχει ἀντικειμενοποιηθεῖ ἡ ἐργασία του, νά εἶναι ἀντίθετα ὑποχρεωμένος νά προσφέρει σάν ἐμπόρευμα γιὰ πούληση τὴν ἴδια τὴν ἐργατικὴ του δύναμη πού ὑπάρχει μόνο στό ζωντανό του σῶμα.

Karl Marx (1818-1883)

Γιά νά μετατραπεί λοιπόν τό χρήμα σέ κεφάλαιο πρέπει ὁ κάτοχος τοῦ χρήματος νά βρεῖ στήν ἀγορά τῶν ἐμπορευμάτων τόν ἐλεύθερο ἐργάτη, ἐλεύθερο μέ δικλή ἔννοια, ἀπό τή μιά μέ τήν ἔννοια ὅτι σάν ἐλεύθερο πρόσωπο διαθέτει τήν ἐργατική του δύναμη σάν ἐμπόρευμά του, καί ἀπό τήν ἄλλη μέ τήν ἔννοια ὅτι δέν ἔχει ἄλλα

ἐμπορεύματα νά πουλήσει, ὅτι σάν τό ἐλεύθερο πουλί εἶναι ἐλεύθερος ἀπό ὅλα τά πράγματα πού χρειάζονται γιά νά πραγματοποιήσει τήν ἐργατική του δύναμη.

Τό ζήτημα, γιατί ὁ ἐλεύθερος αὐτός ἐργάτης παρουσιάζεται μπροστά του στή σφαῖρα τῆς κυκλοφορίας δέν ἐνδιαφέρει τόν κάτοχο τοῦ χρήματος, πού τήν ἀγορά ἐργασίας τή βρίσκει σάν ἓνα εἰδικό τμήμα τῆς ἀγορᾶς ἐμπορευμάτων. Κι ἐμᾶς γιά τήν ὥρα δέν μᾶς ἐνδιαφέρει περισσότερο. Ξεκινᾶμε θεωρητικά ἀπό τό γεγονός πού ὑπάρχει, ὅπως ξεκινᾶει πρακτικά ἀπ' αὐτό ὁ κάτοχος τοῦ χρήματος. Ἐνα πράγμα ὡστόσο εἶναι ξεκάθαρο. Ἡ φύση δέν παράγει ἀπό τή μιά μεριά κατόχους χρήματος ἢ ἐμπορευμάτων καί ἀπό τήν ἄλλη ἀνθρώπους πού κατέχουν μόνο τίς ἐργατικές τους δυνάμεις. Ἡ σχέση αὐτή δέν εἶναι οὔτε φυσικοϊστορική σχέση, οὔτε κοινή γιά ὅλες τίς ἱστορικές περιόδους κοινωνική σχέση. Ἡ ἴδια εἶναι ὀλοφάνερα τό ἀποτέλεσμα μιᾶς ἱστορικής ἐξέλιξης πού προηγήθηκε, τό προϊόν πολλῶν οικονομικῶν ἀνατροπῶν, τῆς καταστροφῆς μιᾶς ὀλόκληρης σειρᾶς παλαιότερων σχηματισμῶν τῆς κοινωνικῆς παραγωγῆς.

Karl Marx (1818-1883)

«... έχει κι αυτή μια αξία... πως καθορίζεται αυτή η αξία;»
«Όπως η αξία κάθε άλλου εμπορεύματος, και η αξία της εργατικής δύναμης καθορίζεται από το χρόνο εργασίας που είναι αναγκαίος για την παραγωγή, επομένως και για την αναπαραγωγή αυτού του ειδικού είδους. Σάν αξία, ή ίδια ή εργατική δύναμη αντιπροσωπεύει μόνο ένα καθορισμένο ποσό αντικειμενοποιημένης σ' αυτήν κοινωνικής μέσης εργασίας. Η εργατική δύναμη υπάρχει μόνο σάν ικανότητα του ζωντανού ατόμου. Η παραγωγή της επομένως προϋποθέτει την ύπαρξή του. Όταν υπάρχει πιά τό άτομο, ή παραγωγή της εργατικής δύναμης συνίσταται στή δική του αναπαραγωγή ή συντήρηση. Για τή συντήρησή του τό ζωντανό άτομο χρειάζεται όρισμένο ποσό μέσων συντήρησης. Έτσι ό χρόνος εργασίας που είναι αναγκαίος για την παραγωγή της εργατικής δύναμης αναλύεται στό χρόνο εργασίας που είναι αναγκαίος για την παραγωγή αυτών των μέσων συντήρησης, ή ή αξία της εργατικής δύναμης είναι ή αξία των μέσων συντήρησης που είναι αναγκαία για τή συντήρηση του κατόχου της. Η εργατική δύναμη ώστόσο πραγματοποιείται μόνο μέ τήν εξωτερική της, δηλ μόνο στήν εργασία. Όμως στή δράση της, στήν εργασία, ξοδεύεται ένα καθορισμένο ποσό ανθρώπινων μυώνων, νεύρων, μυαλού κλπ., που πρέπει πάλι ν' αναπληρωθούν. Αυτό τό αύξημένο ξόδεμα άπαιτεί αύξημένη πρόσληψη μέσων συντήρησης⁴³. Αν ό ιδιοκτήτης της εργατικής δύναμης έχει δουλέψει σήμερα, πρέπει νά μπο-

ρεί αύριο νά επαναλάβει τό ίδιο ποσό μέ τούς ίδιους όρους δύναμης και υγείας. Τό ποσό των μέσων συντήρησης πρέπει επομένως νά επαρκεί για νά συντηρηεί τό εργαζόμενο άτομο σάν εργαζόμενο άτομο στή φυσιολογική κατάσταση της ζωής του. Οι ίδιες οι φυσικές ανάγκες, όπως ή τροφή, ό ιματισμός, ή θέρμανση, ή κατοικία κλπ. διαφέρουν ανάλογα μέ τις κλιματικές και άλλες φυσικές ιδιομορφίες μιάς χώρας. Από τήν άλλη, ή ίδια ή έκταση των λεγόμενων απαραίτητων αναγκών, όπως και ό τρόπος της ικανοποίησής τους, είναι ιστορικό προϊόν και γιαυτό εξαρτιέται κατά ένα μεγάλο μέρος από τή βαθμίδα του πολιτισμού μιάς χώρας, και ανάμεσα σι' άλλα ουσιαστικά από τό μέσα σέ ποιές συνθήκες κι επομένως μέ τί συνήθειες και άπαιτήσεις της ζωής σχηματίστηκε ή τάξη των ελεύθερων εργατών⁴⁴. Έτσι, αντίθετα από τ' άλλα εμπορεύματα, ό καθορισμός της αξίας της εργατικής δύναμης περιέχει ένα ιστορικό και ήθικό στοιχείο. Όστόσο, για μιά όρισμένη χώρα, και για μιά όρισμένη περίοδο, είναι δοσμένο τό μέσο σύνολο των αναγκαίων μέσων συντήρησης.

Ό ιδιοκτήτης της εργατικής δύναμης είναι θνητός. Αν πρόκειται λοιπόν ή παρουσία του στήν αγορά νά είναι συνεχής, όπως προϋποθέτει ή συνεχής μετατροπή του χρήματος σέ κεφάλαιο, πρέπει νά διαιωνίζεται ό πουλητής της εργατικής δύναμης «όπως διαιωνίζεται μέ τήν αναπαραγωγή του είδους κάθε ζωντανό άτομο»⁴⁵. Οι εργατικές δυνάμεις που αφαιρούνται από τήν αγορά μέ τή φθορά και τό θάνατο πρέπει διαρκώς ν' αντικατασταίνονται τουλάχιστον μέ ένα ίσο άριθμό νέων εργατικών δυνάμεων. Γιαυτό, τό ποσό των μέσων συντήρησης που είναι αναγκαία για τήν παραγωγή της εργατικής δύναμης περιλαμβάνει και τά μέσα συντήρησης των αντικαταστατών, δηλ. των παιδιών των εργατών, έτσι που νά διαιωνίζεται στήν αγορά ή φυλή αυτή των ιδιόμορφων κατόχων εμπορευμάτων⁴⁶.

Για νά μεταβληθεί ή γενική ανθρώπινη φύση έτσι που ν' αποκτήσει δεξιότητα κι επιτηδειότητα σ' έναν καθορισμένο κλάδο εργασίας και νά γίνει αναπτυγμένη και ειδική εργατική δύναμη, χρειάζεται μιά καθορισμένη μόρφωση και εκπαίδευση, πράγμα που μέ τή σειρά του κοστίζει ένα μεγαλύτερο ή μικρότερο ποσό ισοδύναμων του εμπορεύματος. Τά έξοδα αυτά της μόρφωσης ποικίλουν ανάλογα μέ τή μεγαλύτερη ή μικρότερη ειδίκευση της εργατικής δύναμης. Αυτά λοιπόν τά έξοδα μάθησης, μηδαμνά για τή συνηθισμένη εργατική δύναμη, προστίθενται στό σύνολο των αξιών που ξοδεύονται για τήν παραγωγή της.

Η αξία της εργασιακής δύναμης

Karl Marx (1818-1883)

Βαθμός εκμετάλλευσης εργασιακής
δύναμης

s/v =υπερεργασία/αναγκαία εργασία

Karl Marx (1818-1883)

5. Η ΠΑΛΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΝΟΝΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΜΗ ΗΜΕΡΑ. ΑΝΑΓΚΑΣΤΙΚΟΙ ΝΟΜΟΙ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΡΑΤΑΣΗ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΜΗΣ ΗΜΕΡΑΣ ΑΠΟ ΤΑ ΜΕΣΑ ΤΟΥ 14ου ΩΣ ΤΑ ΤΕΛΗ ΤΟΥ 17ου ΑΙΩΝΑ.

«Τί είναι μία εργάσιμη ημέρα;» Πόσος είναι ο χρόνος που στη διάρκειά του το κεφάλαιο επιτρέπεται να καταναλώνει την εργατική δύναμη που πληρώνει την ημερήσια αξία της; Πόσο μπορεί να παραταθεί η εργάσιμη ημέρα πέρα από το χρόνο εργασίας που είναι άνογη για την αναπαραγωγή της ίδιας της εργατικής δύναμης; Σ' αυτά τα ερωτήματα, όπως είδαμε, το κεφάλαιο απαντάει: η εργάσιμη ημέρα αριθμεί καθημερινά 24 ολόκληρες ώρες, εκτός από λίγες ώρες ανάπαυσης, που χωρίς αυτές η εργατική δύναμη είναι απολύτως άδικη να επαναλάβει την υπηρεσία της. Πρώτα-πρώτα είναι αυτόνομο πώς σ' όλη τη διάρκεια της ζωής του ο εργάτης δεν είναι τίποτ' άλλο από εργατική δύναμη, ότι επομένως όλος ο χρόνος που διαθέτει είναι φύσει και νόμος χρόνος εργασίας και γιαυτό ανήκει στην αυτοαξιοποίηση του κεφαλαίου. Ο χρόνος για τη μόρφωση του ανθρώπου, για την πνευματική ανάπτυξη, για την εκπαίδευση κοινωνικών λειτουργιών, για την κοινωνική συναναστροφή, για το ελεύθερο παιχνίδι των φυσικών και πνευματικών δυνάμεων, ακόμα και ο ελεύθερος χρόνος της Κυριακής — κι ως είναι στη χώρα που γιορτάζουν ακόμα και το Σάββατο¹⁰⁴ — όλα αυτά είναι καθαρή άνογη! Το κεφάλαιο όμως, με το απεριόριστο τυφλό πάθος τον και με την πείνα δράκων για υπερεργασία, σπάει όχι μόνο τα ήθικα, αλλά και τα φυσικά ανώτατα όρια της εργάσιμης ημέρας. Σφραγίζεται το χρόνο που είναι απαραίτητος για την ανάπτυξη, την εξέλιξη και τη διατήρηση της υγείας του σώματος. Ληστεύει το χρόνο που είναι απαραίτητος για την κατανάλωση καθαρού αέρα και ηλιακού φωτός. Τσι-

κουνεύεται το χρόνο που είναι απαραίτητος για το φαγητό και όπου μπορεί τον ενσωματώνει στο ίδιο το προτεές παραγωγή, έτσι που τον εργάτη τον τροφοδοτούν με φαγητό σαν απλό μέσο παραγωγής, όπως τροφοδοτούν με κάρβουνο το ατμοκίνητο και με γράσο ή λάδι τις μηχανές. Τόν υγιεινό ύπνο που είναι απαραίτητος για τη συγκέντρωση, την ανανέωση και το φρεσκάρισμα της ζωικής δύναμης, τον περιορίζει το κεφάλαιο σε τόσες ώρες απονάγκωσης, όσες είναι οπωσδήποτε απαραίτητες για να ξαναζωντανέψει ένας απόλυτα εξαντλημένος οργανισμός. Αντί τα όρια της εργάσιμης ημέρας να τα καθορίζει εδώ η φυσιολογική συντήρηση της εργατικής δύναμης, αντίστροφα η μεγαλύτερη δυνατή ημερήσια κατανάλωση της εργατικής δύναμης — όσο νοσηρά βίαιη και επίπονη κι αν είναι η κατανάλωση αυτή — καθορίζει τα όρια για το χρόνο ανάπαυσης του εργάτη. Το κεφάλαιο δε ρωτάει πόσο διαρκεί η ζωή της εργατικής δύναμης. Αυτό που το ενδιαφέρει είναι αποκλειστικά και μόνο το ανώτατο όριο εργατικής δύναμης που μπορεί να ρευστοποιηθεί μέσα σε μία εργάσιμη ημέρα. Το σκοπό αυτό τον πετυχαίνει ελαττώνοντας τη διάρκεια της εργατικής δύναμης, όπως ένας άπληστος γεωργός πετυχαίνει μία μεγαλύτερη απόδοση του εδάφους καταληστεύοντας τη γονιμότητά του.

Έτσι, με την παράταση της εργάσιμης ημέρας ή κεφαλαιοκρατική παραγωγή, που είναι ουσιαστικά παραγωγή υπεραξίας, απορρόφηση υπερεργασίας, δεν προκαλεί απλώς το μαρasmus της ανθρώπινης εργατικής δύναμης, που της στερούν τους κανονικούς όρους της ήθικης και φυσικής ανάπτυξης και δραστηριότητάς της. Προκαλεί την πρόωγη εξάντληση και θανάτωση αυτής της ίδιας της εργατικής δύναμης¹⁰⁵. Παρουσιάζει για ένα όρισμένο διάστημα τόν παραγωγικό χρόνο του εργάτη συντομεύοντας το χρόνο της ζωής του.

¹⁰⁴ Η αντίθεση μεταξύ του κεφαλαίου και της εργατικής δύναμης είναι ακόμα πιο έντονη...

Karl Marx (1818-1883)

Σταθερό κεφάλαιο όλα τα εργαλεία, μηχανήματα, κτήρια, πρώτες ύλες, μη ανθρώπινα μέσα παραγωγής. Συνεισφέρουν στην αξία του τελικού προϊόντος την αξία που εμπεριέχουν.

Μεταβλητό κεφάλαιο είναι η εργασιακή δύναμη που αγόρασε ο καπιταλιστής.

Κεφάλαιο (C) = σταθερό κεφάλαιο (c) + μεταβλητό κεφάλαιο (v)

$$C = c + v \rightarrow C' = c + v + s$$

s υπεραξία: η διαφορά εργασίας και εργασιακής δύναμης

c/v = οργανική σύνθεση κεφαλαίου

Karl Marx (1818-1883)

Αναγκαία εργασία, Υπερεργασία και η δημιουργία και η αξιοποίηση της υπεραξίας

Το τμήμα της εργάσιμης μέρας στο οποίο παράγεται η εργασιακή δύναμη είναι η αναγκαία εργασία. Το υπόλοιπο τμήμα της εργάσιμης μέρας είναι η υπερεργασία

$X-E...Π...E'-X'$

Karl Marx (1818-1883)

Σχήματα αναπαραγωγής

Τομέας 1: Κεφαλαιουχικά αγαθά

Τομέας 2: Καταναλωτικά αγαθά

Απλό σχήμα αναπαραγωγής

$$c_1 + v_1 + s_1 = C$$

$$c_2 + v_2 + s_2 = V.$$

$$C = c_1 + c_2$$

$$V = v_1 + v_2 + s_1 + s_2.$$

$$c_2 = v_1 + s_1.$$

Karl Marx (1818-1883)

Σχήματα αναπαραγωγής

Διευρυμένο σχήμα αναπαραγωγής

$$C = c_1 + c_2 + q(s_1 + s_2)$$

$$V = v_1 + v_2 + (1 - q)(s_1 + s_2).$$

Karl Marx (1818-1883)

Σχήματα αναπαραγωγής

Διευρυμένο σχήμα αναπαραγωγής

$$C = c_1 + c_2 + q(s_1 + s_2)$$

$$V = v_1 + v_2 + (1 - q)(s_1 + s_2).$$

Karl Marx (1818-1883)

Τα σχήματα αναπαραγωγής δείχνουν ότι είναι δυνατή η χωρίς κρίσεις μεγέθυνση, αλλά δεν είναι πιθανή.

Ο Μαρξ πίστευε στη θεωρία υπερπροσφοράς
Στη δυσαναλογία των κλάδων παραγωγής και
Στο ρόλο του εφεδρικού στρατού της εργασίας
για τη δημιουργία κρίσεων

Karl Marx (1818-1883)

Πρόβλημα μετασχηματισμού εργασιακών αξιών σε τιμές παραγωγής

$$r = \frac{S}{C + v} = \frac{\frac{S}{v}}{\frac{C}{v} + 1}$$

Αν το ποσοστό κέρδους και ο βαθμός εκμετάλλευσης είναι οι ίδιοι σε όλους τους κλάδους αυτό θα σήμαινε ότι η οργανική σύνθεση του κεφαλαίου θα ήταν η ίδια.

Karl Marx (1818-1883)

738

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΙΚΟΣΤΟ ΤΕΤΑΡΤΟ.—Η ΛΕΓΟΜΕΝΗ ΠΡΩΤΑΡΧΙΚΗ ΣΥΣΣΩΡΕΥΣΗ 739

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΙΚΟΣΤΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

Η ΛΕΓΟΜΕΝΗ ΠΡΩΤΑΡΧΙΚΗ ΣΥΣΣΩΡΕΥΣΗ

1. ΤΟ ΜΥΣΤΙΚΟ ΤΗΣ ΠΡΩΤΑΡΧΙΚΗΣ ΣΥΣΣΩΡΕΥΣΗΣ.

Είδαμε πώς το χρήμα μετατρέπεται σε κεφάλαιο, πώς από το κεφάλαιο παράγεται υπεραξία και πώς από την υπεραξία παράγεται περισσότερο κεφάλαιο. Όσο η συσσώρευση του κεφαλαίου προϋποθέτει την υπεραξία, ή υπεραξία την κεφαλαιοκρατική παραγωγή, κι αυτή πάλι την ύπαρξη σχετικά μεγάλων μαζών κεφαλαίου και εργατικής δύναμης στα χέρια εμπορευματοπαραγωγών. Έτσι δηλαδή η κίνηση φαίνεται να περιστρέφεται σ' ένα φαύλο κύκλο, από τον οποίο βγαίνουμε μόνο αν υποθέσουμε μια «πρωταρχική» συσσώρευση («previous accumulation» τή λέει ο Άνταμ Σμιθ), που προηγείται από την κεφαλαιοκρατική συσσώρευση, μια συσσώρευση που δεν είναι τό αποτέλεσμα του κεφαλαιοκρατικού τρόπου παραγωγής, αλλά η άφετηρία του.

Η πρωταρχική αυτή συσσώρευση παίζει στην πολιτική οικονομία τον ίδιο περίπου ρόλο που παίζει το προπατορικό αμάρτημα στη θεολογία. Ο Άδάμ δάγκωσε το μήλο κι έτσι έπεσε το κρίμα πάνω σ' όλο το ανθρώπινο γένος. Για να εξηγήσουν την προέλευση της πρωταρχικής συσσώρευσης, τη διηγούνται σαν ανέκδοτο του παρελθόντος. Σε μια πολύ παλιά εποχή υπήρχαν, από τη μία μεριά, μια επιβλητική μερίδα ανθρώπων εργατιών, ξυπνων και προπάντων οικονομικών και, από την άλλη, τεμπέλικα χαμένα κορμιά που σπαταλούσαν σε γλέντια όλα όσα είχαν κι ακόμα παραπάνω. Είναι αλήθεια ότι ο μύθος του θεολογικού προπατορικού αμαρτήματος μάς διηγείται πώς ο άνθρωπος καταδικάστηκε να τρώει το ψωμί του με τόν ιδρώτα του προσώπου του αντίθετα ή ιστορία του οικονομικού προπατορικού αμαρτήματος μάς αποκαλύπτει πώς γίνεται και υπάρχουν άνθρωποι που δεν έχουν καθόλου ανάγκη να τρώνε αυτό. Ήξάλλου το ίδιο κάνει. Έτσι συνέβηκε, ώστε οι πρώτοι να συσσωρεύουν πλούτο και οι δεύτεροι τελικά να μὴν έχουν τίποτα άλλο να πουλήσουν εκτός από το τομάρι τους. Κι από το προπατορικό αυτό αμάρτημα χρονολογείται η φτώχεια της μεγάλης μάζας, που παρ' όλη την εργασία της εξακολουθεί να μὴν έχει τίποτα άλλο να πουλήσει εκτός από τόν ίδιο τόν έαυτό της, και ο πλούτος των λίγων, που διαρκώς αζάνει, παρ' όλο που από πολύ-πολύ καιρό

έχουν παύσει να εργάζονται. Τέτια άνοστα παραμύθια σερβίρει ακόμα λχ. ο κ. Θιέρρος με επίσημη σοβαρότητα για τήν υπεράσπιση της **propriété** [ιδιοκτησίας] στους κάποτε τόσο πνευματώδεις γάλλους. Μόλις όμως διασυνβείνεται ή υπόθεση της ιδιοκτησίας, γίνεται ιερή υποχρέωση να υποστηριχτεί ή άποψη του παιδικού άλφαβηταρίου, σαν ή μόνη που άνταποκρίνεται σ' όλες τίς ηλικίες και βαθμίδες ανάπτυξης. Όπως είναι γνωστό, στην πραγματική ιστορία τόν πρώτο ρόλο τόν παίζουν ή κατάχρηση, ή υποδούλωση, ο φρόνος μετά ληστείας, με δύο λόγια ή βία. Στην ήπια όμως πολιτική οικονομία έπωρατεί από άνεκαθεν τό ειδύλλιο. Τό δίκαιο και ή «εργασία» ήταν από άνεκαθεν τά μοναδικά μέσα πλουτισμού, ξεαϊρώντας φυσικά κάθε φορά τό «φεινικό χρόνο». Στην πραγματικότητα οι μέθοδοι της πρωταρχικής συσσώρευσης κάθε άλλο παρά ειδυλλιακές ήταν.

Όπως τά μέσα παραγωγής και τά μέσα συντήρησης, έτσι και τό χρήμα και τό εμπόρευμα δεν είναι καθόλου από μιάς εξαρχής κεφάλαιο. Χρειάζεται να μετατραπούν σε κεφάλαιο. Ή μετατροπή όμως αυτή μπορεί να συντελεστεί μονάχα κάτω από όρισμένους όρους, που συνομίζονται στα παρακάτω: πρέπει ν' άντικρυσταυν και νάρθουν σ' επαφή δύο λογίων, πολύ διαφορετικοί ο ένας από τόν άλλο, κάτοχοι εμπορευμάτων: από τή μιά μεριά, κάτοχοι χρήματος, μέσων παραγωγής και μέσων συντήρησης, που σκοπός τους είναι ν' αξιοποιήσουν τό ποσό αξίας που κατέχουν, αγοράζοντας ήξη εργατική δύναμη από τήν άλλη, έλεύθεροι εργάτες, πουλητές της δικής τους εργατικής δύναμης κι επομένως πουλητές εργασίας. Έλεύθεροι εργάτες με τή διπλή έννοια, με τήν έννοια πώς ούτε αυτοί οι ίδιοι άνήκουν άμεσα στα μέσα παραγωγής, όπως οι δούλοι, οι δουλοπάροικοι κλπ, και με τήν έννοια πώς ούτε σ' αυτούς άνήκουν τά μέσα παραγωγής, όπως γίνεται λχ. στους άγρότες που διαχειρίζονται μόνοι τό νοικοκυριό τους κλπ., άπεναντίας είναι έλεύθεροι, άπαλλαγμένοι άπ' αυτά, τά στερούνται. Με τήν πόλωση αυτή της αγοράς εμπορευμάτων δημιουργούνται οι βασικοί όροι της κεφαλαιοκρατικής παραγωγής. Η σχέση του κεφαλαίου προϋποθέτει τό χωρισμό τών εργατών από τήν ιδιοκτησία τών όρων πραγματοποίησης της εργασίας. Από τή στιγμή που ή κεφαλαιοκρατική παραγωγή στέκει πιά στα δικά της τά πόδια, δέ διατηρεί μόνο αυτό τό χωρισμό, μά και τόν άναπαράγει σε όλοένα αυξανόμενη κλίμακα. Επομένως, τό πρώτος που δημιουργεί τή σχέση του κεφαλαίου δεν μπορεί να είναι άλλο από τό πρώτος χωρισμού τού εργατή από τήν ιδιοκτησία στους όρους της εργασίας του, ένα πρώτος που, από τή μιά μεριά, μετατρέπει σε κεφάλαιο τά μέσα συντήρησης και παραγωγής της κοινωνίας, και από τήν άλλη, τους άμεσους παραγωγούς σε μισθωτούς εργάτες. Επομένως, ή λεγόμενη πρωταρχική συσσώρευση δεν είναι τίποτ' άλλο παρά τό ιστορικό πρώτος χωρισμού τού παραγωγού από τά μέσα παραγωγής. Έμφανίζεται σαν «πρωταρχικό», γιατί άποτελεί τήν προϊστορία του κεφαλαίου και τού άντίστοιχού του τρόπου παραγωγής.

Ή οικονομική διάρθρωση της κεφαλαιοκρατικής κοινωνίας προέιν-

Karl Marx (1818-1883)

Συγκέντρωση του κεφαλαίου

1. Ανταγωνισμός μεταξύ κεφαλαίων εκτοπίζει τους μικρούς
2. Ανταγωνισμός εξωθεί τις επιχειρήσεις σε αύξηση της παραγωγικότητας και ολοένα μεγαλύτερη εκμηχάνιση και συνεπώς αύξηση της κλίμακας παραγωγής

Karl Marx (1818-1883)

Πτωτική τάση του ποσοστού του κέρδους

Αλλά

1. Δυνατή η αύξηση της εκμετάλλευσης
2. Μείωση μισθών κάτω από την αξία της εργασιακής δύναμης
3. Φθηνότερα τα στοιχεία του σταθερού κεφαλαίου
4. Διεθνές εμπόριο
5. Φθηνότερη αξία εργασιακής δύναμης

$$r \downarrow = \frac{S}{c+v} = \frac{\frac{S}{v}}{\frac{c}{v} + 1}$$

Τέλος Ενότητας

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών

Ιστορία Οικονομικών Θεωριών

Ενότητα 8: Οι αρχές της νεοκλασικής οικονομικής
θεωρίας και η «οριακή επανάσταση»

Νίκος Θεοχαράκης

Σχολή Οικονομικών και Πολιτικών Επιστημών
Τμήμα Οικονομικών Επιστημών

Σκοποί ενότητας

- Να αναλύσει τις θεωρίες που οδήγησαν στην «οριακή επανάσταση»
  - Να αναλύσει τις θεωρίες του Jeremy Bentham
  - Να αναφέρει τις βασικές θεωρίες των προδρόμων της «οριακής επανάστασης» και ιδιαίτερα των von Thünen, Cournot, Dupuit και Gossen
- Να εξηγήσει τι ήταν η «οριακή επανάσταση» και ειδικότερα να αναλύσει τη συμβολή των Jevons, Menger και Walras

Περιεχόμενα ενότητας

- Jeremy Bentham
- Οι πρόδρομοι της οριακής επανάστασης
  - Von Thünen
  - Cournot
  - Dupuit
  - Gossen
- Η οριακή επανάσταση
  - Jevons
  - Menger
  - Walras

Jeremy Bentham (1748-1832)

Studio of Thomas Frye
oil on canvas, 1760, NPG

by Henry William Pickersgill
oil on canvas, exhibited 1829,
NPG

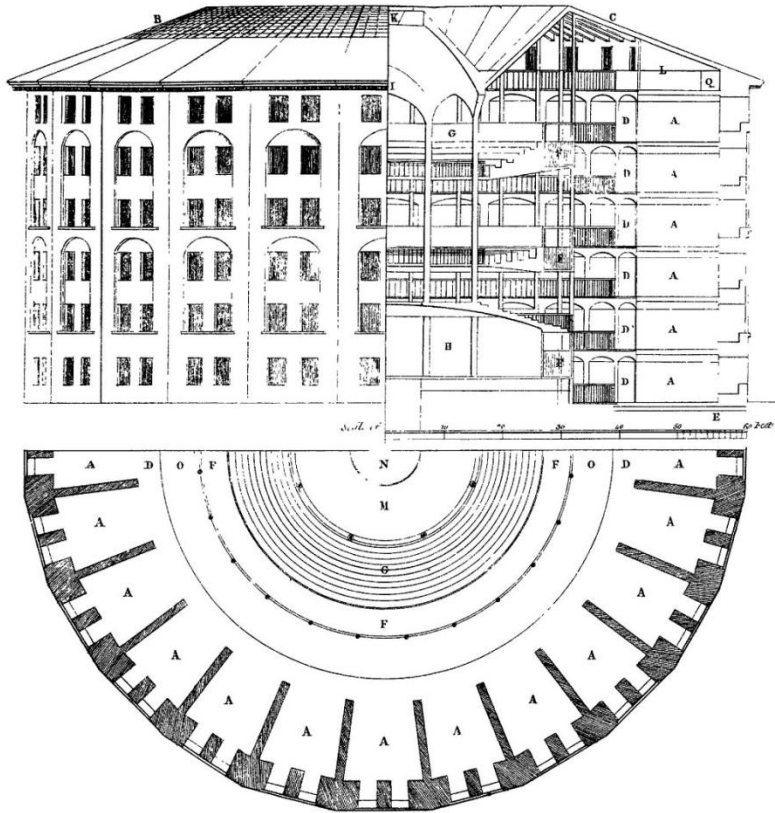
Jeremy Bentham (1748-1832)

My body I give to my dear friend Doctor Southwood Smith to be disposed of in a manner hereinafter mentioned, and I direct ... he will take my body under his charge and take the requisite and appropriate measures for the disposal and preservation of the several parts of my bodily frame in the manner expressed in the paper annexed to this my will and at the top of which I have written **Auto Icon**. The skeleton he will cause to be put together in such a manner as that the whole figure may be seated in a chair usually occupied by me when living, in the attitude in which I am sitting when engaged in thought in the course of time employed in writing. I direct that the body thus prepared shall be transferred to my executor. He will cause the skeleton to be clad in one of the suits of black occasionally worn by me. The body so clothed, together with the chair and the staff in the my later years bourn by me, he will take charge of and for containing the whole apparatus he will cause to be prepared an appropriate box or case and will cause to be engraved in conspicuous characters on a plate to be affixed thereon and also on the labels on the glass cases in which the preparations of the soft parts of my body shall be contained

Jeremy Bentham (1748-1832)

Panopticon

Φυλακές Κέρκυρας

Jeremy Bentham (1748-1832)

A
F R A G M E N T
O N
GOVERNMENT;

B E I N G

An EXAMINATION of what is delivered,

On the Subject of GOVERNMENT in General |

In the INTRODUCTION to

Sir *William Blackstone's* COMMENTARIES:

W I T H A

P R E F A C E,

IN WHICH IS GIVEN

A CRITIQUE ON THE WORK AT LARGE.

Rien ne recule plus le progrès des connoissances, qu'un mauvais ouvrage d'un Auteur célèbre: parce qu'avant d'instruire, il faut commencer par détromper.

MONTESQUIEU *Esprit des Loix*, L. XXX, Ch. XV.

L O N D O N :

Printed for T. PAYNE, at the Mews-Gate; P. ELSLEY, opposite Southampton-Street in the Strand; and E. BROOKE, in Bell-Yard, Temple-Bar.

M.DCC.LXXVI.

Bentham

pable of bearing the name of discoveries: with so little method and precision have the consequences

Motives of the present undertaking.

of this fundamental axiom, *it is the greatest happiness of the greatest number that is the measure of right and wrong*, been as yet developped.

XLVIII.

But the principle of UTILITY is all-sufficient.

XLVIII.

Now this *other* principle that still recurs upon us, what other can it be than the *principle of UTILITY*? The principle which furnishes us with that *reason*, which alone depends not upon any higher reason, but which is itself the sole and all-sufficient reason for every point of practice whatsoever.

Jeremy Bentham (1748-1832)

AN
INTRODUCTION
TO THE
PRINCIPLES
OF
MORALS AND LEGISLATION.

BY
JEREMY BENTHAM, ESQ.

BENCHER OF LINCOLN'S INN; AND LATE OF
QUEEN'S COLLEGE, OXFORD, M. A.

IN TWO VOLUMES.

A NEW EDITION, CORRECTED BY THE AUTHOR.

VOL. I.

LONDON:

PRINTED FOR W. PICKERING,

LINCOLN'S-INN FIELDS;

AND
E. WILSON, ROYAL EXCHANGE.

1828.

THE FIRST EDITION OF THIS WORK WAS PRINTED

IN THE YEAR 1780;

AND FIRST PUBLISHED IN 1789.

Ωφελιμισμός
Utilitarianism
Συνεπειοκρατία
Consequentialism

AN
INTRODUCTION
TO THE
PRINCIPLES OF MORALS AND LEGISLATION.

CHAP. I.

OF THE PRINCIPLE OF UTILITY.

NATURE has placed mankind under the governance of two sovereign masters, *pain* and *pleasure*. It is for them alone to point out what we ought to do, as well as to determine what we shall do. On the one hand the standard of right and wrong, on the other the chain of causes and effects, are fastened to their throne. They govern us in all we do, in all we say, in all we think: every effort we can make to throw off our subjection, will serve but to demonstrate and confirm it. In words a man may pretend to abjure their empire: but in reality he will remain subject to it all the while. The *principle of utility** recognises this subjection, and assumes it for the foundation of that system, the object of which is to rear the fabric of felicity by the hands of reason and of law. Systems which attempt to question it, deal in sounds instead of sense, in caprice instead of reason, in darkness instead of light.

Mankind
governed
by pain and
pleasure.

Jeremy Bentham (1748-1832)

It is in vain to talk of the interest of the community, without understanding what is the interest of the individual.* A thing is said to promote the interest, or to be *for* the interest, of an individual, when it tends to add to the sum total of his pleasures: or, what comes to the same thing, to diminish the sum total of his pains.

To a *number* of persons, with reference to each of whom the value of a pleasure or a pain is considered, it will be greater or less, according to seven circumstances: to wit, the six preceding ones; *viz.*

1. Its *intensity*.
  2. Its *duration*.
  3. Its *certainty* or *uncertainty*.
  4. Its *propinquity* or *remoteness*.
  5. Its *fecundity*.
  6. Its *purity*.
- And one other; to wit:
7. Its *extent*; that is, the number of persons to whom it *extends*; or (in other words) who are affected by it.

Johann Heinrich von Thünen (1783-1850)

Johann Heinrich von Thünen (1783-1850)

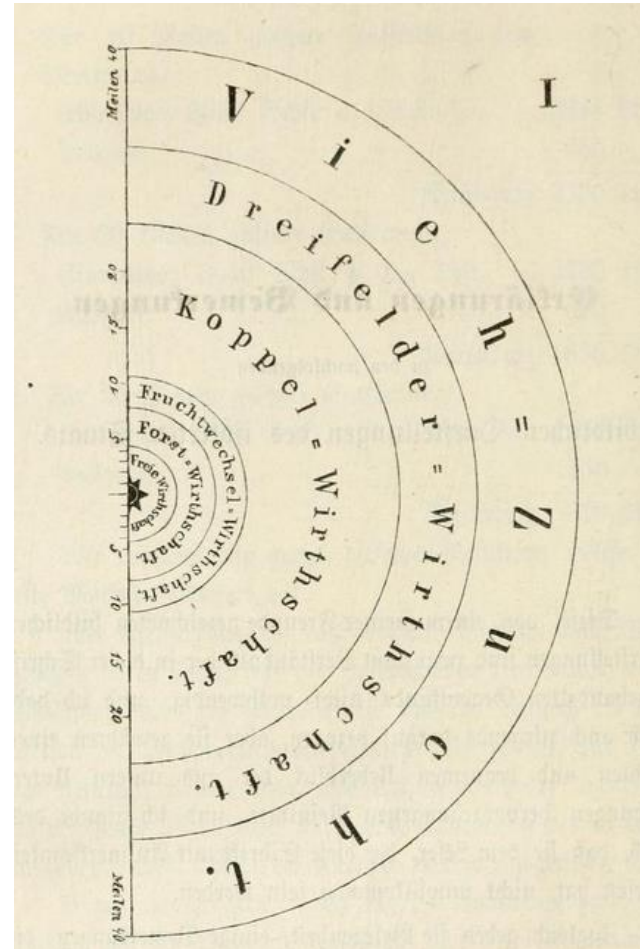
Το αγρόκτημα του von Thünen στο Tellow, Mecklenburg

Johann Heinrich von Thünen (1783-1850)

Der isolirte Staat
in Beziehung auf
Landwirthschaft
und
Nationalökonomie,
oder
U n t e r s u c h u n g e n
über den Einfluß,
den
die Getreidepreise, der Reichtum des Bodens
und die Abgaben
auf den Ackerbau ausüben,
von
Johann Heinrich von Thünen
auf Zello in Mecklenburg.
Carl Meysenbug.

Hamburg 1826,
bei Friedrich Perthes.

Johann Heinrich von Thünen (1783-1850)

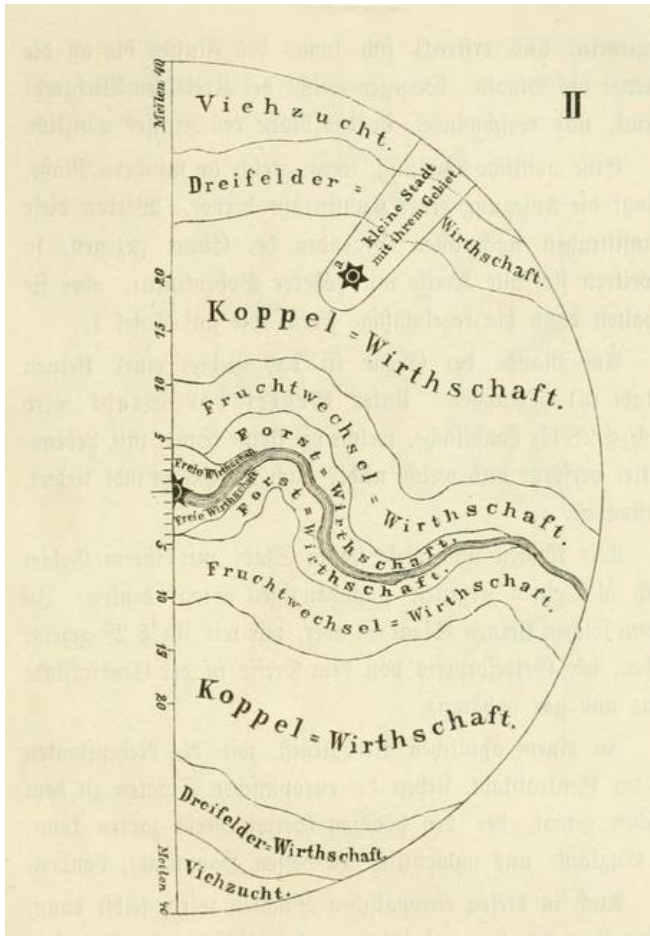
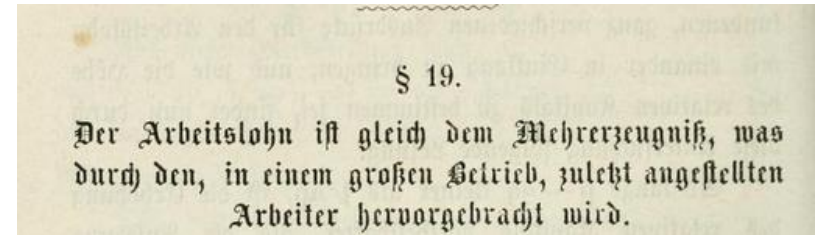
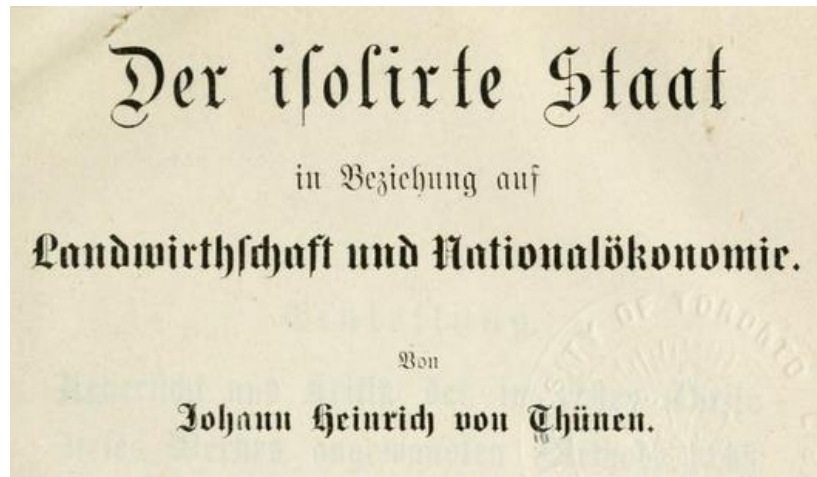

Figure of the Thünen Resource Cycles, made in the nineteen-twenties for school purposes. Source: Thünen museum, Tellow.

Johann Heinrich von Thünen (1783-1850)

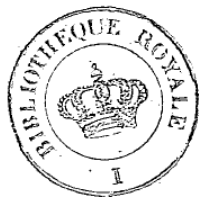
Οριακό προϊόν εργασίας
1850

Augustin Cournot (1801 –1877)

RECHERCHES
SUR LES
PRINCIPES MATHÉMATIQUES
DE LA
THÉORIE DES RICHESSES,

PAR AUGUSTIN COURNOT,
RECTEUR DE L'ACADÉMIE ET PROFESSEUR A LA FACULTÉ DES SCIENCES
DE GRENOBLE.

Ἀνταμείβεσθαι πάντα ἀπάντων, ὥσπερ
χρυσῶν χρήματα καὶ χρημάτων χρυσός.

Phil. de et ap. Delph. s.

PARIS
CHEZ L. HACHETTE,
LIBRAIRE DE L'UNIVERSITÉ ROYALE DE FRANCE,
RUE PIERRE-SARRAZIN, N° 12.

1838

Augustin Cournot (1801 –1877)

CHAPITRE IV.

De la loi du débit.

20. Pour asseoir les fondements de la théorie des valeurs échangeables, nous ne remonterons pas avec la plupart des écrivains spéculatifs jusqu'au berceau de l'espèce humaine; nous n'entreprendrons d'expliquer ni l'origine de la propriété, ni celle de l'échange ou de la division du travail. Tout cela appartient sans doute à l'histoire de l'homme, mais n'est d'aucune influence sur une théorie qui ne peut devenir applicable qu'à une époque de civilisation très-avancée, à une époque où (pour parler le langage des géomètres) la part d'action des circonstances *initiales* est entièrement éteinte.

Nous n'invoquerons qu'un seul axiome, ou, si l'on veut, nous n'employerons qu'une seule hypothèse, savoir que chacun cherche à tirer de sa chose ou de son travail la plus grande valeur possible. Mais en déduisant les conséquences rationnelles de ce principe, nous essaierons de fixer mieux qu'on ne l'a fait les éléments, les données que l'observation seule peut fournir. Malheureusement, ce point fondamental est celui que les théoriciens se sont à peu près accordés à présenter, nous ne dirons pas d'une manière fautive, mais d'une manière qui n'offre réellement aucun sens.

CHAPITRE V.

Du monopole.

26. Supposons, pour la commodité du langage, qu'un homme se trouve propriétaire d'une source minérale, à laquelle on vient de reconnaître des propriétés salutaires qu'aucune autre ne possède. Il pourrait sans doute fixer à 100 francs le prix du *litre* de cette eau; mais il s'apercevrait bien vite, à la rareté des demandes, que ce n'est pas le moyen de tirer grand parti de sa propriété. Il abaissera donc successivement le prix du litre jusqu'au terme qui lui donnera le plus grand profit possible; c'est-à-dire que, si $F(p)$ désigne la loi de la demande, il finira, après divers tâtonnements, par adopter la valeur de p qui rend le produit $p F(p)$ un maximum, ou qui est déterminée par l'équation

$$(1) \quad F(p) + p F'(p) = 0.$$

Le produit

$$p F(p) = \frac{[F(p)]^2}{-F'(p)}$$

sera la rente annuelle du propriétaire de la source, et cette rente ne dépendra que de la nature de la fonction F .

Augustin Cournot (1801 –1877)

CHAPITRE VII.

De la concurrence des producteurs.

43. Tout le monde se forme une idée vague des effets de la concurrence : la théorie aurait dû s'attacher à préciser cette idée ; et pourtant, faute d'envisager la question sous le point de vue convenable, faute de recourir aux signes dont l'emploi devient indispensable, les écrivains économistes n'ont perfectionné en rien, sous ce rapport, les notions vulgaires. Elles sont restées mal définies, mal appliquées dans leurs ouvrages, comme dans le langage du monde.

Pour rendre sensible la conception abstraite du monopole, nous imaginons une source et un propriétaire. Maintenant, imaginons deux propriétaires et deux sources, dont les qualités sont identiques, et qui, en raison de la similitude de leur position, alimentent concurremment le même marché. Dès lors le prix est nécessairement le même pour l'un et pour l'autre propriétaire. Soit p ce prix, $D = F(p)$ le débit total, D_1 le débit de la source (1), D_2 celui de la source (2), de sorte que $D_1 + D_2 = D$. En négligeant, pour débiter, les frais d'exploitation, les revenus des propriétaires seront respectivement $p D_1$, $p D_2$; et chacun de son côté cherchera à rendre ce revenu le plus grand possible.

d'où il suit que les valeurs définitives de D_1 , D_2 , par conséquent D et p seront déterminés au moyen du système d'équations

$$(1) f(D_1 + D_2) + D_1 f'(D_1 + D_2) = 0,$$

$$(2) f(D_1 + D_2) + D_2 f'(D_1 + D_2) = 0.$$

En effet, supposons que les variables D_1 , D_2 étant représentées par des coordonnées rectangulaires, la courbe $m_1 n_1$ (fig. 2) soit le tracé de l'équation (1), et la courbe $m_2 n_2$ le tracé de l'équation (2). Si le propriétaire (1) adoptait pour D_1 une valeur représentée par ox_1 , le propriétaire (2) adopterait pour D_2 la valeur oy_1 , laquelle, pour la valeur supposée de D_1 , lui donne le plus grand bénéfice. Mais alors, par la même raison, le producteur (1) devrait adopter pour D_1 la valeur ox_1' , qui donne le bénéfice *maximum* quand D_2 a la valeur oy_1 . Ceci ramènerait le producteur (2) à retomber sur la valeur oy_1' , et ainsi de suite : par où l'on voit que l'équilibre ne peut s'établir que lorsque les coordonnées ox , oy , du point d'intersection i , représentent les valeurs de D_1 , D_2 . La même construction, répétée sur la figure de l'autre côté du point i , conduit à des résultats symétriques.

La situation d'équilibre, correspondante au sys-

Augustin Cournot (1801 – 1877)

— 91 —

tème de valeurs ox , oy , **est donc stable**; c'est-à-dire que si l'un ou l'autre des producteurs, trompé sur ses vrais intérêts, vient à s'en écarter momentanément, il y sera ramené par une suite de réactions, toujours diminuant d'amplitude, et dont les lignes ponctuées de la figure, par leur disposition en gradins, offrent l'image.

La construction précédente suppose que l'on a $om_1 > om_2$, $on_1 < on_2$: les résultats seraient diamétralement opposés, si ces inégalités changeaient de signe, et si les courbes m_1n_1 , m_2n_2 affectaient la disposition représentée sur la fig. 3. Les coordonnées du point i , où les deux courbes se coupent, cesseraient alors de correspondre à un système d'équilibre stable. Mais il est facile de se convaincre qu'une pareille disposition des courbes est inadmissible. En effet, quand $D_1 = 0$, les équations (1) et (2) se réduisent, la première à

$$f(D_2) = 0,$$

la seconde à

$$f(D_2) + D_2 f'(D_2) = 0.$$

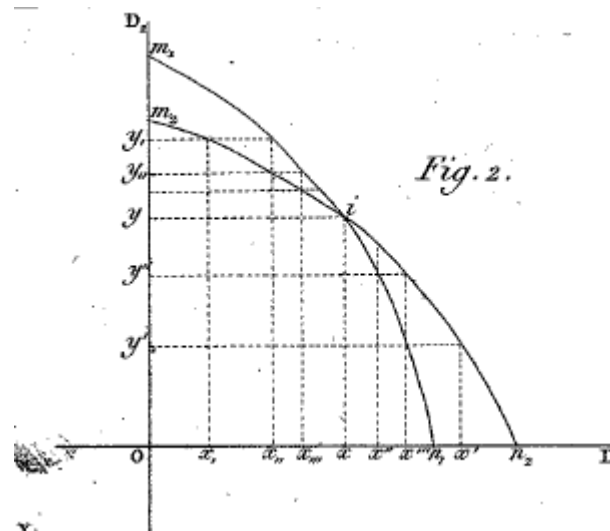

Fig. 2.

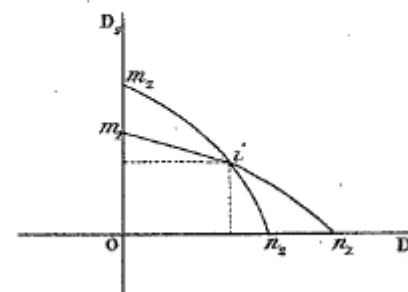

Fig. 3.

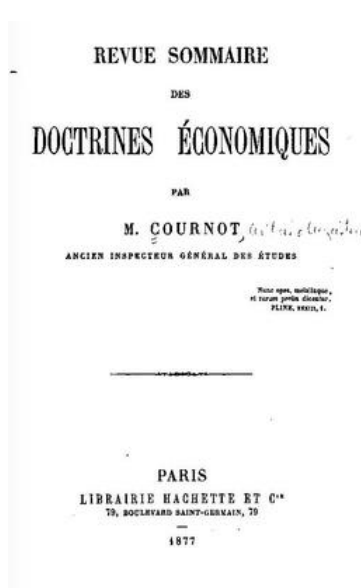
Augustin Cournot (1801 – 1877)

46. S'il y avait 3, 4... n producteurs en concurrence, toutes les circonstances restant les mêmes, l'équation (3) serait successivement remplacée par les suivantes :

$$D + 3p \frac{dD}{dp} = 0, \quad D + 4p \frac{dD}{dp} = 0, \quad \dots$$

$$D + np \frac{dD}{dp} = 0 ;$$

la valeur de p , qui en résulte, diminuerait indéfiniment par l'accroissement indéfini du nombre n .

CHAPITRE VIII.

De la concurrence indéfinie.

50. Les effets de la concurrence ont atteint leur limite, lorsque chacune des productions partielles D_k est *insensible*, non seulement par rapport à la production totale $D = F(p)$, mais aussi par rapport à la dérivée $F'(p)$, en sorte que la production partielle D_k pourrait être retranchée de D , sans qu'il en résultât de variation appréciable dans le prix de la denrée. Cette hypothèse est celle qui se réalise dans l'économie sociale pour une foule de productions, et pour les productions les plus importantes. Elle introduit dans les calculs une grande simplification, et c'est à en développer les conséquences que ce chapitre est destiné.

En vertu de l'hypothèse, on pourra, dans l'équation

$$D_k + [p - \phi'_k(D_k)] \cdot \frac{dD}{dp} = 0,$$

négliger, sans erreur sensible, le terme D_k , ce qui la réduira à

$$p - \phi'_k(D_k) = 0.$$

Jules Dupuit (1804—1866)

MESURE DE L'UTILITÉ PUBLIQUE — PAVAGE.

Tracés graphiques relatifs à la mesure de l'utilité publique.

(1844) « De la mesure de l'utilité des travaux publics », *Annales des ponts et chaussées: Mémoires et documents*, 2 (116)

Hermann Heinrich Gossen (1810—1858)

Entwicklung der Gesetze
des
menschlichen Verkehrs,
und der daraus fließenden
Regeln für menschliches Handeln
von
Hermann Heinrich Gossen,
Königlich preussischen Regierungs-Rathes ordentl. Doct.

Braunschweig,
Druck und Verlag von Friedrich Vieweg und Sohn.
1854.

UN ÉCONOMISTE INCONNU¹

HERMANN-HENRI GOSSEN

JOURNAL DES ÉCONOMISTES.

4e SÉRIE, T. XXX. — 15 avril 1885.

LÉON WALRAS.

The Laws of Human Relations and the Rules of Human Action Derived Therefrom. By Hermann Heinrich Gossen. Translated by Rudolph C. Blitz with an introductory essay by Nicholas Georgescu-Roegen. Cambridge: M.I.T. Press, 1983. Pp. 460.

THE
THEORY OF POLITICAL ECONOMY.

W. STANLEY JEVONS,

London:
MACMILLAN AND CO.

1879.

From this statement it is quite apparent that Gossen has completely anticipated me as regards the general principles and method of the theory of Economics. So far as I can gather, his treatment of the fundamental theory is even more general and thorough than what I was able to scheme out. In discussing the book, I lie under the serious difficulty of not being able to read it;

Hermann Heinrich Gossen (1810—1858)

V o r r e d e.

Freude, schöner Götterfunken,
Tochter aus Elysium,
Wir betreten feuertrunken,
Himmlische, dein Heiligthum.
Deine Zauber binden wieder,
Was die Mode streng getheilt;
Alle Menschen werden Brüder,
Wo dein sanfter Flügel weilt.

Chor.

Seid umschlungen, Millionen!
Diesen Kuß der ganzen Welt!
Brüder — über'm Sternenzelt
Muß ein lieber Vater wohnen.
Schiller.

Auf den folgenden Blättern übergebe ich der öffentlichen Beurtheilung das Resultat eines 20jährigen Nachdenkens.

Was einem Kopernikus zur Erklärung des Zusammenseins der Welten im Raum zu leisten gelang, das glaube ich für die Erklärung des Zusammenseins der Menschen auf der Erdoberfläche zu leisten. Ich glaube, daß es mir gelungen ist, die Kraft, und in großen Umrissen das Gesetz ihrer Wirksamkeit zu entdecken, welche das Zusammensein der Menschen möglich macht, und die Fortbildung des Menschengeschlechts unaufhaltsam bewirkt. Und wie die Entdeckungen jenes Mannes es möglich machten, die Bahnen der Weltkörper auf unbeschränkte Zeit zu bestimmen; so glaube ich mich durch meine Entdeckungen in den Stand gesetzt, dem Menschen mit untrüglicher Sicherheit die Bahn zu bezeichnen, die er zu wandeln hat, um seinen Lebenszweck in vollkommenster Weise zu erreichen.

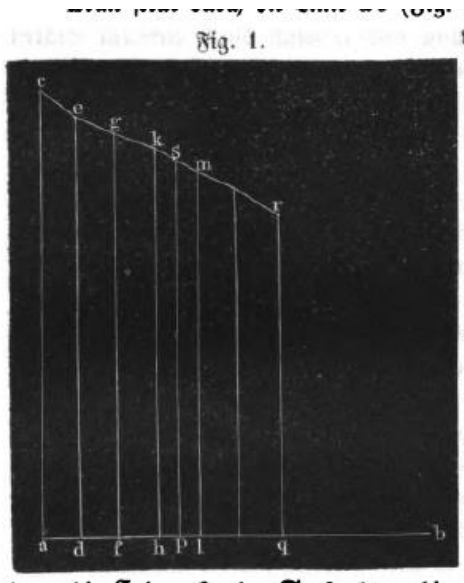
ὁ βέλτιστος ὁ ἀπολαύσεων ζῶντων.

Es muß das Genießen so eingerichtet werden, daß die Summe des Genusses des ganzen Lebens ein Größtes werde.

Καταμερισμός των απολαύσεων, έτσι ώστε το άθροισμα των απολαύσεων όλης της ζωής να είναι μέγιστο.

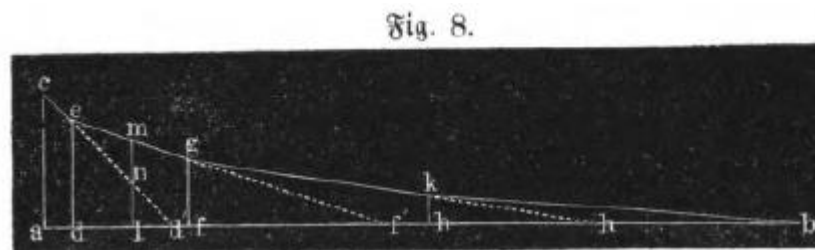
Hermann Heinrich Gossen (1810—1858)

1^{ος} Νόμος του Gossen:
Φθίνουσα οριακή
χρησιμότητα

2^{ος} Νόμος του Gossen
Ο λόγος οριακών χρησιμοτήτων και
τιμών είναι ο ίδιος σε όλα τα αγαθά

$$\frac{\partial U / \partial x_i}{p_i} = \frac{\partial U / \partial x_j}{p_j} \quad \forall (i, j)$$

Καταμερισμός του χρόνου

Οριακή επανάσταση

Marginalist revolution

- W. Stanley Jevons (1835-1882)
- Carl Menger (1840-1921)
- Léon Walras (1834-1910)

Οριακή επανάσταση Marginalist revolution

THE
THEORY OF POLITICAL ECONOMY.

BY
W. STANLEY JEVONS, M.A. (LOND.)
PROFESSOR OF LOGIC AND POLITICAL ECONOMY
IN OWENS COLLEGE, MANCHESTER.

London and New York
MACMILLAN AND CO.
1871.

[All rights reserved]

GRUNDSÄTZE
DER
VOLKSWIRTSCHAFTSLEHRE.

VON
D^r. CARL MENGER.

WIEN 1871.
WILHELM BRAUMÜLLER
K. K. Hof- und Universitäts-Buchhändler.

ÉLÉMENTS
D'ÉCONOMIE POLITIQUE
PURE

OU
THÉORIE DE LA RICHESSE SOCIALE.

PAR
LÉON WALRAS
Professeur d'Economie politique à l'Académie de Lausanne.

LAUSANNE
IMPRIMERIE L. CORBAZ & Cie, ÉDITEURS
PARIS
GUILLAUMIN & Cie, ÉDITEURS
11, rue Richelieu.

BALE
H. GEORG, LIBRAIRE-ÉDITEUR
Même maison à Genève.

1874
Tous droits réservés.

W. Stanley Jevons (1835—1882)

by William Stanley Jevons
albumen print on paper mount, 1858, NPG

Professor of Political Economy at University College, London

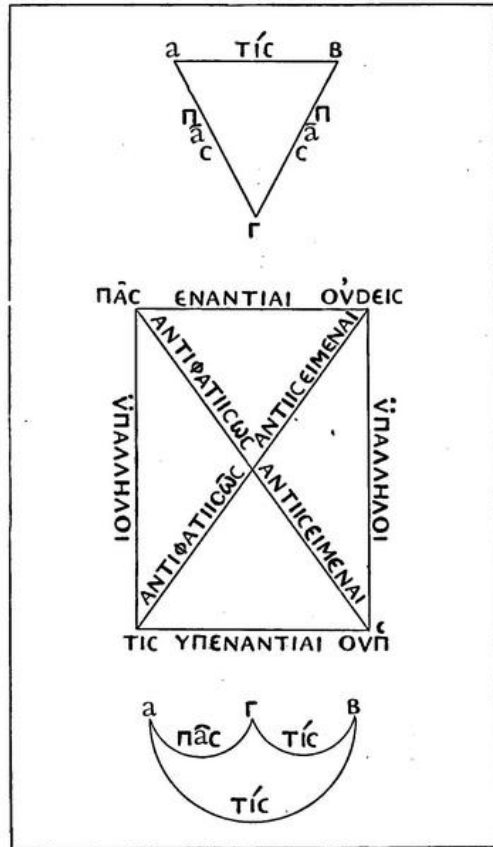

W. Stanley Jevons (1835—1882)

1862. "A General Mathematical Theory of Political Economy"
1863. *A Serious Fall in the Value of Gold*, Edward Stanford.
1864. *Pure Logic; or, the Logic of Quality apart from Quantity*, Edward Stanford
1865. *The Coal Question*, Macmillan and Co.
1869. *The Substitution of Similars, The True Principle of Reasoning*, Macmillan & Co.
1870. *Elementary Lessons on Logic*, Macmillan & Co.
1871. *The Match Tax: A Problem in Finance*, Edward Stanford.
1871. *The Theory of Political Economy*, Macmillan & Co.
1874. *Principles of Science*, Macmillan & Co.
1875. *Money and the Mechanism of Exchange*, D. Appleton and Co.
1878. *A Primer on Political Economy*, Macmillan & Co.
1880. *Studies in Deductive Logic*, Macmillan & Co.
1882. *The State in Relation to Labour*, Macmillan & Co.
1883. *Methods of Social Reform and Other Papers*, Macmillan and Co.

W. Stanley Jevons (1835—1882)

ANCIENT LOGICAL DIAGRAMS. See Preface, *ad finem*.

STUDIES IN DEDUCTIVE LOGIC.

A Manual for Students.

BY
W. STANLEY JEVONS,

LL.D. (Edinb.), M.A. (Lond.), F.R.S.

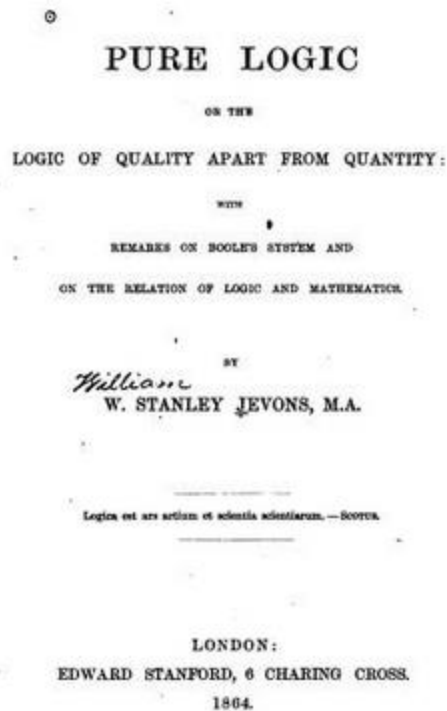

MACMILLAN AND CO.

1880.

The Right of Translation and Reproduction is Reserved.

W. Stanley Jevons (1835—1882)

Jevons' Logic Machine or Logic 'Piano'.
Museum of the History of Science, Oxford.

W. Stanley Jevons (1835—1882)

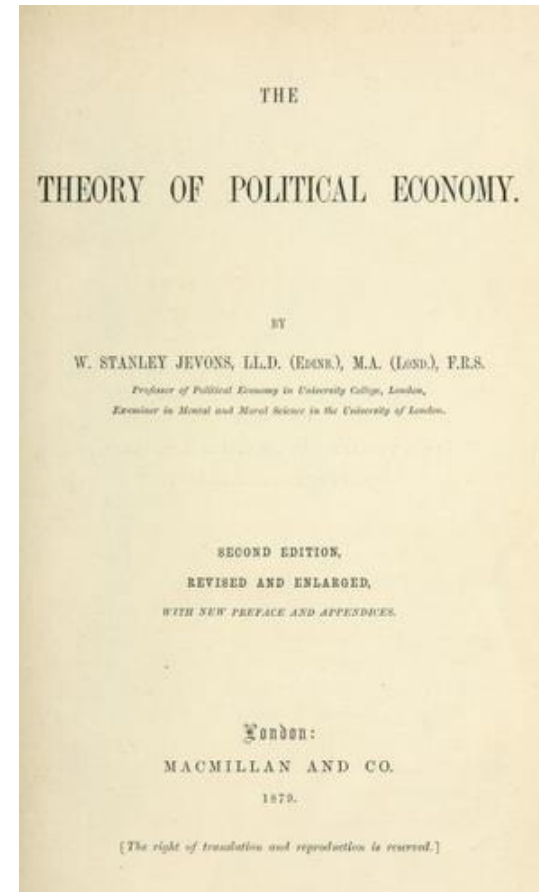
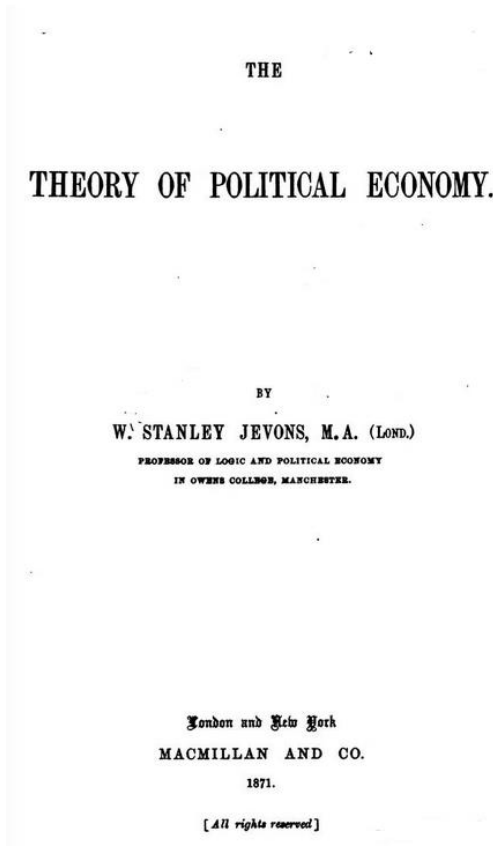
The MATHEMATICAL THEORY of POLITICAL ECONOMY.

THE following paper was read by Professor W. Stanley Jevons, M.A., at the opening night of the present session of the Manchester Statistical Society. A similar topic was brought under the notice of Section F of the British Association by the same writer in 1862, as a “Notice of a General Mathematical Theory of Political Economy.” The subject of the present paper was “The Progress of the Mathematical Theory of Political Economy, with an Explanation of the “Principles of the Theory.”

Journal of the Statistical Society of London, Vol. 37, No. 4
(Dec., 1874), pp. 478-488

W. Stanley Jevons (1835—1882)

W. Stanley Jevons (1835—1882)

to Bastiat and Courcelle-Seneuil. The conclusion to which I am ever more clearly coming is that the only hope of attaining a true system of Economics is to fling aside, once and for ever, the mazy and preposterous assumptions of the Ricardian School. Our English Economists have been living in a fool's paradise. The truth is with the French School, and the sooner we recognise the fact, the better it will be for all the world, except perhaps the few writers who are too far committed to the old erroneous doctrines to allow of renunciation.

W. Stanley Jevons (1835—1882)

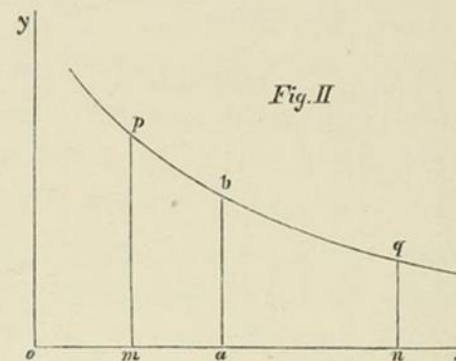
Pleasure and Pain as Quantities.

PROCEEDING to consider how pleasure and pain can be estimated as magnitudes, we must undoubtedly accept what Bentham has laid down upon this subject. 'To a person,' he says^a, 'considered *by himself*, the value of a pleasure or pain, considered *by itself*, will be greater or less according to the four following circumstances:—

- (1) Its *intensity*.
- (2) Its *duration*.
- (3) Its *certainty* or *uncertainty*.
- (4) Its *propinquity* or *remoteness*.

^a 'An Introduction to the Principles of Morals and Legislation, 2nd Ed., 1823, vol. i. p. 49. The earliest writer, who, so far as I know, has treated Pleasure and Pain in a definitely quantitative manner, is Francis Hutcheson, in his 'Essay on the Nature and Conduct of the Passions and Affections,' 1728, pp. 34-43, 126, etc.

character. In Fig. II the height of each point of

the curve pq , above the horizontal line ox , indicates the intensity of feeling in a moment of time; and the whole quantity of feeling generated in the time mn is measured by the area bounded by the lines pm , qn , mn , and pq . The feeling belonging to any other time, ma , will be measured by the space $mabp$ cut off by the perpendicular line ab .

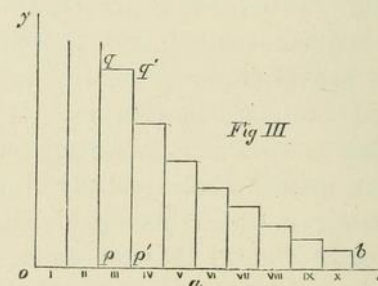

W. Stanley Jevons (1835—1882)

All that we can say, then, is, that water, up to a certain quantity, is indispensable ; that further quantities will have various degrees of utility ; but that beyond a certain quantity the utility sinks gradually to zero ; it may even become negative, that is to say, further supplies of the same substance may become inconvenient and hurtful.

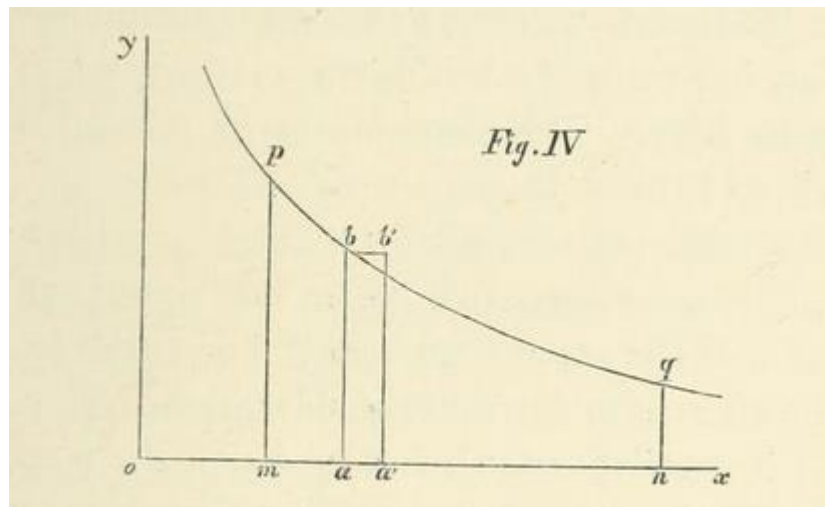
Exactly the same considerations apply more or less clearly to every other article. A pound of bread per day supplied to a person saves him from starvation, and has the highest conceivable utility. A second pound per day has also no slight utility : it keeps him in a state of comparative plenty, though it be not altogether indispensable. A third pound would begin to be superfluous. It is clear, then, that *utility is not proportional to commodity* : the very same articles vary in utility according as we already possess more or less of the same article.

Let the line ox be used as a measure of the quantity of food, and let it be divided into ten equal parts to correspond to the ten portions of food mentioned above. Upon these equal lines are constructed rectangles, and the area of each rectangle may be assumed to represent the utility of

the increment of food corresponding to its base. Thus the utility of the last increment is small, being proportional to the small rectangle on x . As we approach towards o , each increment bears a larger rectangle, that standing upon III being the largest complete rectangle. The utility of the

W. Stanley Jevons (1835—1882)

Total Utility and Degree of Utility.

We are now in a position to appreciate perfectly the difference between the *total utility* of any commodity and the *degree of utility* of the commodity at any point. These are, in fact, quantities of altogether different kinds, the first being represented by an area, and the second by a line. We must consider how we may express these notions in appropriate mathematical language.

to the quantity of commodity x . The *degree of utility* is, in mathematical language, the *differential coefficient* of u considered as a function of x , and will itself be another function of x .

in economic problems. We may state as a general law, that *the degree of utility varies with the quantity of commodity, and ultimately decreases as that quantity increases*. No commodity can be named which

W. Stanley Jevons (1835—1882)

The Law of Indifference.

would be a valid ground of choice. Hence follows what is undoubtedly true, with proper explanations, that *in the same open market, at any one moment, there cannot be two prices for the same kind of article.* Such differences as may practically occur arise from extraneous circumstances, such as the defective credit of the purchasers, their imperfect knowledge of the market, and so on.

The Theory of Exchange.

The keystone of the whole Theory of Exchange, and of the principal problems of Economics, lies in this proposition—*The ratio of exchange of any two commodities will be the reciprocal of the ratio of the final degrees of utility of the quantities of commodity available for consumption after the exchange is completed.* When the reader has reflected a little

W. Stanley Jevons (1835—1882)

Hence, substituting for the second member by the equation given on p. 103, we have

$$\frac{\phi_1 (a - y)}{\psi_1 y} = \frac{y}{x}.$$

What holds true of A will also hold true of B, *mutatis mutandis*. He must also derive exactly equal utility from the final increments, otherwise it will be for his interest to exchange either more or less, and he will disturb the conditions of exchange. Accordingly the following equation must hold true—

$$\psi_2 (b - y) \cdot dy = \phi_2 x \cdot dx;$$

or, substituting as before,

$$\frac{\phi_2 x}{\psi_2 (b - y)} = \frac{y}{x}.$$

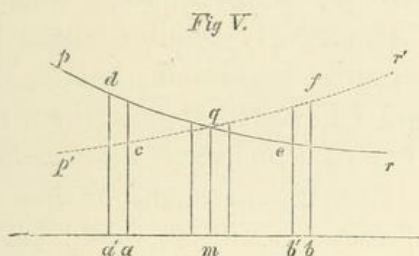
We arrive, then, at the conclusion, that whenever two commodities are exchanged for each other, and *more or less can be given or received in infinitely small quantities*, the quantities exchanged satisfy two equations, which may be thus stated in a concise form—

$$\frac{\phi_1 (a - x)}{\psi_1 y} = \frac{y}{x} = \frac{\phi_2 x}{\psi_2 (b - y)}.$$

W. Stanley Jevons (1835—1882)

line $p'qr'$ is the like curve of another commodity which has been reversed and superposed on the other. Owing to this reversal, the quantities of the first commodity are measured along the base

line from a towards b , whereas those of the second must be measured in the opposite direction. Let units of both commodities be represented by equal lengths: then the little line $a'a$ indicates an increase of the first commodity, and a decrease of the second. Assume the ratio of exchange to be that of unit for unit, or 1 to 1: then, by receiving the commodity $a'a$ the person will gain the utility ad , and lose the utility $a'c$; or he will make a net gain of the utility corresponding to the mixtilinear figure cd . He will, therefore, wish to extend the

Let us now suppose that the first body, A, originally possessed the quantity a of corn, and that the second body, B, possessed the quantity b of beef. As the exchange consists in giving x of corn for y of beef, the state of things after exchange will be as follows:—

A holds $a - x$ of corn, and y of beef.

B holds x of corn, and $b - y$ of beef.

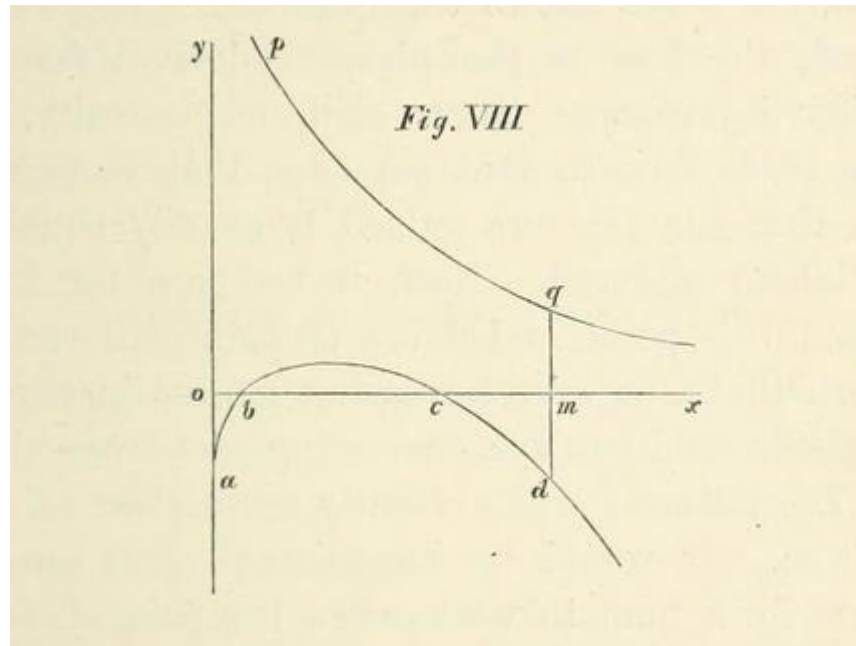
Let $\phi_1(a - x)$ denote the final degree of utility of corn to A, and ϕ_2x the corresponding function for B. Also let ψ_1y denote A's final degree of utility for beef, and $\psi_2(b - y)$ B's similar function. Then, as explained on p. 104, A will not be satisfied unless the following equation holds true—

$$\phi_1(a - x) \cdot dx = \psi_1y \cdot dy;$$

or $\frac{\phi_1(a - x)}{\psi_1y} = \frac{dy}{dx}.$

W. Stanley Jevons (1835—1882)

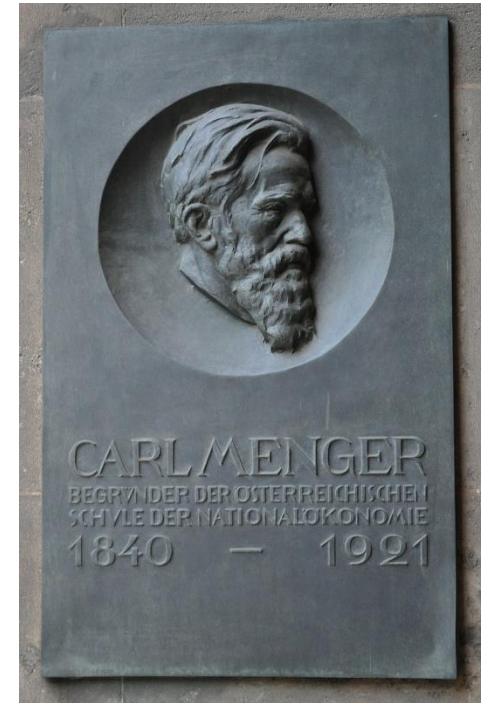

CHAPTER V.

THEORY OF LABOUR.

Carl Menger (1840—1921)

Carl Menger (1840—1921)

GRUNDSÄTZE
DER
VOLKSWIRTSCHAFTSLEHRE.

VON
DR. CARL MENGER.

WIEN 1871.
WILHELM BRAUMÜLLER
K. K. HOF- UND UNIVERSITÄTSBÜCHERHÄNDLER.

Ueber das Wesen der Güter.

3

Damit ein Ding ein Gut werde, oder mit andern Worten, damit es die Güterqualität erlange, ist demnach das Zusammen-
treffen folgender vier Voraussetzungen erforderlich:

1. Ein menschliches Bedürfniss.
2. Solche Eigenschaften des Dinges, welche es tauglich machen, in ursächlichen Zusammenhang mit der Befriedigung dieses Bedürfnisses gesetzt zu werden.
3. Die Erkenntniss dieses Causal-Zusammenhanges Seitens der Menschen.
4. Die Verfügung über dies Ding, so zwar, dass es zur Befriedigung jenes Bedürfnisses thatsächlich herangezogen werden kann.

Carl Menger (1840—1921)

§. 2.

Ueber den Causal-Zusammenhang der Güter.

Der Kreis der Dinge, deren Güterqualität wir anerkennen, ist jedoch hiemit nicht abgeschlossen. Neben diesen Gütern, die wir um der Kürze des Ausdruckes willen im weiteren Verlauf der Darstellung: „Güter der ersten Ordnung“ nennen werden, begegnen wir vielmehr in der Wirthschaft der Menschen einer grossen Anzahl anderer Dinge, die in keinerlei unmittelbaren Causal-Zusammenhang mit der Befriedigung unserer Bedürfnisse gesetzt werden können, und deren Güterqualität doch nicht minder feststeht als jene der Güter erster Ordnung. So sehen wir auf unseren Märkten neben dem Brote, und unter anderen zur unmittelbaren Befriedigung menschlicher Bedürfnisse tauglichen Gütern, auch Quantitäten von Mehl, Brennstoffen, Salz; wir

hiezü geeignet sind. In gleicher Weise verhält es sich aber mit tausend anderen Dingen, die ohne die Tauglichkeit zu besitzen, in unmittelbarer Weise menschliche Bedürfnisse zu befriedigen, doch zur Hervorbringung von Gütern erster Ordnung dienen und so in einen mittelbaren Causal-Zusammenhang mit der Befriedigung menschlicher Bedürfnisse gesetzt werden können. Es ist aber damit zugleich auch dargethan, dass das Verhältniss, welches die Güterqualität dieser und ähnlicher Dinge, die wir Güter zweiter Ordnung nennen, begründet, seinem Wesen nach ganz dasselbe ist, wie das der Güter erster Ordnung, denn der hier obwaltende Unterschied, dass die Güter erster Ordnung in unmittelbarer, die Güter zweiter Ordnung aber in mittelbarer Causal-Beziehung zur Befriedigung unserer Bedürfnisse stehen, bewirkt keinen Unterschied in dem Wesen jenes Verhältnisses, weil die Voraussetzung der Güterqualität wohl der Causal-Zusammenhang, nicht aber nothwendigerweise der unvermittelte Causalnexus zwischen den Dingen und der Befriedigung menschlicher Bedürfnisse ist.

Αγαθά 1^{ης}, 2^{ης}, κλπ. τάξης

Carl Menger (1840—1921)

Die zehn Scalen, die sich solcherart ergeben, sind in dem Folgenden veranschaulicht:

I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X
10	9	8	7	6	5	4	3	2	1
9	8	7	6	5	4	3	2	1	0
8	7	6	5	4	3	2	1	0	
7	6	5	4	3	2	1	0		
6	5	4	3	2	1	0			
5	4	3	2	1	0				
4	3	2	1	0					
3	2	1	0						
2	1	0							
1	0								
0									

Carl Menger (1840—1921)

DIE
IRRTHÜMER DES HISTORISMUS
IN DER
DEUTSCHEN NATIONALÖKONOMIE.
—
Von
Dr. CARL MENGER,
o. ö. Professor der Staatswissenschaften an der Wiener Universität.

WIEN, 1884.
ALFRED HÖLDER,
K. K. HOF- UND UNIVERSITÄTS-BUCHHÄNDLER,
BOHRNTHEATERPLATZ 15.

Untersuchungen
über die
Methode der Socialwissenschaften,
und der
Politischen Oekonomie
insbesondere.
Von
Dr. Carl Menger,
o. ö. Professor der Staatswissenschaften an der Wiener Universität.

Leipzig,
Verlag von **Duncker & Humblot.**
1885.

ZUR KRITIK
DER
POLITISCHEN ÖKONOMIE.
—
Von
PROF. KARL MENGER.

WIEN, 1867.
ALFRED HÖLDER,
K. K. HOF- UND UNIVERSITÄTS-BUCHHÄNDLER,
BOHRNTHEATERPLATZ 15.

Carl Menger (1840—1921)

Die Schriften von K. Menger und W. Dilthey zur Methodologie der Staats- und Sozialwissenschaften¹⁾.

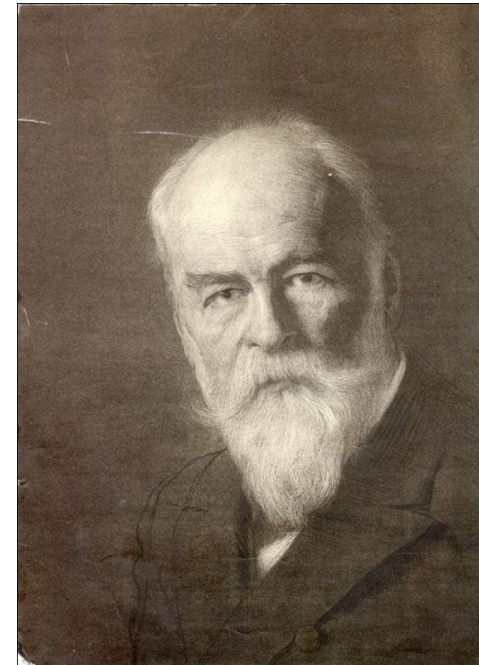
(1888.)

Die zwei Schriften, die ich hier nenne, liegen nach Richtung, Geistesart und Individualität der Autoren außerordentlich weit auseinander. Sie kamen für mich zunächst in die äußere Verbindung, daß ich sie beide in dem Augenblicke erhielt, als ich mich rüstete, nach längerer Unterbrechung meine Vorlesung über Methodologie der Staatswissenschaften wieder zu halten, und so Veranlassung nahm, sie beide nach einander zu lesen. Und da immerhin die innere Verbindung vorliegt, daß sie beide unseren Wissenschaften die Wege ebnen und weisen wollen, so schien es mir angezeigt, über sie zusammen zu berichten, wenn auch überwiegend in der bescheidenen Form einer Inhaltsanzeige, da mir zu einer erschöpfenden Besprechung und Erörterung der von beiden Schriftstellern aufgeworfenen Probleme die Zeit und bezüglich des Dilthey'schen Buches auch noch manches andere fehlt. Nur bei Menger kann ich die Polemik nicht ganz zurückhalten, da seine Angriffe mich teilweise persönlich mittreffen.

¹⁾ Menger, Dr. Karl, ordentlicher öff. Professor der Staatswissenschaften an der Wiener Universität, Untersuchungen über die Methode der Sozialwissenschaften und der politischen Ökonomie insbesondere. Leipzig 1888, Duncker & Humblot.

Dilthey, Wilhelm, Prof. der Philosophie an der Universität Berlin, Einleitung in die Geisteswissenschaften, Versuch einer Grundlegung für das Studium der Gesellschaft und der Geschichte. Erster Band. Leipzig 1888, Duncker & Humblot.

18*

Gustav von Schmoller (1838 – 1917)

Methodenstreit

Léon Walras (1834-1910)

Léon Walras (1834-1910)

ÉLÉMENTS
D'ÉCONOMIE POLITIQUE
PURE
OU
THÉORIE DE LA RICHESSE SOCIALE
PAR
LÉON WALRAS
Professeur d'Economie politique à l'Académie de Lausanne.

— o —

LAUSANNE
IMPRIMERIE L. CORBAZ & Cie, ÉDITEURS
PARIS | BALE
GUILLAUMIN & Cie, ÉDITEURS | H. GEORG, LIBRAIRE-ÉDITEUR
41, rue Richelieu. | Même maison à Genève.
—
1874
Tous droits réservés.

Léon Walras (1834-1910)

FRANCIS SAUVEUR

PAR

LÉON WALRAS

PARIS

E. DENTU, LIBRAIRE-ÉDITEUR,
PALAIS-ROYAL, 13, GALERIE D'ORLÉANS.

1858

Droits de reproduction et de traduction réservés.

LES ASSOCIATIONS POPULAIRES

DE CONSOMMATION, DE PRODUCTION ET DE CRÉDIT

LEÇONS PUBLIQUES

FAITES A PARIS EN JANVIER ET FÉVRIER 1865

PAR

LÉON WALRAS

PARIS

E. DENTU, LIBRAIRE ÉDITEUR
PALAIS-ROYAL, 17 ET 19, GALERIE D'ORLÉANS

1865

Tous droits réservés

RECHERCHE DE L'IDÉAL SOCIAL

LEÇONS PUBLIQUES FAITES A PARIS

PAR

LÉON WALRAS

PREMIÈRE SÉRIE

(1867-68)

THÉORIE GÉNÉRALE DE LA SOCIÉTÉ

PARIS

LIBRAIRIE
GUILLAUMIN ET Ce, ÉDITEURS
14, rue Richelieu

AG^e GÉN^e DE LIBRAIRIE
DES AUTEURS ET COMPOSITEURS
10, rue de la Bourse

1868

Léon Walras (1834-1910)

L'ÉCONOMIE POLITIQUE
ET
1741 LA JUSTICE
EXAMEN CRITIQUE ET RÉPUTATION DES DOCTRINES ÉCONOMIQUES
M. P. J. PROUDHON
PRÉCÉDÉES D'UNE
INTRODUCTION A L'ÉTUDE DE LA QUESTION SOCIALE
PAR
LÉON WALRAS.

PARIS
LIBRAIRIE DE GUILLAUMIN ET Cie, ÉDITEURS
De la collection des principaux Économistes, des Économistes et Publicistes contemporains
de la Bibliothèque des Sciences morales et politiques,
du Dictionnaire de l'Économie politique,
du Dictionnaire universel du Commerce et de la Navigation, etc.
Rue Richelieu, 44.
—
1860
—
3vo.

DE L'IMPOT
DANS LE CANTON DE VAUD

PAR
LÉON WALRAS K

MÉMOIRE

Auquel un quatrième accessit a été décerné ensuite du Concours ouvert par le
Conseil d'Etat du canton de Vaud sur les questions relatives à l'impôt.

LAUSANNE
IMPRIMERIE DE LOUIS VINCENT
RUE DU PRÉ, 33
—
1861

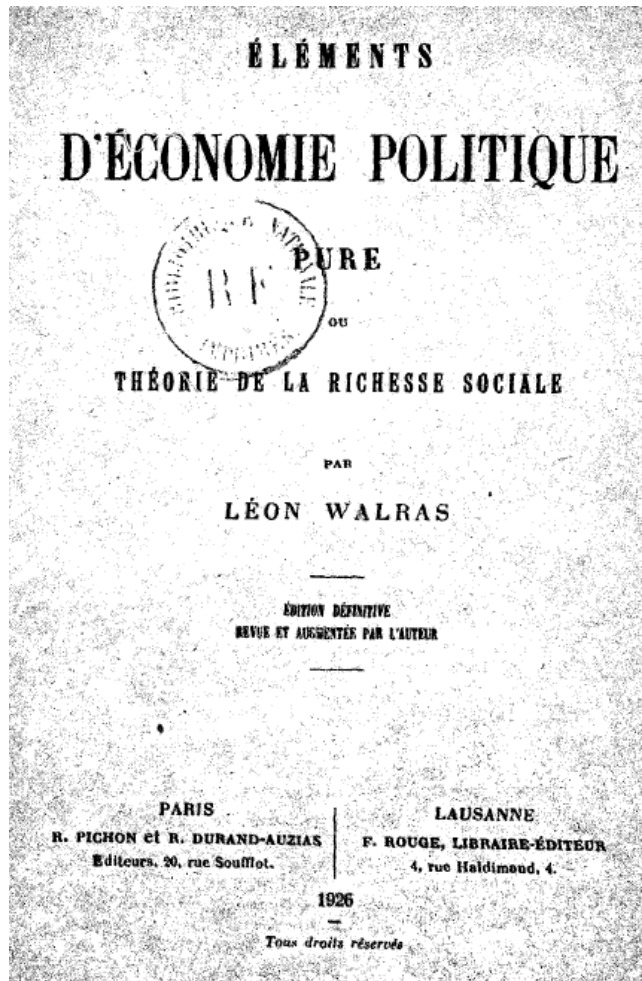
THÉORIE CRITIQUE
DE
L'IMPOT
PRÉCÉDÉE DE
SOUVENIRS DU CONGRÈS DE LAUSANNE
PAR
LÉON WALRAS

PARIS
LIBRAIRIE DE GUILLAUMIN ET Cie, ÉDITEURS
De la Collection des principaux Économistes,
De la Collection des Économistes et Publicistes contemporains,
De la Bibliothèque des Sciences morales et politiques,
Du Dictionnaire de l'Économie politique,
Du Dictionnaire universel du Commerce et de la Navigation, etc., etc.
RUE RICHELIEU, 44.
—
1861

Léon Walras (1834-1910)

— XI —

L'économie politique pure est essentiellement la théorie de la détermination des prix sous un régime hypothétique de libre concurrence absolue¹. L'ensemble de toutes les choses, matérielles ou immatérielles, qui sont susceptibles d'avoir un prix parce qu'elles sont rares, c'est-à-dire à la fois utiles et limitées en quantité, forme la richesse sociale. C'est pourquoi l'économie politique pure est aussi la théorie de la richesse sociale.

—+—
11me LEÇON

*Problème de l'échange de plusieurs marchandises entre elles.
Théorème de l'équilibre général.*

Léon Walras (1834-1910)

άτομα : $i = 1, 2, \dots, n$

αγαθά : $j = 1, 2, \dots, m$

Ainsi, nous sommes amenés à formuler de la manière suivante la loi d'établissement des prix d'équilibre dans le cas de l'échange de plusieurs marchandises entre elles avec intervention de numéraire : — *Plusieurs marchandises étant données, dont l'échange se fait avec intervention de numéraire, pour qu'il y ait équilibre du marché à leur égard, ou prix stationnaire de toutes ces marchandises en numéraire, il faut et il suffit qu'à ces prix la demande effective de chaque marchandise soit égale à son offre effective. Lorsque cette égalité n'existe pas, il faut, pour arriver aux prix d'équilibre, une hausse du prix des marchandises dont la demande effective est supérieure à l'offre effective et une baisse du prix de celles dont l'offre effective est supérieure à la demande effective.*

$$\bar{\mathbf{X}}^i = \left(\bar{x}_1^i \quad \dots \quad \bar{x}_j^i \quad \dots \quad \bar{x}_m^i \right)$$

Αρχικό καλάθι καταναλωτή i

Léon Walras (1834-1910)

$$\bar{\mathbf{X}} = \begin{bmatrix} \bar{x}_1^1 & \cdots & \bar{x}_j^1 & \cdots & \bar{x}_m^1 \\ \vdots & \ddots & \vdots & \ddots & \vdots \\ \bar{x}_1^i & \cdots & \bar{x}_j^i & \cdots & \bar{x}_m^i \\ \vdots & \ddots & \vdots & \ddots & \vdots \\ \bar{x}_1^n & \cdots & \bar{x}_j^n & \cdots & \bar{x}_m^n \end{bmatrix}$$

crieur

$$\mathbf{p}^h = \begin{bmatrix} 1 & \cdots & p_j^h & \cdots & p_m^h \end{bmatrix}$$

Léon Walras (1834-1910)

$$\max_{x_j^i} U^i(x_1^i, \dots, x_j^i, \dots, x_m^i)$$

$$\text{subj. } \sum_{j=1}^m p_j^h \bar{x}_j^i \geq \sum_{j=1}^m p_j^h x_j^i$$

$$\text{Av } \bar{X}_j > X_j \Rightarrow p_j^h \downarrow$$

$$\text{Av } \bar{X}_j < X_j \Rightarrow p_j^h \uparrow$$

Tâtonnement

$$\bar{X}_j = \sum_{i=1}^n \bar{x}_j^i \neq X_j = \sum_{i=1}^n x_j^i$$

$$\mathbf{p}^* = [1 \quad \dots \quad p_j^* \quad \dots \quad p_m^*]$$

$$\mathbf{p}^k = [1 \quad \dots \quad p_j^k \quad \dots \quad p_m^k]$$

$$\bar{X}_j = \sum_{i=1}^n \bar{x}_j^i = X_j = \sum_{i=1}^n x_j^i \quad \forall j = 1, 2, \dots, m$$

Léon Walras (1834-1910)

Entrepreneur: Ni bénéfice, ni perte

Bons

Τέλος Ενότητας

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών

Ιστορία Οικονομικών Θεωριών

Ενότητα **8**: Η εδραίωση της νεοκλασικής
οικονομικής θεωρίας
Νίκος Θεοχαράκης

Σχολή Οικονομικών και Πολιτικών Επιστημών
Τμήμα Οικονομικών Επιστημών

Σκοπός μαθήματος

- Να καταδείξει την εδραίωση της νεοκλασικής οικονομικής θεωρίας στην Ευρώπη και στην Αμερική στις πρώτες δεκαετίες μετά την οριακή επανάσταση
- Να δείξει τις ειδικές μορφές με τις οποίες αναπτύχθηκε η νεοκλασική θεωρία σε διαφορετικές χώρες ιδιαίτερα δε
- στο Ηνωμένο Βασίλειο, στις ΗΠΑ, στην Ιταλία, στη Σουηδία και στην Αυστρία

Περιεχόμενα ενότητας

- **Ηνωμένο Βασίλειο**
  - Marshall * Edgeworth * Wicksteed * Pigou
- **ΗΠΑ**
  - Clark * Fisher
- **Ιταλία**
  - Pantaleoni * Barone * Pareto
- **Σουηδία**
  - Wicksell * Cassel
- **Αυστρία**
  - Wieser * Böhm-Bawerk

Belle époque

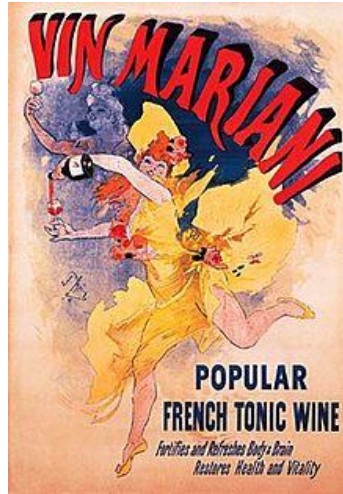
Belle époque 1871-1914

Queen Victoria
1837–1901

Edward VII
1901-1910

Expo Universelle 1901

Wilhelm I
1861-1888

Wilhelm II
1888-1918

Gilded Age

Ηνωμένο Βασίλειο

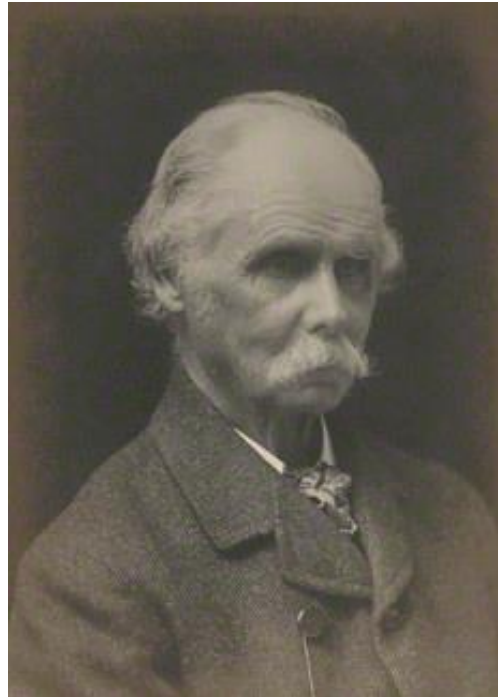

Alfred Marshall (1842-1924)

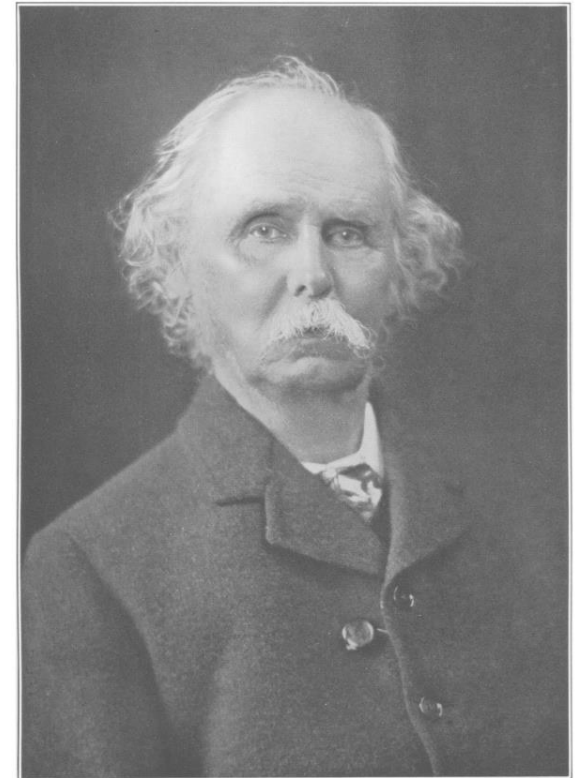

Alfred Marshall, First professor of political economy and first principal of University College Bristol

Photo: University of Bristol Library, Special Collections

by Walter Stoneman
platinum print, 1917, NPG

ALFRED MARSHALL, 1921.

Frontispiece.

Alfred Marshall (1842-1924)

1865 Cambridge Mathematical Tripos
Fellow St John's College
1868 College Lecturer in Moral Sciences
1879 *Economics of Industry* with Mary Paley
1879-1881 Professor of Political Economy &
Principal at University College Bristol
1884 Cambridge Professor of Political Economy
1890 *Principles of Economics*
1919 *Industry and Trade*
1923 *Money, Credit and Commerce*

Royal Economic Society
Συμμετοχή γυναικών στο Πανεπιστήμιο
Economics Tripos

Mary Paley
Marshall
(1850-1944)

St John's College, Cambridge

Alfred Marshall (1842-1924)

THE
ECONOMICS OF INDUSTRY

BY
ALFRED MARSHALL,
PRINCIPAL OF UNIVERSITY COLLEGE, BRISTOL;
LATE FELLOW OF ST JOHN'S COLLEGE, CAMBRIDGE;
AND
MARY PALEY MARSHALL,
LATE LECTURER AT NEWNHAM HALL, CAMBRIDGE.

London:
MACMILLAN AND CO.
1879

[The Right of Translation is reserved.]

1879

PRINCIPLES
OF
ECONOMICS

BY
ALFRED MARSHALL,
PROFESSOR OF POLITICAL ECONOMY IN THE UNIVERSITY OF CAMBRIDGE;
FELLOW OF ST JOHN'S COLLEGE, CAMBRIDGE;
SOMETIMES FELLOW OF HALLIOL COLLEGE, OXFORD.

VOL. I.

Natura non facit saltum.

London:
MACMILLAN AND CO.
AND NEW YORK.
1890

[All Rights reserved]

1890
1^η έκδοση

PRINCIPLES
OF
ECONOMICS

An introductory volume

BY
ALFRED MARSHALL

EIGHTH EDITION

Natura non facit saltum
Systeme de la methode de M. M.

MACMILLAN AND CO., LIMITED
ST MARTIN'S STREET, LONDON

1920
8^η έκδοση

Alfred Marshall (1842-1924)

INDUSTRY AND TRADE

A study of industrial technique and business organization ; and of their influences on the conditions of various classes and nations

BY

ALFRED MARSHALL

The many in the one, the one in the many

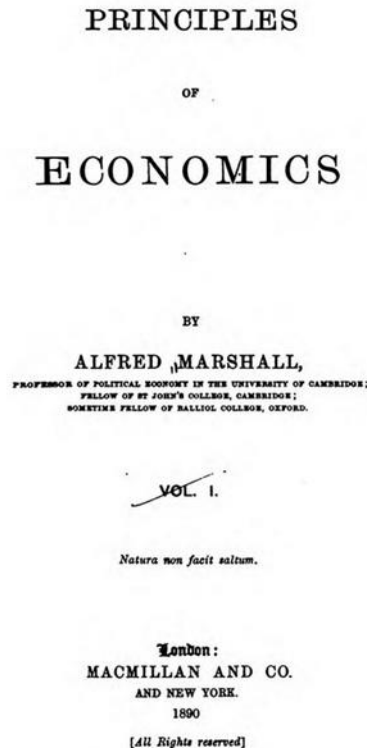
MACMILLAN AND CO. LIMITED
ST MARTIN'S STREET, LONDON
1919

1923

Alfred Marshall (1842-1924)

Ισορροπία μεταξύ προσφοράς και ζήτησης

Οικονομική πραγματικότητα: Θεωρία χρήσιμη σε όλους

Αποφυγή ρήξης με τους κλασικούς

Alfred Marshall (1842-1924)

503

V, xv, 5.

Ricardo's theory of cost of production in relation to value occupies so important a place in the history of economics that any misunderstanding as to its real character must necessarily be very mischievous; and unfortunately it is so expressed as almost to invite misunderstanding. In consequence there is a widely spread belief that it has needed to be reconstructed by the present generation of economists. Cause is shown in Appendix I for not accepting this opinion; and for holding on the contrary that the foundations of the theory as they were left by Ricardo remain intact; that much has been added to them, and that very much has been built upon them, but that little has been taken from them. It is there argued that he knew that demand played an essential part in governing value, but that he regarded its action as less obscure than that of cost of production, and therefore passed it lightly over in the notes which he made for the use of his friends, and himself; for he never essayed to write a formal treatise: also that he regarded cost of

Ricardo's
theory of
value.

Σε αντίθεση με τον Jevons, ο Marshall δε θεωρεί ότι ο Ricardo έχει λάθος

Alfred Marshall (1842-1924)

Ρόλος μαθηματικών

In contrast, we have the famous letter to Arthur Bowley of 27 February 1906:

But I know I had a growing feeling in the later years of my work at the subject that a good mathematical theorem dealing with economic hypothesis was very unlikely to be good economics: and I went more and more on the rules—(1) use mathematics as a short hand language, rather than as an engine of inquiry. (2) Keep to them till you have done. (3) Translate into English. (4) Then illustrate by examples that are important in real life. (5) Burn the mathematics. (6) If you can't succeed in four, burn three. This last I did often. . . . I think you should do all you can to prevent people from using mathematics in cases in which the English language is as short as the mathematical. (Groenewegen 1995, 413)

Αν και σπουδαίος μαθηματικός ο Marshall, δε θεωρεί ότι τα μαθηματικά έχουν κυρίαρχο ρόλο στην οικονομική θεωρία

Alfred Marshall (1842-1924)

MATHEMATICAL APPENDIX.

NOTE I. (p. 93). The law of diminution of marginal utility may be expressed thus:—If u be the total utility of an amount x of a commodity to a given person at a given time, then marginal utility is measured by $\frac{du}{dx} \cdot \delta x$; while $\frac{du}{dx}$ measures the *marginal degree* of utility. Jevons and some other writers use “Final utility” to indicate what Jevons elsewhere calls Final degree of utility. There is room for doubt as to which mode of expression is the more convenient; no question of principle is involved in the decision. Subject to the qualifications mentioned in the text $\frac{d^2u}{dx^2}$ is always negative.

NOTE II. (p. 96). If m is the amount of money or general purchasing power at a person's disposal at any time, and μ represents its total utility to him, then $\frac{d\mu}{dm}$ represents the marginal degree of utility of money to him.

If p is the price which he is just willing to pay for an amount x of the commodity which gives him a total pleasure u , then

$$\frac{d\mu}{dm} \Delta p = \Delta u; \text{ and } \frac{d\mu}{dm} \frac{dp}{dx} = \frac{du}{dx}.$$

If p' is the price which he is just willing to pay for an amount x' of another commodity, which affords him a total pleasure u' , then

$$\frac{d\mu}{dm} \cdot \frac{dp'}{dx'} = \frac{du'}{dx'};$$

and therefore $\frac{dp}{dx} \cdot \frac{dp'}{dx'} = \frac{du}{dx} \cdot \frac{du'}{dx'}.$

Μαθηματικά στο παράρτημα των Principles

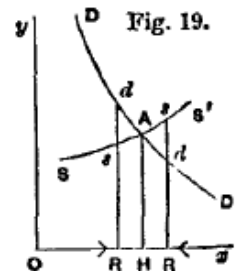
Alfred Marshall (1842-1924)

Διαγράμματα στις υποσημειώσεις

outrun the difficulties of some very real and practical problems of value. For indeed the demand and supply schedules do not

¹ Compare V. I. 1. To represent the equilibrium of demand and supply geometrically we may draw the demand and supply curves together as in Fig. 19. If then OR represents the rate at which production is being actually carried on, and Rd the demand price is greater than Rs the supply price, the production is exceptionally profitable, and will be increased. R , the *amount-index*, as we may call it, will move to the right. On the other hand, if Rd is less than Rs , R will move to the left. If Rd is equal to Rs , that is, if R is vertically under a point of intersection of the curves, demand and supply are in equilibrium.

This may be taken as the typical diagram for stable equilibrium for a commodity that obeys the law of diminishing return. But if we had made SS' a horizontal straight line, we should have represented the case of "constant return," in which the supply price is the same for all amounts of the commodity. And if we had made SS' inclined negatively, but less steeply than DD' (the necessity for this condition will appear more fully later on), we should have got a case of stable equilibrium for a commodity which obeys the law of increasing return. In either case the above reasoning remains unchanged without the alteration of a word or a letter; but the last case introduces difficulties which we have arranged to postpone.

Ο Μαρσαλιανός σταυρός:
Ισορροπία της προσφοράς
και ζήτησης

346

V, III, 6.

Alfred Marshall (1842-1924)

Καμπύλη ζήτησης προκύπτει από τη σταθερή οριακή χρησιμότητα (marginal utility) του χρήματος

$$MU_x/P_x = MU_m$$

$$P_x = MU_x/MU_m$$

$$\frac{\frac{\partial U}{\partial x}}{P_x} = \frac{\partial U}{\partial m} \Rightarrow P_x = \frac{\frac{\partial U}{\partial x}}{\frac{\partial U}{\partial m}}$$

Alfred Marshall (1842-1924)

Εφαρμογή της ισο-οριακής αρχής

CHAPTER II.

TEMPORARY EQUILIBRIUM OF DEMAND AND SUPPLY.

§ 1. THE simplest case of balance or equilibrium between desire and effort is found when a person satisfies one of his wants by his own direct work. When a boy picks blackberries for his own eating, the action of picking is probably itself pleasurable for a while; and for some time longer the pleasure of eating is more than enough to repay the trouble of picking. But after he has eaten a good deal, the desire for more diminishes; while the task of picking begins to cause weariness, which may indeed be a feeling of monotony rather than of fatigue. Equilibrium is reached when at last his eagerness to play and his disinclination for the work of picking counterbalance the desire for eating. The satisfaction which he can get from picking fruit has arrived at its *maximum*: for up to that time every fresh picking has added more to his pleasure than it has taken away; and after that time any further picking would take away from his pleasure more than it would add¹.

V, II, 1.
A simple instance of equilibrium between desire and effort.

Το παιδάκι στο δάσος σταματά να μαζεύει βατόμουρα όταν η οριακή κόπωση από το μάζεμα είναι ίση με την ευχαρίστηση του οριακού βατόμουρου

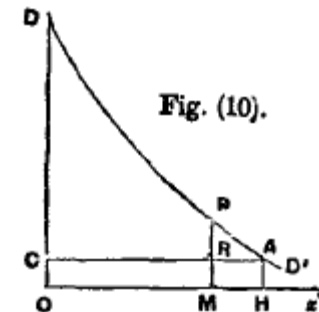
Alfred Marshall (1842-1924)

Από μια καθαρά υποκειμενική θεωρία αξίας σε μια θεωρία ισορροπίας προσφοράς και ζήτησης σε κανονικές τιμές.

Η χρησιμότητα έχει σημασία κυρίως για το **πλεόνασμα του καταναλωτή** (consumer surplus)

Ελαστικότητα ζήτησης

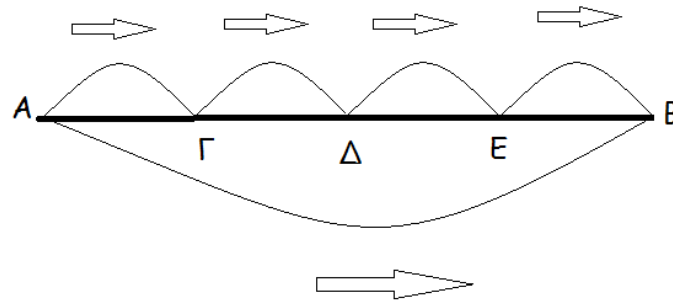
And as with the demand of one person so with that of a whole market. And we may say generally:—The *elasticity* (or *responsiveness*) of demand in a market is great or small according as the amount demanded increases much or little for a given fall in price, and diminishes much or little for a given rise in price¹.

The excess of the price which he would be willing to pay rather than go without the thing, over that which he actually does pay, is the economic measure of this surplus satisfaction. It may be called *consumer's surplus*.

Alfred Marshall (1842-1924)

Other things being equal
Ceteris paribus
Μερική ισορροπία

Alfred Marshall (1842-1924)

NOTE XIV.

It would be possible to extend the scope of such systems of equations as we have been considering, and to increase their detail, until they embraced within themselves the whole of the demand side of the problem of distribution. But while a mathematical illustration of the mode of action of a definite set of causes may be complete in itself, and strictly accurate within its clearly defined limits, it is otherwise with any attempt to grasp the whole of a complex problem of real life, or even any considerable part of it, in a series of equations. For many important considerations, especially those connected with the manifold influences of the element of time, do not lend themselves easily to mathematical expression: they must either be omitted altogether, or clipped and pruned till they resemble the conventional birds and animals of decorative art. And hence arises a tendency towards assigning wrong proportions to economic forces; those elements being most emphasized which lend themselves most easily to analytical methods. No doubt this danger is inherent in every application not only of mathematical analysis, but of analysis of any kind, to the problems of real life. It is a

danger which more than any other the economist must have in mind at every turn. But to avoid it altogether, would be to abandon the chief means of scientific progress: and in discussions written specially for mathematical readers it is no doubt right to be very bold in the search for wide generalizations.

Alfred Marshall (1842-1924)

There is no sharp division between long and short periods.

§ 8. Of course there is no hard and sharp line of division between “long” and “short” periods. Nature has drawn no such lines in the economic conditions of actual life; and in dealing with practical problems they are not wanted. Just as we contrast civilized with uncivilized races, and establish many general propositions about either group, though no hard and fast division can be drawn between the two; so we contrast long and short periods without attempting any rigid demarcation between them. If it is necessary for the purposes of any particular argument to divide one case sharply from the other, it can be done by a special interpretation clause: but the occasions on which this is necessary are neither frequent nor important.

Classification of problems of value by the periods to which they refer.

Four classes stand out. In each, price is governed by the relations between demand and supply. As regards *market* prices, Supply is taken to mean the stock of the commodity in question which is on hand, or at all events “in

Η χρονική περίοδος στην οικονομική ανάλυση. Διακρίνει 4 είδη:

Alfred Marshall (1842-1924)

LONG AND SHORT PERIODS

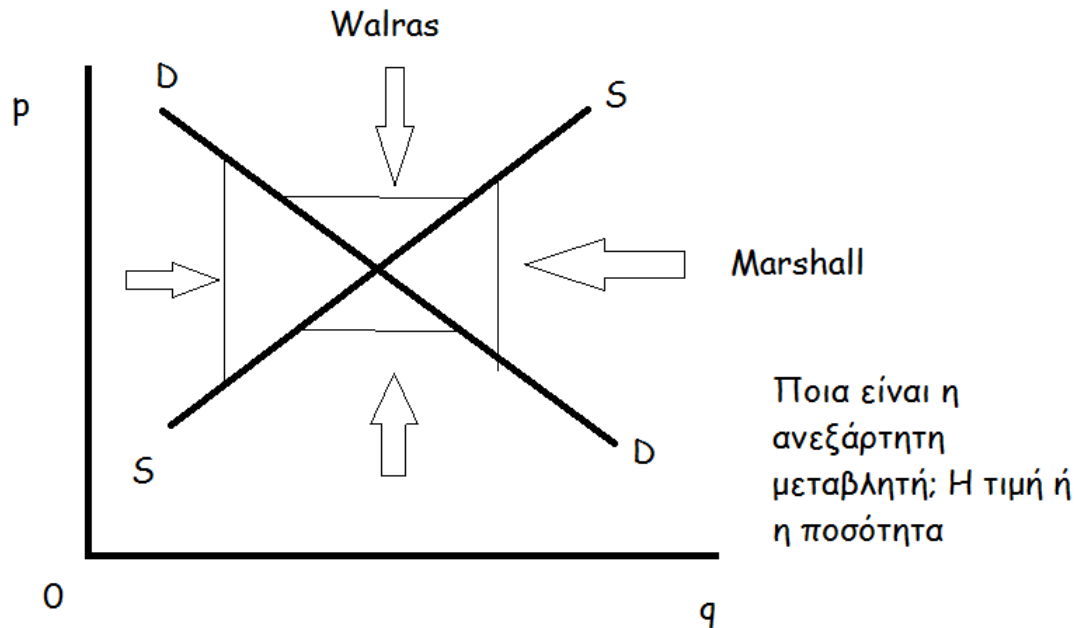
379

sight.” As regards *normal* prices, when the term Normal is taken to relate to *short* periods of a few months or a year, Supply means broadly what can be produced for the price in question with the existing stock of plant, personal and impersonal, in the given time. As regards *normal* prices, when the term Normal is to refer to *long* periods of several years, Supply means what can be produced by plant, which itself can be remuneratively produced and applied within the given time; while lastly, there are very gradual or *Secular* movements of normal price, caused by the gradual growth of knowledge, of population and of capital, and the changing conditions of demand and supply from one generation to another¹. v, v, 8.

Αγοραία (market), βραχυπρόθεσμη (short), μακροπρόθεσμη (long), πολύ μακροπρόθεσμη (secular)

Alfred Marshall (1842-1924)

Στον Walras η επαναφορά στο σημείο ισορροπίας γίνεται μέσω της μεταβολής των τιμών, στον Marshall μέσω της μεταβολής των ποσοτήτων οι οποίες είναι και η ανεξάρτητη μεταβλητή, εξ ου και οι καμπύλες ζήτησης και προσφοράς έχουν τις ποσότητες στον οριζόντιο άξονα και τις τιμές στον κάθετο.

Alfred Marshall (1842-1924)

We might as reasonably dispute whether it is the upper or the under blade of a pair of scissors that cuts a piece of paper, as whether value is governed by utility or cost of production. It is true that when one blade is held still, and the cutting is effected by moving the other, we may say with careless brevity that the cutting is done by the second; but the statement is not strictly accurate, and is to be excused only so long as it claims to be merely a popular and not a strictly scientific account of what happens.

Alfred Marshall (1842-1924)

Αύξουσες αποδόσεις κλίμακας
Εσωτερικές
Εξωτερικές

Αντιπροσωπευτική επιχείρηση
Βιολογικές μεταφορές

Alfred Marshall (1842-1924)

A summary of the later chapters of this Book.

Looking more closely at the economies arising from an increase in the scale of production of any kind of goods, we found that they fell into two classes—those dependent on the general development of the industry, and those dependent on the resources of the individual houses of business engaged in it and the efficiency of their management; that is, into *external* and *internal* economies.

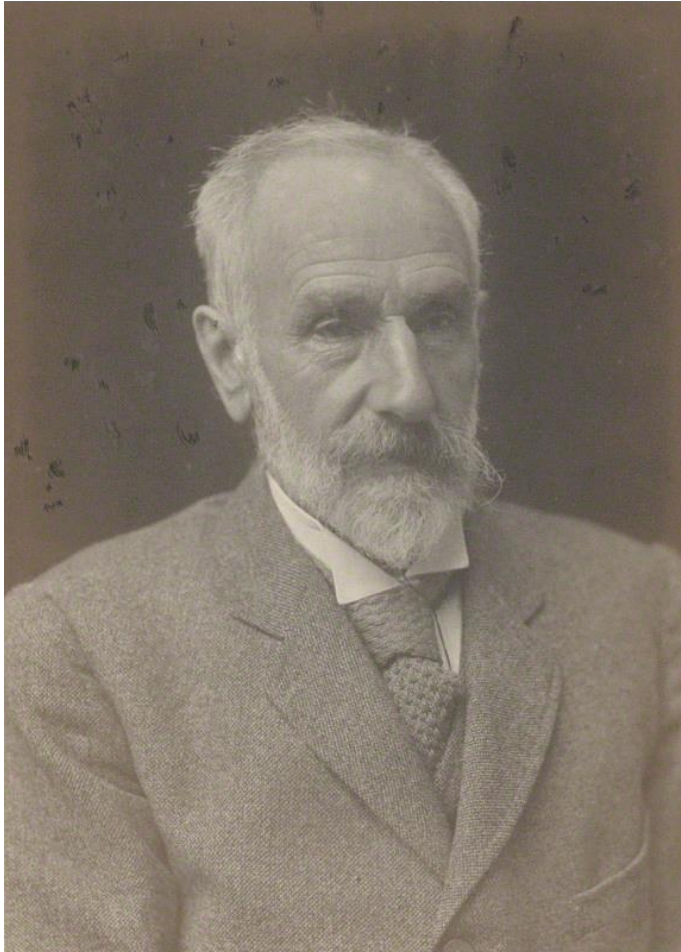
But here we may read a lesson from the young trees of the forest as they struggle upwards through the benumbing shade of their older rivals. Many succumb on the way, and a few only survive; those few become stronger with every year,

they get a larger share of light and air with every increase of their height, and at last in their turn they tower above their neighbours, and seem as though they would grow on for ever, and for ever become stronger as they grow. But they do not. One tree will last longer in full vigour and attain a greater size than another; but sooner or later age tells on them all. Though the taller ones have a better access to light and air than their rivals, they gradually lose vitality; and one after another they give place to others, which, though of less material strength, have on their side the vigour of youth.

And as with the growth of trees, so was it with the growth of businesses as a general rule before the great recent development of vast joint-stock companies, which often stagnate, but do not readily die. Now that rule is far from universal, but it still holds in many industries and trades. Nature still presses on the private business by limiting the length of the life of its original founders, and by limiting even more narrowly that part of their lives in which their faculties retain full vigour. And so, after a while, the guidance of the business falls into the hands of people with less energy and less creative genius, if not with less active interest in its prosperity. If it is turned into a joint-stock company, it may retain the advantages of division of labour, of specialized skill and machinery: it may even increase them by a further increase of its capital; and under favourable conditions it may secure a permanent and prominent place in the work of production. But it is likely to have lost so much of its elasticity and progressive force, that the advantages are no longer exclusively on its side in its competition with younger and smaller rivals.

Francis Ysidro Edgeworth (1845-1926)

by Walter Stoneman, bromide print,
1917, NPG

Francis Ysidro Edgeworth

Francis Ysidro Edgeworth (1845-1926)

MATHEMATICAL PSYCHICS

AN ESSAY ON THE
APPLICATION OF MATHEMATICS TO
THE MORAL SCIENCES

Francis Ysidro
BY
F. Y. EDGEWORTH, M.A.
BARRISTER-AT-LAW

LONDON
C. KEGAN PAUL & CO., 1 PATERNOSTER SQUARE
1881

PAPERS RELATING TO POLITICAL ECONOMY

BY
F. Y. EDGEWORTH
EMERITUS PROFESSOR OF POLITICAL ECONOMY AT THE UNIVERSITY OF OXFORD;
FELLOW OF ALL SOULS COLLEGE, OXFORD;
FELLOW OF THE BRITISH ACADEMY

VOLUME III

Published on behalf of the Royal Economic Society by
MACMILLAN AND CO., LIMITED
ST. MARTIN'S STREET, LONDON
1925

Francis Ysidro Edgeworth (1845-1926)

ECONOMICAL CALCULUS.

DEFINITIONS.—The first principle of Economics² is that every agent is actuated only by self-interest. The workings of this principle may be viewed under two aspects, according as the agent acts *without*, or *with*, the consent of others affected by his actions. In wide senses, the first species of action may be called *war*; the second, *contract*.

MATHEMATICAL PSYCHICS

Πόλεμος ή
συμβόλαιο

The *field of competition* with reference to a contract, or contracts, under consideration consists of all the individuals who are willing and able to recontract about the articles under consideration.

Ορισμός της
ανταγωνιστικής αγοράς,
δυνατότητα
επαναδιαπραγμάτευσης

Francis Ysidro Edgeworth (1845-1926)

There is free communication throughout a *normal* competitive field. You might suppose the constituent individuals collected at a point, or connected by telephones—an ideal supposition, but sufficiently approximate to existence or tendency for the purposes of abstract science.

A *perfect* field of competition professes in addition certain properties peculiarly favourable to mathematical calculation; namely, a certain indefinite *multiplicity* and *dividedness*, analogous to that *infinity* and *infinitesimality* which facilitate so large a portion of Mathematical Physics (consider the theory of Atoms, and all applications of the Differential Calculus). The conditions of a *perfect* field are four; the first pair referable¹ to the heading *multiplicity* or continuity, the second to *dividedness* or fluidity.

I. Any individual is free to *recontract* with any out of an indefinite number, *e.g.*, in the last example there are an indefinite number of Xs and similarly of Ys.

II. Any individual is free to *contract* (at the same time) with an indefinite number; *e.g.*, any X (and similarly Y) may deal with any number of Ys. This condition combined with the first appears to involve

Στο τέλειο πεδίο του ανταγωνισμού τα αγαθά είναι πλήρως διαιρετά και ο αριθμός των συμμετεχόντων άπειρος. Όλοι μπορούν να διαπραγματεύονται και να επαναδιαπραγματεύονται με όλους

Francis Ysidro Edgeworth (1845-1926)

the indefinite divisibility of¹ each *article* of contract (if any X deal with an indefinite number of Ys he must give each an indefinitely small portion of x); which might be erected into a separate condition.

III. Any individual is free to *recontract* with another independently of, *without the consent* being required of, any third party, *e.g.*, there is among the Ys (and similarly among the Xs) no *combination* or precontract between two or more contractors that none of them will recontract without the consent of all. Any Y then may accept the offer of any X irrespectively of other Ys.

IV. Any individual is free to *contract* with another independently of a third party; *e.g.*, in simple exchange each contract is between two only, but *secus* in the entangled contract described in the example (p. 17), where it may be a condition of production that there should be three at least to each bargain.

Francis Ysidro Edgeworth (1845-1926)

There will be observed a certain similarity between the relation of the first to the second condition, and that of the third to the fourth. The failure of the first involves the failure of the second, but not *vice versa*; and the third and fourth are similarly related.

A *settlement* is a contract which cannot be varied with the consent of all the parties to it.

A *final settlement* is a settlement which cannot be varied by recontract within the field of competition.

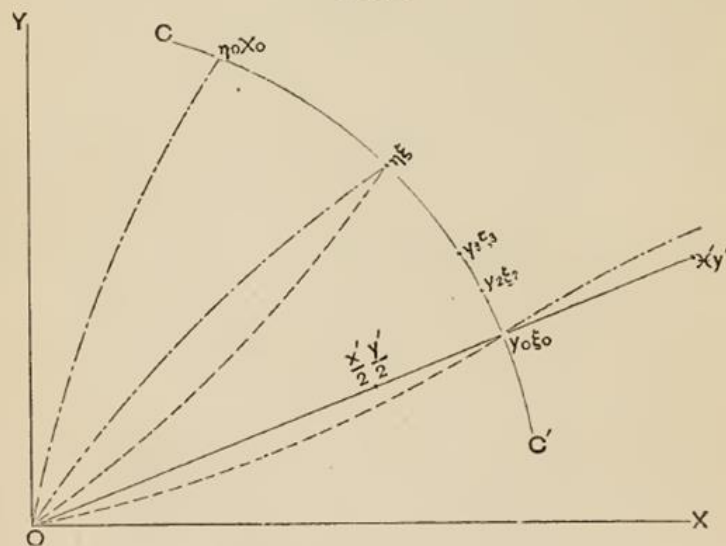
Contract is *indeterminate* when there are an indefinite number of *final settlements*.

To original Edgeworth box

It is not necessary for the purpose of the present study to carry the analysis further. To gather up and fix our thoughts, let us imagine a simple case—Robinson Crusoe contracting with Friday. The *articles* of contract: wages to be given by the white, labour to be given by the black. Let Robinson Crusoe = X. Represent y , the labour given by Friday, by a horizontal line measured *northward* from an assumed point, and measure x , the remuneration given by Crusoe, from the same point along an *eastward* line (See accompanying figure 1.). Then

FIG. 1.

any point between these lines represents a contract. It will very generally be the interest of both parties to vary the articles of any contract taken at random. But there is a class of contracts to the variation of which the consent of *both* parties cannot be obtained, of settle-

ments. These settlements are represented by an *indefinite number* of points, a locus, the *contract-curve* CC' , or rather, a certain portion of it which may be supposed to be wholly in the space between our perpendicular lines in a direction trending from south-east to north-west. This available portion of the contract-curve lies between two points, say $\eta_0 x_0$ north-west, and $\gamma_0 \xi_0$ south-east; which are respectively the intersections with the contract-curve of the *curves of indifference*¹ for each party drawn through the origin. Thus the utility of the contract represented by $\eta_0 x_0$ is for Friday zero, or rather, the same as if there was no contract. At that point he would as soon be off with the bargain—work by himself perhaps.

This simple case brings clearly into view the characteristic evil of indeterminate contract, *deadlock*, undecidable opposition of interests, ἀκριτὸς² ἔρις καὶ ταραχὴ. It is the interest of both parties that there should be *some settlement*, one of the contracts represented by the contract-curve between the limits. But *which* of these contracts is arbitrary in the absence of arbitration, the interests of the two *adversâ pugnantia fronte* all along the contract-curve, Y desiring to get as far as possible south-east towards $\gamma_0 \xi_0$, X north-west toward $\eta_0 x_0$. And it further appears from the preceding

ἔπειθ' ἡ Πελοπόννησος ἅπασα διειστήκει, καὶ οὐθ' οἱ μισοῦντες Λακεδαιμονίους οὕτως ἴσχυον ὥστ' ἀνελεῖν αὐτούς, οὐθ' οἱ πρότερον δι' ἐκείνων ἄρχοντες κύριοι τῶν πόλεων ἦσαν, ἀλλὰ τις ἦν ἀκριτος καὶ παρὰ τούτοις καὶ παρὰ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν ἔρις καὶ ταραχὴ.

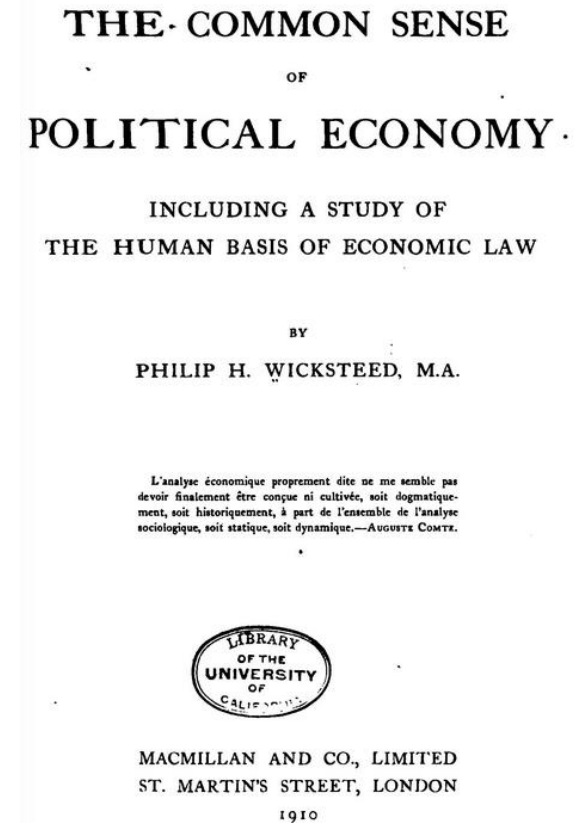
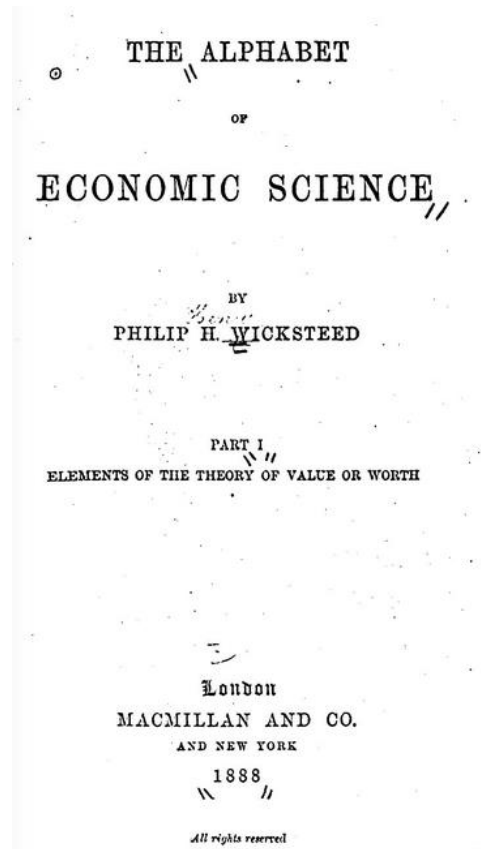
Francis Ysidro Edgeworth (1845-1926)

This being premised, let us now introduce a second X and a second Y ; so that the field of competition consists of two Xs and two Ys. And for the sake of illustration (not of the argument) let us suppose that the new X has the same requirements, the same nature as the old X ; and similarly that the new Y is equal-natured with the old.

Then it is evident that there cannot be equilibrium unless (1) all the field is collected at one point ; (2) that point is on the *contract-curve*. For (1) if possible let one couple be at one point, and another couple at another point. It will generally be the interest of the X of one couple and the Y of the other to rush together, leaving their partners in the lurch. And (2) if the common point is not on the contract-curve, it will be the interest of *all parties* to descend to the contract-curve.

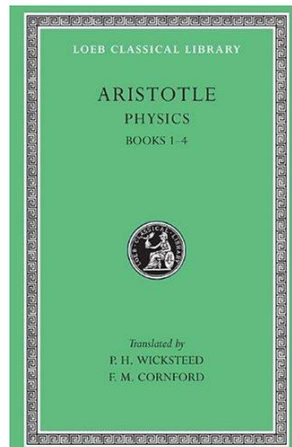
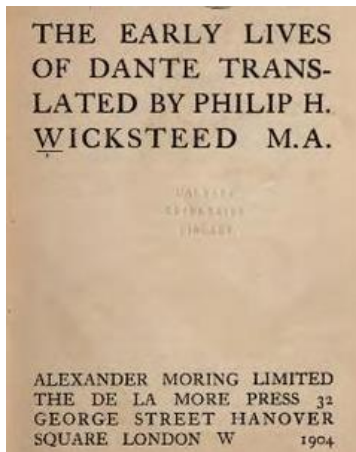
Philip Henry Wicksteed (1844 –1927)

Philip Henry Wicksteed (1844 –1927)

Κλασικιστής, μελετητής του Δάντη, μεταφραστής του Αριστοτέλους. Ασχολείται μόλις το 1882 με τα οικονομικά. Καθαρός οριακός, ο μόνος μαθητής του Jevons. Κριτική του Marx από τη σκοπιά του Jevons.

We can now see how "cost of production," which is simply and solely "the marginal significance of something else," directly affects the quantity of anything produced, and thereby indirectly affects its price, so that there is a constant tendency for prices to conform to cost of production; that is to say, for the price of the thing I make and the price of the thing I might have made instead of it to coincide; for, obviously, I shall always embrace that one of the alternatives still open that offers the best result, and I shall thus increase the supply and lower the marginal significance of the best, and reduce the supply and raise the marginal significance of the others, till they balance.

Philip Henry Wicksteed (1844 –1927)

The Product being a function of the factors of production we have

$$P = f(a, b, c, \dots)$$

and the form of the function is invariably such that if we have:

$$\Pi = f(\alpha, \beta, \gamma, \dots)$$

we shall also have:

$$v\Pi = f(v\alpha, v\beta, v\gamma, \dots)$$

Each factor being remunerated not in accordance with the *nature* of the service it renders, but in accordance with the (marginal) *rate* at which its unit is rendering such service, and a practical method of testing and estimating that rate having been discovered, it remains to enquire, whether from the known properties of F , we can deduce the property $\frac{dP}{dA} \cdot A + \frac{dP}{dB} \cdot B + \frac{dP}{dC} \cdot C + \dots = P$. For it can be shown that the formula $\frac{dF}{dK} \cdot K$ really defines the share of the product which will fall to any factor K , and if it can be

further shewn that when each of the factors has received its share the whole product is exactly accounted for, we shall then have accomplished our task of co-ordinating the laws of distribution.

Οριακή παραγωγικότητα
Νόμος εξάντλησης προϊόντος
Θεώρημα Euler για ομογενείς
συναρτήσεις (εν προκειμένω
πρώτου βαθμού)

Σημείωση: Θεώρημα του Euler για ομογενείς συναρτήσεις

Έστω $x = (x_1, \dots, x_n) \in \mathbb{R}_+^n$

Τότε η συνάρτηση $f(x)$ είναι ομογενής k βαθμού αν

$$\forall \lambda > 0, f(\lambda x) = \lambda^k f(x)$$

Το Θεώρημα του Euler για ομογενείς συναρτήσεις λέει ότι ισχύει

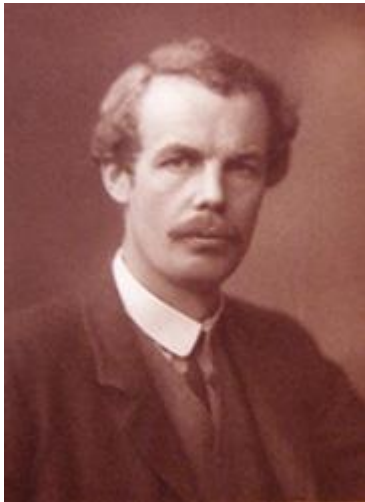
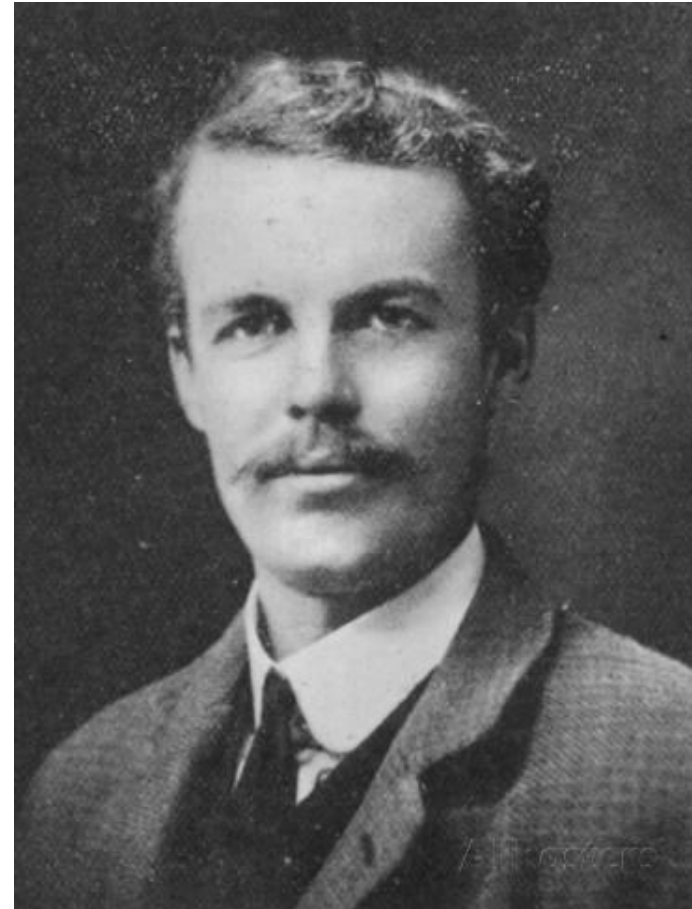
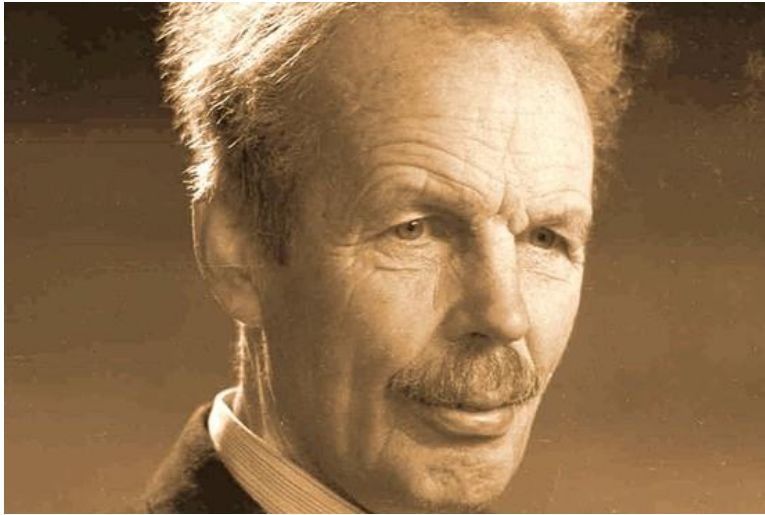
$$\frac{\partial f(x)}{\partial x_1} x_1 + \dots + \frac{\partial f(x)}{\partial x_n} x_n = kf(x)$$

Για $k=1$ τότε ισχύει ότι
$$\frac{\partial f(x)}{\partial x_1} x_1 + \dots + \frac{\partial f(x)}{\partial x_n} x_n = f(x)$$

Αν η $f(x)$ είναι μια συνάρτηση παραγωγής με σταθερές αποδόσεις κλίμακας – δηλ., είναι ομογενής πρώτου βαθμού – και κάθε παραγωγικός συντελεστής αμείβεται με το οριακό του προϊόν τότε η αξία του προϊόντος είναι ίση με το (εξαντλείται στο) σύνολο των αμοιβών των παραγωγικών συντελεστών

Arthur Cecil Pigou (1877 –1959)

Arthur Cecil Pigou (1877 –1959)

WEALTH AND WELFARE

BY

A. C. PIGOU, M.A.

PROFESSOR OF POLITICAL ECONOMY IN THE UNIVERSITY OF CAMBRIDGE
AUTHOR OF 'THE PRINCIPLES AND METHODS OF INDUSTRIAL PEACE'
'PROTECTIVE AND PREFERENTIAL IMPORT DUTIES,' ETC.

'Discontent, to be effective, must be shot with the colours of hope.'
CHARLES BOOTH.

MACMILLAN AND CO., LIMITED
ST. MARTIN'S STREET, LONDON

1912

THE ECONOMICS OF WELFARE

BY

A. C. PIGOU, M.A.

PROFESSOR OF POLITICAL ECONOMY IN THE UNIVERSITY OF CAMBRIDGE

159187.
10.2.21.

MACMILLAN AND CO., LIMITED
ST. MARTIN'S STREET, LONDON

1920

Arthur Cecil Pigou (1877 –1959)

CHAPTER VI

DIVERGENCES BETWEEN MARGINAL SOCIAL NET PRODUCT AND MARGINAL TRADE NET PRODUCT

§ 1. WE now return to the caution set out in the last section of Chapter III. The returns per unit to resources in certain uses may differ from the value of their marginal social net product. When this happens, an arrangement which makes returns equal may make the values of marginal social net products unequal, and, consequently, certain specific acts of interference with normal economic processes may be expected, not to diminish, but to increase the national dividend. In developing this thesis the first step is to distinguish between the social net product of any unit of investment and the trade net product. By the "social net product" is meant the aggregate contribution made to the national dividend; by the "trade net product," the contribution (which may be either greater or less than the above) that is capable of being sold and the proceeds added to the earnings of those responsible for the industry under review. It is evident that, in general, industrialists are interested, not in the social, but only in the trade, net product of their operations. Clearly, therefore, there is no reason to expect that self-interest will tend to bring about equality between the values of the marginal social net products of investment in different industries, when the values of social net product and of trade net product in those industries diverge. But there does seem reason to expect that self-interest will tend to bring about equality in the values of marginal trade net products, because *prima facie* the value of the marginal trade net product of resources in any occupation must be equal to the

149

Εξωτερικότητες
Διαφορά ιδιωτικού και
κοινωνικού κόστους
Φόρος Pigou

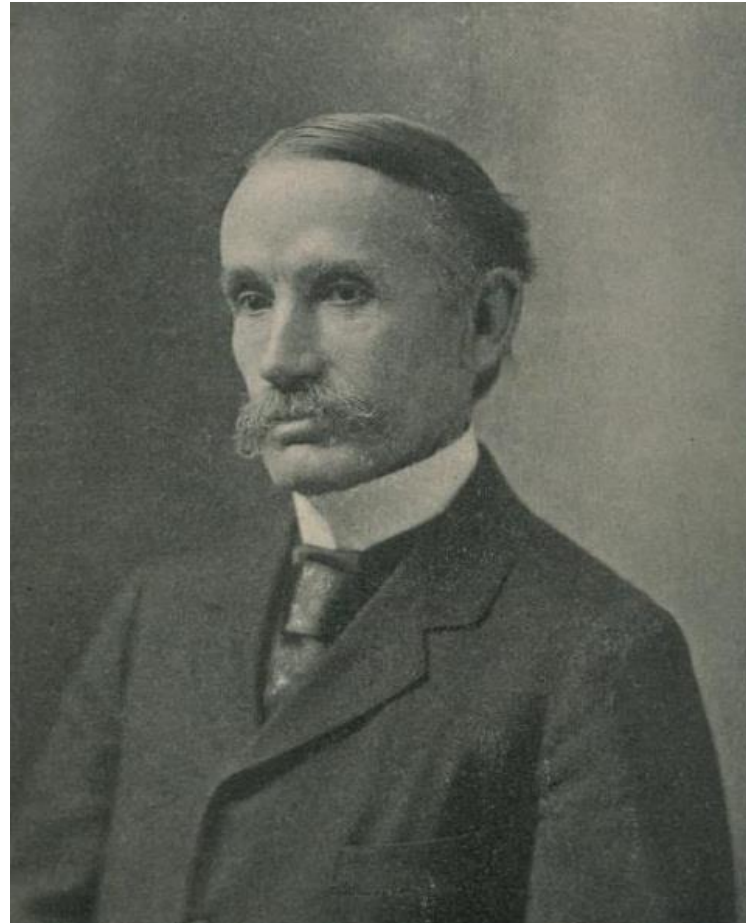

Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής

John Bates Clark (1847 –1938)

John Bates Clark (1847 –1938)

J.B. Clark γεννήθηκε στο Providence στην πολιτεία του Rhode Island. Αποφοίτησε από το Amherst το 1872, με μεταπτυχιακά στη Γερμανία και στην Ελβετία. Το πρώτο του βιβλίο *The Philosophy of Wealth* (1886) δείχνει την επίδραση της Γερμανικής Ιστορικής Σχολής και έτρεφε συμπάθειες προς τον Χριστιανικό Σοσιαλισμό. Το μεγάλο του έργο *The Distribution of Wealth* (1899), αναφέρεται στην αρχή της οριακής παραγωγικότητας γενικεύοντας την θεωρία της γαιοπροσόδου του Ricardo. Ήταν ο πρώτος σημαντικός Αμερικανός οικονομολόγος διεθνούς εμβελείας και από τους ιδρυτές της American Economic Association το 1885, η οποία τιμά τη μνήμη του με το J.B. Clark Medal για τον καλύτερο οικονομολόγο κάτω των 40.

Distribution as Determined by a Law of Rent

John B. Clark

The Quarterly Journal of Economics, Vol. 5, No. 3 (Apr., 1891), pp. 289-318

THE DISTRIBUTION OF WEALTH

A THEORY OF WAGES, INTEREST
AND PROFITS

BY
JOHN BATES CLARK PH. D.
PROFESSOR OF POLITICAL ECONOMY IN COLUMBIA UNIVERSITY
AUTHOR OF "THE PHILOSOPHY OF WEALTH"

New York
THE MACMILLAN COMPANY
LONDON: MACMILLAN & CO., LTD.
1899

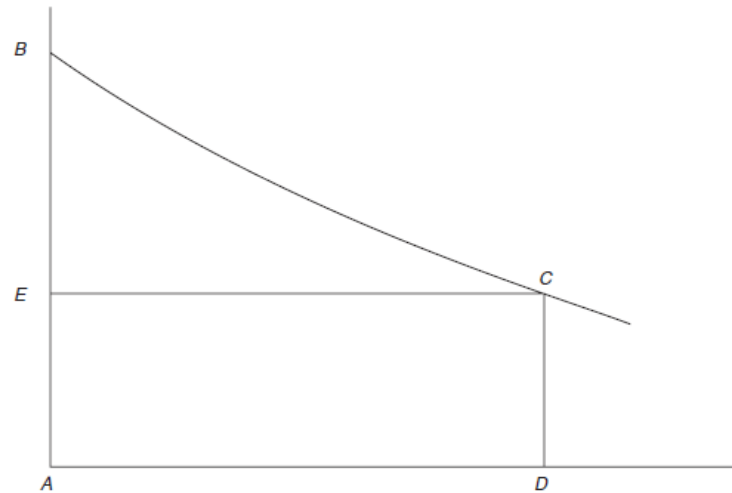
All rights reserved.

John Bates Clark (1847 –1938)

So far as the men in an employer's service are thus interchangeable, it makes no difference to him which of them it is that leaves his service. If the man who departs has been doing some kind of work that is quite necessary in conducting the business, the employer has only to put in his place the man who has been doing the work that is least needed. The work that is left undone in consequence of one man's departure is always of the marginal kind. The men in a mill arrange themselves in different classes, in the order that expresses the importance of the work that they are doing. The first class does something that is indispensable, the second, something that is highly important but less so than that which is done by the first, etc. The last class does a kind of work that contributes least of all to the productiveness of the business. If a man belonging to the first class leaves his employment, the master has only to put into his place a man taken from the last class. It is the least needed work that will remain undone. The *effective* importance to his employer of any of these interchangeable men is measured by the *absolute* importance of the one that does the least necessary work.

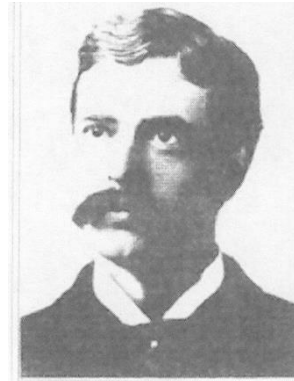
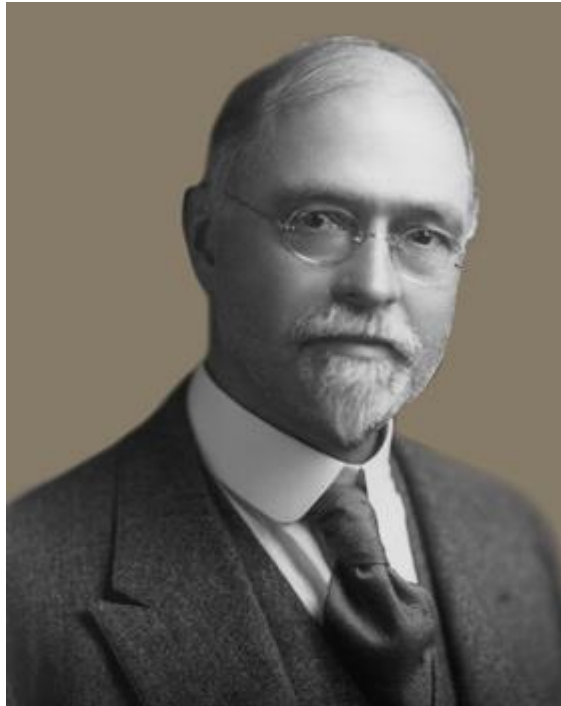
The principle of effective productivity.

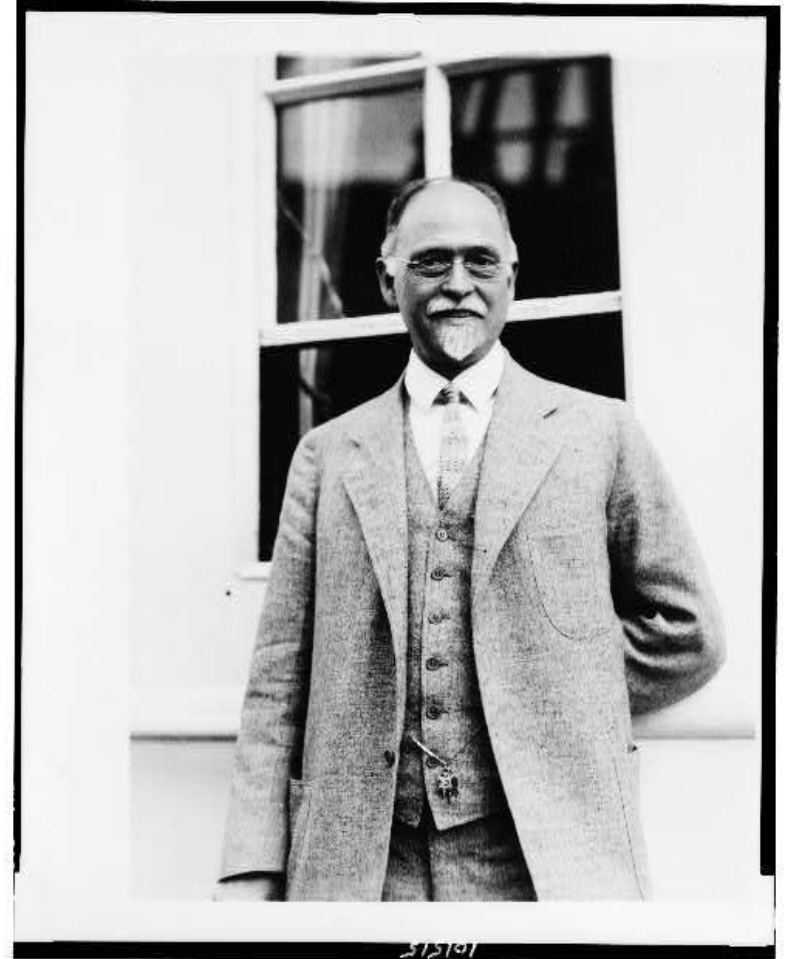
Στον οριζόντιο άξονα μετράμε μονάδες εργασίας και στον κάθετο το οριακό προϊόν της εργασίας. Το σύνολο των αμοιβών των εργατών είναι AECD, δηλ., ο αριθμός των εργατών (AD) επί το οριακό προϊόν του τελευταίου εργάτη (CD). Το εμβαδόν (EBC) πληρώνει τον άλλο παραγωγικό συντελεστή, δηλ., το κεφάλαιο

Irving Fisher (1867–1947)

Irving Fisher

Irving Fisher (1867–1947)

[The following memoir is in substance the writer's thesis for the degree of Ph.D. at Yale University, 1891.]

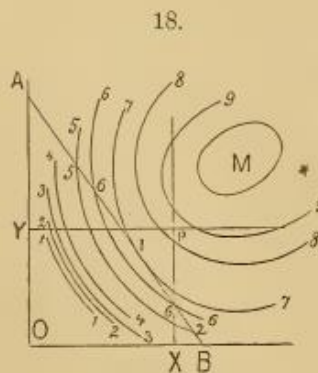
I. — MATHEMATICAL INVESTIGATIONS IN THE THEORY OF VALUE AND PRICES.

By DR. IRVING FISHER.

[Read April 27, 1892.]

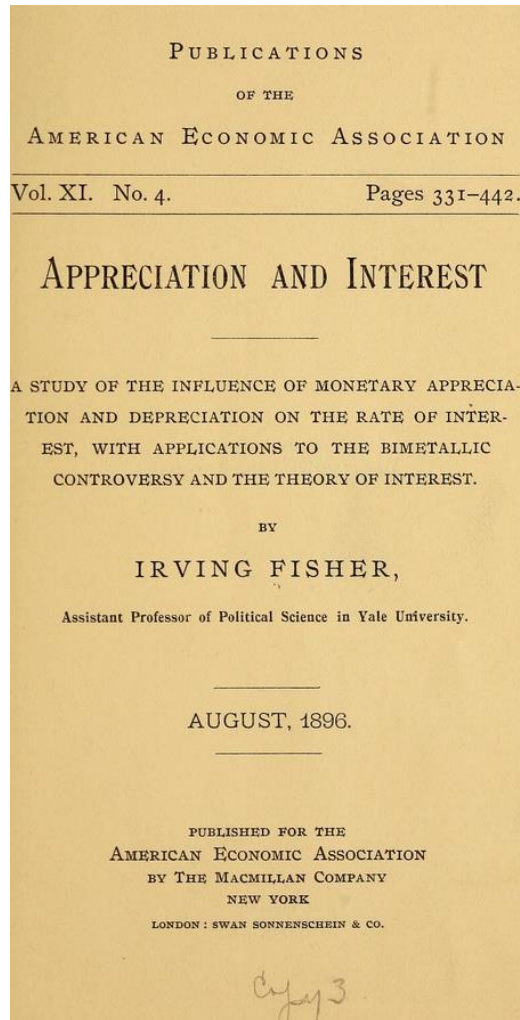
A_1 and B_1 .

In fig. 18 let the abscissa OX represent the quantities B_1 of (b) and the ordinates (OY) the quantities A_1 of (a). Any point P by its co-ordinates represents a possible combination of quantities A_1 and B_1 consumed by I. By varying point P all possible combinations of A_1 and B_1 are represented. At P erect a perpendicular to the plane of the page whose length shall represent the marginal utility of A_1 for the combination, that is, the degree of utility of a small addition of A_1 , (B_1 remaining the same). If P assumes all possible positions, the locus of the extremity of this perpendicular will be a surface.

Το πρώτο διδακτορικό στα
οικονομικά από το Πανεπιστήμιο
του Yale

Irving Fisher (1867–1947)

THE NATURE OF CAPITAL AND INCOME

BY
IRVING FISHER, PH.D.
PROFESSOR OF POLITICAL ECONOMY, YALE UNIVERSITY

New York
THE MACMILLAN COMPANY
LONDON: MACMILLAN & CO., LTD.
1906
All rights reserved

THE RATE OF INTEREST

ITS NATURE, DETERMINATION AND
RELATION TO ECONOMIC
PHENOMENA

BY
IRVING FISHER, PH.D.
PROFESSOR OF POLITICAL ECONOMY, YALE UNIVERSITY

New York
THE MACMILLAN COMPANY
1907
All rights reserved

Irving Fisher (1867–1947)

THE THEORY OF INTEREST

As Determined by
IMPATIENCE
To Spend Income
and
OPPORTUNITY
To Invest It

BY
IRVING FISHER
PROFESSOR OF ECONOMICS, YALE UNIVERSITY

NEW YORK
THE MACMILLAN COMPANY
1930

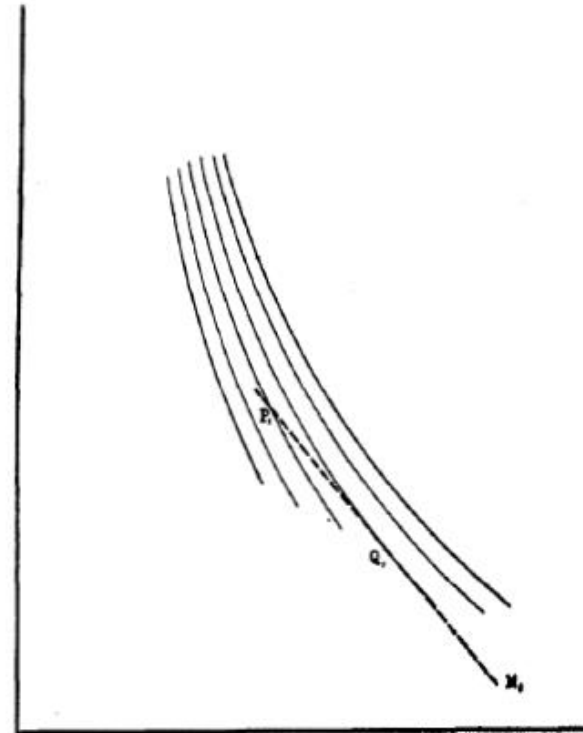
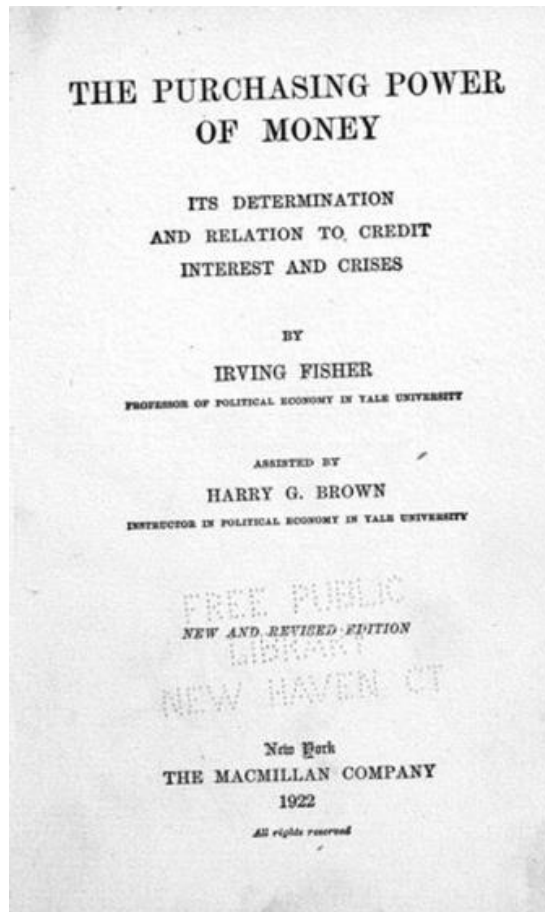

CHART 34

The Final Income Position (Q_1) of Individual 1 Fixed by Tangency of the W_1 Line to the M_1 Line at Q_1 .

Irving Fisher (1867–1947)

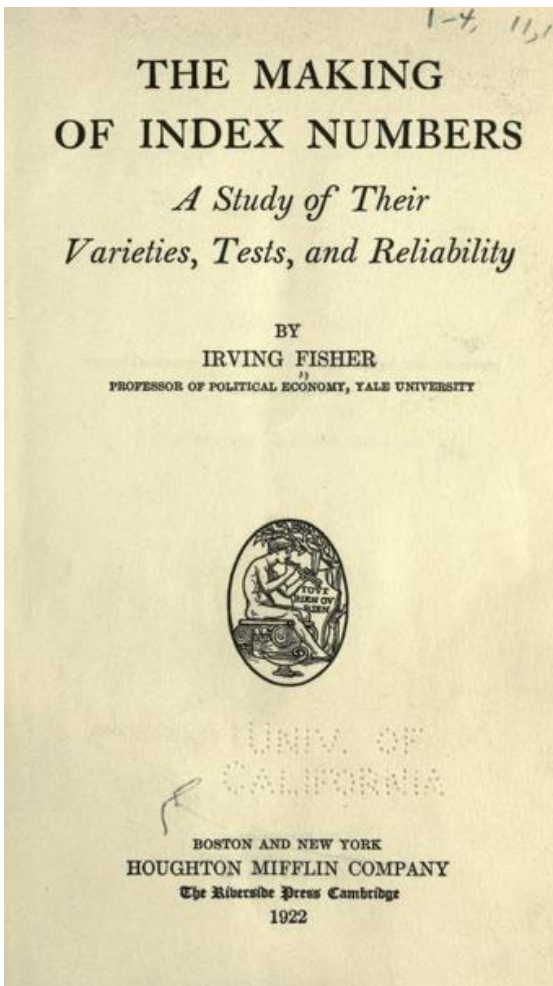
1911

$$MV = \sum pQ.$$

Ποσοτική θεωρία Χρήματος

$$MV=PQ$$

Irving Fisher (1867–1947)

466 THE MAKING OF INDEX NUMBERS

§ 3. TABLE 62. FORMULÆ FOR INDEX NUMBERS
(V is abbreviation for $\frac{\sum p_1 q_1}{\sum p_0 q_0}$)

ARITHMETIC TYPES

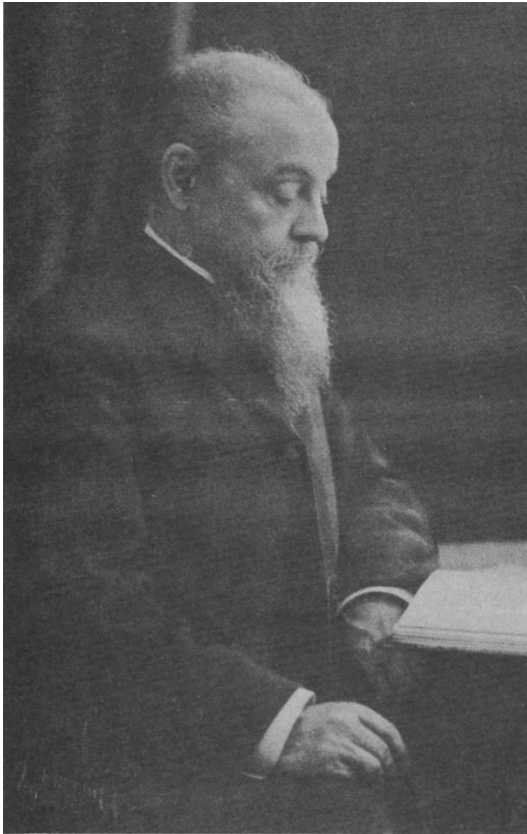
SYMBOLS FOR IDENTIFICATION			FORMULA	APPROVED BY
No.	Letter	Name		
1	A	Simple	$\frac{\sum \frac{p_1}{p_0}}{n}$	Carli Schuckburg- Evelyn <i>Economist</i> Sauerbeck, <i>Statist</i> Most others
2			$V + \frac{q_1}{q_0}$	
3*	A I	Weighted I	$\frac{\sum p_0 q_0 \frac{p_1}{p_0}}{\sum p_0 q_0}$	U. S. Bur. Labor Statistics
4†			$V + \frac{\sum q_0 p_0 \frac{q_1}{q_0}}{\sum q_0 p_0}$	
5†	A II	Weighted II	$\frac{\sum p_0 q_1 \frac{p_1}{p_0}}{\sum p_0 q_1}$	
6*			$V + \frac{\sum q_0 p_1 \frac{q_1}{q_0}}{\sum q_0 p_1}$	
7	A III	Weighted III	$\frac{\sum p_1 q_0 \frac{p_1}{p_0}}{\sum p_1 q_0}$	
8			$V + \frac{\sum q_1 p_0 \frac{q_1}{q_0}}{\sum q_1 p_0}$	
9	A IV	Weighted IV	$\frac{\sum p_1 q_1 \frac{p_1}{p_0}}{\sum p_1 q_1}$	Palgrave
10			$V + \frac{\sum q_1 p_1 \frac{q_1}{q_0}}{\sum q_1 p_1}$	

* Reduces to 53. † Reduces to 54.

Ιταλία

Vilfredo Pareto (1848 –1923)

Vilfredo Pareto

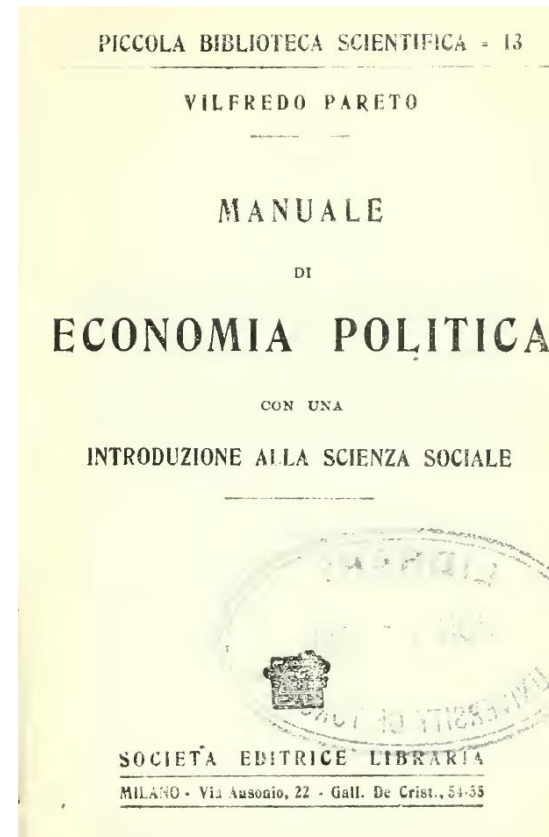

Vilfredo Pareto (1848 –1923)

1896

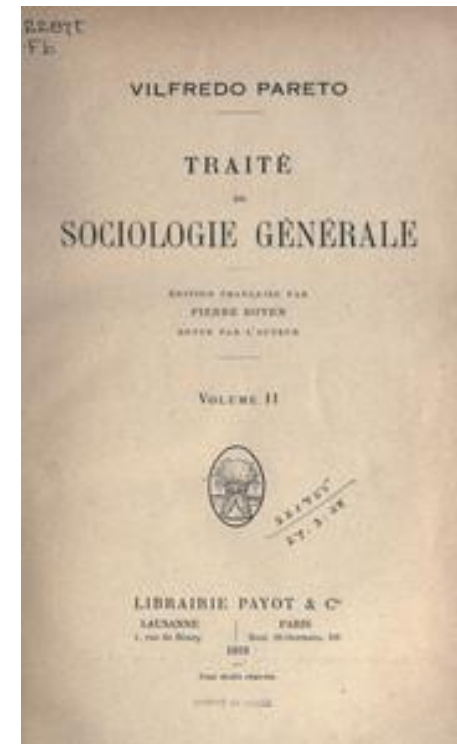
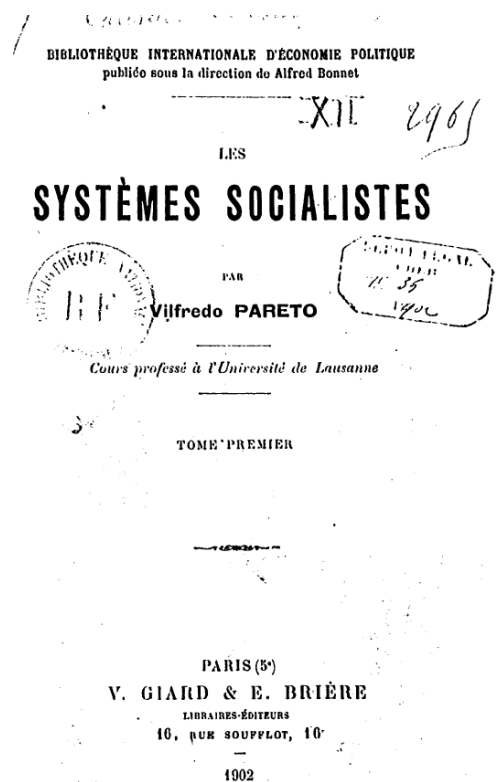
“Économie mathématique” (1911),
Encyclopédie des sciences mathématiques

1906

Vilfredo Pareto (1848 –1923)

Œuvres complètes / Vilfredo Pareto ; publiées sous la direction de Giovanni Busino, Droz, Genève, 1964-1989, 32 volumes.

Vilfredo Pareto (1848 –1923)

1869 Διδακτορικό Τορίνο (Μηχανική) “Οι βασικές αρχές της ισορροπίας στα στερεά σώματα”

Πολιτικός μηχανικός στους Σιδηροδρόμους,

1880 Γενικός διευθυντής στο Società delle ferriere italiane

1886 Λέκτορας στα οικονομικά και management στο Πανεπιστήμιο της Φλωρεντίας

1889 Θάνατος γονιών του. Παντρεύεται την Alessandrina Bakunin

1893 Διαδέχεται τον Walras στη Λωζάννη.

1923 Γερούσιαστής του Mussolini. Παντρεύεται την Jeanne Regis

Vilfredo Pareto (1848 –1923)

53. L'argomento diventa molto più facile ad intendersi mediante figure grafiche.

Tiriamo due assi ortogonali, OA, OB; su OA portiamo le quantità di pane, su di OB le quantità di vino. Per esempio *oa* figura uno di pane, *ob* figura uno di vino; il punto *m* che ha quelle due coordinate indica la combinazione 1 kg. di pane e 1 kg. di vino.

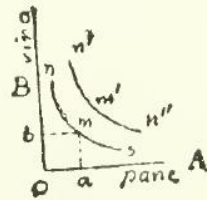

Fig. 5.

54. Così s'intende che potremo rappresentare tutta la serie precedente, ed unendo insieme i punti di quella serie con una linea continua, avremo la linea *n m s* che dicesi LINEA D'INDIFFERENZA O CURVA DI INDIFFERENZA (1).

(1) Questo nome è dovuto al prof. F. Y. Edgeworth. Egli supponeva che esistesse l'*utilità* (ofelimità), e ne deduceva le curve di indifferenza; invece io prendo come dato di fatto le curve di indifferenza, e da esse traggo quanto occorre per la teoria dell'equilibrio, senza che occorra considerare l'*ofelimità*.

Μαθηματικοποίηση των Οικονομικών

Καμπύλη αδιαφορίας

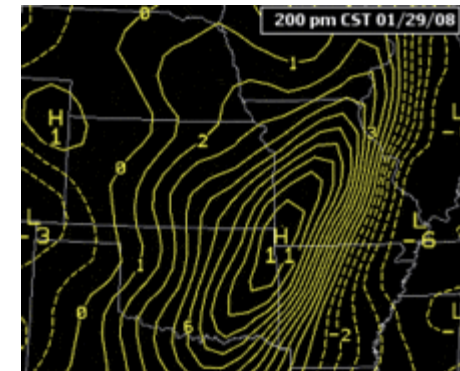
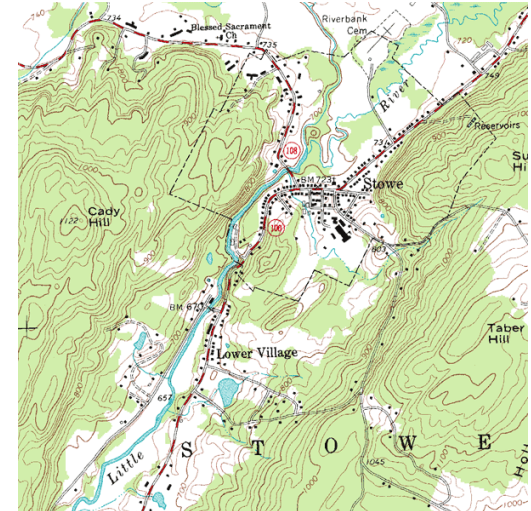

Vilfredo Pareto (1848 –1923)

Ωφελιμότητα

Χρησιμότητα μη μετρήσιμη

Cardinal vs Ordinal

Vilfredo Pareto (1848 –1923)

Άριστο κατά Pareto

Vilfredo Pareto (1848 –1923)

$$\bar{F}(x) = \Pr(X > x) = \begin{cases} \left(\frac{x_m}{x}\right)^\alpha & x \geq x_m, \\ 1 & x < x_m. \end{cases}$$

11. Répartition des revenus (I). — Par analogie avec des faits de même espèce, il est probable que la courbe des revenus doit avoir une forme semblable à celle de la *fig. 54*. Si nous faisons *mo* égal à un certain revenu *x*, *mp* égal à 1, la surface *mnqp* nous donne le nombre d'individus qui ont un revenu compris entre *x* et *x + 1*.

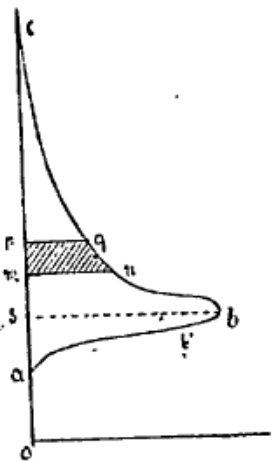
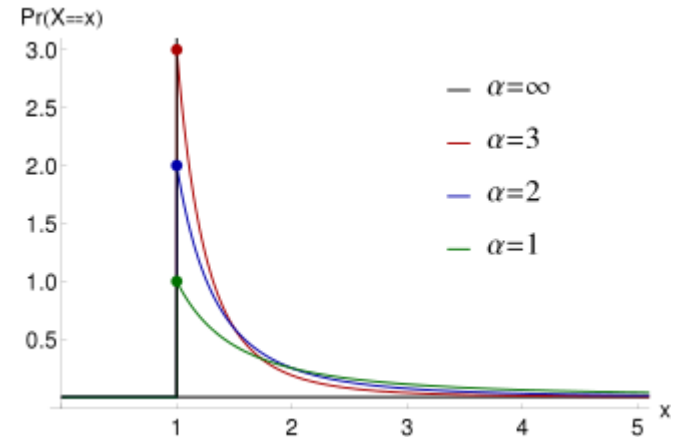

Fig. 54.

ab', ou mieux, *ab* reste purement hypothétique.

Mais pour les revenus totaux, la statistique ne nous fournit de renseignements que pour la partie *cqb* de la courbe, et peut-être, dans un très petit nombre de cas, pour une petite portion *bb'* de l'autre partie ; la partie

Νόμος του Pareto για τη
διανομή των
εισοδημάτων

Κατανομή Pareto

Maffeo Pantaleoni (1857–1924)

Enrico Barone (1859–1924)

Maffeo Pantaleoni

Enrico Barone

Maffeo Pantaleoni (1857–1924)

Enrico Barone (1859–1924)

PURE ECONOMICS

BY
PROFESSOR MAFFEO PANTALEONI

TRANSLATED BY
T. BOSTON BRUCE, Esq.
OF THE MIDDLE TEMPLE; BARRISTER-AT-LAW

London
MACMILLAN AND CO., LIMITED
NEW YORK: THE MACMILLAN COMPANY
1898

All rights reserved

PRINCIPII
DI
ECONOMIA PURA

PER
MAFFEO PANTALEONI
DIRETTORE DELLA R. SCUOLA SUPERIORE DI COMMERCIO,
IN ROMA.

FIRENZE,
G. BARBERA. EDITORE.
1889.

IL MINISTRO DELLA PRODUZIONE NELLO STATO COLLETTIVISTA

IL MINISTRO DELLA PRODUZIONE NELLO STATO COLLETTIVISTA
ENRICO BARONE

Giornale degli Economisti, SERIE SECONDA, Vol. 37 (Anno 19), (SETTEMBRE 1908), pp. 267-293

Σουηδία

Knut Wicksell (1851 –1926)

Knut Wicksell (1851 –1926)

KNUT WICKSELL

Value Capital and Rent

With a Foreword by
Professor G. L. S. Shackle

Translated by
S. H. Frowein

1954

George Allen & Unwin Ltd
RUSKIN HOUSE MUSEUM STREET LONDON

*Über Wert, Kapital und
Rente nach den neueren
nationalökonomischen
Theorien.* Jena. 1893.

INTEREST AND PRICES

(Geldzins und Güterpreise)

A STUDY OF THE CAUSES
REGULATING THE VALUE OF MONEY

By KNUT WICKSELL

Translated by R. F. Kahn

With an Introduction by Bertil Ohlin

And the Article

The Enigma of Business Cycles

Translated by Carl G. Uhr

*Finanztheoretische
Untersuchungen nebst
Darstellung und Kritik
des Steuerwesens
Schwedens.* Jena: G.
Fischer. 1896

Original publication date: 1898

*Geldzins und Güterpreise: eine
Studie über die den Tauschwert
des Geldes bestimmenden
Ursachen.* Jena: G. Fischer. 1898

Knut Wicksell (1851 –1926)

LECTURES ON POLITICAL ECONOMY

By
KNUT WICKSELL

TRANSLATED FROM THE SWEDISH BY
E. CLASSEN
AND EDITED WITH AN INTRODUCTION BY
LIONEL ROBBINS
Professor of Economics in the University of London

VOLUME ONE
GENERAL THEORY

1934

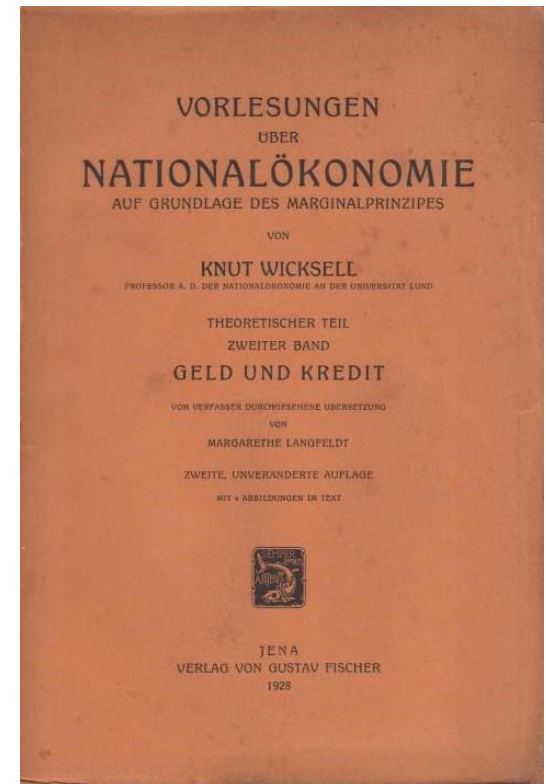
LECTURES ON POLITICAL ECONOMY

By
KNUT WICKSELL

EDITED WITH AN INTRODUCTION BY
LIONEL ROBBINS

VOLUME TWO
MONEY

1935

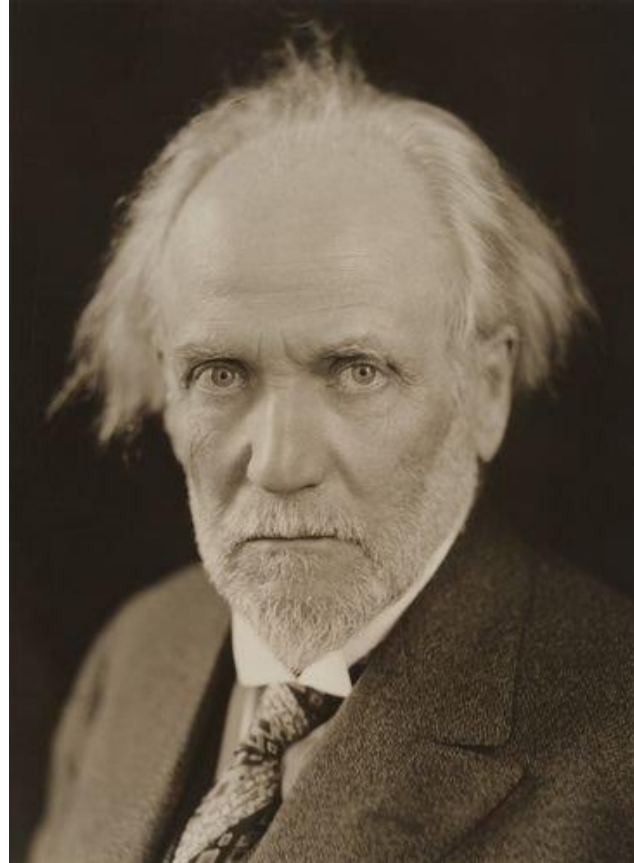
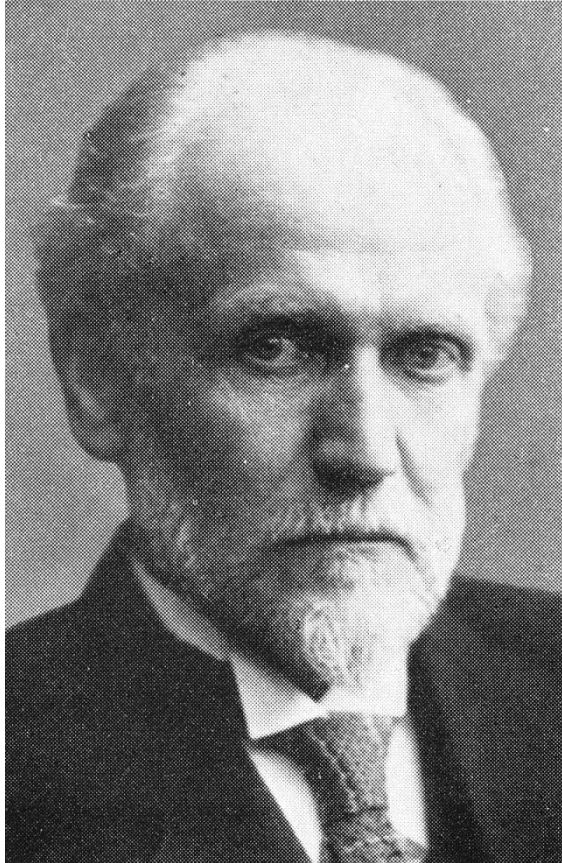
Föreläsningar i nationalekonomi.
Lund. 1901-1906

Knut Wicksell (1851 –1926)

- Θεωρία οριακής παραγωγικότητας και εξάντληση προϊόντος.
- Αποτέλεσμα Wicksell
- Χρονική διάρθρωση κεφαλαίου
- Θεωρία χρήματος

Karl Gustav Cassel (1866–1945)

Karl Gustav Cassel (1866–1945)

Theoretische
Sozialökonomie

von
Gustav Cassel

Verlag, Verleger und Vertriebsstellen befinden sich auf dem Umschlag

1918
A. Deutscher Verlagshandlung Dr. Walter Schödt
Leipzig

THE THEORY OF SOCIAL ECONOMY

By GUSTAV CASSEL

Professor at the University of Stockholm

Translated by JOSEPH McCABE

VOL. I.

T. FISHER UNWIN, LTD.
LONDON: ADELPHI TERRACE

Theoretische Sozialökonomie,
Leipzig, C. F. Winter. 1918

FIRST FORMULA

137

demand of the whole of the consumers, for any particular article is settled. If we call the total demand for the n goods during the relevant period $D_1, D_2 \dots D_n$, we can give these magnitudes as functions of the n prices, thus:

$$(1) \begin{aligned} D_1 &= F_1(p_1 \dots p_n) \\ D_2 &= F_2(p_1 \dots p_n) \\ &\dots \dots \dots \\ D_n &= F_n(p_1 \dots p_n) \end{aligned}$$

$p_1 \dots p_n$ being the prices of the n goods.

But in the equilibrium of the economy the demand for each individual article must be in harmony with the supply of it, as the fixing of prices in accordance with the principle of scarcity has to restrict the demand until it can be met out of the available supply of commodities. Consequently:

$$D_1 = S_1, D_2 = S_2 \dots D_n = S_n$$

and so according to (1):

$$(2) \begin{aligned} F_1(p_1 \dots p_n) &= S_1 \\ F_2(p_1 \dots p_n) &= S_2 \\ &\dots \dots \dots \\ F_n(p_1 \dots p_n) &= S_n \end{aligned}$$

Hence to solve the pricing problem in the simple case we are considering, we have only to regard the n prices as the unknown quantities of the problem, and take them as given in the usual mathematical way. We are then in a position to express the demand for the n goods in these prices according to equations (1), and equations (2) then follow as a consequence of the principle of scarcity.

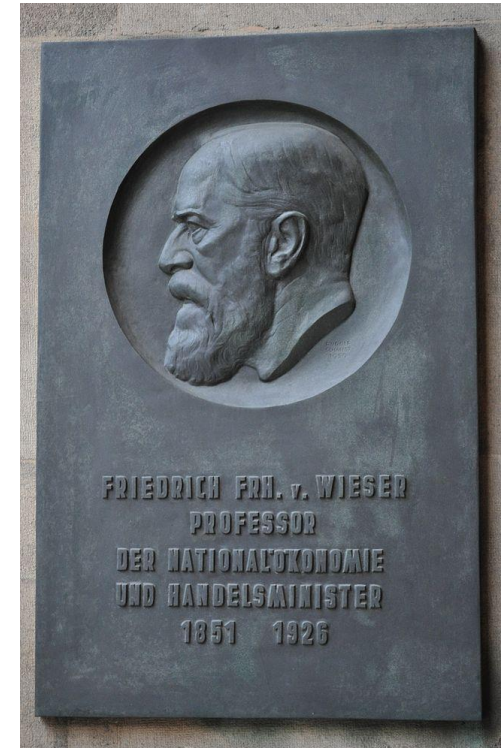
Schumpeter: 90% Walras, 10% νερό.

Αυστρία

Friedrich Freiherr von Wieser (1851 –1926)

Friedrich von Wieser (1851 –1926)

Grenznutz Οριακή ωφέλεια
Zurechnung Καταλογισμός
Κόστος ευκαιρίας

SOCIAL ECONOMICS

By

FRIEDRICH von WIESER

Translated by

A. FORD HINRICHS

Assistant Professor of Economics, Brown University

With a Preface by

WESLEY CLAIR MITCHELL

ADELPHI COMPANY
NEW YORK

DER NATÜRLICHE WERTH.

VON

DR. FRIEDRICH VON WIESER,

PROFESSOR AN DER DEUTSCHEN UNIVERSITÄT IN PRAG.

WIEN, 1889.

ALFRED HÖLDER,

K. K. HOF- UND UNIVERSITÄTS-BUCHHÄNDLER,
KOTRENBURKSTRASSE 15.

ÜBER DEN URSPRUNG

UND DIE

HAUPTGESETZE

DES

WIRTSCHAFTLICHEN WERTHES.

VON

DR. FRIEDRICH VON WIESER,

PRIVATDOCENT AN DER WIENER UNIVERSITÄT.

WIEN 1884.

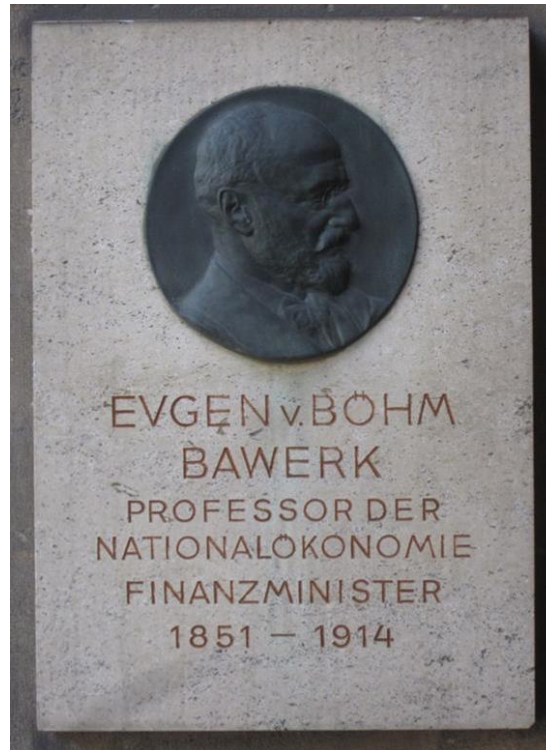
ALFRED HÖLDER

K. K. HOF- UND UNIVERSITÄTS-BUCHHÄNDLER
Kotrenburkstrasse 15.

*Theorie der gesellschaftlichen
Wirtschaft 1914*

Η εδραίωση της νεοκλασικής οικονομικής θεωρίας

Eugen Böhm Ritter von Bawerk (1851 – 1914)

Eugen von Böhm-Bawerk (1851 –1914)

KAPITAL UND KAPITALZINS.

VON

DR. EUGEN V. BÖHM-BAWERK,
O. Ö. PROFESSOR AN DER K. K. UNIVERSITÄT IN INNSBRUCK.

ERSTE ABTHEILUNG.

GESCHICHTE UND KRITIK DER KAPITALZINS-THEORIEN.

INNSBRUCK.
VERLAG DER WAGNER'SCHEN UNIVERSITÄTS-BUCHHANDLUNG.
1884.

Positive Theorie des Kapitals

von
Eugen von Böhm-Bawerk

Mit einem Vorwort von Prof. Dr. Friedrich Wiesner, Wien

Verlag von Gustav Fischer
Wien

1884
Verlag von Gustav Fischer
Wien

KARL MARX AND THE CLOSE OF HIS SYSTEM

A Criticism

By
Eugen v. Böhm-Bawerk

AUSTRIAN MINISTER OF FINANCE, AND HONORARY
PROFESSOR OF POLITICAL ECONOMY IN
THE UNIVERSITY OF VIENNA

Translated by Alice M. Macdonald

WITH A PREFACE
BY JAMES BONAR, M.A., LL.D.

London
T. Fisher Unwin
Paternoster Square
1898

Eugen von Böhm-Bawerk, "Zum Abschluß des Marxschen Systems", in *Staatswissenschaftliche Arbeiten. Festgaben für Karl Knies*, hrsgb. von Otto von Boenigk, Haering: Berlin 1896, S. 87-205.

Κριτική στον Marx για τον μετασχηματισμό των εργασιακών αξιών σε τιμές παραγωγής: Ισχύει μόνο για σταθερή οργανική σύνθεση του κεφαλαίου

Eugen von Böhm-Bawerk (1851 –1914)

(1) the justified expectation of an objectively more abundant satisfaction of future needs; (2) the subjective underestimation of future needs or overestimation of future resources, due to incorrect calculations or weakness of will which causes the apparent superiority of present over future goods; and (3) the technical superiority of present goods (including present productive goods) over those in the future.

Θεωρία επιτοκίου

Θεωρία κεφαλαίου

Τέλος Ενότητας

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών

Ιστορία Οικονομικών Θεωριών

Ενότητα **10**: Μετά την εδραίωση της νεοκλασικής
θεωρίας: Keynes, κ.α.

Νίκος Θεοχαράκης

Σχολή Οικονομικών και Πολιτικών Επιστημών
Τμήμα Οικονομικών Επιστημών

Σκοπός μαθήματος

- Να καταδείξει την διαφορά μεταξύ της νεοκλασικής οικονομικής θεωρίας και κλασικής πολιτικής οικονομίας
- Να αναλύσει τις οικονομικές θεωρίες του Joseph Schumpeter
- Να αναλύσει τις οικονομικές θεωρίες του John Maynard Keynes

Περιεχόμενα ενότητας

- Διαφορές κλασικής πολιτικής οικονομίας και νεοκλασικής θεωρίας
- Joseph A. Schumpeter
- John Maynard Keynes

Διαφορές κλασικής πολιτικής οικονομίας και νεοκλασικής οικονομικής θεωρίας

Διαφορές κλασικής πολιτικής οικονομίας και νεοκλασικής οικονομικής θεωρίας

Alessandro Roncaglia, *The Wealth of Ideas*, Cambridge UP, 2005

Διαφορές κλασικής πολιτικής οικονομίας και νεοκλασικής οικονομικής θεωρίας

Κλασική πολιτική οικονομία

- *Οικονομικό πρόβλημα:*

Ανάλυση των συνθηκών που εγγυώνται τη λειτουργία ενός οικονομικού συστήματος βασισμένου στον καταμερισμό της εργασίας, και συνεπώς την ανάλυση της παραγωγής, της διανομής, της συσσώρευσης και της κυκλοφορίας του προϊόντος

Νεοκλασική οικονομική θεωρία

- *Οικονομικό πρόβλημα:*

Η άριστη χρήση των σπάνιων διαθέσιμων πόρων για την ικανοποίηση των αναγκών και των επιθυμιών των οικονομικών υποκειμένων

Διαφορές κλασικής πολιτικής οικονομίας και νεοκλασικής οικονομικής θεωρίας

Κλασική πολιτική οικονομία

- *Θεωρία της αξίας:*

Αντικειμενική:

Βασισμένη στο κόστος παραγωγής [εργασία]

Νεοκλασική οικονομική θεωρία

- *Θεωρία της αξίας:*

Υποκειμενική:

Βασισμένη στην εκτίμηση της χρησιμότητας των αγαθών από τους καταναλωτές

Διαφορές κλασικής πολιτικής οικονομίας και νεοκλασικής οικονομικής θεωρίας

Κλασική πολιτική οικονομία

- *Θεωρία της ισορροπίας:*

Στην κλασική πολιτική οικονομία το πρόβλημα των σχετικών τιμών είναι διακριτό από τις αποφάσεις που σχετίζονται με το επίπεδο της παραγωγής και της διανομής. Η ισορροπία αντιμετωπίζεται ως **κυκλική ροή**.

Νεοκλασική οικονομική θεωρία

- *Θεωρία της ισορροπίας :*

Αποτελεί κεντρική έννοια.

Αντιστοιχεί στην άριστη κατανομή των σπάνιων διαθέσιμων πόρων και ταυτίζεται με ένα σύνολο τιμών για όλες τις οικονομικές μεταβλητές, τιμές και ποσότητες ταυτόχρονα.

Η ισορροπία ξεκινά από **δεδομένους πόρους ή από δεδομένες προτιμήσεις των ατόμων.**

Διαφορές κλασικής πολιτικής οικονομίας και νεοκλασικής οικονομικής θεωρίας

Κλασική πολιτική οικονομία

- *Θεωρία τιμών:*
Οι τιμές αντανακλούν τη δυσκολία της παραγωγής

Νεοκλασική οικονομική θεωρία

- *Θεωρία τιμών:*
Οι τιμές αποτελούν δείκτες της σπανιότητας των αγαθών σε σχέση με τις προτιμήσεις των καταναλωτών

Διαφορές κλασικής πολιτικής οικονομίας και νεοκλασικής οικονομικής θεωρίας

Κλασική πολιτική οικονομία

- *Διανομή του εισοδήματος:*

Οι μισθοί είναι εξωγενώς δεδομένοι. Καθορίζονται βιολογικά, ιστορικά, κοινωνικά, ηθικά, πολιτικά.

Νεοκλασική οικονομική θεωρία

- *Διανομή του εισοδήματος :*

Οι αμοιβές των παραγωγικών συντελεστών καθορίζονται ενδογενώς στο οικονομικό σύστημα στο πλαίσιο της θεωρίας της οριακής παραγωγικότητας

Διαφορές κλασικής πολιτικής οικονομίας και νεοκλασικής οικονομικής θεωρίας

Ernesto Screpanti & Stefano Zamagni, *An Outline of the History of Economic Thought*, Oxford UP, 2005, 2nd edition

Διαφορές κλασικής πολιτικής οικονομίας και νεοκλασικής οικονομικής θεωρίας

Κλασική πολιτική οικονομία

- *Οικονομική μεγέθυνση*

Πρώτιστο μέλημα των κλασικών η ανάλυση της οικονομικής μεγέθυνσης [Δυναμικό σύστημα]

Νεοκλασική οικονομική θεωρία

- Οικονομική μεγέθυνση

Παρά κάποιο ενδιαφέρον για τη μεγέθυνση στους νεοκλασικούς η ανάλυση εστιάζεται στη στατική μεγιστοποίηση. [Στατικό σύστημα]

Διαφορές κλασικής πολιτικής οικονομίας και νεοκλασικής οικονομικής θεωρίας

Κλασική πολιτική οικονομία

-

Νεοκλασική οικονομική θεωρία

- Ανάλυση των συνθηκών που εξασφαλίζουν την άριστη κατανομή δεδομένων πόρων. Μία αρχή με παγκόσμια ισχύ που αγκαλιάζει ολόκληρη την οικονομική πραγματικότητα.
- Lionel Robbins 'Scarcity of means to satisfy ends of varying importance is an almost ubiquitous condition of human behaviour. Here, then, is the unity of subject of Economic Science, the forms assumed by human behaviour in disposing of scarce means' (*An Essay on the Nature and Significance of Economic Science*, p. 15).
- P. A. Samuelson: Μία απλή αρχή στην καρδιά όλων των οικονομικών προβλημάτων: μια μαθηματική συνάρτηση προς μεγιστοποίηση υπό περιορισμούς. (*Foundations of Economic Analysis*)

Διαφορές κλασικής πολιτικής οικονομίας και νεοκλασικής οικονομικής θεωρίας

Κλασική πολιτική οικονομία

- [Η χρησιμότητα απαραίτητη για την ύπαρξη ανταλλακτικής αξίας αλλά δεν αποτελεί το μέτρο της]

Νεοκλασική οικονομική θεωρία

- Αποδοχή της ωφελμιστικής προσέγγισης Η αρχή αυτή προϋπήρχε στους Galiani, Beccaria, Bentham, Say, Senior, Bastiat, Cournot, και κυρίως στο Gossen.
- Η βασική συμβολή των Jevons, Menger, και Walras έγκειται στην πλήρη και συνεπή επαναδιατύπωση της θεωρίας της αξίας που βασίζεται στη χρησιμότητα και στην υπόθεση της φθίνουσας οριακής χρησιμότητας.
- Μια ειδική εκδοχή της ωφελμιστικής φιλοσοφίας όπου η ανθρώπινη συμπεριφορά ανάγεται αποκλειστικά στον **ορθολογικό** υπολογισμό για τη μεγιστοποίηση της χρησιμότητας.
- Η αρχή αυτή έχει παγκόσμια ισχύ και μπορεί από μόνη της να εξηγήσει την οικονομική πραγματικότητα.

Διαφορές κλασικής πολιτικής οικονομίας και νεοκλασικής οικονομικής θεωρίας

Κλασική πολιτική οικονομία

- Δεν υπάρχει κάτι αντίστοιχο

Νεοκλασική οικονομική θεωρία

- Μέθοδος: Η αρχή της υποκατάστασης.
- Στην θεωρία της κατανάλωσης ένα «καλάθι» αγαθών υποκαθιστά ένα άλλο.
- Στη θεωρία της παραγωγής ένας συνδυασμός παραγωγικών συντελεστών υποκαθιστά έναν άλλο.
- Η μέθοδος προϋποθέτει ότι όλες οι επιλογές είναι «ανοιχτές» και αναστρέψιμες.

Διαφορές κλασικής πολιτικής οικονομίας και νεοκλασικής οικονομικής θεωρίας

Κλασική πολιτική οικονομία

- Οι κοινωνικές τάξεις στο κέντρο της ανάλυσης

Νεοκλασική οικονομική θεωρία

- Οικονομικοί δρώντες: Η βασική μονάδα ανάλυσης είναι τα **άτομα** που λαμβάνουν αποφάσεις. Δεν υπάρχουν συλλογικοί δρώντες, κοινωνικές τάξεις.
- **Μεθοδολογικός ατομισμός**

Διαφορές κλασικής πολιτικής οικονομίας και νεοκλασικής οικονομικής θεωρίας

Κλασική πολιτική οικονομία

- Ιστορικότητα των οικονομικών νόμων

Νεοκλασική οικονομική θεωρία

- Τα οικονομικά προσομοιάζουν με τις φυσικές επιστήμες και οι οικονομικοί νόμοι έχουν την ισχύ των φυσικών νόμων.
- Το πρόβλημα της σπανιότητας εγκαθιδρύει την παγκοσμιότητα της ισχύος των οικονομικών νόμων.
- Οι κοινωνικές σχέσεις εξοβελίζονται και υποκαθίστανται από τεχνικές σχέσεις.
- Ο ατομικιστικός αναγωγισμός εξαφανίζει τις κοινωνικές τάξεις, ο αντι-ιστορικός αναγωγισμός εξαφανίζει τις κοινωνικές σχέσεις και τη μελέτη των αλλαγών τους.

Διαφορές κλασικής πολιτικής οικονομίας και νεοκλασικής οικονομικής θεωρίας

Κλασική πολιτική οικονομία

- **Αντικειμενική** θεωρία της αξίας
- Οι αξίες είναι ανεξάρτητες από τις υποκειμενικές επιλογές. Τα άτομα αποδέχονται ή απορρίπτουν αλλά δεν τις επηρεάζουν.

Νεοκλασική οικονομική θεωρία

- **Υποκειμενική** θεωρία της αξίας.
- Οι αξίες είναι ατομικές και υποκειμενικές.
- **Ατομικές** διότι αποτελούν σκοπό συγκεκριμένων ατόμων.
- **Υποκειμενικές** διότι προκύπτουν από υποκειμενική επιλογή.
- **Πόρισμα:** Η διανομή του εισοδήματος αποτελεί μια ειδική περίπτωση της θεωρίας της αξίας, ο καθορισμός της αξίας των υπηρεσιών των παραγωγικών συντελεστών και όχι η διανομή του εισοδήματος μεταξύ κοινωνικών τάξεων.

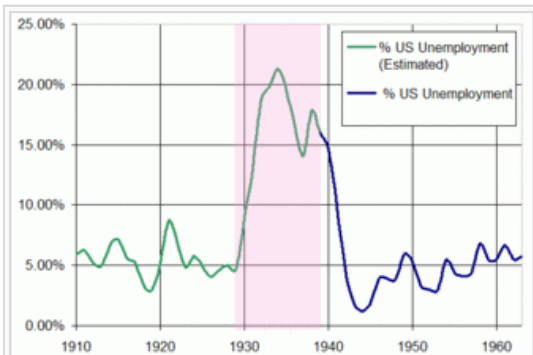
Η μεγάλη ύφεση

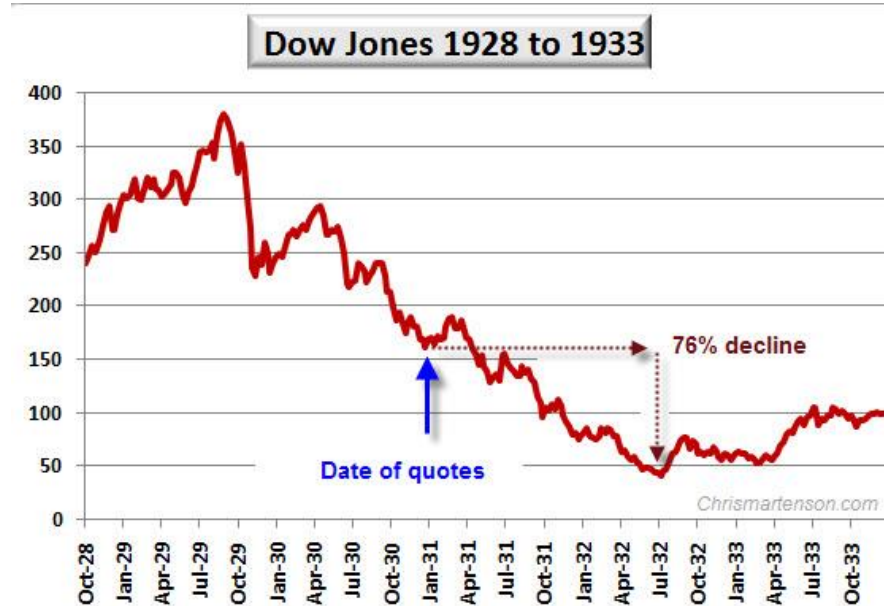
Η μεγάλη ύφεση

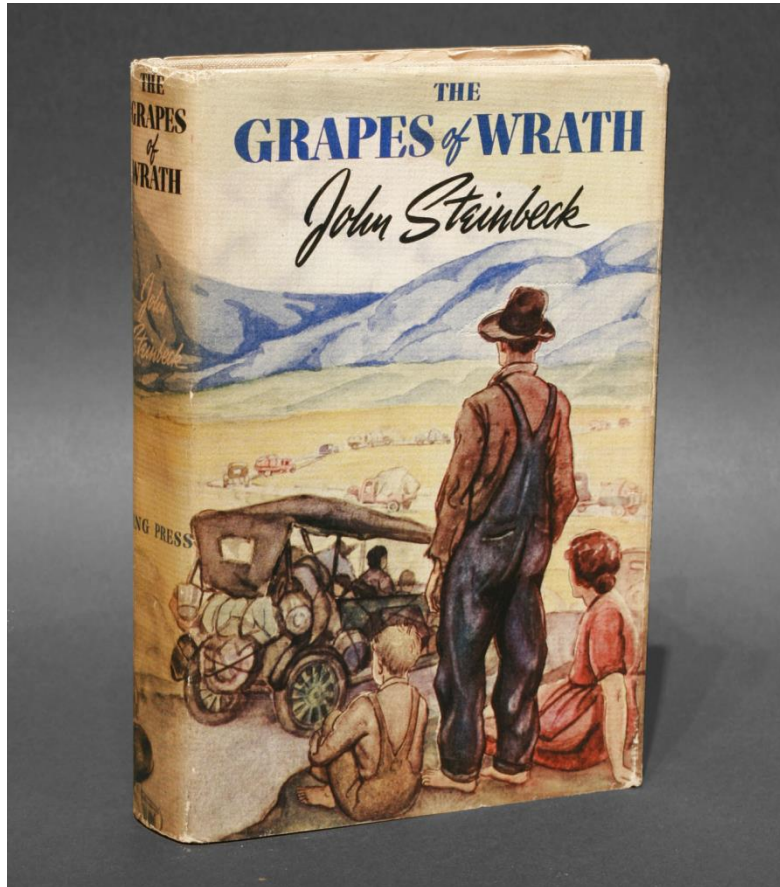
USA annual real GDP from 1910–60, with the years of the Great Depression (1929–1939) highlighted.

The unemployment rate in the US 1910–1960, with the years of the Great Depression (1929–1939) highlighted.

Η μεγάλη ύφεση

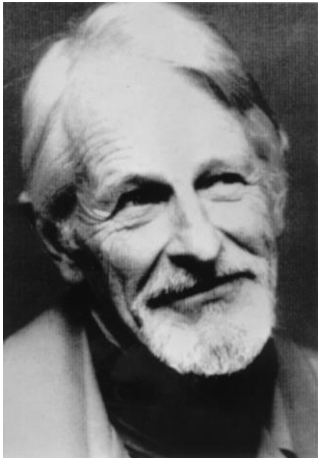

Η μεγάλη ύφεση

I went to university in the fateful 1930, and during the four-year course I watched the almost complete collapse of the American economy. I also had occasion, at that time, to hear my Professor of Banking, who was also the Vice-President of the New York Federal Reserve, admitting during a lecture that he did not know why the President had ordered the closure of all the banks the day before. My grandfather's bank did not open again and later my father also went bankrupt. I studied these events: my conversion can be seen from the fact that the subject of my thesis was Marxism. Having observed the incompetence and impotence of the Government, I decided to change to Economics, hoping to find there the key to understanding the events: even if this was rendered impossible by the useless orthodoxy of the period.

R.M. Goodwin

3 Δρόμοι

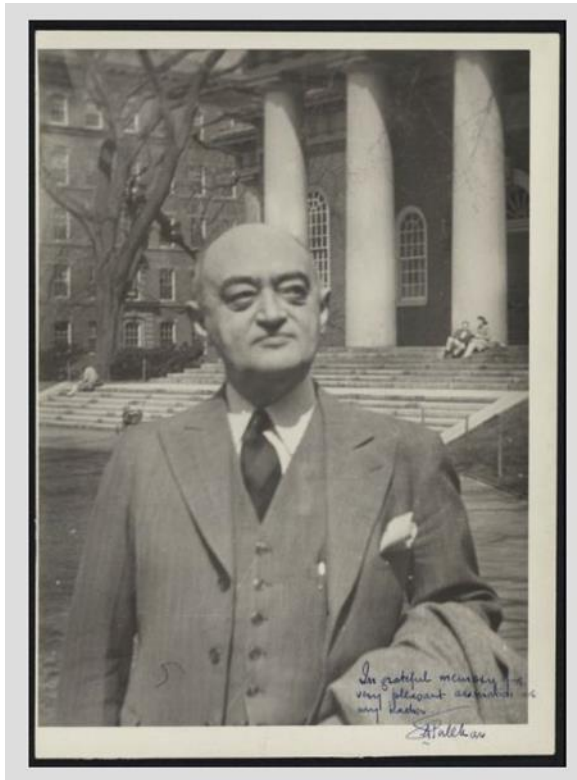
1. Μαρξισμός
2. Εσωστρέφεια
3. Αλλαγή της θεωρίας

Joseph Alois Schumpeter (1883–1950)

Joseph Alois Schumpeter (1883–1950)

Harvard University, Harvard University Archives, W369445_1

Joseph Alois Schumpeter (1883–1950)

Harvard University, Harvard University Archives, W369441_1

Joseph Alois Schumpeter (1883–1950)

1883 Γέννηση στο Triesch [Třešť] στη Μοραβία, σήμερα στην Τσεχία, τότε μέρος της Αυστροουγγρικής αυτοκρατορίας.

1901 Σπουδάζει οικονομικά στη Νομική Σχολή της Βιέννης

Καθηγητές Friedrich von Wieser, Eugen von Philippovich, Eugen von Böhm-Bawerk.

Συμμαθητές Ludwig von Mises, Emil Lederer και οι Αυστρομαρξιστές Otto Bauer και Rudolf Hilferding.

1906 Διδάκτωρ Νομικής.

Πηγαίνει στο Κάιρο στο Διεθνές Δικαστήριο

1908 *Das Wesen und der Hauptinhalt der theoretischen Nationalökonomie.*
Habilitationsschrift.

1909 Διδάσκει στο Czernowicz

1911 *Theorie der wirtschaftlichen Entwicklung: eine Untersuchung über Unternehmergewinn, Kapital, Kredit, Zins und den Konjunkturzyklus*

1911-1918 Καθηγητής στο Graz

1914 *Epochen der Dogmen- und Methodengeschichte*

1919 Υπουργός Οικονομικών της Αυστριακής Δημοκρατίας.

1920–1924 Πρόεδρος της Biedermann Bank, Χρεοκοπία.

1924 Καθηγητής στη Βόννη

1926 Θάνατος μητέρας και δεύτερης γυναίκας του

1932 Καθηγητής στο Harvard

1939 *Business Cycles: A Theoretical, Historical and Statistical Analysis of the Capitalist Process.*

1940–1941 Πρόεδρος της Econometric Society.

1942 *Capitalism, Socialism and Democracy*

1948 Πρόεδρος της American Economic Association

1950 Θάνατος

1952 *Ten Great Economists*

1954 *History of Economic Analysis*

Joseph Alois Schumpeter (1883–1950)

Das Wesen und der Hauptinhalt der theoretischen Nationalökonomie, 1908

Μεθοδολογικός ατομισμός

VI. Kapitel.

Der methodologische Individualismus.

§ 1. Wir haben die Unklarheiten, die um die Werthypothese und um das Problem der Motive des menschlichen Handelns herumliegen, aus unserem Wege entfernt. Es erübrigt nur noch zu rechtfertigen, daß auch wir vom Güterbesitze des Individuums ausgehen. Wir müssen sicher erwarten, daß das auf einigen Widerspruch stoßen wird, da bekanntlich die individualistische Betrachtungsweise gegenwärtig vielfach als verfehlt angesehen wird: Der Atomismus ist ja einer der beliebtesten Angriffspunkte der Gegner der Theorie. Die Betrachtung der Klassiker ging vom Individuum aus und die neuere Ökonomie ist derselben im großen und ganzen gefolgt und hat sich so denselben Angriffen ausgesetzt, welche zuerst gegen die ersten gerichtet wurden. Der Gegner der Theorie ist sich im allgemeinen nicht bewußt, daß ein und was für ein Unterschied zwischen dem alten und dem neuen System der Ökonomie in diesem Punkte besteht und richtet seine Argumente meist unterschiedlos gegen beide. Die Theoretiker sind die Antwort nicht schuldig geblieben, und wir haben eine jener Kontroversen vor uns, welche jene eigentümliche Resultatlosigkeit aufweisen, die wir bei so vielen die Grundfragen unserer Disziplin betreffenden Diskussionen finden: Beide Teile halten sich allgemeine Argumente vor und verteidigen dieselben mit einer durch die angenommene politische und soziale Tragweite derselben bedingten Erbitterung. Natürlich kann

Η φύση και η ουσία της θεωρητικής πολιτικής οικονομίας

Das Wesen und der Hauptinhalt

der

theoretischen Nationalökonomie.

Von

Dr. Joseph Schumpeter.

Leipzig,

Verlag von Duncker & Humblot.

1908.

Σ

<http://mises.org/document/3862/Methodological-Individualism>

Joseph Alois Schumpeter (1883–1950)

Theorie der wirtschaftlichen Entwicklung: eine Untersuchung über Unternehmergewinn, Kapital, Kredit, Zins und den Konjunkturzyklus, 1^η εκδ. 1911, 2^η εκδ. 1926

Θεωρία της οικονομικής ανάπτυξης: Μια έρευνα για το επιχειρηματικό κέρδος, το κεφάλαιο, την πίστη, τον τόκο και τον οικονομικό κύκλο

Joseph Alois Schumpeter (1883–1950)

Η Βαλρασιανή γενική ισορροπία δεν είναι επαρκής για την ανάλυση του καπιταλισμού

Ποιοτική μεταβολή (καινοτομία)

5 είδη καινοτομίας

1. Η εισαγωγή ενός νέου αγαθού – δηλ. ενός αγαθού με το οποίο οι καταναλωτές δεν είναι εξοικειωμένοι – ή μιας νέας ποιότητας ενός αγαθού.
2. Η εισαγωγή μιας νέας μεθόδου παραγωγής, δηλ., μιας μεθόδου η οποία δεν έχει πρακτικά δοκιμαστεί στον αντίστοιχο βιομηχανικό κλάδο, η οποία δεν είναι απαραίτητο να βασίζεται πάνω σε μία επιστημονικά νέα ανακάλυψη, και η οποία μπορεί να έγκειται σε μια νέα μέθοδο εμπορικής διαχείρισης του αγαθού
3. Το άνοιγμα μιας νέας αγοράς, δηλ. μιας αγοράς στην οποία ο συγκεκριμένος βιομηχανικός κλάδος της υπό εξέταση χώρας δεν έχει εισέλθει ακόμα, ανεξάρτητα από το εάν ή όχι η αγορά αυτή προϋπήρχε.
4. Η κατάκτηση μιας νέας πηγής προμήθειας πρώτων ή ημικατεργασμένων υλών, πάλι ανεξάρτητα από το εάν η πηγή αυτή προϋπήρχε ή δημιουργήθηκε εκ νέου.
5. Η νέα οργάνωση ενός κλάδου, όπως η δημιουργία μονοπωλιακής θέσης, π.χ., μέσω της δημιουργίας ενός τραστ (γερμ. *Vertristung*) ή η διάλυση μιας μονοπωλιακής θέσης.

Δημιουργική καταστροφή (*creative destruction*)

Επιχειρηματίας (κέρδη δυναμικά και μονοπωλιακά επηρεάζουν τον κύκλο της τραπεζικής πίστης)

Joseph Alois Schumpeter (1883–1950)

Οικονομικοί κύκλοι (Business Cycles)

1^ο κύμα

2^ο κύμα

Καινοτομίες σε σμήνη ή ομάδες

3 ειδών κύκλοι

Kondratieff (60 χρόνια)

Juglar (10 χρόνια)

Kitchin (40 μήνες)

Nikolai Dmitriyevich Kondratiev (Kondratieff),
Никола́й Дми́триевич Кондра́тьев (1892 –1938)

Clément Juglar (1819–1905)

Joseph Kitchin (1861–1932)

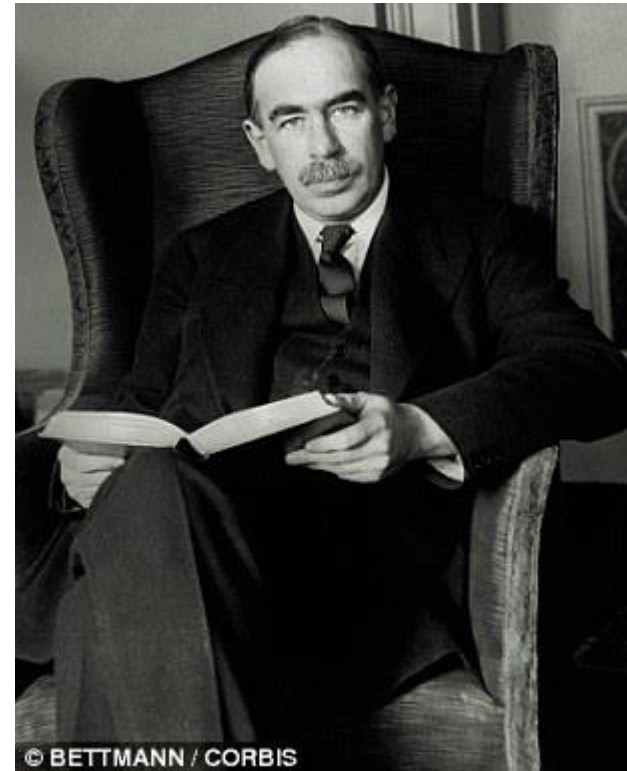
John Maynard Keynes (1883–1946)

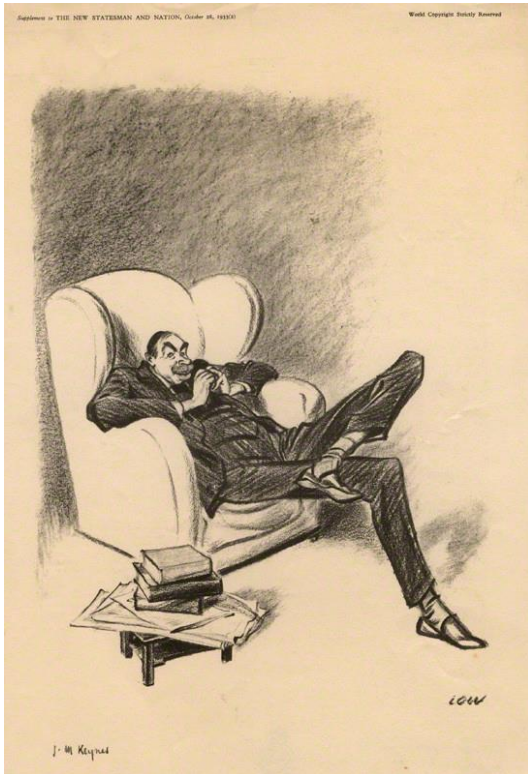
John Maynard Keynes (1883–1946)

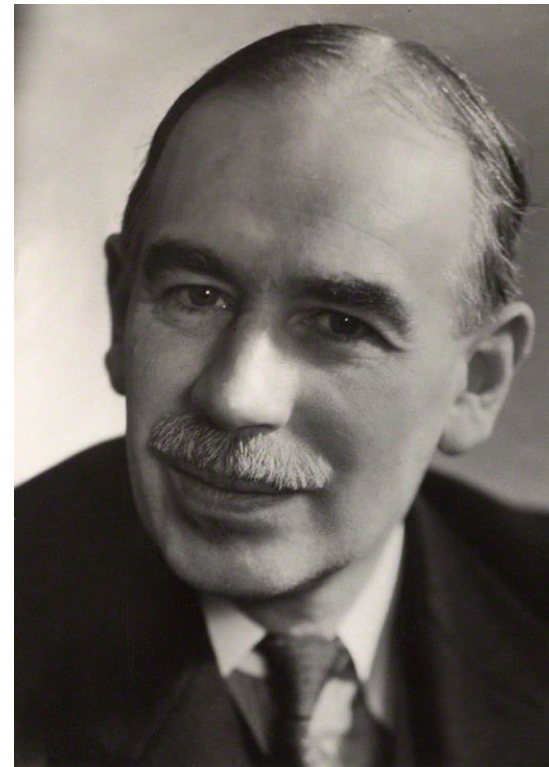
John Maynard Keynes, Baron Keynes
by Gwendolen ('Gwen') Raverat (née Darwin) pen and ink
and watercolour, circa 1908, NPG

John Maynard Keynes (1883–1946)

John Maynard Keynes, Baron Keynes
after Sir David Low, reproduction of drawing,
published 1932, NPG

John Maynard Keynes, Baron Keynes
by Ramsey & Muspratt, bromide print,
1937, NPG

John Maynard Keynes (1883–1946)

John Maynard Keynes, Baron Keynes
by Tim Gidal (Nachum Ignaz Gidalewitsch)
bromide fibre print, 1940, NPG

John Maynard Keynes, Baron Keynes
by Walter Stoneman, bromide print, July 1940,
NPG

John Maynard Keynes (1883–1946)

1883 (5 Ιουνίου) Γεννιέται στο Cambridge

Ο πατέρας του John Neville Keynes είναι μαθητής του Marshall και ο ανώτερος διοικητικά υπάλληλος του Πανεπιστημίου

Η μητέρα του Florence Ada Keynes (née Brown) από τις πρώτες απόφοιτες και η πρώτη γυναίκα δήμαρχος του Cambridge.

Σπουδάζει στο Eton και στο King's College (classics & mathematics)

Γίνεται μέλος της μυστικής εταιρείας Apostles. Στα μέλη της συγκαταλέγονται οι Bertrand Russell, Alfred North Whitehead & Lytton Strachey. Ο Strachey είναι μέλος του Bloomsbury Group που περιλαμβάνει τον Keynes, Duncan Grant, Clive Bell, E.M. Forster, Virginia Woolf, Leonard Woolf, Roger Fry, κ.α.

Υιοθετεί την φιλοσοφία του G.E. Moore

Με πτυχίο στα μαθηματικά το 1906 δίνει εξετάσεις για το Civil Service και έρχεται δεύτερος.

Καταλήγει στο India Office. Γράφει το Indian currency and finance το οποίο εκδίδεται το 1913.

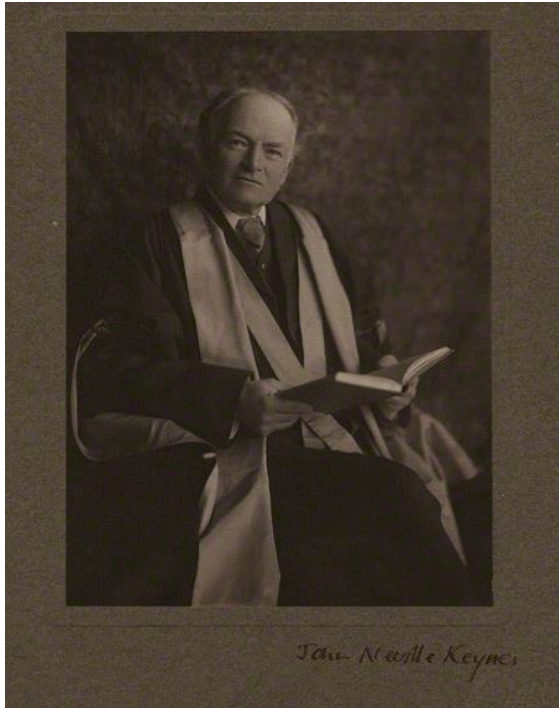
Παραλείπεται από το India Office και γίνεται λέκτορας στα οικονομικά στο King's College. Τον μισθό του τον πληρώνει ο Ρίγου με τον οποίο μελλοντικά θα είναι αντίπαλοι στα οικονομικά.

Γίνεται εταίρος του King's College το 1909. Το 1924 γίνεται Bursar του Κολλεγίου και αυξάνει τη περιουσία του.

Το 1911 με την υποστήριξη του Marshall γίνεται editor του *Economic Journal* και το 1913 secretary στην Royal Economic Society. Παρέμεινε στις θέσεις αυτές για πάνω από 30 χρόνια.

John Maynard Keynes (1883–1946)

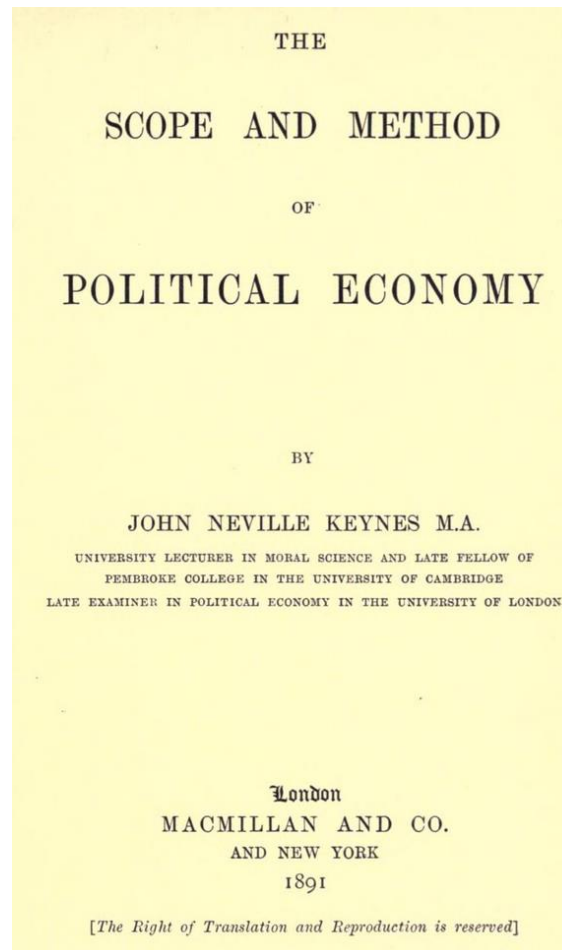
(John) Neville Keynes (1852-1949)
by (Mary) Olive Edis (Mrs Galsworthy), platino-
type on photographer's card mount, 1914, NPG

Florence Ada Keynes (née Brown) (1861-1958),
by (Mary) Olive Edis (Mrs Galsworthy) sepia-
toned matte print on photographer's card
mount, 1920s NPG

John Maynard Keynes (1883–1946)

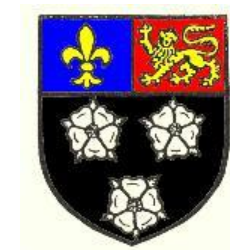
John Maynard Keynes (1883–1946)

Eton College

King's College, Cambridge

John Maynard Keynes (1883–1946)

John Maynard Keynes (1883–1946)

Bertrand Arthur William Russell, 3rd Earl Russell; John Maynard Keynes, Baron Keynes; Lytton Strachey
by Lady Ottoline Morrell, vintage snapshot print, 1915, NPG

John Maynard Keynes (1883–1946)

The Memoir Club, by Vanessa Bell (née Stephen)
oil on canvas, circa 1943, NPG

- (Arthur) Clive Heward Bell (1881-1964), Art critic.
- Quentin Claudian Stephen Bell (1910-1996), Artist and writer; son of Clive and Vanessa Bell.
- Vanessa Bell (née Stephen) (1879-1961), Painter; sister of Virginia Woolf.
- Edward Morgan Forster (1879-1970), Novelist.
- David Garnett (1892-1981), Writer.
- Duncan Grant (1885-1978), Artist.
- John Maynard Keynes, Baron Keynes (1883-1946), Economist.
- Lydia Lopokova (Lady Keynes) (1892-1981), Ballet dancer; wife of Baron Keynes.
- Sir Desmond MacCarthy (1877-1952), Writer and critic.
- Mary ('Molly') MacCarthy (née Warre-Cornish), Lady MacCarthy (1882-1953), Writer; wife of Sir Desmond MacCarthy.
- Leonard Sidney Woolf (1880-1969), Writer and publisher.

Duncan Grant, Leonard Woolf, Vanessa Bell, Clive Bell, David Garnett, Maynard and Lydia Keynes, Desmond and Molly MacCarthy, Quentin Bell and E.M. Forster.

John Maynard Keynes (1883–1946)

Duncan Grant & Maynard Keynes

John Maynard Keynes (1883–1946)

Virginia Woolf (1882 – 1941)

Roger Fry (1866 –1934)

Edward Morgan Forster (1879 –1970)

John Maynard Keynes (1883–1946)

46 Gordon Square in London, where Virginia Woolf lived with her siblings from 1904 to 1907 (the first among the writer's five Bloomsbury addresses) and where John Maynard Keynes lived from 1916 to 1946.

John Maynard Keynes (1883–1946)

The Dreadnought hoaxers in Abyssinian regalia; Virginia Woolf is the bearded figure on the far left

John Maynard Keynes (1883–1946)

Κατά τη διάρκεια του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου δήλωσε αντιρρησίας συνείδησης αν και εργαζόταν για το Υπουργείο Οικονομικών σε θέματα που σχετίζονταν με τη χρηματοδότηση του πολέμου. Το 1919 υπήρξε μέλος της Βρετανικής αντιπροσωπείας στο Συνέδριο για τη Συνθήκη Ειρήνης των Βερσαλλιών. Παραιτήθηκε διαφωνώντας για τις μεγάλες πολεμικές αποζημιώσεις στη Γερμανία. Γράφει το *The economic consequences of the peace*.

Γράφει διάφορα άρθρα και δημοσιεύει το *Treatise on probability* (1921) και το *Tract on monetary reform* το 1923.

Γίνεται Πρόεδρος του ΔΣ μιας ασφαλιστικής εταιρείας και παίζει στο χρηματιστήριο.

Το 1925 παντρεύεται την πρώτη μπαλαρίνα του Ρώσικου μπαλέτου Lydia Lorokona.

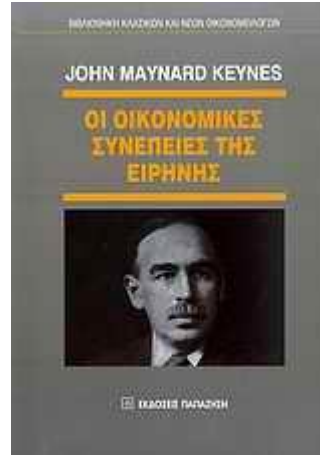
Το 1925 γράφει και το *The Economic Consequences of Mr. Churchill*, εναντίον της εισόδου της Μεγάλης Βρετανίας στον Κανόνα του Χρυσού.

John Maynard Keynes (1883–1946)

Jan Christian Smuts; John Maynard Keynes, Baron Keynes, by Unknown photographer bromide print, 1933, NPG

Οι οικονομικές συνέπειες της ειρήνης

John Maynard Keynes

μετάφραση: Θωμάς

Νουτσόπουλος

επιμέλεια: Μιχάλης

Ψαλιδόπουλος, Εκδόσεις

Παπαζήση, 2009

THE ECONOMIC CONSEQUENCES OF THE PEACE

BY

JOHN MAYNARD KEYNES, C.B.

FELLOW OF KING'S COLLEGE, CAMBRIDGE

NEW YORK

HARCOURT, BRACE AND HOWE

1920

John Maynard Keynes (1883–1946)

A TREATISE ON PROBABILITY

BY
JOHN MAYNARD KEYNES
FELLOW OF KING'S COLLEGE, CAMBRIDGE

MACMILLAN AND CO., LIMITED
ST. MARTIN'S STREET, LONDON
1921

A TRACT ON MONETARY REFORM

BY
JOHN MAYNARD KEYNES
FELLOW OF KING'S COLLEGE, CAMBRIDGE

MACMILLAN AND CO., LIMITED
ST. MARTIN'S STREET, LONDON
1924

But when great decisions are to be made, the State is a sovereign body of which the purpose is to promote the greatest good of the whole. When, therefore, we enter the realm of State action, *everything* is to be considered and weighed on its merits. Changes in Death Duties, Income Tax, Land Tenure, Licensing, Game Laws, Church Establishment, Feudal Rights, Slavery, and so on through all ages, have received the same denunciations from the absolutists of contract,—who are the real parents of Revolution.

THE END OF LAISSEZ-FAIRE

JOHN MAYNARD KEYNES

THIRD EDITION

Published by Leonard & Virginia Woolf at the
Wingard Press, 25 Bedford Square, London, W.C.1
1926

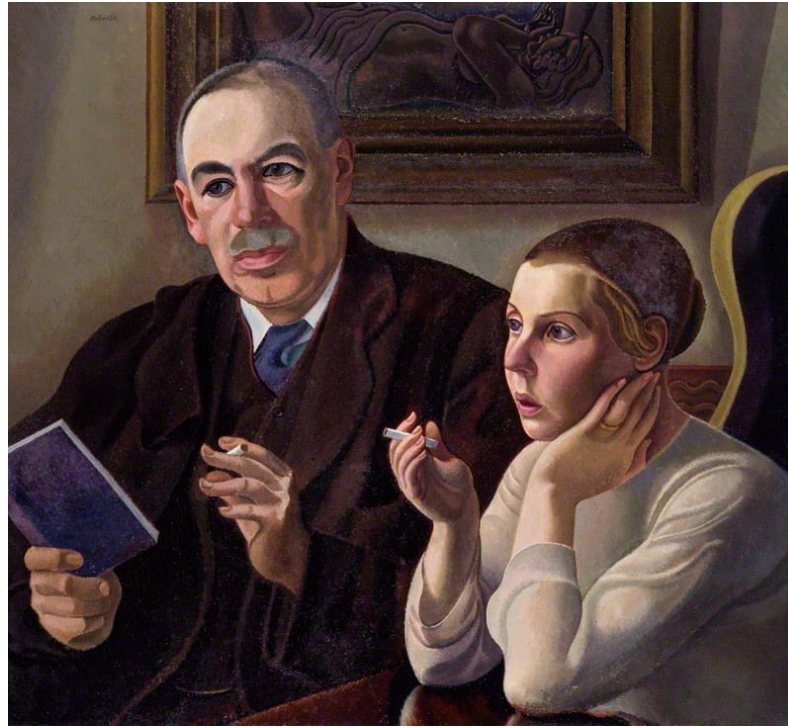
W. B. Eerdmans
ERDMANS LIBRARY
AMSTERDAM

John Maynard Keynes (1883–1946)

by Walter Benington, for Elliott & Fry, vintage print, 1920s, NPG

John Maynard Keynes, Baron Keynes;
Lydia Lopokova
by William Roberts
oil on canvas, signed 1932, NPG

Lydia Lopokova, (Лідія
Васільевна Лопухова;
1892 –1981)

John Maynard Keynes (1883–1946)

Το 1930 και το 1936, δημοσιεύει τα δύο έργα που τον καθιερώνουν ως θεωρητικό οικονομολόγο: το *Treatise on money* και το *General theory of employment, interest and money*.

Γράφει διάφορα προκλητικά δοκίμια που συλλέγονται στο *Essays in persuasion* (1931), και μια σειρά από βιογραφικά δοκίμια στο *Essays in biography* (1933).

Το 1936 ο Keynes εγκαινιάζει στο Cambridge το Arts Theatre.

Τον επόμενο χρόνο μια καρδιακή προσβολή τον αναγκάζει να μειώσει την παραγωγή του. Το 1940 διορίζεται Σύμβουλος στο Treasury και βυθίζεται εκ νέου στα προβλήματα της χρηματοδότησης του πολέμου διαπραγματευόμενος πολεμικά δάνεια με τις ΗΠΑ.

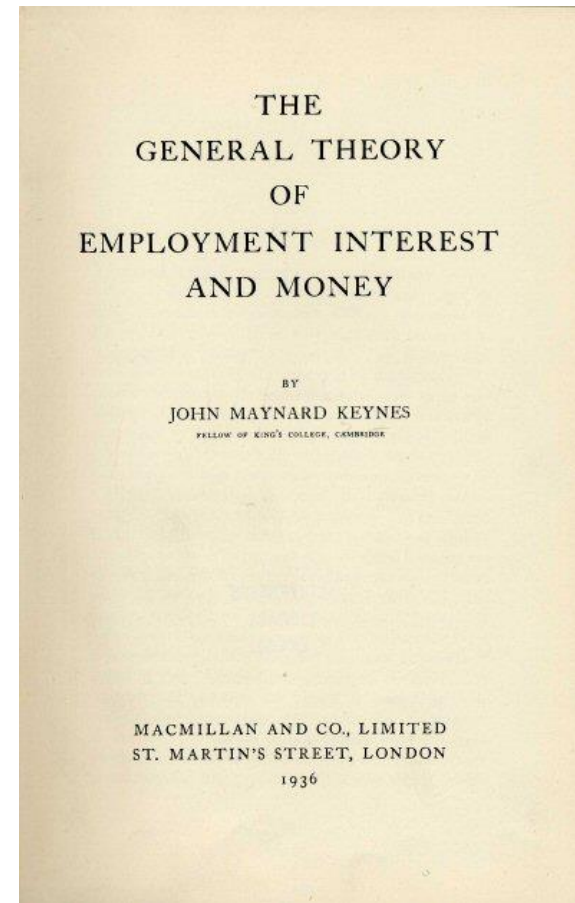
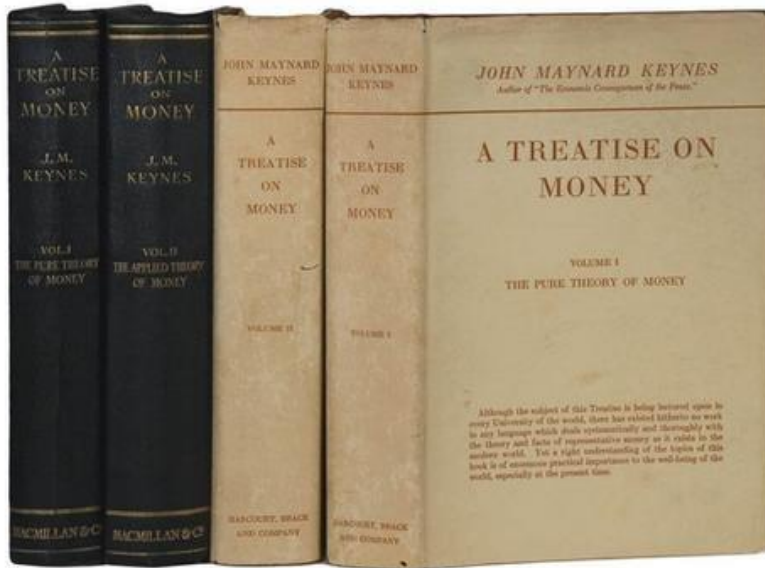
Το 1941 γίνεται μέλος του ΔΣ της Bank of England. Το 1942 γίνεται λόρδος με τον τίτλο Baron of Tilton. Κατά τη διάρκεια του πολέμου είχε ήδη αρχίσει να ετοιμάζει σχέδια για την αναμόρφωση της μεταπολεμικής διεθνούς οικονομικής τάξεως.

Τον Ιούλιο του 1944 έπαιξε ένα ηγετικό ρόλο στη διάσκεψη του *Bretton Woods*, αν και τον τελικό ρόλο τον είχαν οι ΗΠΑ και το τελικό σχέδιο αντανάκλούσε τις απόψεις του Αμερικανού αντιπροσώπου Harry Dexter White.

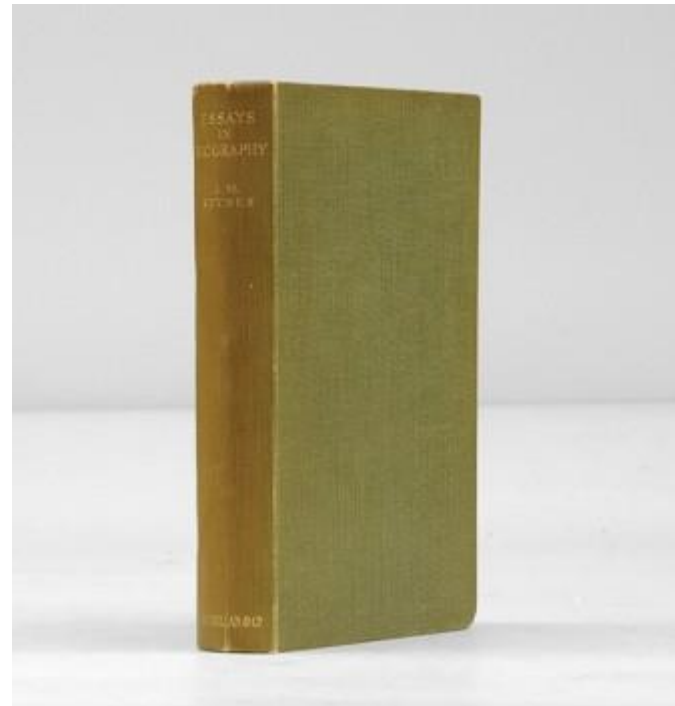
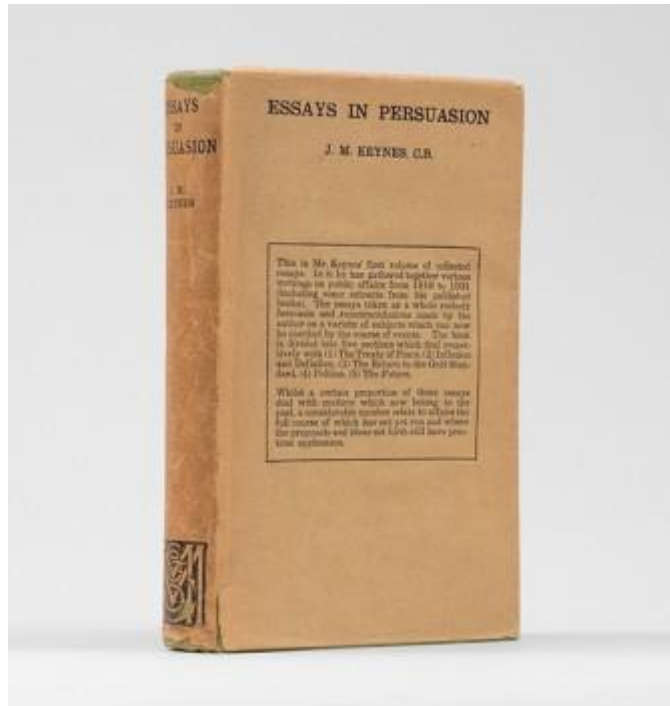
Η επόμενη καρδιακή προσβολή στο εξοχικό στο Tilton του Sussex στις 21 Απριλίου του 1946 οδήγησε στο θάνατό του.

John Maynard Keynes (1883–1946)

John Maynard Keynes (1883–1946)

John Maynard Keynes (1883–1946)

John Maynard Keynes (right) and Harry Dexter White at the inaugural meeting of the International Monetary Fund's Board of Governors in Savannah, Georgia, U.S., 8 March 1946

John Maynard Keynes (1883–1946)

Η πραγματεία περί πιθανότητας

CHAPTER XXVI

THE APPLICATION OF PROBABILITY TO CONDUCT

1. GIVEN as our basis what knowledge we actually have, the probable, I have said, is that which it is rational for us to believe. This is not a definition. For it is not rational for us to believe that the probable is true; it is only rational to have a probable belief in it or to believe it in preference to alternative beliefs. To believe one thing *in preference* to another, as distinct from believing the first true or more probable and the second false or less probable, must have reference to action and must be a loose way of expressing the propriety of *acting* on one hypothesis rather than on another. We might put it, therefore, that the probable is the hypothesis on which it is rational for us to act. It is, however, not so simple as this, for the obvious reason that of two hypotheses it may be rational to act on the less probable if it leads to the greater good. We cannot say more at present than that the probability of a hypothesis is one of the things to be determined and taken account of before acting on it.

Ορθολογική θεωρία πιθανότητας
Probability and “Weight of
argument”

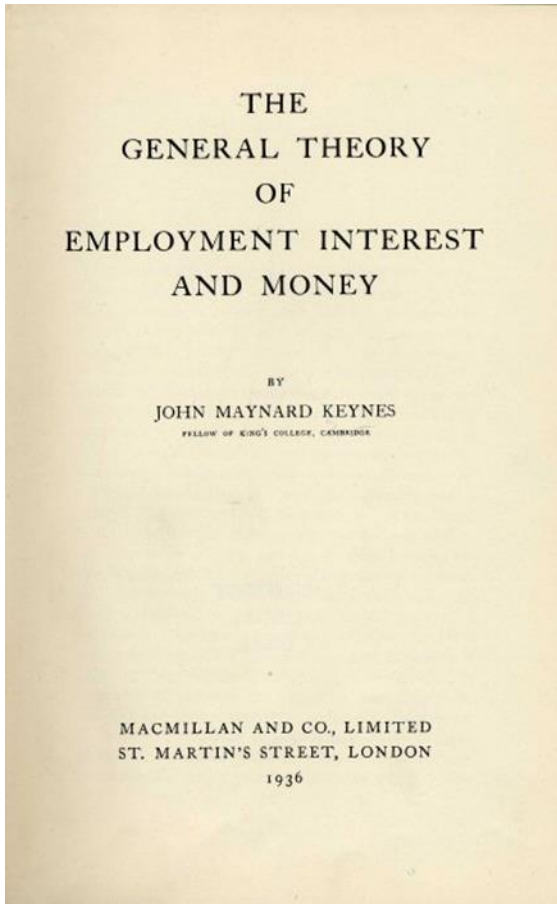
Αριθμητική τιμή πιθανότητας
3 είδη

1. Είναι δυνατόν να δώσουμε πιθανότητα μεταξύ 0 και 1.
2. Είναι δυνατόν να κατατάξουμε τα γεγονότα από το πιο απίθανο ως το πλέον πιθανό
3. Δεν είναι δυνατό να πούμε τίποτε.

Καταφεύγουμε σε συμβατικές συμπεριφορές και συντασσόμαστε με την πλειοψηφία (προσδοκίες)

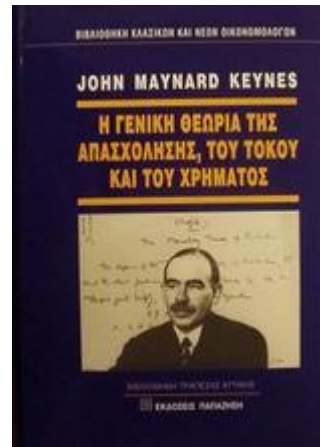

John Maynard Keynes (1883–1946)

Η αναλυτική δομή της Γενικής Θεωρίας στηρίζεται σε τρεις πυλώνες

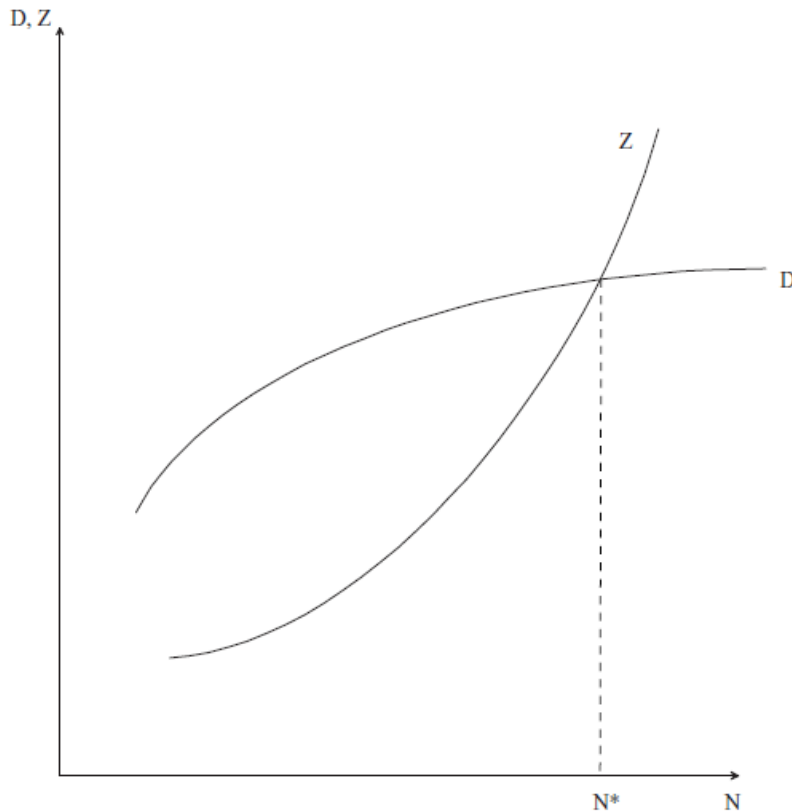
1. Η έννοια της ενεργού ζήτησης
2. Ο μηχανισμός του πολλαπλασιαστή και
3. Η θεωρία του επιτοκίου.

Η γενική θεωρία της απασχόλησης, του τόκου και του χρήματος
John Maynard Keynes
επιμέλεια: Μιχάλης Ψαλιδόπουλος,
μετάφραση: Θανάσης Αθανασίου,
Εκδόσεις Παπαζήση, 2001

John Maynard Keynes (1883–1946)

Η αρχή της ενεργού ζήτησης

Τομή δύο καμπυλών

1. Η συναθροιστική συνάρτηση προσφοράς
2. Η συναθροιστική συνάρτηση ζήτησης

Η συναθροιστική συνάρτηση προσφοράς συνδέει το N , τον αριθμό των απασχολούμενων εργατών [οριζόντιος άξονας] με τη μεταβλητή Z [κάθετος άξονας] που ορίζεται ως 'the aggregate supply price of the output from employing N men', ενώ η συναθροιστική συνάρτηση ζήτησης συνδέει το N με μια μεταβλητή D [επίσης κάθετος άξονας], που ορίζεται ως 'the proceeds which entrepreneurs expect to receive from the employment of N men'.

Δεν πρόκειται για συνηθισμένες καμπύλες προσφοράς και ζήτησης

John Maynard Keynes (1883–1946)

Με άλλα λόγια το Z δείχνει τα ελάχιστα αναμενόμενα έσοδα που είναι αναγκαία προκειμένου να πεισθούν οι επιχειρηματίες να απασχολήσουν N άτομα. Το συνολικό κόστος δεν είναι μόνο μισθοί, αλλά και κόστος υλικών, πάγια και αποσβέσεις καθώς και ένα ποσοστό κέρδους ικανό να κάνει τους επιχειρηματίες να συνεχίσουν τη δράση τους. Το D αντίθετα δείχνει πόσο προσδοκούν οι επιχειρηματίες να εισπράξουν απασχολώντας N άτομα. Και οι δύο καμπύλες εκφράζουν τις αποτιμήσεις των επιχειρηματιών όχι και των καταναλωτών.

Και οι δύο καμπύλες αυξάνουν με τον αριθμό των ατόμων. Αλλά η Z αυξάνεται πιο γρήγορα (έχει θετική δεύτερη παράγωγο) ενώ η D αυξάνεται πιο αργά (έχει αρνητική δεύτερη παράγωγο).

Σε ό,τι αφορά την ενεργό ζήτηση, αποτελείται από δύο συστατικά: κατανάλωση και επένδυση. Η κατανάλωση λόγω του «ψυχολογικού νόμου» αυξάνεται πιο αργά από το εισόδημα, ενώ η επένδυση εξαρτάται από τις μακροχρόνιες προσδοκίες των επενδυτών που μπορεί να θεωρηθούν ως δεδομένες από την πλευρά της ενεργού ζήτησης.

Σε ό,τι αφορά την προσφορά ήταν φυσικό για τον Μαρσαλιανό Keynes να θεωρήσει ότι όταν αυξάνει η απασχόληση – και βραχυχρόνια ο παραγωγικός εξοπλισμός παραμένει σταθερός – το οριακό κόστος αυξάνεται.

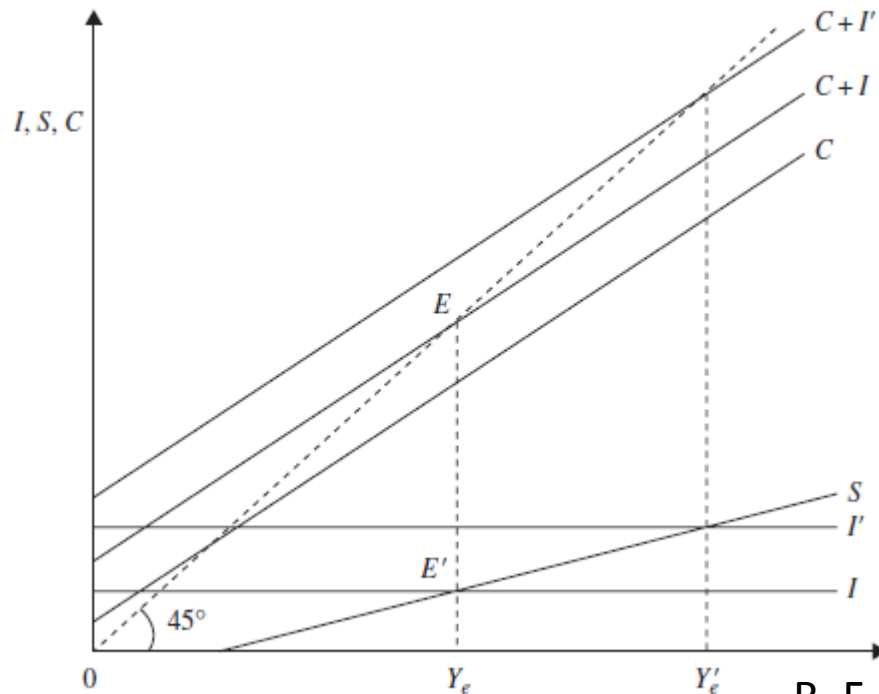
John Maynard Keynes (1883–1946)

Διάκριση μεταξύ κατανάλωσης και επένδυσης
Γίνονται από διαφορετικά οικονομικά υποκείμενα
Οι επενδύσεις είναι εκτός της κυκλικής ροής του εισοδήματος.
Λαμβάνονται από τους επιχειρηματίες με βάση τις προσδοκίες τους. Είναι αυτές που καθορίζουν το εισόδημα ισορροπίας. Το εισόδημα ισορροπίας πρέπει να είναι τέτοιο ώστε οι αποταμιεύσεις S να είναι ίσες με τις επενδύσεις I . Εφόσον $S=sY$ τότε $I=S=sY$ άρα $Y=I/s$. Ο πολλαπλασιαστής είναι το αντίστροφο της ροπής προς αποταμίευση.

John Maynard Keynes (1883–1946)

Πολλαπλασιαστής (Alvin Hansen, *A Guide to Keynes*, 1953)

$$C = C_0 + cY$$
$$Y = I + C = I + C_0 + cY$$

$$Y = (1/1-c)[C_0 + I]$$

$$\Delta Y = (1/1-c)\Delta I$$

Ρόλος Δημοσίων Δαπανών

R. F. Kahn, 1931. 'The relation of home investment to unemployment', *Economic Journal* 41: 173–98

John Maynard Keynes (1883–1946)

Ο πολλαπλασιαστής δεν εκφράζει απλά την μαθηματική σχέση μεταξύ του επιπέδου της επένδυσης [ή της μεταβολής της] και του επιπέδου του εισοδήματος [ή της μεταβολής του] αλλά τον ενεργητικό ρόλο των επενδύσεων και τον παθητικό ρόλο της κατανάλωσης.

Οι επιχειρηματίες έχουν προσδοκίες για την απόδοση των επενδύσεων και τις συνδέουν με το επίπεδο του επιτοκίου.

Marginal efficiency of capital schedule

John Maynard Keynes (1883–1946)

WHEN a man buys an investment or capital-asset, he purchases the right to the series of prospective returns, which he expects to obtain from selling its output, after deducting the running expenses of obtaining that output, during the life of the asset. This series of annuities $Q_1, Q_2, \dots Q_n$ it is convenient to call the *prospective yield* of the investment.

Over against the prospective yield of the investment we have the *supply price* of the capital-asset, meaning by this, not the market-price at which an asset of the type in question can actually be purchased in the market, but the price which would just induce a manufacturer newly to produce an additional unit of such assets, *i.e.* what is sometimes called its *replacement cost*. The relation between the prospective yield of a capital-asset and its supply price or replacement cost, *i.e.* the relation between the prospective yield of one more unit of that type of capital and the cost of producing that unit, furnishes us with the *marginal efficiency of capital* of that type.

More precisely, I define the *marginal efficiency of capital* as being equal to that rate of discount which would make the present value of the series of annuities given by the returns expected from the capital-asset during its life just equal to its supply price. This gives us the marginal efficiencies of particular types of capital-assets. The greatest of these marginal efficiencies can then be regarded as the marginal efficiency of capital in general.

The reader should note that the marginal efficiency of capital is here defined in terms of the *expectation* of yield and of the *current* supply price of the capital-asset. It depends on the rate of return expected to be obtainable on money if it were invested in a *newly* produced asset; not on the historical result of what an investment has yielded on its original cost if we look back on its record after its life is over.

John Maynard Keynes (1883–1946)

Θεωρία επιτοκίου

Κόστος ρευστότητας. Διαφορά μεταξύ ρευστού χρήματος και ομολόγων των οποίων η τιμή είναι αντιστρόφως ανάλογη του επιτοκίου.

Η ζήτηση για χρήμα εξαρτάται σε μικρό βαθμό από τις συναλλακτικές ανάγκες και το κίνητρο της πρόνοιας και σε μεγαλύτερο βαθμό από το κερδοσκοπικό κίνητρο. Δεν αφορά ροές: ανά πάσα στιγμή ανακατανέμονται τα αποθέματα ανάλογα με τη σχέση “bulls and bears”.

John Maynard Keynes (1883–1946)

Statues of the two symbolic beasts of finance, the bear and the bull, in front of the Frankfurt Stock Exchange.

Τέλος Ενότητας

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Αθηνών**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο την αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

